

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM
ANA BİLİM DALI

YEREL MEDYADA SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK
HABER ÜRETİM PRATİĞİNİ ANLAMAK: HATAY ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AKIN BODUR

GAZİANTEP
OCAK 2020

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM
ANA BİLİM DALI

**YEREL MEDYADA SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK
HABER ÜRETİM PRATİĞİNİ ANLAMAK: HATAY ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AKIN BODUR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ

GAZİANTEP
OCAK 2020

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM ANABİLİM DALI

YEREL MEDYADA SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK HABER ÜRETİM
PRATIĞINI ANLAMAK: HATAY ÖRNEĞİ

Akın BODUR

Tez Savunma Tarihi: 17.01.2020

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç.Dr. Erol ERKAN
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof.Dr. M. Emre KÖKSALAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

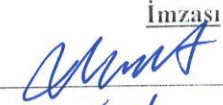

Doç.Dr. Mesut YÜCEBAŞ
Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri

Doç.Dr. Mesut YÜCEBAŞ

Dr. Öğr. Üyesi Tülay ATAY

Doç.Dr. Gökhan GÖKGÖZ

İmzası

ÖZET

"YEREL MEDYADA SURIYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK HABER ÜRETİM PRATİĞİNİ ANLAMAK: HATAY ÖRNEĞİ"

Bodur, Akın

Yüksek Lisans Tezi, İletişim ve Toplumsal Dönüşüm ABD

Tez danışmanı: Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ

Ocak 2020, 151 Sayfa

Arap Baharının uzantısı olarak Suriye'de yaşanan savaş, toplu göç hareketini de beraberinde getirdi. Suriyelilerin bir bölümü, savaşla birlikte komşu ülkesi Türkiye'ye 2011'de başlattığı göç, sekiz yılda 3,6 milyon kişiye ulaştı. Türkiye'ye ilk göç ettikleri ve en çok yaşadıkları iller arasında bulunan Hatay yerel medyasının, Suriyeli göçmenlere yönelik yayın organlarında yer verip vermediklerini, yayınlarında yer aldıysa nasıl yer aldığı, onları tanımlamaları, yayınlıyış şekli ve nedeni ile haber kaynaklarını sorgulamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli göçmenler, Hatay yerel medyası, Hatay yerel basını

ABSTRACT**UNDERSTANDING THE NEWS PRODUCTION PRACTICE
TOWARDS SYRIAN IMMIGRANTS IN THE LOCAL MEDIA:
THE CASE OF HATAY**

Bodur, Akın

M.A. Thesis, Department of Communication and Social Transformation

Supervisor: Doç. Dr. Mesut YÜCEBAŞ

January 2020, 151 page

The civil war in Syria as an extension of the Arab Spring brought a mass migration movement with itself. With the war launched, part of the Syrians' immigration to Turkey in 2011 reached to 3.4 million people in 8 years. This study aims to inquire whether the local media of Hatay- which is among the first cities that the Syrians migrated and started to live- covers these immigrants in their media organs or not, and if so, how they are included and defined; and the reason and the manner of these publications/broadcasts as well as the news sources.

Keywords: Syrian migrants, Hatay local media, Hatay local press

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
1. GİRİŞ	1
2. TARİHSEL VE KURAMSAL PERKSPEKTİFLE DÜNYA VE TÜRKİYE'DE GÖÇ VE TOPLUMSAL ETKİSİ	4
2.1. GÖÇ VE TOPLUM	4
2.2. GÖÇ NEDİR.....	5
2.3. FARKLI TEZAHÜRLERİ	7
2.3.1. Hukuksal terminoloji ile göç, göçebe ve mülteci	7
2.4. DÜZENLİ, DÜZENSİZ VE TRANSİT GÖÇ	18
2.5. GÖÇÜN SOYOLOJİSİ VE PSİKOLOJİSİ	20
2.5.1. Göçün sosyolojisi	20
2.5.2. Göç psikolojisi.....	26
2.6. DÜNYA GÖÇ TARİHİ	30
2.7. TÜRKİYE'NİN GÖÇ TARİHİ	32
2.7.1. Osmanlı dönemi göç	33
2.7.2. Türkiye dönemi göç	35
2.7. 3. Cumhuriyet öncesi dönemi göç ve Anadolu	36
2.8 TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇLER	37
2.8.1. Çerkes göçü	38
2.8.2. Balkan göçü (mübadele)	38
2.8.3. Yahudi göçü	40
2.8.4. Afgan göçü	41
2.9. TÜRKİYE'DEN GÖÇ ETTİRİLENLER	42
2.10. TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇ	45
2.11. ARAP BAHARI	48
2.12. ARAP BAHARINA TÜRKİYE'NİN YAKLAŞIMI	58
3. SURİYEDEN GÖÇ VE ETKİSİ	64
3.1. SURİYE GÖÇÜ VE TÜRKİYE'YE GELİŞLERİ	64
3.2. HATAY'IN TARİHİ VE ÖZELLİĞİ	65
3.3. SAVAŞ NASIL ETKİLEDİ?	68
3.4. KENT VE TAŞRA: HATAY ÖRNEĞİ	69
3.5. MEDYA, YEREL MEDYA VE HATAY MEDYASI	73
4. SURİYELİ GÖÇMENLERİN YEREL MEDYAYA YANSIMASININ ANALİZİ	80
4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	80
4.2. KAPSAM VE ÖRNEKLEM	81
4.3. ARATIRMANIN SINIRLIKLARI	84
4.4. ARATIRMANIN YÖNTEMİ	85
4.5. HABER YAZIMINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR ...	87
4.6. SURİYELİ GÖÇMENLER HABERDE GÖRÜNDÜĞÜ KADAR MI?	92
4.7. AKRABALIK BAĞI VE ETNİK YAPININ HABERE YANSIMASI	100
4.8. EKONOMİK DURUMUN MEDYA KURULUŞLARINA YANSIMASI	109
4.9. MEDYA ÇALIŞANLARININ SURİYELİ GÖÇMENLERİ TANIMLAMA ŞEKLİ	115
4.10. GAZETECİLERE GÖRE TOPLUMUN SURİYELİ GÖÇMENLERE BAKIŞI	124

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	132
KAYNAKÇA	136
ÖZGEÇMİŞ	151

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Tarihin, insanlık tarihinin tüm dönemlerinde yaşanan göç, savaşlar ve yeni dünya düzeni diye adlandırılan küreselleşme ile birlikte farklılaşmıştır. Son 100 yılın en önemli konuları arasında yer alan göç süreci, iletişim teknolojisi ve kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle de etkilenmiştir. Yaşamları değiştirip şekillendiren göçün tartışılması, göç eden veya edenlerin ulaştığı yerde ekonomi, ekonomi-politik, yabancılık, uyum, milliyetçilik gibi eksenli olarak günümüzde de devam etmektedir.

İş, evlilik, daha iyi bir yaşam, eğitim, sağlık gibi amaçlarla planlı yapılan göçlerden farklı olarak savaş bölgesinden kaçanların hazırlıksız ve hızlı göç etmesi, ulaştıkları yerde barınma, yeme-içme, sağlık, eğitim gibi temel hak sorunları yaşamasını da getirebilmektedir. Göçü yaşayan kişi veya gruplar, hayatları ve hayallerinde köklü bir değişim yaşarken, bu sürecin kolaylaştırılması veya zorlaştırılmasında, göç edenin ulaştığı toplumda medya önemli bir misyon yüklenmektedir.

İnsanların önce mimiklerle daha sonra resim ve kelimelerle anlatmaya ve anlamaya çalıştığı süreci oluşturan iletişim, teknolojinin gelişmesi ve çeşitliliğinin artması, günümüzde dönüşüme de katkı sunmakta, zaman zaman da dönüşüm ve değişimi etkilemektedir.

Medya, üretimi olan haberlerle topluma seslenirken, seslendiği konularla o yöre ve bölgenin gündemini oluşturmakta veya önceden oluşturulan gündemi güçlendirip, zayıflatabilmektedir. Yerelde yayın yapan güçlü, yörede kabul gören kitle iletişim araçları ise bu süreci hızlandırabilmektedir. Yerel, genelin lokal halidir. Yerel medya, yaygın medyaya göre yöresel konu veya sorunlara daha çok yer ve zaman ayırıp, yerel gündemi topluma iletirken, yayınlarıyla sorunların giderilmesine de katkı sunabilmektedir. Yaygın medyaya göre gündemi yöreselliği kapsayan yerel medyanın, bölgede yaşayan birçok kişi tarafından takip edilmesi ve ürettiği haber pratiğinin kısa zamanda dönüşümünü sağlayabilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Suriye'den göç edenlerin gittikleri yörenin yerel medyasında yer alıp almamaları, nasıl ve niye yer aldıkları da göçmenlerin toplumsal görünürlüğe ulaşım ulaşmamalarına, varsa sorun ve sıkıntılarının çözümüne katkı sunabilmektedir.

Yerel medyada Suriyeli göçmenlere yönelik haber üretim pratiğini anlamak: Hatay örneği adlı bu çalışmanın ikinci bölümünde, tarihsel ve kurumsal perspektifle dünya ve Türkiye'de göç ve toplumsal etkisi başlığı altında; süreci, göç ve toplum, göç nedir, göçün farklı tezahürü, göç ve göçebe, sığınmacılık ve mültecilik, düzenli, düzensiz ve transit göç, göç ve zorunlu göç, sığınmacılık ve mültecilik, göçün sosyoloji ve psikolojisi, dünya göç tarihi, Osmanlı ve Türkiye dönemine göre yaşayan göçler, Cumhuriyet öncesi ve sonrası göç süreci, Türkiye dönemi göç, Cumhuriyet sonrası göç, Türkiye'ye yönelik dış göçler; Çerkes, Balkan, Yahudi ve Afgan göçü, Türkiye'den göç ettirilenler, Arap Baharı ile Türkiye'nin Arap Baharına yaklaşımı incelenmeye çalışılacak, söylem analizinden yararlanılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde de Suriye'den göç, yaklaşım ve etkisi başlığı altında; Suriye göçü ve göçmenlerin Türkiye ve Hatay'a gelişleri, çok kültürlülük ve Hatay çeşitliliği, kent ve taşra açısından Hatay örneği, Hatay tarihi ve kültürü, savaşın etkisi, kent, medya, yerel medya ve Hatay medyası ele alınacaktır.

Yerel medyada Suriyeli göçmenlere yönelik haber üretim pratiğini anlamak: Hatay örneği adlı bu çalışmanın dördüncü bölümünde de Hatay'daki yerel medya çalışanlarının Suriye göçüne yaklaşımı, göçmenlerin haberleştirilme pratikleri, göçmenlerin medyanın üretim pratiği olan haberlere yansımaları, yansımaların ya da yansımamanın nedenleri, göçmenlerle ilgili haber-yorum yazımında veya yapılan programlarla karşılaşılan sorunlar, göçmenlere yönelik üretilen haberlerin elde edilme biçimi, haber ve yayınlarda akrabalık bağı, etnik yapı ve ideolojik yaklaşımın etkisinin olup olmaması ile ekonominin habere yansımalarının incelenmesi yapılarak, Hatay medyasının haber üretim pratiğinin anlaşılması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın sonuç ve değerlendirme bölümünde ise yerel habercilerin ürettiği haber pratikleri ve gazetecilerin yaklaşımından yola çıkılarak, Hatay medyasının Suriyeli göçmenlere haberlerinde yer veriş ya da vermeyiş nedenleri, nasıl yer aldığı, medya çalışanlarının yaklaşımının göçmenlerin toplumsal görünürlük ve kabule etkisi aktarılmaya çalışılacaktır.

Yerel medyada Suriyeli göçmenlere yönelik haber üretim pratiğini anlamak: Hatay örneği adlı bu çalışmada, Suriye'ye sınır komşusu olan Hatay'a gelen göçmenlerin yerel medya organlarına yansımadaki yaklaşım, ilde çalışan yerel

medya çalışanlarıyla değerlendirilecektir. Çalışmada, sınır komşuluğu bulunan, ortak tarih ve kültür ile akrabalık bağı olan Suriye'den gelen göçmenlerin, Hatay'ın yerel medyasına yansımalarını etkileyen anlayış veya yaklaşımlar incelenecektir.

Değişik ilçelerde çalışan farklı yaş, cinsiyet, eğitim, inanç, mesleki tecrübe ve yaklaşım taşıyan medya çalışanlarının üretimi olan haber pratiğinin, nasıl üretildiğini araştırmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi ve derinlemesine görüşme yaklaşımı kullanılarak ve söylem analizinden yararlanılarak, değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Çalışma, yerelde faaliyet gösteren kitle iletişim araçlarından gazete, dergi, televizyon, radyo ve internet yayını yapan medya kuruluşlarında sahiplik, yayın yönetmenliği, yazı işleri müdürlüğü, haber müdürlüğü, editör ve muhabirler ya da farklı görevlerde bulunan çalışanların düşüncelerinin alınmasıyla yapılacak, haber üretiminde yayın kuruluşlarının çizgisi kadar çalışan ya da yönetenlerin kişisel bakışının üretime yansımalarının etkisi de irdelenmeye çalışılacaktır. Bu anlayışla elde edilecek bilgiler ile yerelde bulunan kitle iletişim araçlarının kullanım şeklinin anlaşılmasına, toplum-yerel medya ilişkisinin etkisinin anlatılmasına çalışılarak, Suriyeli göçmenlerin yerel medyaya yansımada yaşanan sorunlar gösterilmeye çalışılıp, çözümüne katkı sunulması amaçlanmıştır.

Hatay, inanç, kültür ve dil çeşitliliğini barındıran ve bir arada yaşama kültürünün sürdüğü Anadolu illerinden biridir. Yerel medyada Suriyeli göçmenlere yönelik haber üretim pratiğini anlamak: Hatay örneği adlı bu çalışma, Hatay mediasındaki yazılı, sesli, görüntülü ve internet ortamı ile düşünsel ve kültürel çeşitliliği oluşturan medya çalışanlarının oluşturduğu yapı gibi göçmen haberleri ve kullanımında da çeşitlilik yaratıp yaratmadığının incelemesi ile bugün yaşanan veya gelecekte oluşabilecek olası sorunların çözümüne katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL VE KURAMSAL PERSPEKTİFLE

DÜNYA VE TÜRKİYE'DE GÖÇ VE TOPLUMSAL ETKİSİ

Gönüllü olduğu kadar zorunlu alınan kararlar arasında bulunan göç, doğum-ölüm ilişkisinde olduğu gibi ülkeler ve kentleri etkilemekte, nüfus oranını azaltıp, çoğaltabilmektedir. Dünya savaşları ve bölgesel çatışmalar ile küresel bir boyut kazanan göçün, günümüzde uluslararası hukuksal düzenlemeler, askeri, polisiye ve ekonomik tedbirlerle kontrol altına alınmaya çalışılması devam etmektedir.

2.1. Göç ve Toplum

Dünya tarihini şekillendiren göç ve göçmenlik, on binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Binlerce yıl öncesinde yaşanan göçlerle insanların buldukları coğrafyadan farklı topraklara gittiği, bilimin ulaştığı bulgular arasındadır. Göç, insanların bir yerden başka bir yere gitmesi, taşınmasıdır. Bu eylemde bulunan kişi, göçü gerçekleştiren birey veya topluluk, göçebe değildir. Taşınma olayı kişinin bireysel olarak gerçekleştirdiği bir eylem olabilirken, grup ve topluluk halinde yaşanması, beraberlerinde kendilerine ait eşya götürmesi de mümkündür. Göçle birlikte bilgi, birikim, kültür, dil ve inançlar da yeni adreslere taşınmaktadır. Gönüllü göçün neden ve amaçları farklılık taşıyabilirken, zorunlu göçler belirli nedenlere dayanmaktadır. Göçle birlikte insanların hayatları değişebilmektedir. Nedeni ne olursa olsun yaşanan toplu göçler, gidilen toplumun sadece kültürünü değil, eğitim, meslek ve cinsiyet dağılımı hatta alt nüfusun¹ özelliklerini ve niteliklerini de etkilemektedir. Göçlerle birey ve grupların gittiği toplum üzerinde farklı etkisi olabilmektedir. Göç eden bazı birey ya da gruplar ulaştıkları yerde aktif rol alabilirken, çoğunluğunun ise pasif halde bulunduğu düşünülmektedir.

¹ Altnüfus, nüfus özellikleri açısından (okul yaşındaki çocuklar, evlilik yaşındaki nüfus gb.) aynı niteliği gösteren nüfus parçasıdır. Sunday Öner. (1972). Nüfus bilim Sözlüğü. Hacettepe Üniversitesi Yayınları D-17, Ankara, s. 11

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası denetim altında tutulmaya çalışılan göç, yeni yaşam oluşturma, iş, sağlık, eğitim gibi gerekçelerle yaşanırken, zorunlu şekli ise çatışma, savaş, sürgün ve yönetimlerin baskısından kaynaklanabilmektedir. Çatışma, savaş, soykırımların yol açtığı zorunlu göç, sığınma, iltica, mültecilik uluslararası korumayı öngörmekte; Devlet yönetimlerinin vatandaşlarına ideolojik ve kültürel baskısı ya da o ülke yurttaşlarının bu tür baskı korkusunu yaşama durumunda gerçekleşen zorunlu göç, sığınma, iltica ve mülteciliği getirmektedir.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı ile birlikte son yüz yılda yoğun bir şekilde ve artarak etkisi hissedilen göç olgusu, günümüzde de toplu göç hareketleri olarak, çatışma ve savaşlarla birlikte sürmektedir. Kalıcı ve geçici olduğu bilinen göç ve göçmenlik, yaşamın geriye kalan sürecinin tamamını ya da belli bir dönemini oluşturabilmektedir.

Bireysel bir eylemin yanı sıra, ailesel, grupsal ve kitlesel olarak da yapılabilen göç, insanlık tarihi kadar uzun bir sürece dayanan ve günümüzde de hareketliliğini koruması nedeniyle ülkelerin önemli sorunları arasında yer almaktadır. Göç, komşunun aynı sokakta başka bir eve taşınmasından, eğitilmiş insanların beyin göçü olarak başka ülkelere gitmesine, savaşlarla birlikte toplu taşınma hareketlerine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

2.2. Göç Nedir?

Göç nedir, diye sorulacak olsa, birçok kişi "Bir yerden diğer bir yere nakil olmak" veya "Bir kişi ya da kişilerin, bir yerden başka bir yere sosyal, ekonomik ve eğitim vs. gibi sebeplerle yer değiştirmesi" yanıtını verebilir. Göçün, zorunlu ve istekli olmak üzere iki temel unsuru bulunmaktadır. Türk Dil Kurumuna (TDK) göre, göç kelimesi,

"Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret; Evden eve taşınma, nakil; Taşınma sırasında götürülen ev eşyaları, Kuşların, geyiklerin, yarasaların, bazı balık ve böceklerin mevsim, iklim, besin miktarı vb. göre çevre değiştirmeleri" olarak tanımlanmaktadır.² Göçün *muhacatla* eş anlamı

² Türk Dil Kurumu (TDK),
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6b8beace9cb3.97654130 Erişim zamanı: 16 Şubat 2019.

olduğunu belirten Büyük Türkçe Sözlük ise "Öteden beri oturulan yerden başka bir yere giderek oraya yerleşme" olarak açıklamaktadır.³

İnsanlık tarihinde göç her zaman yaşanmıştır. Avlanma, göçebe hayat, merak, keşif, zengin olma umudu, umut, iklimsel nedenler, sürgün, daha iyi bir yaşam isteği, savaş, işgal, soykırım, baskı vs. gerekçeler, göçün başlıca nedenlerini oluşturmaktadır. Göç, 21. yüzyılda da savaş, işgal, soykırım, ayrımcılık gibi gerekçelerle sürmektedir. Savaşlarla birlikte artan ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında azımsanmayacak boyutta yaşanan toplu göç hareketi, İkinci Dünya Savaşı sonrası küresel bir sorun haline dönüşmüştür. Dil, inanç, ırksal ayrımlık ya da benzerlik, göçün başlangıcında yaşanan kabullenme ve dayanışmayı arttırsa da sonraki süreçte ayrışmayı da getirebilmekte, ekonomik sebepler bunun önde gelen nedenini oluşturabilmektedir. Göçle birlikte dil, inanç, kültür, alışkanlıklar, mutfak çeşitliliği yeni yörelere taşınabiliyor. Bu durum göç edilen yörede değişiklik yaratırken, bölgeler farklılaşarak kültürel açıdan zenginleşebilmekte, ancak bu zenginliğin anlaşılması, göçün yaşanmasıyla birlikte hemen değil, zaman sürecini gerektirmektedir. Göç edenler, gittiği toplumu ve demografik yapısını, toplumların yönetim ve demokrasi anlayışını da etkileyebilmektedir.

Özkalp'e göre, 'itme' ve 'çekme' faktörlerinden etkilenen göç olgusunda itme; bireyin yaşadığı şartların elverişsizliği nedeniyle ayrılma isteğini; çekme ise farklı yaşam düşüncesiyle bölgeden ayrılması göçü hareketlendirmektedir.⁴

Türkiye'den Avrupa'ya emek göçü ile başlayan ve günümüzde sayıları milyonlara ulaşan göçmen bulunmaktadır. 1960'lı yıllarda başlayan emek göçü hareketliliği, gidilen bölgede ikinci ve üçüncü neslin yerleşik yaşamasını getirmiştir. Göçmenlerin bulunduğu bölgede sayısal yüksekliği, siyaset ve politik kararları da etkileyebilmektedir. Üç buçuk milyon Türkiye asıllı Alman vatandaşının yaşam sürdüğü Almanya'daki seçimlere Türkiye'deki siyasetçilerinin zaman zaman müdahaleci olmasının nedeni de Türkiyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı bölge ve ülkelerde bulunduğu yerde farklı partilerinin aday listesinde yer alması olarak görülebilmektedir. Suriyeli göçmenlerin yoğun yaşadığı yerler arasında bulunan Hatay'da da 22 bin⁵ Suriyeli göçmenin vatandaşlığa kabul edilip, oy hakkı

³ Kemal Demiray. (1988). Büyük Türkçe Sözlük. İnkılap Yayınları, İstanbul, s. 320.

⁴ Enver Özkalp. (2005). Sosyolojiye Giriş. Ekin kitapevi Yayınları, Bursa, s. 268

⁵ İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun 17 Ocak 2019 tarihindeki Twitter paylaşımı: <https://twitter.com/suleymansoylu/status/1085895758375661571?s=08> Erişim zamanı: 20 Ocak 2019

kazanması, bu sayının ileriki yıllarda artacağına varsayılması, yerel yönetimleri etkileyebileceği; belediye başkanlığı, belediye meclis üyeliği, muhtarlıklarda isimlerin değiştirebileceği üzerinde değerlendirmelere yol açmaktadır.

Bombaların atıldığı, mermilerin patladığı savaş alanını geride bırakan göçmenlerin savaşı, gittikleri yerde farklı şekilde sürmektedir. Suriyeli göçmenlerin içinde bulunduğu savaş da bugün ve geleceğe dair olanı kapsamaktadır. Göçmenler, Hatay'ın da arasında bulunduğu yaşadıkları kentlerde ekonomik ve sosyal alanda yaşam mücadelesini sürdürmekte, kaçtıkları silahlı çatışmayı geride bırakmış olsalar da yerli halk gibi yaşamın devamına yönelik bir yaşam mücadelesinin içerisinde yer almaktadır. Geri dönmek istemeyenlerin umudu, Türkiye vatandaşı olabilmek veya farklı bir ülkeye geçiş yapabilmeye yönelik olduğu düşünülmektedir. Buldukları yerde doğumla çocuk sahibi olabilmek belki de kalabilmenin güvencesini oluşturabilmektedir. ABD vatandaşı olmasını istedikleri çocuklarının doğumunu gerçekleştirmek için bazı bireylerin ABD'yi adres olarak gördüğü anımsanırsa, Suriyeli göçmenler için de bu adres Türkiye olabilmektedir.

2.3. Göçün Farklı Tezahürleri

Farklı şekillerde yapılabilen ve değişik amaçlar taşımayan göç, günümüzde planlı ve düzenli yapılandırılan daha çok, düzensiz ve plansız, hızlı olmasıyla gündemde yer almakta; Ülkelerin kontrol altına almaya çalıştığı göç türünü de düzensiz ve hızlı yaşanan göçler oluşturmaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM) Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yayımladığı 2018 Küresel Eğilimler raporuna göre, dünyada savaş, işkence, çatışma ve yokluk nedenlerinden kaynaklı olarak yurdundan edilenlerin sayısı 2,3 milyon artarak, 70,8 milyon kişiye ulaştı.⁶ İklim ve iklim değişikliğinin neden olduğu sel, kuraklık, su kıtlığı da küresel insan göçünün nedenleri arasında sıralanmaktadır.⁷

Arap Baharında olduğu gibi iç karışıklık veya emperyalist ülkelerin yer altı ve yer üstü zenginlikleri elde etme amacıyla yaptığı müdahaleyle yaşandığına inanılan çatışma ve savaşlar, plansız göçlere yol açarken, göç edenlerin gittiği

⁶ "70 milyon evinden uzakta", Cumhuriyet gazetesi, 20 Haziran 2019, s. 7.

⁷ National Geographic'in 28 Şubat 2019 tarihli nüshasından "İklim, insan göçünün sebepleri arasında bulunuyor" olarak aktaran arkeofili, https://arkeofili.com/iklim-insan-gocunun-sebepleri-arasinda-bulunuyor/?utm_campaign=Bundle&utm_medium=referral&utm_source=Bundle Erişim zamanı: 29 Kasım 2019

ülkelerin çoğunu savaşa yol açtığı düşünülen ülkelere yaptığı ya da yapmayı hedeflediği gözlemlenen gerçeklik arasında yer almaktadır.

2.3.1 Hukuksal Terminoloji ile Göç, Göçebe ve Mülteci

Göçmen, göç eden kişiye yapılan bir tanımlamadır. Göçebelik ise göçten daha farklı olup, yerleşik bir yaşam kültürü ve geleneği olmayan kişi veya topluluklara verilen adı oluşturuyor. Büyük Türkçe Sözlük göçebe kelimesinin anlamını "Yaşamak için gerekli kaynakları elde edebilmek maksadıyla yer değiştirme alışkanlığında olan topluluk; bir yerde yerleşmeyip bir yerden başka yere taşınan" olarak nitelemektedir.⁸

Göçmenlik, sığınmacılık ile mülteciliğin anlamı ve gerekçeleri farklıdır. Sığınmacılık, soykırım, çatışma, savaş, bireylerin kültür veya inançları nedeniyle yaşadığı baskı, siyasal düşüncelerinden kaynaklı eylemi oluştururken, sığınma başvurusu mültecilik değildir. Sığınma hakkı başvurusu birey, grup ve topluluklara tanınırken, bunun kabul edilmesi halinde mültecilik oluşmaktadır. Mültecilik, devletlerin sığınma başvurusunda bulunan kişi veya kişilere verdiği bir onaylamayı oluştururken, iltica da bir sığınma şekli olup, siyasal gerekçelerle yapılmaktadır.

İnsan hareketliliğindeki iki grubu birbirinden ayırmak gerekir. Bunların ilki kendi devletlerindeki yaşam koşullarını beğenmeyerek daha iyi bir yaşam koşullarına ulaşmak için ekonomik nedenlerle başka ülkelere göç edenler, diğeri ise mültecilerdir. Göçmenler gibi kendi ülkesi dışında yaşamak isteyen ve ülkesinden ayrılmak zorunda kalan mülteci, ağırlıklı olarak siyasi bir kavramdır.⁹ Sığınmacı, zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla güvenliği farklı bir ülkede arayan, uluslararası hukukun kabul ettiği belgelerle yaptığı başvuru sonucunu bekleyen kişidir.¹⁰ TDK sığınmacıyı, "Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi, sığınık, mülteci. Yabancı bir ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimse" olarak; mülteciyi ise sığınmacı, mülteciliği de mülteci olma durumu; iltica kelimesinin anlamı ise sığınma olarak tanımlamaktadır.¹¹

Uzun'a göre, göçmen ve mülteci farklı kavram olup, mülteci, ülkesinde ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden

⁸ Demiray. (1988). a.g.e. s. 320.

⁹ Uzun vd. (2013). a.g.e. s. 117

¹⁰ Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, http://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf. Erişim zamanı 17 Haziran 2019.

¹¹ Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlükleri, <http://sozluk.gov.tr>. Erişim zamanı 6 Mayıs 2019

zulme uğrayacağından korkan kişidir.¹² Mülteciler, ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı kendi ülkelerinde yaşayamayan, yaşamaktan korku duyan; bu sebeple de yaşadıkları ülkeyi terk eden veya terke zorlanan yabancılarıdır.¹³ Benzer koşulları oluşturması nedeniyle göç gibi sığınma ve iltica başvuruları uluslararası hukuk tarafından düzenlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası toplu göç hareketleri ve sığınmacılık Birleşmiş Milletlere üye ülkelerce uluslararası kurallara bağlanmıştır. Savaşın milyonlarca kişinin ülkesini terk edip, başka ülkelere gitmesine neden olması üzerine devletler, göçmenlik ve mülteciler üzerine uluslararası düzenlemeye gitmiştir.¹⁴ Bu konudaki en önemli belge, Cenevre Sözleşmesi olarak adlandırılan 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile 1967 tarihli Protokoldür.¹⁵ 1951 Sözleşmesi'nin 1A(2) maddesi, mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen, tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen olarak tanımlanmaktadır.¹⁶ Mültecilerin haklarını koruma altına alan uluslararası belge, sadece 1951 tarihli Sözleşmeyle sınırlı değil, New York Protokolü, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, Her Türü Irk ve Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme de mülteci ve sığınmacı kadın haklarını koruma altına alan uluslararası belge niteliğindedir.¹⁷

¹² Elif Uzun vd. (2013). Uluslararası Hukuk II; Uluslararası Mülteci Hukuku. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2917, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1874, Ankara, s. 117

¹³ Aysel Çelikel ve Günseli (Öztekin) Gelgel. (2018). Yabancılar Hukuku. Beta Yayınları, İstanbul, s. 159

¹⁴ Cenevre Sözleşmesi olarak da tanımlanan 1951 tarihinde imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile 1967 Protokolü, mültecilere ilişkin en önemli düzenlemedir. Türkiye, uluslararası iki sözleşmeye de imza atmış ancak, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesini tarihi kısıtlama ve coğrafi kısıtlama koşuluyla onaylayarak, sadece Avrupa'dan gelenlere mültecilik hakkının tanınacağı şartını koymuştur T.C. Resmî Gazete, 5 Eylül 1961, sayı 10898

¹⁵ Birleşmiş Milletlere üye 193 devletten 145'i 1951 Sözleşmesi'ne taraf olurken, 1967 Protokolü'nü imzalayan devlet sayısı ise 146'dır. Elif Uzun vd. (2013). Uluslararası Hukuk II; Uluslararası Mülteci Hukuku. Anadolu Üniversitesi Yayını no: 2917, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1874, Ankara, s. 119

¹⁶ Uzun vd. (2013). a.g.e. s. 120

¹⁷ İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği "MAZLUMDER Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, Mayıs 2014" PDF dosyası, s. 20 ayrıca <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan->

İkinci Dünya Savaşı sonrası insan hakları konusu, toplu göç sorunu ve mültecilik gibi konular uluslararası sözleşmelere dönüştürülmüş, 10 Aralık 1948 tarihinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini genel kurulunda kabul eden 193 üyeli BM,¹⁸ 1951 yılında 'Cenevre Anlaşması' olarak bilinen 1951 Mülteci Sözleşmesini üye ülkelerin imzasına açmış, 1955 ve 1967'de tadil edilen sözleşme 145 ülke tarafından imzalanmış, 1967 Protokolüne 146¹⁹ ülke taraf olmuştur. Türkiye, sözleşmeyi 1961'de coğrafi kısıtlama koşulu ile yayınladığı deklarasyonla birlikte kabul ederek, parlamentosunda onaylamıştır. TBMM'de 29.08.1961 tarihinde görüşülüp, kabul edilen ve Resmî Gazetenin 05 Eylül 1961 tarih ve 10898 sayısında yayımlanarak yürürlüğe giren sözleşme, 46 maddeden²⁰ oluşmaktadır. Sözleşme ve Protokolü şartlı imzalayan ve onaylayan Türkiye, sözleşmenin 1/A maddesinde yer alan "... 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar..." ifadesini "... 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar..." ifadesiyle değiştirmesi, Türkiye'ye mültecileri belli bir coğrafyadan alma hakkını vermiş, 1951 Mülteci Sözleşmesinin 2. maddesine not düştüğü *ihtirâzi* kaydında, "Bu sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye'de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz" ifadesi yazmıştır.²¹

Göç yolu üzerinde bulunan Türkiye'nin, Arap Baharı sürecinde, Suriye, Ortadoğu ve Afrika'dan mülteci kabul etmemesinin ardında, anlaşmanın coğrafi sınırlama şartıyla onaylanan bu maddesi bulunuyor. Ülkenin, Arap coğrafyasından mülteci kabul edilmemesinin yasal gerekçesini bu madde oluşturmaktadır.

Türkiye, Cenevre Sözleşmesi'ne taraf olmakla birlikte, coğrafi sınırlama/çekince hakkı nedeniyle sadece Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerden gelen kişilere hukuken mülteci statüsü vermekte, Avrupa dışından gelen kişiler için geri göndermeme prensibine uygun olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (YUKK) göre uluslararası korunma başvurularını haklı görülenlere şartlı mülteci statüsünü uygularken, 28/04/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar nedeniyle koruma amacıyla Suriye'den

suriyeli-kadin/1151 27 Nisan 2019 ve <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54510>
Erişim Zamanı: 27 Nisan 2019

¹⁸ Funda Keskin. (2013). Birleşmiş Milletler, Uluslararası Örgütler. Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 27.

¹⁹ Uzun vd. (2013). a.g.e. s. 119

²⁰ T.C. Resmi Gazete, 5 Eylül 1961, sayı 10898

²¹ R.G., a.g.e. sayı 10898,

ülkeye gelen bu ülke vatandaşlarını geçici koruma altına almaktadır.²² Türkiye, YUKK'nun 61. maddesine göre, kanunda yer alan mülteci tanımına giren kişilere, statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilmektedir.²³ Özgürlük Araştırma Derneğinin Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik medya algısı analizine göre, Türkiye, mültecilerin hukuki haklarını belirleyen 1951 Cenevre Konvansiyonu'na koyduğu coğrafi çekince nedeni ile Suriyelileri resmen mülteci olarak kabul etmese de sosyolojik bir gerçeklik olarak Türkiye'deki Suriyelilerin mülteci olarak tanımlanması gerekmektedir.²⁴ TBMM Kamu Denetçiliği Kurumunun hazırladığı Türkiye'deki Suriyeliler raporunda, Suriye'den gelenler, yasal-idari bağlamdan bağımsız, yaygın günlük kullanım ve pratiklik açısından, sosyolojik bağlamda bir kavram olan mülteci olarak ifade edilmiştir.²⁵ Uzun'a göre, mültecilik, devletlerin verdiği değil, tanıdığı bir statü olup, koruma sağlayan devlet tarafından kişinin mültecilik statüsünün hukuki yollardan açıkça beyan edilmesinden önce bu kişinin mülteci olarak adlandırılması mümkün olmamaktadır.²⁶

Cenevre Sözleşmesi'ne imza atan devletler, ülkelerinde barındırdıkları mültecilerin hayatlarını devam ettirebilmesi için bazı hakları sağlamakla yükümlü kılınmaktadır. Bu haklar arasında, yaşama, temel ihtiyaçlara ulaşma, çalışma, eğitim, düşünce ve vicdan özgürlüğü, adil yargılanma gibi konular bulunmaktadır. Devletler çıkardığı yasalarla egemenliklerini kullanarak, vatandaşları veya yabancılara yaptırımları uygulama, malları üzerinde tasarruf yetkisini kullanabilmekte, ancak bu yetkileri ülkesel boyutta olabilmektedir. Uluslararası hukuk, devletlerin imzalayarak onayladığı veya onaylamasa bile çok sayıdaki ülke/devletin kabul ettiği evrensel kurallarını kapsamaktadır. Uluslararası hukuk ve sözleşmeler, devletleri sınırsal çizgilerle belirleyip, duvarlar, tel örgülerle şekillendiren, ülkeler arasındaki insan hareketliliği de uluslararası kurallara bağlanmıştır. Göçmenlik, sığınmacılık ve mültecilik kavramları belirlenen bu kurallar arasındadır.

²² Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara, s. 28

²³ Çelikel ve Gelgel. (2018). a.g.e. s. 23

²⁴ Özgürlük Araştırmaları Derneği, Doç. Dr. M. Murat Erdoğan, Yudum Kavukçuer, Tuğçe Çetinkaya, "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı", Liberal Perspektif: Analiz: Sayı: 5, Nisan 2017 s. 8 PDF dosyası: https://www.ozgurlikarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_c2IGWsK.pdf dosyası, Erişim zamanı: 02 Nisan 2019; bkz. Bianet (Bağımsız İletişim Ağı) "<https://m.bianet.org/bianet/toplum/185321-medya-suriyeli-multeciler-nasil-yer-aliyor>" Erişim zamanı: 07 Nisan 2019.

²⁵ Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 28

²⁶ Uzun vd. (2013). a.g.e. s. 120

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesine göre, herkesin zulüm karşısında başka ülkelere sığınma ve bu ülkelerde sığınmacı işlemi görme hakkı bulunmaktadır. Mülteciler, ırkı, dini, uyruğu, belirli bir sosyal gruba mensup olması ya da siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğrayacağı düşüncesiyle vatandaşı olduğu ülkesini terk eden kimse olup, sıradan ve hiçbir siyasi eylemi olmayan bir sığınmacının, muhalif düşünceleri nedeniyle korku duyması mültecilik için yeterli olmamaktadır.²⁷ Sığınmacı kavramı geçici olup, kişiye mülteci statüsü tanınmasından sonra, mülteci statüsünün en başından itibaren geçerli olduğu kabul edilmektedir.²⁸

Türkiye'deki Suriyeliler adlı rapora göre, ülke sınırlarını aşan zorunlu göç, genellikle kişinin devletinden koruma alamaması halinde gerçekleşmektedir. Kişi, vatandaşı olduğu ülkede, haklı sebeplerle zulme uğrayacağından korkuyorsa, uluslararası koruma anlayışı içerisinde başka bir ülkeye sığınmak durumunda kalabilir. Uluslararası koruma talebinde bulunan kişilere göçmen değil, sığınmacı; sığınma talepleri kabul görenlere de mülteci denilmektedir. Sığınmacılık, mültecilik statüsünün verilme süreci içinde kişiyi korumaya alan bir ön aşamadır.²⁹ Haines'e göre, uluslararası korumayı, bireyin tabiiyetinde bulunduğu devletten beklediği korumaya erişemediği anda devreye giren ikame bir korumadır.³⁰ 1951 Mülteci Sözleşmesi, zulüm korkusu için bazı nedenleri saymakta ve bunlar ayrımcılık altında toplanabilmektedir. Sözleşmenin 1(A)2 maddesi, mülteci statüsü için ayrımcılıktan kaynaklanan zulmün gerekli olduğunu, ayrımcılığın tek başına zulüm oluşturmadığını, bazı ayrımcı uygulamaların belirli bir yoğunluğa ulaştıktan sonra zulüm olarak nitelendirilmektedir.³¹

Türkiye'ye gelen Suriyelilere ilk birkaç yıl beyan usulüne göre isim ve geldiği yer bilgisinin kaydı yapılırken, sonraki yıllarda bu durum değişerek kimlik belgesi, parmak izi, fotoğraflı kayıt sistemine geçilmiştir.

MAZLUMDER'in Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporuna göre, mültecilerin kayıt altına alınması uluslararası korumanın bir gereğidir. Kayıt altına alınma ile mültecilerin ihtiyaçları tespit edilip, haklara ve

²⁷ Uzun vd. a.g.e. s. 119

²⁸ Kazım Sarıçoban vd. (2016). Ortadoğu ülkelerinin sosyo-ekonomik göstergeleri ve göç sorunu. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara, s. 31

²⁹ Kamu Denetçiliği Kurumu. a.g.e. s. 45, 81

³⁰ Haines'ten aktaran Cansu Kaya. (2017). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon. On İki Levha Yayınları, İstanbul, s. 2

³¹ Uzun vd. a.g.e. s. 122

hizmetlere erişimleri sağlanacak, insani yardım kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının mültecilere yardım ulaştırabilmesi kolaylaşacaktır.³² Geçici koruma ile ikincil korumayı farklı statü olarak belirleyen YUKK'ya göre, geçici koruma, kitlesel akın durumunda belirli bir süreyle sınırlı olarak acil korumanın sağlanması; İkincil koruma ise gönderileceği ülkede işkence, insanlık dışı muameleye maruz kalma riski olduğunda ya da silahlı çatışma durumunda şiddet hareketleri nedeniyle geri gönderme yasağı uyarınca ülkeden çıkarılamayan yabancılara sağlanan korumadır.³³

Arap Baharı ile birlikte Akdeniz ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya yönelik toplu göç hareketi, 1 Ekim 2017'de³⁴ yürürlüğe giren AB ile ülkemiz arasında, 3+3 milyar Euro yardım ve Türkiye vatandaşlarının Avrupa'da vizesiz serbest dolaşımı³⁵ karşılığında, Avrupa ülkelerine sığınan Suriyelilerin Geri Kabul Anlaşmasının yapılmasını getirmiştir. Türkiye İçişleri Bakanı, Türkiye'nin bırakması halinde İzmir'den günde 30-35 bin kişinin³⁶ Avrupa'ya geçebileceği değerlendirmesinde bulunurken, Alman Hükümeti, Türkiye üzerinden Avrupa'ya artan kontrol dışı göçe Ankara ve Atina ile iş birliği yoluyla göç akınını kontrol altına almayı hedefleyen çalışmalar başlatmıştır.³⁷ Suriyeli bir sığınmacının sınır dışı edilmesine karşı açtığı davayı görüşen Almanya'nın Bavyera Mahkemesi, Türkiye'nin Avrupalı sığınmacılar dışındaki göçmenlere Cenevre Sözleşmesinin öngördüğü kapsamda ve gerçek bir korumanın sağlanmadığı yönünde değerlendirmeye yer vermiştir.³⁸

30.11.1994 tarihinde İltica ve Göç Yönetmeliğini kabul eden Türkiye, yönetmelikle, iltica veya sığınma amacıyla sınıra gelen veya sınırları geçen

³² İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği "MAZLUMDER Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, Mayıs 2014" PDF dosyası, s. 44 ayrıca <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151> 27 Nisan 2019 ve bkz: <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54510> Erişim Zamanı: 27 Nisan 2019

³³ Çelik ve Gelgel. (2018). a.g.e. s. 27

³⁴ Avrupa ülkelerine sığınan Suriyelilerin geri kabulünü sağlayan anlaşmanın 1 Ekim 2017 tarihinde yürürlüğe girmesiyle 'gönüllü insani kabul programı' başlatılmıştır. Kamu Denetçiliği Kurumu. a.g.e. s. 94, 96, 99

³⁵ Hakan Terzioğlu'nun "Yasadışı göç, insan ticareti ve iltica konularında ülkemizin durumu ve yapılan çalışmalar, çağın polisi" adlı kitabından alıntı yapan Reyhan Atasü Topçuoğlu'nun "düzensiz göç: Küreselleşmede kısıtlanan insan hareketliliği, küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar" adlı kitabından aktaran Yusuf Adıgüzel. (2016). Göç Sosyolojisi, Nobel Yayınları, Ankara, s. 182

³⁶ "Bıraksak İzmir'den günde 35 bin kişi geçer" İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun göçmenlere ilişkin açıklamasının yer aldığı Cumhuriyet gazetesi haberi, 3 Ağustos 2019, s. 9.

³⁷ "Almanya artan göçe karşı Türkiye ile iş birliği arayışında", Deutsche Welle Türkçe, https://amp.dw.com/tr/almanya-artan-göçe-karşı-türkiye-ile-iş-birliği-arayışında/a-50403791?twitter_impression=true&fbclid=IwAR2EJA9by8n7cHJNDwk1y10iwLxf1rqn45Y7X3wUzA1mSG4_dspshd9prml. Erişim zamanı: 13 Eylül 2019

³⁸ "Alman mahkemesi, Suriyeli sığınmacının Türkiye itirazını kabul etti; Mutabakata gölge", Cumhuriyet gazetesi, 18 Ağustos 2019, s. 6

yabancılara karşı alınacak tedbir, yapılacaklar, müracaat, makamlar ve görevleri ile tabi olacakları esasları belirlemiştir. Türk hukuku, mültecilerin hukuki statüsünü 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanundaki mülteci tanımı 1994 tarihli İltica ve Göç Yönetmeliğinde getirilen tanımla aynıdır.³⁹ Yeterli olmadığı düşünülen kanun, uluslararası koruma statülerini daha net hale getirirken, sığınmacı-mülteci ayrımını kaldırarak; “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” statülerini tanımlamıştır.⁴⁰ Özgürlük Araştırmaları Derneğinin Aralık 2016 raporuna göre, 2014’den bu yana dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi haline gelen Türkiye’de bulunan 3,1 milyonu aşkın Suriyeliden yüzde 90’ını oluşturan 2.801.586 kişiye geçici koruma statüsü verilmiş, ön kayıt yaptıran 300 bin Suriyeli de geçici koruma statüsü almak için işlemleri beklemektedir. Suriyeliler ile birlikte Türkiye’ye gelen 350 bin farklı ülke vatandaşıyla birlikte 2011-2016 arasında Türkiye’deki mülteci sayısı 3,4-3,5 milyona ulaşmıştır.⁴¹ Afganistan, İran, Irak, Suriye gibi ülkelerden gelenler, Türkiye’deki sığınmacıların büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Coğrafi sınırlamaya karşın bunun olmasının nedeni, Türkiye’ye Avrupa dışından gelen sığınmacıların başvuru işlemlerinin çoğunun BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından, Türkiye İçişleri Bakanlığı iş birliğiyle yürütülmesidir.⁴² YUKK’un 91. maddesinde düzenlenen geçici koruma kararı, İçişleri Bakanlığı’nın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı yetkili kılınmıştır. Bu korumadan yararlanan yabancılara valilikler tarafından verilen Geçici Koruma Kimlik Belgesi, sadece Türkiye’de kalış hakkı sağlamaktadır. Belge, ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelerle eşdeğer sayılmamaktadır.⁴³ Tedbir niteliğindeki bir koruma olan geçici koruma statüsü, ülkeye sığınan Suriye vatandaşlarının durumunu yasal zemine oturtmak için oluşturulmuştur. Bu statü sahibi yabancıların Türkiye’de çalışmaları mümkündür.⁴⁴

³⁹ Çelikel ve Gelgel. (2018). a.g.e. s. 20-23, 59

⁴⁰ İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği "MAZLUMDER Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, Mayıs 2014" PDF dosyası, s. 21 ayrıca <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151> 27 Nisan 2019 ve <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54510> Erişim Zamanı: 27 Nisan 2019

⁴¹ Özgürlük Araştırmaları Derneği. (2017) a.e. ve a.g.g. s. 9.

⁴² Ahmet İçduygu. (2015). Türkiye’ye yönelen düzensiz göç dalgaları içinde 'transit göç'. Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.)1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul, s. 285-286

⁴³ Çelikel ve Gelgel. (2018). a.g.e. s. 26-28

⁴⁴ Çelikel ve Gelgel. (2018). a.g.e. s. 170-172

Uluslararası koruma ise daha farklı bir yaklaşımdır. Uluslararası korumayı, 'koruma' ve 'de facto koruma ve tamamlayıcı koruma' olarak niteleyen Göç Terimleri Sözlüğü⁴⁵, tamamlayıcı korumayı "1951 Mülteci Sözleşmesi'ndeki mülteci statüsüne uygun olmasalar dahi uluslararası koruma ihtiyacı olanlara, bir ülke tarafından ikamet etmeleri için verilen resmi izin" olarak belirtmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Temel Terimler Sözlüğü⁴⁶ ise uluslararası korumayı, "Kişinin kendi devletinde sağlamayan ulusal koruma yoksunluğundan dolayı, ülkesi dışında temel haklarının korunmasını amaçlayan, temeli uluslararası hukuka dayanan, uluslararası toplum tarafından sağlanan koruma" olarak tanımlamıştır. *Lewis*'e göre uluslararası koruma, kişinin devletinden kaçmasından başlayarak, bir çözüme ulaştığı ana kadar devam eden bir süreç; *Goodwin-Gill* ve *McAdam*'a göre de kişiye ülkesince sağlanamayan veya sağlanamayacak olan korumanın ikamesi, mülteci statüsünün temel özelliğidir.⁴⁷

Cenevre sözleşmesi kapsamında, savaşla birlikte Suriye'den gelenlerin sığınma talebini kabul etmeyen ve mültecilik uygulamasını vermeyen Türkiye, ara çözüm olarak geçici koruma statüsünü uygulamaktadır. Geçici koruma uygulaması, Suriyeli göçmenlerin çalışma, barınma, seyahat, eğitim gibi temel haklarında sınırlama ve kısıtlama getirebilmektedir.

Geçici koruma prosedürleri, gelen göçmenlere birtakım imkanları sağlamakla birlikte bir taraftan da Suriyelilerin Türkiye'de yeni bir hayat kurma sürecini her anlamda sınırlamaktadır. Türkiye'deki Suriyeliler konusunda yaşanan en önemli sorunlardan biri, Suriyelilerin yasal statülerinden kaynaklanmaktadır.⁴⁸ Türkiye, Suriye krizi nedeniyle 2015'ten itibaren dünyada en fazla mülteci bulunduran ülke konumuna gelmiştir. 14 Aralık 2017 tarihiyle Türkiye'de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin sayısı 3.412.368'dir. Geçici koruma kapsamındaki kişilerin sayısı 80.810.525 ve nüfusunun yüzde 4,22'sini oluşturmaktadır.⁴⁹

Uluslararası hukuka göre koruma altında bulunanların savaş gibi gerekçelerle geldiği ülkeye geri göndermesi yasaklanırken, Türkiye'nin zaman zaman suç işleyen göçmenler ile ülkeye kaçak giriş yapanları sınır dışı etme

⁴⁵ Uluslararası Göç Hukuku Göç terimleri Sözlüğü, ikinci baskı, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (Erişim zamanı: 15 Mayıs 2019)

⁴⁶ Kaya. (2017). a.g.e. s.1-2

⁴⁷ Kaya. (2017). a.g.e. s. 2

⁴⁸ Sümeyye Yıldız ve Yasemin Çakırer Özservet. (2016). Türkiye göç politikalarının entegrasyon ve yerel yönetimler açısından incelenmesi. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sariçoban, K. ve Özkan, Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara, s. 123-124

⁴⁹ Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 28

yöntemine gittiği iddiaları kamuoyunda yer almıştır. Suriyeli göçmenlerin gönderileceği iddiaları üzerine açıklama yapan İzmir Barosu,⁵⁰ bunun ülkemizin taraf olduğumuz 1951 Tarihli Mültecilerin Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi ve 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile garanti altına alınmış Geri Göndermeme İlkesinin ihlali anlamına geldiğini kamuoyu ile paylaştı. Kurumlar ise geri göndermeyi yalanladı. Göç İdaresi İstanbul İl Müdürü Recep Batu,⁵¹ geçici koruma ile Suriyelilere "geri gönderilemez ilkesi, kimliklendirme ve temel hizmetlere ulaşım" konularında garanti verildiğini açıkladı. Ülkedeki koşulların bütün Suriyeliler için aynı olmadığını ifade eden İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi Başkanı Metin Çorabatır'a göre, "Türkiye 'geçici koruma altında Suriyeliler' diyor ama ülkelerini terk etme sebeplerine bakıldığında onlara mülteci denilebildiğini; geri döndürmek için 'gönüllü, güvenli ve insan onuruna yakışır' şekilde olması gerekir" düşüncesini taşıyor.⁵² Hatay'ın Arsuz ilçesinde yerli halkla Suriyeli göçmenler arasında çıkan kavgada, gözaltına alınan Suriyelilerin suçu bulunmaları halinde sınır dışı edilecekleri duyuruldu.⁵³ İstanbul 1. İdare Mahkemesi'nin Suriyeli sığınmacı K.A. hakkında sınır dışı edilmesi kararına karşı yapılan itirazı görüşen Anayasa Mahkemesi⁵⁴, 11.11.2015 tarihinde geçici koruma altındakilerin sınır dışı edilemeyeceğine karar verdi. Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde düzensiz göçmenleri taşıyan askeri bir aracın yaptığı 6 kişinin ölümü, 27 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan kaza, sınır dışı edilme uygulaması valilik açıklamasıyla⁵⁵ ortaya çıkmıştır.

Geri gönderme yasağı, mültecilerle ilgili koruyucu bir şemsiye ilkesidir. Sınırı kadar gelmiş kişiler artık ülkelerinden ayrıldığı kabul edilmekte ve geri göndermeme ilkesinin sınırdaki iltica başvurusunda bulunanlar için de geçerli

⁵⁰ "Suriyeliler gönderilemez" Cumhuriyet gazetesi, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1508188/Suriyeliler_gonderilemez.html Erişim zamanı: 28 Temmuz 2019

⁵¹ "Suriyelilere üç garanti verildi" Yeniçağ gazetesi, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/suriyelilere-uc-garanti-verildi-52772yy.htm> Erişim zamanı: 31 Temmuz 2019

⁵² "Sığınmacıların dönüşünde gönüllülük ve güvenlik şartları olmalı" Amerikanın sesi.com, https://www.amerikaninsesi.com/a/siginmacilarin-donusunde-gonulluluk-ve-guvenlik-gibi-sartlar-olmalı/5120100.html?fbclid=IwAR2djOHX_BhpLWYFp8nvX7DF5BW1JpG9sU1d9fValTkthc9VEkKs6aZDH8 Erişim zamanı: 12 Ekim 2019

⁵³ Hatay Valiliğinin 10 Temmuz 2019 tarihli açıklamasında, Arsuz'un Çetillik mahallesindeki parkta gece çıkan kavgada gözaltına alınan Suriyelilerin suçlu bulunması halinde sınır dışı edileceği kamuoyuna duyuruldu. <http://www.hatay.gov.tr/basin-aciklamasi-10072019> Erişim zamanı: 10 Temmuz 2019.

⁵⁴ Çelikel ve Gelgel. (2018). a.g.e. s. 132

⁵⁵ Hatay Valiliğinin, sınır dışı edilecek düzensiz göçmenleri taşıyan askeri aracın devrilmesi sonucu yaşanan kazanın açıklaması. <http://www.hatay.gov.tr/basin-aciklamasi-24092019> Erişim zamanı 24 Eylül 2019

olduğunu söylemek mümkündür. 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 32. maddesinde düzenlenen geri göndermeme ilkesi, sınır dışı etme, iade etme, suçluların iadesi gibi her ne adla olursa olsun, mültecilerin ölüm, işkence, zulüm tehdidi altında olacakları ülkeye gönderilmemesini gerektirmektedir.⁵⁶ Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği tüzüğünde, devletlere gönüllü geri dönüşü kolaylaştırmaları için çağrı yapılmakta, gönüllü geri dönüş, gerekli ve yeterli şartların sağlanması durumunda, mültecilik halini ve statüsünü sona erdirdiği için önem taşımaktadır. Geri dönme uluslararası topluluk tarafından en çok tercih edilen bir çözümdür.⁵⁷

Türkiye Hükümeti, Suriye topraklarında göçmenlerin yaşam sürebileceği 'güvenli bölge' oluşturulmasını istediğini açıklarken, Şubat 2018'de duyurulan Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planını yürürlüğe koymuştur. Plan, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'ye uyumu, Türklerin de kaygılarının giderilmesi için yapılması gerekenleri sıralamaktadır.⁵⁸ Suriyelilerin 'göçmen' statüsüyle nitelendirildiği İçişleri Bakanlığının belgesinde, YÖK, İŞKUR, belediyeler ve Diyanet'in de arasında bulunduğu 37 kurum, 'ilgili kurum' olarak belirlemiştir.⁵⁹ 29 Ekim 2019 tarihinde Cenevre'de yapılan ve Türkiye, Rusya ve İran'ın dışişleri bakanlarının katıldığı Astana sürecinde ise Suriyelilerin savaştan önce ikamet ettikleri yerlere dönmelerini sağlayacak çözümün sağlanmasında varılan mutabakat metnine imza atılmıştır.⁶⁰ İstanbul Esenyurt'ta yaşayan 90 Suriyeli, düzenlenen törenle gönüllü olarak ülkelerine geri gönderildi. Giden Suriyeliler, 5 yıl içinde geri dönemeyecek.⁶¹

Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle yaptığı geri gönderme anlaşması, 2007'den buyana BM ve AB'nin Türkiye'de hükümetin onayıyla göçmenlere yönelik yardımların üçte ikisine yakın oranını entegrasyon projelere aktarması ve entegrasyon üzerine yönelik medya projelerini desteklemesine bakıldığında, Suriyeli göçmen konusunun uzun süre ülke ve kentlerin gündeminde yer alacağını söylemek mümkündür. Suriyeli göçmenlere eğitim veren okulların 2019-2020 eğitim yılından itibaren kapanarak, göçmen çocukların Türkiye vatandaşlarıyla karma olarak eğitime

⁵⁶ Uzun vd. (2013). a.g.e. s. 124

⁵⁷ Kaya. (2017). a.g.e. s. 34

⁵⁸ "4 milyona yakın Suriyelinin kalıcı olduğunu kabullenen iktidarın uyum strateji belgesini açıklıyoruz; Gizlenen belge", Cumhuriyet gazetesi, 7 Kasım 2019, s. 1 ve 8

⁵⁹ "Devlette seferberlik; İktidar Suriyelileri de Diyanet'e havale etti", Cumhuriyet, 8 Kasım 2019, s. 6

⁶⁰ "Güvenli bölgeye değil, memlekete", Cumhuriyet gazetesi, 15 Kasım 2019, s.6

⁶¹ "Esenyurt'ta 90 Suriyeli, düzenlenen törenle ülkelerine gönderildi", Birgun Gazetesi, https://www.birgun.net/haber/esenyurt-ta-90-suriyeli-duzenlenen-torenl-ulkelerine-gonderildi-278037?fbclid=IwAR19B7NI-MQRBCFh4uqZyA6-UTlzHhOVQsBxPwbhIwFwGiDC6tU_MVHkdl Erişim zamanı: 28 Kasım 2019

başlaması, sağlık hizmetinin karma tesislerde sürmesi, özellikle kadın ve göçmen gençlere yönelik meslek kurslarının sürmesi ve bu kursların karma eğitimlerle yapılmaya başlanması aynı toplumda yaşayan iki ayrı grubun daha çok karşılaşmasını arttırmasına yol açacaktır. Göçmenlere Türkiye vatandaşlığının verilmeye devam ediyor olması da bir arada yaşamayı kaçınılmaz kılacaktır. Sadece bunlar değil, aynı kentte yaşayan yerli halkla göçmenlerin parkta, sokakta, caddede, alışverişte hatta apartmanda yüz yüze gelmesinin sıklaşması da beklenmektedir. Bu durumun var olan tepkiyi azaltacağı mı yoksa arttıracığı mı şimdiden söylemek mümkün olmamaktadır, ancak kamu yöneticilerinin yaklaşımının süreci etkileyeceği düşünülmektedir. Oluşacak sonuca, var olan akrabalıkların üzerine eklenen yeni akrabalık ve komşuluk ilişkileri de katkı sunabilecektir. Sınırın ayırdığı iki ülke vatandaşlarının bazıları akraba olurken, savaşla yaşanan göç sonrası yapılan evliliklerle yeni akrabalık oluşturma ve yeni evliliklerle bu bağı güçlendirme yolunu seçtiği görülmektedir.

2.4. Düzenli, Düzensiz Göç ve Transit Göç

Türkiye, Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler ve Suriye'de yaşanan savaş nedeniyle son yıllarda dünyada en çok düzensiz göç alan ülke konumundadır. Düzenli göç, belli bir planla yapılan göçü oluştururken, düzensiz göç; kişi ve grupların, vatandaşı oldukları ülke dışındaki bir ülkeye yasa dışı yollarla gitmesi, o ülkede kalması veya farklı ülkeye ulaşmasında transit yeri ifade etmektedir.

Abadan'a göre, uluslararası göç akımları, yüzyılda küresel düzeydeki ekonomik, toplumsal ve siyasal haritaların temel unsurlarından birini oluşturmaktadır.⁶² Yaşanan göçün büyük oranı, doğu ve güney bölgelerinden kuzey ve batı bölgelerin, gelişmiş ülkelere doğru eğilimdedir.⁶³ İleri derecede gelişmiş endüstri toplumlarında iş bulma, daha iyi bir yaşama kavuşma amacıyla sınırı aşma hareketleri düzensiz göç akımlarına sahne olmuştur.⁶⁴ Ulus-devlet sınırları yerine

⁶² Unat N. Abadan. (2015). Türkiye'nin son elli yıllık emek göçü: Yorum, eleştiri, öngörü. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 261

⁶³ M. Gökhan Özdemir ve Yunus Kutval. (2016). Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı üzerindeki etkileri. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Efil Yayınevi, Ankara, s. 102

⁶⁴ Abadan. (2015). a.g.e. s. 261

ekonomik, siyasal ve kültürel birliklerin oluşmasına yol açan küreselleşmeyle sınırlar önemini kaybederken, yatırım, emek gücü ve göçün dolaşımı artmıştır.⁶⁵

Göçmenler, ülkelerinden Avrupa'ya doğrudan göç edemediklerinde transit konumdaki ülkeler, göçmenlerin varış yeri için bir stratejiyi oluşturmaktadır. Daha gelişmiş ekonomi ve insani düzeye sahip olan Avrupa ülkeleri, düzensiz göçün çekim alanını oluştururken, Avrupa ile sınırı olan Türkiye gibi ülkeler de hedef ve transit ülke olarak düzensiz göç akışından etkilenmektedir.⁶⁶ Coğrafi olarak son derece sorunlu bir bölgenin orta yerinde bulunan Türkiye'yi çevreleyen ülkelerin, siyasi olarak iktidarsız, ekonomik olarak zayıf olması, dünyanın en fakir bölgesi olan Afrika'dan Avrupa'ya da geçiş güzergahı üzerinde bulunması da transit göç dalgasından etkilenmesini getirmektedir.⁶⁷ Çok zengin bir göç tarihine sahip olan Türkiye'ye yönelik göç, işçi ve öğrenciler, hedef ülkeye geçmekte başarısız olan göçmenler ile sığınmacı birey ve grupları kapsamaktadır.⁶⁸ Türkiye'nin aldığı düzensiz göç insan ticareti ve insan kaçakçılığı nedenleriyle ülkede ve uluslararası alanda önemli yer tutarken, ülkenin düzensiz göç tarihi incelendiğinde, göçmenler ve göç akışları ile göçle ilgili politika uygulamalarında farklılıklar bulunduğu da görülmektedir.⁶⁹ Göç rejiminde, AB ilişkilerinin dinamikleri ve mekanizmalarıyla şekillenen değişiklikler yapan Türkiye, göç rejimini, göç alan ve transit geçiş alan sağlayan bir ülke olarak tanımlayarak, kurumsallaşmıştır.⁷⁰ Ülkede 2018'de 268 bin düzensiz göçmenin yakalandığını, 2019'un ilk 7 ayında bu sayının 165 bini geçtiğini ifade eden İçişleri Bakanı, sayının yıl sonunda 300 bini aşacağını düşünmektedir.⁷¹

Türkiye'ye düzensiz göçler, Doğu, Güneydoğu ve doğu Akdeniz Bölgesi'ndeki iller üzerinden; İran, Irak ve Suriye'den gerçekleşirken, Suriye üzerinden gelen düzensiz göçün en çok görüldüğü iller arasında Hatay da bulunmaktadır. Arap Baharı süreci ve Suriye'deki savaş nedeniyle Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki kentlerden yapılan düzensiz ya da transit göç, geçiş koşulları açısından daha güvenli görülen Hatay'da artış göstermektedir. Göç İdaresi

⁶⁵ Yaşar Hacisalihoğlu ve Unat N. Abadan'dan aktaran Mustafa Mutluer. (2003). Uluslararası göçler ve Türkiye. Çantay Kitapevi, İstanbul, s. 23, 25

⁶⁶ İçduygu. (2015). a.g.e. s. 279, 288

⁶⁷ Meltem Bostancı. (2017). Suriyeli sığınmacı sorunu. Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, s. 208

⁶⁸ Kemal Kirişçi ve Sema Karaca. (2015). 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye yönelen kitlesel mülteci akınları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 297

⁶⁹ İçduygu. (2015) a.g.e. s. 280-281

⁷⁰ İçduygu. (2015). a.g.e. s. 282, 288

⁷¹ "Kaçak sayısı 300 bini aşar", Cumhuriyet gazetesi, 30 Temmuz 2019, s. 6.

Genel Müdürlüğü, düzensiz göçmen trafiğinin arttığı Hatay'da 2016'da kurduğu Geri Gönderme Merkezini aktif kullanımı sürdürmektedir.

2.5. Göçün Sosyolojisi ve Psikolojisi

Göç, gidiş nedeni, koşulları ve süresi açısından toplumsal sosyoloji ve kişinin psikolojisini etkileyebilmektedir. Sosyolojik açıdan kişisel veya grupsal yapılan göçler, farklı etkiler yaratabilirken, ulaşılan noktadaki yaklaşımlar da toplumsal etkileşim ve iletişimi şekillendirebilmektedir. Göçün yarattığı psikoloji ise amaç ve hedeflere göre değişebilmektedir.

2.5.1. Göçün Sosyolojisi

Belgesel ve sinema sanatı, şiir ve edebiyata konu olan göç, birey, grup veya toplulukların düzenli veya düzensiz olarak yaşadığı coğrafyayı değiştirmesiyle gerçekleşmektedir. Göç, günümüzde sadece bilimsel, sosyal araştırma konusu olmaktan çıkmış, insan ve toplum yaşamını etkileyen bir konu olması üzerine her kesimi ilgilendirmeye başlamıştır. Özellikle kitlesel göçler, toplum yapısını ekonomik, politik, kültürel vs. konularda etkilemekte, hatta değiştirebilmektedir. Toplumsal etkileşim ve değişim, bireyin doğduğu toplumu biçimlendiren, ekonomi, kültür, endüstri ve teknolojinin değişmesiyle farklılaşmasını getirmektedir. Bireylerde yaşanabilen bu değişim ve farklılaşma topluma etken olduğunda, toplumsal değişim gerçekleşebilmektedir. Göçün toplumu şekillendiren gücü, devletlerin ve uluslararası sistemin belirlediği sınırları ve ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel düzeni doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle göç eden kişi, ulaştığı yeni toplumda sosyal, psikolojik, kültürel, ekonomik yabancılaşma ve yalnızlaşma yaşamaktadır.

Göç, toplumun sosyo-kültürel, ekonomik ve politiğin de arasında bulunduğu tüm bünyesini etkileyen konudur.⁷² Toplumsal değişimi etkileyen nedenler arasında teknolojik gelişmeyi gösteren *Marx*, değişmeye asıl yol açan sosyal çelişkinin nedeni olarak sınıf çatışmalarını görmüştür.⁷³ *Marx*'a göre kaçınılması gereken şey, bireyle karşı karşıya somutlama biçimi olarak toplumun yeniden kurulmasıdır.⁷⁴

⁷² F. Neşe Kaplan. (2017). Göç, kimlik, çok kültürlülük. Der Yayınları, İstanbul, s. 22

⁷³ Karl Marks'tan aktaran Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 10

⁷⁴ Karl Marx. (2017). 1894 El Yazmaları. Birikim yayınları, Çeviren Murat Belge. İstanbul, 11. Baskı, s. 114

Uluslararası göç hareketinin en eski kuramı, ekonomik gelişme ile geliştirilmiştir.⁷⁵ *Marx*, göçün toprağa bağlı yaşayan kırsal kesimdeki insanların bir anlamda zorla işgücü piyasasına itilmek zorunda kalmasıyla yaşandığını belirtmektedir.⁷⁶ Yalçın'a göre, göç sosyolojisinin yanıt aradığı soru, göçün nasıl başladığı veya başlatıldığı, insanların zorunda kaldığı için mi, yoksa istedikleri için mi göç ettiği. Benzer koşullara sahip olan insanların hepsinin neden göç etmediği sorusu da göç sosyolojisini ilgilendirmektedir.⁷⁷ Göç, sadece nötr bir sayısal sorun olmayıp, bir toplumsal olguyu belirten nüfus artışıyla büyüyen şehirlerde nüfus da sorun haline gelmektedir.⁷⁸ Kira ve gelir arasındaki istikrarsız değişim, trafikte geçirilen süre ve yoruculuğu, iş yerine yakın olma isteği, eğlence sektöründe yaşanan dönüşümler, başka şehir ve ülkelerden yapılan göçlerin değiştirdiği demografi de insanların taşınmasında etkili olabiliyor.⁷⁹

Bazı insanların oyuna benzettiği yaşam, birtakım kuralları ve bu kurallara uymayı da getirmektedir. Kişinin başka insanlarla uyumsuz hali toplumdan dışlanmayı getirirken, bu durum bireyin yalnızlaşmasına ve yabancılaşmana yol açabilmektedir.

Özkalp'e göre, insanları etkileyen gerçek ilişkilerin bütünü olan toplum, bireyin insanlarla sadece fiziksel ilişkisini kapsamadığını ve insanlar arasında ekonomik, hukuksal, duygusal gibi yaklaşımlar önem taşımaktadır.⁸⁰ Göç, İsrail Devletinin kurulmasında olduğu gibi bir ülkenin inşasında da merkezi rol oynayabilmektedir.⁸¹ Kongar'a göre, düzenlenmiş insan ilişkilerinden oluşan toplum, belirli değer ve kurallar ile bunların gösterdiği davranış biçimlerine dayanmakta; bunlar ise tarihten coğrafyaya, üretim biçimi ve hukuk düzenine bağlı olarak sürekli bir etkileşim halinde olmaktadır.⁸²

⁷⁵ Deniz Şenol Sert ve Nermin Abadan Unat'tan aktaran Mehmet Akif Kara. (2017). Göç yazıları, kuramdan alana Türkiye'de göç, Kırmızı Çatı, Ankara, s. 14.

⁷⁶ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 10

⁷⁷ Meral Gezici Yalçın. (2017). Göç psikolojisi. Pharmakon Yayınevi, Ankara, s. 21, 23

⁷⁸ Richard Sennett. (2016). Kamusal Alanın Çöküşü, Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz (çev.) Ayrıntı Yayınları, 5. Basım, İstanbul, s. 77

⁷⁹ "Bu semttten gitmek", BBC Türkçe: https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50466332fbclid=IwAR2U9MNVxsJfWk49EaWnYGtrkRK3cvwEicpFQNkt_2Jj2QRzoO-RFOYGAIM Erişim zamanı: 21 Kasım 2019

⁸⁰ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 7

⁸¹ N. Aslı Şirin Öner. (2018). Göç çalışmalarında temel kavramlar; Küreselleşme çağında göç. S. Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner (derleyen). 4. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 13

⁸² Emre Kongar. (1992). 21. Yüzyılda Dünya, Türkiye ve Kamuyu. Simavi Yayınları, İstanbul, s. 47

Göç üzerine ilk eseri 1989'da İngiltere nüfus verilerini kullanarak ortaya çıkaran *Ravenstein*, göç sosyolojisinin temeli kabul edilen yasaları hazırlarken, *Comte*, *Marx* ve *Durkheim* gibi ilk sosyologlar, göçün neden olduğu toplumsal değişme ve hareketlilik, sanayileşme ve kentleşmeyle ortaya çıkan yeni toplum biçimlerini anlama ve yorumlama çalışmalarında eserler vermiştir.⁸³ 1885 ve 1889'da yayınladığı iki makalesinde yedi maddelik göç kanunu öneren *Ravenstein*, bunları göç ve mesafe; göç ve basamakları yayılma ve emme süreci; göç zincirleri doğrudan göç kır kent yerleşimcileri farkı ile kadın-erkek farkı olarak sıralamış; *Castles* ve *Miller* ise göç eğilimini göçün küreselleşmesi; göçün hızlanması göçün farklılaşması ve göçün kadınlaşması eğilimleri olarak ifade etmiştir.⁸⁴ Uluslararası göçün, iç göçe etkilerinden biri, yabancı ucuz iş gücünün yerel iş gücünün yerine ikame edilmesi ve yerel iş gücünün bu hareketten etkilenmesi veya başka bir alana göçmesidir.⁸⁵

Küresel göç sürecinin dönüm noktasını sanayi devrimi oluştururken, sanayileşen ülkelerin işgücüne duyduğu ihtiyacı ülkesinden karşılayamaması üzerine uluslararası emek göçü başlamıştır. Göç alan ve veren ülkeler, zaman sürecinde farklılık göstermektedir. Göç eden kişi veya grupların göç sonrası yaşadığı ekonomik, sosyal ve politik sorunlar, çeşitlilik taşıyabilmektedir. Göç edenler, barınma, beslenme, iş bulma, eğitim, dil sorunu yaşarken, yerli halkın entegrasyon beklentisiyle karşılaşmaktadır. 1970'lerde göç tartışmasının yönü değişmiş, göçle gelenler ekonomik gelişmeye kaynak olarak görülmemeye, yerli halk statükosu için bir tehlike olarak algılanmaya ve rakip olarak görülmeye başlanmıştır. Günümüzde de süren bu statüko, tarihin en büyük kitlesel göçünü oluşturan Arap Baharı ve Suriye savaşının getirdiği göçle güçlenmeye başlanmıştır. Son yarım asırda gerçekleşen bireysel göçler; iş, eğitim, evlilik, yeni yaşam kurma isteği gibi nedenlerle yapılırken, uyum sorunu da yaşanabilmektedir. Zorunlu ve toplu göçlerde birey, topluma uyumu değil, bulunduğu yerden bir an önce giderek, hayatta kalıp yaşamını sürdürmeyi amaçlamaktadır.

Sosyolog Başpınar'a göre, mültecilik ve hukuksal statü verilmediği sürece göçmenlerin topluma uyumundan bahsedilemeyecektir ve uyumun önündeki en büyük engeli statüsüz durum oluşturmaktadır.⁸⁶

⁸³ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 9-10

⁸⁴ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 21-25

⁸⁵ Mustafa Mutluer. (2003). Çantay Yayınevi. İstanbul, s. 27

⁸⁶ "Statü sorunu" Sosyoloji mezunları derneği (SDMDER) Başkanı Özgün Başpınar'ın Suriyeli göçmenlere ilişkin değerlendirmesini anlatan Cumhuriyet gazetesi haberi, 26 Temmuz 2019, s.9

Toplu göçlerin yapıldığı yeni toplumda uyumun sağlanamaması halinde dışlanma, ötekileşme, ayrımcılık gibi kaygılar, aşiret anlayışı, gettolaşma biçimini şekillendirdiği düşünülmektedir. Ülkelerde bunun farkındalığıyla toplu göç edenlerin belirli kentlerde toplama anlayışını uygulamaktadır. Balkan göçmenlerinin İstanbul yöresine taşınması, Özbeklerin Hatay'da yeni kurulan bir köyde yaşam sürmeleri yakın tarihimizin örneklerini oluşturmuştur. Bireysel ya da küçük gruplar halinde yapılan göçlerde, göç edilen ülke ve kentlerde yaşayan insanlar toplumun yeni bireyleriyle çok fazla ilgilenmezken, kitlesel göçün yol açtığı, işgücü piyasasının etkilendiği dönemlerde karşı çıkışlar yaşanmış, tepkisel karşı çıkış boyutunun artmasına yol açmıştır. Suriyelilerin Türkiye'ye kitlesel göçle gelişi de ucuz işgücü ya da yeni olanak ile düzenin bozulmasından duyulan endişeyi açığa çıkarmıştır.

Yücebaşı'a göre, tüm endişeler ve korkular Suriyeliye ilişkin perspektifin dışlayıcı niteliklerine kaynaklık etmekte; sıradan insan 'Suriyeli işimizi elimizden almakta, kültürümüzü yozlaştırmakta ya da esnafın işlerini sektöre uğratmakta' yaklaşımını taşıırken, bu dinamikler üst sınıflarda görünür olmamaktadır.⁸⁷ Adorno'ya göre, toplumsal ürünün yabancı uyrukların payına düşen kısmı her zaman yetersizdir ve bu yüzden onları genel rekabetin içinde kendi aralarında umutsuz bir ikincil çekişmeye girmek zorunda bırakmıştır.⁸⁸ Şehir, yabancıların karşılaştığı bir ortam olurken, yabancı birbirinden çok farkı iki şahsiyet olarak görülebilir ve yabancı, şehirdeki sakinlerin, kimin oraya ait olup olmadığına ilişkin kurallar koyabileceğinin farkındadır.⁸⁹ Güllüpınar'a göre, uluslararası göçü hızlandıran ve yaygınlaştıran bir sistem olan Göçmen İlişkiler Ağı Kuramı, göçmenlerin terk ettikleri ülkeler ile yerleştikleri yeni ülkelerdeki göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasındaki ortak köken, akrabalık ve dostluk bağlarından oluşan kişilerarası bağları ifade etmektedir.⁹⁰ *Pierre Bourdieu*'ya göre, konuşulan dil iletişim ilişkilerini sembolik de olsa gruplar arasındaki güç ilişkilerini de güncellemektedir.⁹¹

Suriyelilerin göç ettiği Hatay, Gaziantep, Kilis ve Şanlıurfa örneklerinde bunlar yaşanırken, bu durum sadece yöresel kalmayıp, ülkesel hatta küresel boyutta

⁸⁷ Mesut Yücebaşı. (2015). Yeni taşranın yeni sükunları: Suriyeliler. *Birikim Dergisi*, İstanbul. s. 43-44

⁸⁸ Theodor W. Adorno (2000). *Mimima Marolia*. Çev. Orhan Koçak ve Ahmet Doğukan. Ayrıntı yayınları. İstanbul, s. 34

⁸⁹ Sennett. (2016). (Kamusal), Durak ve Yılmaz (çev.) a.g.e. s. 72-73

⁹⁰ Fuat Güllüpınar. (2013) *İnsan ve Toplum, Göç Olgusu ve Uluslararası Göç kuramları*, Nadir Suğur (Ed.) Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, s. 117

⁹¹ *Pierre Bourdieu*'dan aktaran Yvonne Henkelmann. (2011). Çok dillilik yararlıdır! Almanya'da ve Kanada'da akademik vasıflı göçmenlerin resmen kabul edilmiş olan birkaç dili konuşabilmesi. *Göç ve Kültürel Sermaye*. Türki Noyan (Çev.) Kitap Yayınevi, İstanbul, s. 155

da aynı düzlemde olmaktadır. Almanya'nın yabancı işgücüne karşı çıkışın, ekonomik kriz ve işsizliğin arttığı dönemlerde buna paralel olarak tepkinin attığı bilinmektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında kitlesel göçlerle birlikte lokalde bulunan sınırlı işgücü ve emek piyasasının yeniden şekillenmesidir.

Castless ve Miller, Göçler Çağı adlı kitabında, göç olgusunun çok boyutlu olup, göç alan ve veren toplumları da etkileyen toplumsal bir eylem olarak tanımlamaktadır.⁹² Göçleri 'ilkel, zoraki, serbest ve kitlesel' olarak tanımladığı dört temel kategoriye ayıran *Petersen*'e göre, ilkel göç tipindeki ayırt edici özellik doğanın yarattığı baskı olarak görülürken, zorlama ile yapılan göçler sosyal durumun yarattığı baskı ayırt edici bir özellik taşıyıp, iki kategoride ele alınması gerekmekte ve bu göçe tabi tutulan toplulukların süreci kontrol edebilmesi, göç topluluğun iradesi dışındaki gelişme olarak açıklanmaktadır. Serbest göçün, iki göçten daha farklı olduğunu düşünen *Petersen*, emek göçünü buna örnek gösterip, öncü göçmenlerin, göç ettikleri ülkenin hayat tarzını ve maddi kazançlarını geldiği yerdeki kişilere anlatarak, zincirleme bir göç dalgasını başlattığını düşünmektedir.⁹³ Adam Smith, Milletlerin Zenginliği adlı kitabında, yoksulluk, işsizlik ve düşük ücreti, göçe zorlayan temel itici faktörler arasında sıralarken, yüksek ücreti de çekici faktör olarak nitelermekte ve işgücü hareketliliğinin bölgeler arasındaki eşitliğin sağlanmasıyla dengeye kavuşabileceğini belirtmektedir.⁹⁴ Otoritenin kuvvetlendiği ve devletler arasındaki sınırların keskinleştiği modern dönemde, pek çok şey gibi devletler arasındaki insan hareketliliği de kurallara bağlamıştır.⁹⁵ *Hollifield*'a göre, uluslararası göç günümüzde her ülkeyi bir boyutuyla ilgilendiren küresel bir olgu ve küreselleşmeyle birlikte hızla derinleşen, genişleyen bağlamlarla birbirine bağlanan dünya yaratmaktadır.⁹⁶ *Lee, Everett* Göç Kuramında göçmenin de göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade etmektedir.⁹⁷ *Gorodzeisky* ve *Semyonov*'e göre, göçmen haklarının devletlerce tanınmaması, göçmenlerin haklarına ulaşmasında en temel

⁹² Castless ve Miller'den aktaran Savaş Çağlayan. (2013). Kent Sosyolojisi, Göç Kavramı ve Kuramları. Fatime Güneş (Ed.). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, s. 89

⁹³ Petersen'den aktaran Cemal Yalçın. (2004). Göç Sosyolojisi. Anı yayıncılık, Ankara, s. 14-17.

⁹⁴ Adam Smith'in Milletlerin Zenginliği adlı kitabından aktaran Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 18-19

⁹⁵ Uzun vd. (2013). a.g.e. s. 118

⁹⁶ *Hollifield*'tan aktaran Suna Gülfer İhlamur Öner vd. (2014). Yeni Toplumsal hareketler, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2345, Açıköğretim Fakültesi Yayını no: 1342, Eskişehir, s. 8

⁹⁷ Cemal Yalçın'ın Göç Sosyolojisi kitabından aktaran Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 26

engellerden biri olup, göçmenin dışlanması, sosyal ve haklar sisteminden dışlanması olarak sürmektedir.⁹⁸

Hangi gerekçe ve nasıl yapılırsa yapılsın toplu göçler ülkeler ve göçü yaşayanları etkilediği gerçeğini anlatan kuramlar, bugüne de ışık tutmaktadır. Günümüzde uluslararası denetim ve kontrol altına alınmak istenilen göçe karşı sınırlara duvarlar çekilmekte, ülkelere girebilenler ise dışlanmaya devam edilmektedir.

Abadan'a göre, Yeni Ekonomi Kuram, göç kararının bireylerin tek tek aldığı bir karar olmayıp, hane halkının bütün bireyleri ilgilendirdiğini ve bazen bir topluluk tarafından alınan kolektif bir kararı belirtmektedir.⁹⁹ 1990'lı yıllarda *Oded Stark* tarafından geliştirilen kuram, aile içinden bir veya birkaç kişinin göç sürecine katılmasıyla aile gelirinin artıp, çeşitlenmesini ve ailenin bir tür ekonomik güvence altına alınmasını getirmektedir.¹⁰⁰

Çakır'a göre, Modernleşme Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen sosyokültürel göç kuramlarından denge kuramı, sanayileşmiş ülke ve bölgeler ile sanayileşmemiş ülke ve bölgeler arasında nüfus hareketi ve işgücü transferi sağlanarak, bir dengenin oluşmasına yaramaktadır.¹⁰¹ Merkez-Çevre Kuramı ise dünyayı merkez ve çevre olarak iki parçalı olarak kurgulayan Bağımlılık Okulu düşünürleri tarafından geliştirilmiş ve göçün yönü gelişmemiş veya az gelişmiş ülkelerden, gelişmiş Batı ülkelerine doğru olmaktadır.¹⁰² Yalçın'a göre, kapitalist ülkeler, az gelişmiş ülkelerden ham madde ve ucuz işgücü çekerken, onların ekonomilerini de kendilerine bağımlı hale getirmekte, önceki yüzyılda işgal ve kolonileştirme ile yürütülen batılı sömürü düzeni, günümüzde modernleştirme, küreselleşme, demokratikleşme gibi adların kullanıldığı kılıflarla devam etmektedir.¹⁰³

Gönüllü göçler yeni ekonomi kuramının anlattığı gelişmiş ülkelere yönelik sürerken; savaş ve çatışmanın yol açtığı toplu göç ise öncelikle en yakın güvenli

⁹⁸ *Gorodzeisky ve Semyonov*'dan aktaran Suna Gülfer İhlamur Öner vd. (2014). Yeni Toplumsal hareketler, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2345, Açıköğretim Fakültesi Yayını no: 1342, Eskişehir, s. 138

⁹⁹ Nermin Unat Abadan. (2006). Türk dış Göçünün Aşamaları, Kökler ve Yollar, Türkiye'de Göç süreçleri. Ayhan Kaya, Bahar Şahin (derleyen), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 8.

¹⁰⁰ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 28-33

¹⁰¹ Sabri Çakır. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. SDÜ fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2011, sayı 24, s. 129,142

¹⁰² Cemal Yalçın. (2004). Göç Sosyolojisi. Anı yayıncılık, Ankara, s. 35-40

¹⁰³ Yalçın. (2004). a.g.e. s. 35-40

bölgeye, daha sonra da gelişmiş ülkelere yönelmektedir. Ürdün, Türkiye, Lübnan, Mısır ve Libya'nın ilk göç durağı olarak belirlenip, sonra farklı ülkelere gitme isteği merkez-çevre kuramı yaklaşımını desteklemektedir.

Küresel göç sürecinin, gelişmemiş ve az gelişmiş ülkeler aleyhine işlediğini ve gelişmemiş olmayı akut hale getirdiğini savunan Adıgüzel'e göre, göç, modernleştirmeyi ve gelişmeyi sağlayan mekanizma olmaktan uzaktır ve az gelişmiş ülkelerin işgücünün gelişmiş ülkelerece kullanılmasına yaramakta, göçmenlerin ülkelerine yolladıkları dövizler de bu ülkeleri geliştirmekten çok sosyoekonomik gelişmelerini olumsuz biçimde etkilemektedir.¹⁰⁴ Çağlayan'a göre Göç Sistemleri Kuramı, iki veya daha fazla ülkenin karşılıklı olarak göçmen değişimi üzerine kurdukları sisteme dayanan, ekonomik ve politik temelli bir yaklaşımdır.¹⁰⁵

Toplumsal değişim kaçınılmaz olmakla birlikte toplumdaki yapı veya kurumların değişmesi kadar, düşünce, tutum ve değerlerin değişmesi de önemlidir. Yasa veya kurumların değişimi kısa zamanda mümkün olabilirken, toplumsal yapının değişimi uzun bir süreci almaktadır. Kurum ve yasalarda yapılan değişiklik, değişen değer ve yaklaşımların topluma taşınmasının aracılığını da üstlenmektedir. Osmanlı sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti de çıkardığı yasalar ve oluşturduğu yapısal değişiklikleri, kurduğu kurumlarla topluma taşımaya çalışmış, ancak bu taşınma süreci kısa bir zamanla sınırlı olmayıp, uzun bir dönemi kapsamıştır.

2.5.2. Göç Psikolojisi

Siyasal, sosyal, ekonomik nedenleri olan göçün, psikolojik gerekçeleri de bulunmaktadır. Özellikle savaş, acı, kayıplar; kültürel, inançsal ve siyasal baskılar, bulunulan yerin terk edilerek göç hareketinin başlamasına yol açmaktadır. Göç edenler bedenlerini veya eşyalarını başka yere götürseler de geride bıraktığı birçok şey arasında, akrabalık, dostluk, arkadaşlık ve alışkanlıklar da olabiliyor. Zorunlu göç ve mültecilikte durum biraz daha farklı olabiliyor ve yakınlar, tanıdıklar geride bırakılmış değil, kaybedilmiş de olabiliyor. Geride bıraktıkları arasında anıları, sevgi ve aşkları, hayalleri de bulunan göç edenler, kayıpların telafisi imkânsız olduğunda, göçün getirdiği travmadan ağır şekilde etkilenmekte, bu da kişinin sosyal, kültürel,

¹⁰⁴ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 30

¹⁰⁵ Savaş Çağlayan. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. Muğla Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 17, s. 82

toplumsal yaşamı kadar psikolojisinde de etkili olabilmektedir. Ulaşılan yerde toplumsal ayrımcılık, ötekileştirme, dil gibi sorunların yaşanmasıyla bireyin yalnızlaşması da mümkün olabilmektedir. Göç edenlerin yalnızlaşması ya da ekonomi, sosyal ve kültürel hatta politikaya katılımları, göçmenler ve toplulukların özelliklerine göre değişiklik gösterebilirken, bunda gidilen ülkenin göçmene sunduğu imkanların da etkisi bulunmaktadır. Birey ve toplum arasındaki ilişki, yöredeki eğilim, bulunulan çevreyle olan etkileşimle şekillenebiliyor. Avrupa ya da Batı ülkelerinde olduğu gibi Hatay'da bulunan Suriyeli göçmenlerden sivil toplum kuruluşlarından yardım alanların, toplumla uyumlu olma yönündeki çabalarının, diğerlerine göre daha fazla olduğu günlük yaşamda fark edilmektedir.

Psikoloji, insan davranışlarının altında yatan temel nedenleri bulmaya çalışan bilimsel çabadır.¹⁰⁶ Sosyal psikoloji, bireylerin düşünce, duygu ve davranışlarının, başkalarının gerçek, hayal edilen veya zımni varlığından etkileniş tarzını anlama ve açıklama çabasıdır.¹⁰⁷ Göç olgusu, bireyler için sadece mekânsal bir değişim değil, kültürel bir değişim sonucu olarak zihinsel bir değişimi gerektirmekte ve bu değişim bireyin kimliğini etkilemektedir.¹⁰⁸ Daha büyük grupların, bireyin uyma davranışında itici gücündeki etkisi fazladır. Tutumlar, zihinsel, duygusal ve davranışsal gücün toplamıdır.¹⁰⁹ Aralarında farklar bulunan gruplar, birbirini desteklemekte ve fikirlerin kuvvetli biçimde ifade etmektedir.¹¹⁰ 'Derin bir rol' olan takım çalışması, bireyleri kendi görünüşleri ve diğerleri ile olan ilişkilerini değiştirmeye zorlamaktadır.¹¹¹

Yalçın'a göre, göç ve psikoloji kelimelerinin bir arada kullanılması daha çok göçmenlerin sorunları olarak yorumlanırken, psikolog Teber göçmenlerin ne zaman ve nasıl göç edildiğine bağlı olarak sosyal ve psikolojik yönelimlerinde, eğitim, meslek ve ailevi sorunları ve günlük yaşamlarında farklılıklar görüldüğünü; psikolog *Deaux* ise göçün, göç eyleminden önce başlayan ve hedef ülkeye varıldıktan yıllar sonra bile devam eden bir deneyim, dinamik ve sembolik bir süreç olduğunu düşünmektedir.¹¹² Herkes kendi gerilimini seçiyor ve bu seçim öyle akıllı

¹⁰⁶ Doğan Cüceloğlu. (2012). İnsan ve davranışı. 23. basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, s. 22

¹⁰⁷ Çiğdem Kağıtçıbaşı. (2006). Yeni insan ve insanlar. Evrim Yayınları, İstanbul, s. 19, 110

¹⁰⁸ F. Neşe Kaplan. (2017). Göç, kimlik, çok kültürlülük. Der Yayınları, İstanbul, s. 23

¹⁰⁹ Kağıtçıbaşı. (2006). a.g.e. s. 78

¹¹⁰ Doğan Cüceloğlu. (2012). a.g.e. s. 534

¹¹¹ Richard Sennett. (2017). Karakter aşınması. Barış Yıldırım (çev.) 12. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 128

¹¹² Serol Teber'in tanıklığını aktaran Yalçın. (2017). a.g.e. s. 15, 56-57

bir şekilde yapılmalıdır ki kişi en fazla heyecanı duymalı ve yeni nihai deneyimlere de açık kalmalıdır¹¹³.

Her şehrin yaşam tarzı ve kültürü farklı olabiliyor. İki ülke ve iki toplumun kültürel farklılığının bulunması da doğaldır, ancak bu farklılığın hızlı şekilde yaşanması, belki de zaman içerisinde yolculuğa benzeyebilir. Suriye'den Türkiye'ye gelenler 20-40 kilometrelik bir yolculukla iki farklı ve ayrı yaşama kapı aralamaktadır. Göçle birlikte, bireyin içinde bulunduğu psikolojik durum, toplumsal uyum ve algısı da etkilenmektedir.

Cüceloğlu'na göre, dış ve iç etkenlerle şekillenen algı, bireyin içinde bulunduğu durum, beklenti, geçmiş yaşantısı, toplumsal ve kültürel etkenleri hesaba katmasıdır ve etkileyen uyarıcılar psikolojik süreci de belirlemektedir.¹¹⁴ Genel bilinç, gerçek hayattan bir soyutlamadır ve bu nedenle hayatla *antagonistik* bir karşılık içindedir.¹¹⁵ Küreselleşme çağında modern birey, kapitalizm, *modernite*, sanayileşme, ırkçılık, egoizm, yalnızlık, güvensizlik, yapısal dışlanma ve militarizm gibi yıkıcı etkilere maruz kalıyor.¹¹⁶ Toplumsal ilişkilerin gelişmesi zaman alır; bireyin başkaları için önemli olan yaşam anlatısı, ömür boyu yaşayacak bir kurumu gerektirir.¹¹⁷ Toplumun en alttakilerinin serbestçe kullanabileceği kaynak, zamandır.¹¹⁸ Derya'ya göre, göçmenlerin uyum süreci, nesiller boyu sürebilen bir toplumsallaşma ve hedefi, din, dil, köken vs. farkının gözetilmediği bir toplum yaratmaktır.¹¹⁹ Araştırmalara göre, tutumun davranışsal yönü değişirse, bilişsel yönü de zaman içerisinde davranışa uyacak biçimde değişmektedir.¹²⁰ Davranışı yöneten gelenekler modern toplumların öz anlayışını artık saf ve ince bir biçimde belirlemektedir.¹²¹ Kişisel tutumlar ve kamuoyunun oluşumunda medyanın rolünü yadsımak olanaksızdır. Kitle iletişim araçları, yerel fikir liderlerine ulaşmakta ve bu

¹¹³ Zygmunt Baugman. (2018). Parçalanmış hayat. İsmail Türkmen (çev.). 3. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 169

¹¹⁴ Cüceloğlu. (2012). a.g.e. s. 118-119, 125

¹¹⁵ Karl Marx. (2017). a.g.e. s. 114

¹¹⁶ Ayhan Kaya. (2016). İslam, göç ve entegrasyon. Nur Yasemin Ural (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 161

¹¹⁷ Richard Sennett. (2017). Yeni kapitalizm kültürü. Aylin Onocak (çev.). 4. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 33

¹¹⁸ Richard Sennett. (2017). Karakter aşınması. Barış Yıldırım (çev.) 12. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 14

¹¹⁹ Hülya Derya. (2016). 1950 yılından günümüze kadar Almanya'nın göç tarihi ve entegrasyon sorunu. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara, s. 77

¹²⁰ Cüceloğlu. (2012). a.g.e. s. 522

¹²¹ Jürgen Habermas. (2016). İdeoloji olarak teknik ve bilim. Mustafa Tüzel (çev.) 9. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 80

fikir liderleri iletişimi kendi çevresine yaymaktadır.¹²² Göçmenlerin statü geçişindeki seyir, kişisel etkenlerle koşullar arasındaki etkileşime bağlıdır.¹²³ İnsan, içinde yaşadığı toplumun milli, dini, siyasal, ekonomik değer hükümlerinin bir ürünü olmaya yönlendirilmektedir.¹²⁴ Küreselleşme akımları ve ataerkil kültürlerin baskısı altında kalan Avrupalı genç Müslümanlar, bir yandan kendi bireysel İslamlarını geliştirmeye itiliyor bir yandan da sözde seküler devlet tarafından yönetilmesi adına cemaat sınırları içinde kalmaya özendiriliyor. İçinde buldukları ortamda sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasal sermayesi olmayan bireyler aşırı uçlara gidebiliyor.¹²⁵

Sosyalleşme, çevrenin birey üzerindeki etkisini öne çıkarıp, toplumun bir üyesi haline gelmesine yol açar.¹²⁶ Farklı özellikler taşıyan göçmenlerin ulaştığı ülkede toplumla uyumlu olması, onların misafir ya da yabancı olarak kalmayıp, toplumun bir parçası olmasını kolaylaştırmakta, ortak yanların öne çıktığı toplum ilişkileri, göçmenlerin daha kısa sürede kabullenilmesini getirebilmekte ve kültürel çeşitliliği de sağlamaktadır. Çağdaş toplumlarda kültürel çeşitlilik, insanın özgürleşmesinin bileşeni ve koşulu olarak görülmektedir.¹²⁷ Avrupalı politik seçkinler ve kamuoyunun en çok şikayet ettiği şey, İslami yaşam biçiminin günlük yaşamdaki görünürlüğündeki artıştır.¹²⁸ Yücebaş'a göre, geleneksel misafirperverlik miti, yabancıya duyulan saygıya, hoşgörüyeye ve kucak açıcılığa gönderme yapar, ancak her mit gibi doğallaştırıldığı toplumsallığı veya hakikat haline getirdiği kültürü yeniden üreten bir işlevselliğe sahiptir.¹²⁹ Göç, farklı kültürlerin kaynaşmasına yol açarken, bir arada yaşama sürdürme zorunluluğu, uyum ve çatışma sorunlarını da gündeme getirmektedir.¹³⁰ Dünyanın birçok yerinde kitlesel göç olayları karşısında yerel halk en çok işini kaybetme endişesi yaşarken, bunun bireylerin davranış ve psikolojisini etkilediği; Türkiye'ye gelen 2,8 milyon Suriyelinin de yaşadığı kentlerde geçim ve barınma için çalışmak dışında bir seçeneğinin olmadığı

¹²² Kağıtçıbaşı. (2006). a.g.e. s. 121, 211

¹²³ Niki Von Hausen vd. (2011). Ülke dışında öğrenim görmüş yüksek vasıflı göçmenlerin Alman işgücü piyasasında vasıflarının altında bir işe girmeleri durumunda statü geçişlerinin seyri. Göç ve Kültürel Sermaye. Kitap Yayınevi, İstanbul, s. 196 ve 197.

¹²⁴ Adım, Üniversiteli Bilim, Felsefe Sanat Dergisi. (1999). İstanbul Üniversitesi ÖKM Yayınları, sayı 2, İstanbul, s.43

¹²⁵ Kaya. (2016). a.g.e. s. 247

¹²⁶ Kağıtçıbaşı. (2006). a.g.e. s. 325

¹²⁷ Özgün, Y. Anadolu Üniversitesi Yayınları; Kültürel çeşitlilik ve çok kültürlü toplum, 2013: 21, 28

¹²⁸ Kaya. (2016). a.g.e. s. 78

¹²⁹ Yücebaş. (2015). a.g.m. s. 38

¹³⁰ H. Hüseyin Paksoy vd. (2016). İç savaştan kaçarak gelen Suriyeli öğrencilerin üniversite eğitimlerinde karşılaştıkları iletişim sorunları. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara, s. 89

bilinmektedir.¹³¹ Otomasyon yayıldıkça sabit insan becerileri alanı daralmaktadır.¹³² Göçmenler patronların başvuru yapmasıyla çalışma izni alabilirken, Türkiye'de çalışma izni bulunan Suriyeli sığınmacı sayısı 65 bin ve bu sayı toplam Suriyeli sayısının yüzde 0,5'inden daha azdır.¹³³ Günümüzde, geçmiş deneyimlerin en fazla saldırıya uğradığı alan iş etiğidir.¹³⁴ Artık, teknik bilgi birikimi klasik dönemlerin pragmatik olarak kazanılmış teknikleriyle sınırlı olmayıp, teknolojiler için değerlendirilebilir olan bilimsel bilgiler biçimini almıştır.¹³⁵ Yücebaş'a göre, Suriye artık sadece bir emek havuzu değil, aynı zamanda yeni sermaye oluşumunun kaynakları arasında da görülmelidir.¹³⁶

İnsanların bazı şeyleri ertelemesi zordur. Savaş ortamından uzaklaşmak veya uzaklaşmayı denemek de bunlardan biri. Bireyin yaşam standardı ve alışkanlıklarının değişmesine, birçok şeyi geride bırakmasına yol açabilen göç, kişinin yalnızlaşmasını da getirebilmektedir, Göç eden kişinin, gittiği toplumda ötekileştirilmesi halinde psikolojik değişim yaşaması da mümkün olabilmektedir.

2.6. Dünya Göç Tarihi

Dünya tarihi süresince, hatta tarih ortaya çıkmadan önce göçler daima var olmuştur. Günümüzde Kuzey ve Güney Afrika, Amerika, Avustralya diye bildiğimiz birçok ülke göçlerle oluşmuştur.¹³⁷ Esir ticareti ile yeni bir soyut kazanan global göç, Avrupa'dan göçenlerin tersine Afrika'dan Amerika'ya yönelik gerçekleşmiştir. 17. ve 18. yüzyılda Avrupalı tüccarlar, 12 milyon kişiye yakın Afrikalı zenci köleleri ağırlıklı olarak Güney Amerika; Brezilya ve Karayip adalarına, 60 bin köle Amerika'ya götürülerek çalıştırılmıştır.¹³⁸ Karpat'a göre, 19. yüzyılda Afrika, Asya ve Osmanlı Devleti'nin Batı ülkeleri ile Rus emperyalizmini hedef alması, göçlere

¹³¹ Özgürlük Araştırmaları Derneği, Doç. Dr. M. Murat Erdoğan, Yudum Kavukçuer, Tuğçe Çetinkaya, "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı", Liberal Perspektif: Analiz: Sayı: 5, Nisan 2017 PDF dosyası, s. 11; https://www.ozgurlukarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_c2IGWsK.pdf dosyası, Erişim zamanı: 02 Nisan 2019; ayrıca Bianet (Bağımsız İletişim Ağı) "<https://m.bianet.org/bianet/toplum/185321-medyada-suriyeli-multeciler-nasil-yer-aliyor>" Erişim zamanı: 07 Nisan 2019.

¹³² Sennett. (2017). (Yeni kapitalizm) a.g.e. s. 38

¹³³ Birlikte Yaşamak İstiyoruz İnişiyatifi,

<https://www.facebook.com/birlikteyasamakistiyoruz/photos/a.105224244157793/147041923309358/?type=3&theater&ifg=1> Erişim zamanı: 13 Kasım 2019

¹³⁴ Sennett. (2017). (Karakter) a.g.e. s. 112

¹³⁵ Habermas. (2016). a.g.e. s. 80

¹³⁶ Yücebaş. (2015). a.g.m. s. 42

¹³⁷ Kemal Karpat. (2015). Türkiye'nin göç tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler. Önsöz, Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.)1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul, s. xxiii

¹³⁸ Mustafa Mutluer. (2003). Uluslararası göçler ve Türkiye. Çantay Kitapevi, Denizli, s. 30-31

milli ve dini boyutları da eklemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Çekoslovakya ve Polonya'da yaşayan milyonlarca Alman asıllılar Almanya'ya göç etmeye mecbur edilirken, 1947'de İngiltere'nin Hindistan'dan çekilmesi ile kurulan Hindistan ve Pakistan'da en az 7 milyon Müslüman ve Hindu, karşılıklı olarak göç etmeye zorlandı,¹³⁹ 10 milyon Hintli Pakistan'dan Hindistan'a, 6 milyon Müslüman da Pakistan'a göç ederek yer değiştirmiştir.¹⁴⁰

Beslenme amacıyla başladığı düşünülen göç hareketi, yerleşme ile sürmüş, son yüzyılda çatışma, savaşlar ve küreselleşmeyle şekillenmeye devam etmektedir. İkinci Dünya Savaşıyla birlikte artan göç yaklaşımı, toplu yaşandığı durumlarda devletler arası sorun haline gelmeye başlayınca hukuksal açıdan uluslararası önlem ve yöntemler geliştirilmiştir. Göç günümüzde demokrasi, insan hakları, ideoloji ve daha iyi bir yaşam sürme isteğiyle ülkeler arasında devam etmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası göç hareketinin arttığı Avrupa'nın doğu, güney ve orta bölgesinde birçok yeni devlet ortaya çıktı. Bu yapılanma mübadele yoluyla çok sayıda nüfusun değişimini de getirdi.¹⁴¹

İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da 20 milyona yakın kişi zorunlu nedenle göçmen durumuna düşmüş,¹⁴² savaş sonrası İsrail devletinin kurulması yeni bir göç hareketini başlatmış, Avrupa, Amerika, Asya'dan çok sayıda Yahudi yeni kurulan bu devlete yerleştirilmiştir, bu durum 3 milyondan fazla Filistinlinin göçüne neden olmuştur.¹⁴³ Savaş sonrası Mançurya'nın Çin'e katılmasıyla 40 milyona yakın kişi Çin'e gitmiş, yeni bir göç dalgasını yaratan Vietnam savaşıyla 1975-1983 arasında 775 bin Vietnamlı göçmen durumuna düşmüştür.¹⁴⁴

1960'lı yıllarda iş gücü üzerine yeni bir göç hareketi doğmuş, İtalya, İrlanda, Yugoslavya'dan işçi alımına başlayan Avrupa ülkeleri, göç aldığı ülkeleri Kuzey Afrika, Hindistan, Pakistan, Türkiye, Meksika, Suudi Arabistan, Irak, Mısır gibi ülkelerle genişletmiş ve bu ülkelerden Avrupa'ya, özellikle Almanya'ya on binlerce işçi gitmiştir.¹⁴⁵

¹³⁹ Kemal Karpat. (2015). Türkiye'nin göç tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler. Önsöz, Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.)1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul, s. xxiv

¹⁴⁰ Nazmiye Özgüç ve Erol Tümertekin'den aktaran Mutluer. (2003). a.g.e. s. 31

¹⁴¹ Max Derruau'dan aktaran Mutluer. (2003). a.g.e. s. 31

¹⁴² Özgüç ve Tümertekin'den aktaran Mutluer. (2003). a.g.e. s. 31

¹⁴³ Mutluer. (2003). a.g.e. s. 32

¹⁴⁴ Özgüç ve Tümertekin'den aktaran Mutluer. (2003). a.g.e. s. 31

¹⁴⁵ Mutluer. (2003). a.g.e. s. 32

Millet, kavim, aşiret, kabile ve diğer insan topluluklarının ortaya çıkması, değişmesi, yeni siyasi ya da kültürel değişiminin kabullenilmesi ile farklı kültürlerin karışımından oluşan yeni kültürleri oluşturan güç, göçtür.¹⁴⁶ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin yayımladığı 2018 Küresel Eğilimler Raporuna göre, dünyada savaş, işkence, çatışma ve yokluk koşulları nedeniyle yurtlarından edinenlerin sayısı 70,8 milyon kişiye ulaştı. Rapora göre, Suriye 6,7 milyon kişiyle sivililerin en fazla yerinden edildiği ülke olmuştur.¹⁴⁷ Uluslararası Göç Örgütüne göre, günümüzde dünyada her 7 kişiden 1'i göçmen durumundadır.¹⁴⁸ 1919 ve 1939 yılları arasında yaşanan siyasi kargaşa ve savaşlar sadece Avrupa'da 5 milyonun üzerinde insanı yerinden etmiştir.¹⁴⁹ Göç veren bir ülke, göç alan ülkeye dönüşebilmekte ve göç yolculuğunda transit ülke olabilmektedir.¹⁵⁰

Günümüzde küreselleşme ve ülkelerin oluşturduğu siyasi, ekonomik ve askeri iş birlikteliği, son yıllarda sınır ötesi yaşanan ülkeler arasındaki göçü önemli derecede arttırmıştır.

Globalleşme, meta, yatırımlar, kapital ve bilginin dünya pazarında direkt ve *indirekt* olarak hiçbir engel görmeden serbest dolaşıma açılmasıdır.¹⁵¹ Kongar'a göre, 21. yüzyıla kadar dünyaya egemen olan askeri güç, globalleşme ile birlikte yerini ekonomik güce bırakmakta, bu yüzyılda ise ulusal ve uluslararası sorunlar merkezileşmektedir. Globalleşmenin yarattığı etkiler ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık taşırken, orta düzeyde gelişmiş olan ülkeler bu değişimden etkilenmektedir.¹⁵² 1970'li yılların başlarında sınır aşırı tehdidi adlandırmak için kullanılan küreselleşme, savaş sonrası dönemin modernleşme sürecinin dünya çapında devamı olarak yorumlamak mümkün değildir.¹⁵³

Coğrafi konumu nedeniyle, Avrupa ve Ortadoğu'daki gelişme, savaşlar ve dış faktörlerden etkilenen Türkiye'de bu etki, ülkenin şekillenmesine yansımıştır.

¹⁴⁶ Karpat. (2015). a.g.e. Erdoğan ve Kaya, (ed.) a.g.e. s. xxiii

¹⁴⁷ "70 milyon evinden uzakta", Cumhuriyet gazetesi, İstanbul, 20 Haziran 2019, s. 7

¹⁴⁸ Uluslararası Göç Örgütü; <https://turkey.iom.int/tr/iom-turkiye-hakkinda> Erişim zamanı: 12 Temmuz 2019

¹⁴⁹ Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 60

¹⁵⁰ N. Aslı Şirin Öner. (2018). Göç çalışmalarında temel kavramlar; Küreselleşme çağında göç. S. Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner (derleyen). 4. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 14

¹⁵¹ Harun Gümrükçü. (2003). Küreselleşme ve Türkiye. Avrupa-Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Beta Basım Yayım, İstanbul, s. 23

¹⁵² Kongar. (1992). (21. Yüzyılda Dünya) a.g.e. s. 20-21, 31

¹⁵³ Gümrükçü. (2003). a.g.e. s. 5-6

2.7. Türkiye'nin Göç Tarihi

Çevresi Akdeniz, Ege ve Karadeniz'le çevrili bulunan Türkiye, Ortadoğu, Balkan ve Kafkaslarla komşu olduğu coğrafyayla sadece insan hareketliliğinin değil, kuşların da merkezi göç rotası üzerinde yer almaktadır. Göçmen kuşların, mevsim değişikliklerinde sıcak ülkelere gidiş-gelişinde binlerce yıl öncesinden başlayan Anadolu semalarını kullanımı, günümüzde de sürdürmektedir. Göç eden insanlar da aynı güzergahı kullanarak, Anadolu'ya ulaştığını arkeolojik kazılar, tarihsel araştırmalar ortaya çıkarmaktadır.

Yıldırım'a göre, 43 bin yıl öncesinin yaşam kalıntılarına ulaşılan Hatay'ın Samandağ ilçesinde bulunan Üçağzılı Mağara'da üst *paleolitik* dönemde kullanılmış süs eşyaları insan yaşamı ve göçün bulguları, Afrika'da bulunan süs eşyalarıyla aidiyet bağıını göstermekte; Afrika'dan Çin'e gidenlerin geçtiği Anadolu'da 2,5 milyon yıl öncesine kadar izleri olabilecektir.¹⁵⁴

Göçmen yurdu olan Anadolu, yaşadıkları yerlerde zulüm ve baskı görenler için tarihin her döneminde güvenli bir liman olmuştur.¹⁵⁵ Karpat'a göre, Türklerin Anadolu'ya göçlerinin 26 Ağustos 1071'de yapılan Malazgirt Savaşı sonrası başladığı genel kanı olsa da Malazgirt, *Romanos*'un Türklere karşı dördüncü seferini oluşturmuştur. Bizans İmparatoru *Romanos Diogenes*'in ordusunda Peçenek, Kıpçak, Oğuzların yanında Türkmenlerinden oluşan birlikler bulunmuştur. Selçuklular, bu durumu, Türkmen aşiretlerinin Anadolu'ya göçlerini teşvik etmekten çok, Anadolu'da kendi hakimiyetlerini kurmak için kullanmaya çalışmış, ama Türkler toplum olarak aşiret yapılarını ve hareket özgürlüklerini muhafaza etmiş, Anadolu'ya ilk yerleşen Türkmenler, Hristiyanlarla bir arada yaşamıştır.¹⁵⁶

Binlerce yıl birlikte yaşayan farklı kültür ve inanca sahip insanlar, ülkelerin tarih, gastronomi, kültür yapısında oluşturduğu çeşitlilikle renkliliği getirmektedir.

2.7.1. Osmanlı Döneminde Göç

Osmanlı döneminde göç, çeşitlilik göstermektedir. Karpat'a göre, Türkiye'nin nüfus bakımından en önemli dönemi Osmanlı sürecidir. Bizans sınırında bir uç beyliği olarak 1299'da Osman Bey tarafından kurulan Osmanlı Devleti, genişleme alanı olarak Bizans topraklarını seçmiş, göçle başlamış ve göçle

¹⁵⁴ "43 bin yıldır süsleniyoruz", İskenderun SES Gazetesi, 16.08.2018, sayı 8560, s. 1, 6.

¹⁵⁵ Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın, kitabın sunuş yazısındaki değerlendirmesi. Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 8

¹⁵⁶ Karpat. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. xxv.

dağılmıştır.¹⁵⁷ Balkan Avrupası ile ilk kez Hun Devleti zamanında tanışan Türkler, bu devletin yıkılması üzerine batı ve güneye inerek, kavimler göçünü başlatmıştır. Batıya gidenlere Avrupa Hunları, güneye gidenlere ise Akhunlar adı verilmiş; Avrupa Hunları, Hazar Denizi ile Yayık ve İdil ırmakları arasındaki alana yayılarak, Tuna boyunda ve Macaristan'a yerleşmiştir. Atilla ise 447-448 yıllarında Avrupa'da 70'e yakın şehri ele geçirmiştir.¹⁵⁸

Osmanlı'da devletten imparatorluğa uzanan süreç, savaşlar ve Akdeniz'de hakimiyetin kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Türklerin Rumeli'ye ilk göçünü akıncıların yerleştiği uçlara gönderilen topluluklar oluşturmuş, Anadolu'dan aileleriyle birlikte giden akıncılarla Rumeli'ye iskân edilen Müslüman Türk nüfusu 500 bini bulmuştur. Doğu Anadolu'ya ilk yerleşen Türkmenler eski aşiret yapılarını ve liderlerini büyük oranda korumuş olmasına karşın, Batı Anadolu'daki aşiretler birbirleriyle karışmış ve yeni şekil almıştır. Batı Anadolu'daki nüfus azaltmak ve Rumeli'de kökleşmek isteyen Osmanlı, göç ve iskân politikası uygulamış, bu politikasını devletin sonuna kadar sürdürmüştür.¹⁵⁹ Osmanlı'nın 500 yıla yakın süren Avrupa serüveni, 1683'te yaşanan Viyana savaşına kadar devam etmiştir.¹⁶⁰

Osmanlı, savaşlarla ele geçirdiği, işgal ettiği topraklarla sınırlarını genişletirken, oluşan yeni sınırlarda nüfus hareketliliğini de sağlamıştır. Bu hareket bazı bölgelerde çoklu nüfusun oluşmasını, kent ve bölgelerde toplumsal kimliklerin çeşitlilik kazanmasına yol açmıştır. Ülkelerin nüfus yapılarının çok kimlikli bireylerden oluşmasının doğru kullanımı, politik ve kültürel zenginliği getirmektedir. Toplumsal yapının farklı kimliklerle oluşturduğu zenginlik, küresel savaşların sürdüğü günümüzde küresel barış için model olarak da görülebilmektedir. Farklı kimliklere karşı yapılan müdahaleler ise on yıllarca ülkeleri etkilemiştir. Balkan Savaşları, Osmanlı'nın Balkanlardaki topraklarını kaybetmesine yol açınca o bölgeden Türkiye'ye toplu göçler olmuştur. 1870-1920 arasında Balkanlar'da yaşayan Osmanlı uyruklu yüzbinlerce Türk ve Müslüman, Trakya ve Anadolu'ya göç etmiş, bu durum Türkiye döneminde de devam etmiştir.

Türkiye, İskân Kanunu ile Türk kökenli ve Türk kültürüne mensup olanlara ülkede ikamet etme olanağı tanımış, bu kişiler serbest ya da iskanlı göçmenler

¹⁵⁷ Karpaz. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. xxvi-xxix.

¹⁵⁸ Hasan Yılmaz ve Nihat Kaşıkçı. (2002). Mora'dan Viyana'ya Osmanlı'nın Avrupası, 2. Baskı, Türk Metal Sendikası Yayınları, Ankara, s. 15.

¹⁵⁹ Karpaz. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. xxvi-xxix.

¹⁶⁰ Yılmaz ve Kaşıkçı. (2002). a.g.e. s. 5.

sıfatıyla Türkiye'ye yerleşmiştir. İki göçmen grup arasındaki fark; serbest göçmenlerin kendi özel olanaklarıyla Türkiye'ye gelmesi, iskanlı göçmenlerin ise devlet tarafından desteklenmiş olmasıdır. Yasadan, Türkçe konuşan ve Müslüman olan topluluklar yararlanırken, 1980'li yıllarda yeniden önemli yer tutmaya başlayan göç, sayısal olarak artmış, göçmenlerin statüsü ve profili değişmiştir.¹⁶¹

Yahudi göçüne izin veren Osmanlı, savaş döneminde Anadolu'nun doğu bölgesindeki isyanlar üzerine yörede yaşayan Ermenilere tehcir uygulamıştır. Osmanlı döneminde başlayan ve günümüzde de devam eden Ermeni konusu sadece bir iç sorun olarak kalmamış, Osmanlı ve daha sonra kurulan Türkiye'nin diğer ülkelerle ilişkilerinde önemli yer tutmuştur. 'Ermeni sorunu' ilk kez 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı sonrası imzalanan ancak uygulanmayan *Ayastefanos* Anlaşması ile uluslararası platforma taşınmış, anlaşma Rusya'ya, Osmanlı Ermenistan'ının kontrolünü öngörmüştür.

1914 Rus-Osmanlı Savaşında, Rus ordusunun Doğu Anadolu üzerinden başlattığı taarruz sonrası, en önemlisi Van olan Anadolu'nun birçok ilinde Ermeni milislerden oluşan bazı grupların ayaklanması, Osmanlı'nın tarihe 'tehcir' olarak geçen Sevk ve *İskân* Kanununu uygulamasını getirmiştir. Tehcirle, Erzurum, Van ve Bitlis; Halep vilâyetinin merkezi hariç İskenderun, Belen, Cısr-i Şugur ve Antakya'daki köy ve kasabalar; Maraş şehir merkezi hariç Maraş sancağı, Adana, Kozan ve Mersin şehir merkezleri hariç Adana, Mersin, Kozan ve Cebel-i Bereket sancakları; Erzurum, Van ve Bitlis, Musul vilâyetinin Güney kısmı ile Zor ve Urfa sancağında yaşayan Ermeniler zorunlu iskana tabi tutulmuştur. Adana, Halep, Maraş civarındaki Ermeniler Suriye'nin Doğu kısmı ile Halep'in Doğu ve Güney doğusunda, hükûmetin belirlediği yerlere nakledilerek, iskân edilmiştir.¹⁶² Osmanlı, Tehcir (Sürgün) için resmi karar 27 Mayıs 1915'de almıştır. Tehcir uygulamasında kaç kişinin öldüğü kesin bilinmezken, Türkiye'nin resmi tarihçileri 300 bin sayısını vermekte, yabancı kaynaklar ise bu sayıyı 1 milyona kadar çıkarmaktadır.¹⁶³

¹⁶¹ Barbara Pusch vd. (2011). Yabancı ülkelerde edinilmiş bilgi ve becerilerin Türkiye işgücü piyasasında değerlendirilmesi. Kitap Yayınevi, İstanbul, s. 118-122,126, 131

¹⁶² "24 Nisan 1915; Ermeni sorunu, tehcir ve gerçekler", Cengiz Tatar, 24 Nisan 2019, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/24-nisan-1915-ermeni-sorunu-tehcir-ve-gercekler> (Erişim zamanı: 04 Ekim 2019)

¹⁶³ "Ermeni tehciri", Bianet, 25 Temmuz 2001, <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/489-ermeni-tehciri> (Erişim zamanı: 04 Ekim 2019)

2.7.2. Türkiye Dönemi Göç

Kuruluş süreci sonrası Balkanlardan yaşanan göçe kapılarını açan Türkiye, göç politikasının ana hatlarını mübadele süreci ve *İskân Kanunu* ile çizmiştir. Bu dönemde Türkiye, göç politikasında Türk ve Müslümanlık kimliğini öne çıkarmıştır.

Karpat'a göre, Osmanlı'nın 1912-1922 yılları arasında yaşadığı savaşlarda büyük oranda nüfus kaybına uğraması, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin 18-40 yaş aralığına yönelik milli savunmaya yönelik asker, ekonomik kalkınma için de işgücü ihtiyacını karşılayabileceği özel bir göç politikası izlemesini getirmiştir.¹⁶⁴ Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları dâhil, Cumhuriyetin kuruluşundan 1960'lı yıllara kadar olan dönemde, öncelikle ulus-devlet yapılanmasının göçleri yaşanmıştır. Bu dönemin göçleri, özellikle eski Osmanlı topraklarından Türkiye'ye doğru yapılan göç hareketidir.¹⁶⁵ Arap Baharı nedeniyle Türkiye, sadece 3,7 milyon Suriyeliye ev sahipliği de yapmaktadır.¹⁶⁶

Suriye üzerinden yaşanan göç, kitlesel ve ağırlıklı olarak sınır komşuları olan Türkiye, Ürdün, Lübnan, Irak gibi ülkelere yönelik yaşanmıştır. Türkiye sınırında bulunan Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin'in göç edenlere yakın mesafede olması, savaştan kaçabilmek, yaşamlarını sürdürebilmek, barınmak, kendileri ve ailelerini koruyabilmek için sığınılacak adres olarak görülmüştür. Savaşın ilk iki yılında Türkiye'ye göç edenlerin sayısı 50 binin altında olurken, uluslararası medyanın haberleri, devletlerin Suriye'ye uyguladıkları politikalar ve farklı ülkelere savaşa katılanların etkisiyle çatışmanın şiddeti artmış, bu da özellikle sınıra yakın yerleşim alanlarında yaşayanların kitlesel göçü hızlandırmıştır.

2.7.3. Cumhuriyet Öncesi Dönemi Göç ve Anadolu

Binlerce yıl süren göç ve savaşlarda yer değiştiren birçok kültürü topraklarında barındıran Anadolu, ülkenin en büyük bölgesi, Trakya dışında, ülkenin tamamını oluşturmaktadır. Farklı toplum, kültür ve inançlara günümüzde de ev sahipliği yapan Anadolu, kültürel ve inançsal bu çeşitliliği ile büyük bir zenginliği barındırmaktadır. İlk çağlardan Osmanlı'ya uzanan süreçteki farklılık ve çeşitlikten oluşan zenginlik, Cumhuriyet sonrasında Müslümanlık ve soydaşlıkla

¹⁶⁴ Kemal Karpat'tan aktaran Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 80

¹⁶⁵ "Türk dış politikasında göç ve mülteci rejimi", Gökçe Bayındır Goularas ve Ulaş Sunata, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/446712> Erişim zamanı: 7 Mart 2019

¹⁶⁶ "70 milyon evinden uzakta", Cumhuriyet gazetesi, İstanbul, 20 Haziran 2019, s. 7

sınırlandırmaya çalışılmıştır. Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla bağımsızlığını ilan eden birlik ülkelerinden birçok kişi, ekonomik istikrarsızlıkla ülkelerinden göç ederek Türkiye'ye gelmiş, siyasi istikrarsızlık süreci yaşayan Afrika, Asya ve Ortadoğu ülkelerinden gelenler de Türkiye'deki göçün kaynağını oluşturmaktadır.

Pusch'a göre, Osmanlı döneminden itibaren sürekli göç alan bir ülke olan Türkiye, 1960'lı yıllarda Almanya'ya çalışmaya davet edilen işçiler nedeniyle 'göç veren ülke' olarak adlandırılmıştır.¹⁶⁷ 1960'lardan itibaren ağırlıklı olarak Avrupa'ya yönelik yapılan işgücü göçü, Avrupa'nın 1974'ten sonra kapılarını kapatmasıyla Arap ülkelerine, 1990'lı yıllarda Rusya ve bazı Türki Cumhuriyetlerine yönelmiştir.¹⁶⁸ Sezgin'e göre, 1960'lardan 1970'li yılların ortalarına kadar işçi kabul eden Almanya'ya kırsal kesimden işsizler gitmiştir. 1970'li yıllara kıymetli olan bu işçiler, yapılanmanın kısmen tamamlanması sonrasında istenmeyen kişiler oldu.¹⁶⁹ Ülkelerin yapılandırmayı gerçekleştirmek amacıyla talep ettiği emek göçü, devletlerarası ikili anlaşmalarla düzenlenmektedir.¹⁷⁰

Türkiye, kuruluşu sonrası oluşturduğu dış göç politikasını 2011'de başlayan Suriye'deki savaş sonrası değiştirmiş, savaşta birlikte toplu olarak gelen, soydaş olmayan Müslüman Suriyelilere de vatandaşlık vermeye başlamıştır.

2.8. Türkiye'ye Dış Göçler

Dış göçle ilgili temel esas ve kurallarını 1934 tarihinde kabul ettiği İskan Kanunu ile belirleyen Türkiye'ye yönelik göç akımlarını, ulus-devlet, küreselleşme gibi eğilimlerle birlikte değerlendirmek gerekmektedir.¹⁷¹ Kirişçi'ye göre, komünizmin çöküşünden önce, 1989'da Bulgaristan'dan Türk ve Pomak kökenli 300 binden fazla kişi Türkiye'ye göçe zorlanmış, bu kitlesel göçü 1991'de Saddam Hüseyin'in zulmünden kaçarak Türkiye'ye gelen çoğunluğu Kürt, yarım milyon Iraklı'nın sığınması takip etmiştir. Türkiye, 1989'da mültecilere sınır kapılarını açmış ve onların Türk toplumuna uyumlarını desteklemek için politika üretmiştir.¹⁷² Irak'tan gelen sığınmacıların çoğu 1991'de ülkelerine geri dönerken, 1989'da

¹⁶⁷ Barbara Pusch vd. (2011). Yabancı ülkelerde edinilmiş bilgi ve becerilerin Türkiye işgücü piyasasında değerlendirilmesi. Kitap Yayınevi, İstanbul, s. 118.

¹⁶⁸ Mutluer. (2003). a.g.e. s. Önsöz

¹⁶⁹ Savaş Çağlayan. (2013). Kent Sosyolojisi, Göç Kavramı ve Kuramları. Fatime Güneş (Ed.). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, s. 89

¹⁷⁰ Abadan. (2015). a.g.e. s. 261

¹⁷¹ Selmin Kaşka, Gülay Toksöz ve Seyhan Erdoğan'dan aktaran Mehmet Akif Kara. (2017). Göç yazıları, kuramdan alana Türkiye'de göç, Kırmızı Çatı, Ankara, s. 42, 52.

¹⁷² Kirişçi ve Karaca. (2015). a.g.e. s. 297-298

Bulgaristan'dan gelen Türk soylu sığınmacıların yarısına yakını, ülkeye yerleşmeye kolaylık sağlayan yasal düzenlemeler kapsamında Türkiye'ye yerleşmiştir.¹⁷³

Osmanlı döneminde Anadolu'ya yönelik olarak yapılan dış göç, Türkiye Cumhuriyeti sürecinde de devam etmiştir. Osmanlı'da ağırlıklı olarak Çerkes ve Yahudi göçü yaşanırken, Türkiye döneminde mübadele süreci ve sonrasında gerçekleşen Balkan göçünü, 1980'li yıllarda Afgan göçü izlemiştir. Yahudi göçü daha sonraki yıllarda tersine yönelmiştir. Türkiye, kırsal kesimden büyük kentlere istekli veya zorunlu olarak sanayileşme ve emek gücü, kentleşme ve güvenlik nedeniyle iç göç hareketi yaşarken, dış göçe yönelik kapıyı sınırlı oranda açmıştır.

2.8.1 Çerkes Göçü

Çerkeslerin Kuzey Kafkasya'dan Anadolu'ya göçü yüz yıllar öncesine dayanmaktadır. Bu sürecin 13. yüzyılda başladığını ifade eden Kaya'ya göre, tarihi, *etnografik, linguistik vs.* olarak Çerkes aslında bir halkın, etnisitenin adıdır, ancak Anadolu halkı 150 yıl önce Kafkasya'dan gelen ve kıyafeti, kültürü, gelenekleri birbirine benzeyen bütün göçmenleri '*Çerkes*' diye adlandırmaktadır. *Çerkes* sözcüğü Türkçe, Farsça, Yunanca, Tatarca olarak nitelendirilmekte ve hepsinde 'toprağı işleyen' anlamına gelmektedir. *Çerkeslerin*, Türkiye'de eskiden beri çok bilinen bir isim olması ve Kafkasya'dan gelen göçlerin büyük çoğunluğunu oluşması nedeniyle diğer grupların da ortak ismi haline gelmiştir. Türkiye'de *Çerkesler* dışında Abazalar, *Osetler*, Çeçenler, Dağıstanlılar ve Karaçay-Balkarlar bulunuyor.¹⁷⁴

Hatay ve yöresinde yaşayan *Çerkesler* daha çok kendi toplumu içerisinde yaptığı evlilikler, nikah ve düğün törenlerinde kültürel farklılığı uygulamalı olarak ifade etmektedir. İskenderun, Arsuz, Payas, Antakya, Kırıkhan ve Reyhanlı ilçelerinde yaşayan *Çerkesler*, ilçelerde kurulan derneklerle bir çatı altında toplanabilmekte, bu topluluk Kafkas coğrafyası olarak da genişletmektedir.

2.8.2. Balkan Göçü (Mübadele)

'Mübadele' kelimesi tarihi anlamda kullanıldığında Lozan Konferansı'nda kararlaştırılan ve Türkiye ile Yunanistan arasında uygulanan karşılıklı nüfus değişimini ifade etmektedir. 'Mübadil' de bu kapsamda gelmiş muhacirleri belirtip, Birinci Dünya Savaşı sonrası ülkesini terk etmek zorunda kalan milyonlarca kişiyi

¹⁷³ İçduygu. (2015). a.g.e. s. 281

¹⁷⁴ Kaya. (2015). a.g.e. s. 136, 138

tanımlamaktadır. 93 Harbi ve Balkanlar'dan Doğu Trakya ve Anadolu'ya doğru bir göç hareketi gerçekleşirken, 1912-1913 Balkan Savaşlarında çok oranda bir nüfusun yeri değiştirmiştir. 30 Ocak 1923 tarihindeki Lozan Konferansı'nda imzalanan Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokolün, 19 maddeden oluşan sözleşmesi, Türk topraklarına yerleşmiş Rum Ortodokslar Türk uyruklular ile Yunan topraklarında yaşayan Müslümanların 01 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak zorunlu mübadelesini öngörmüş, mübadele kapsamında yer değiştirenlerin, hükümetlerin izni olmadıkça geride bıraktıkları topraklara yerleşemeyeceği kararı alınmıştır. Mübadele kapsamında 395 bin kişi Türkiye'ye gelirken, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Arazi İskan Dairesi'nin verilerine göre 1923-1924'te Yunanistan'dan gelen 384.000 kişi iskan edilmiş, 7.753 kişi de devletten bir talepte bulunmadan gelmiştir.¹⁷⁵ 1922-1938 tarihleri arasında Bulgaristan'dan 200 bin dolayında, Romanya'dan 121.296, Yugoslavya'dan 115.427 göçmen Türkiye'ye gelmiştir.¹⁷⁶ Türkiye'deki Suriyeliler raporuna göre, 1947-1960 yılları arasında Türkiye'ye Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya'dan da göç olmuş; Cumhuriyet döneminde Yugoslavya'dan ülkemize göç eden 305.158 kişiden 14.494'i 1950 yılına kadarki dönemde gelmiş ve iskan edilmiştir. Bulgaristan'dan Türkiye'ye yönelik göç 1980'li yıllarda da devam etmiş, o dönemdeki en büyük göç hareketi 1989 yılında dönemin Bulgaristan yönetiminin Türk kökenli Bulgar vatandaşlarını Türkiye'ye göç etmeye zorlaması üzerine yaşanmıştır. 1989-1990 yılları arasındaki bu göç hareketinde 226.863, 1990'dan 1995 yılına kadar aralıklı olarak 73.957 Türk kökenli Bulgar vatandaşı serbest göçmen olarak Türkiye'ye gelmiş; 1992-1998 yılları arasında Yugoslavya iç savaşından kaçan 20 bin Boşnak Türkiye'ye göç etmiştir.¹⁷⁷

Macar'a göre, ilk nüfus mübadelesi Amerikan Protestan yardım kuruluşu Near East Relief çalışanların kabulüyle 15-22 Ekim 1923 tarihinde yapılmıştır. Mübadele kapsamında gelen 394 bin 500 kişi Malatya, Amasya, Manisa, İzmir, Menteşe, Denizli, Çatalca, Tekirdağ, Karaman, Antalya, Silifke, Ayvalık, Erdemir, Mersin bölgesine yerleştirilmiş, en çok iskanın yapıldığı iller arasında İstanbul, İzmir, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Samsun, Tekirdağ, Kırklareli, Kocaeli ve Edirne olmuştur. Hükümet, çıkardığı Ahali Mübadelesi Hakkında Talimatnamenin 19. maddesinde gayri Türk olanları gösterilecek yerlerde iskana mecbur tutarken, 29.

¹⁷⁵ Elçin Macar. (2015). Yunanistan'dan Anadolu'ya göç: Nüfus mübadelesi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul, s. 173-180, 182

¹⁷⁶ Kaya. (2017). a.g.e. s. 116-117.

¹⁷⁷ Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 55-57

maddesinde herhangi bir Türk kasabası veya köyünde lisan ve adetleri farklı olan, başka bir ırka mensup muhacir oranının yüzde 20'yi geçmeyecek şekilde uygulanmasını getirilmiştir.¹⁷⁸ İkinci Dünya Savaşı süresince Bulgaristan, İtalya ve Yunanistan'dan 67 bin kişi Türkiye'ye sığınmacı olarak gelmiş, savaştan sonrada Türkiye'ye Bulgaristan, Yugoslavya, Bosna Hersek, Romanya'dan kitlesel göç hareketi yaşanmıştır.¹⁷⁹

Savaş ve depremler gibi göçlerde de yaşanan acı olaylar; ansızın oluşan kent, ülke ve toplum değişikliği, insanlarda psikolojik travmalara yol açabilmekte ve bu kişilerin sosyal yaşamını olumsuz etkileyebilmektedir. Mübadele ve sonrasında Hatay'a gelen Girit göçmenleri, farklı ilçelere yerleşirken ya da yerleştirilirken, yeni toplumun bir parçası halinde şekillenmiştir. Bir dönem yöre halkı tarafından Balkanlar'dan gelenler muhacir, Giritli göçmenler de Rum olarak da adlandırılırken, bunlar süreçle toplumla kaynaşmış, evlilikler yoluyla oluşan akrabalıklarla toplumun ortaklaştığı bireyler arasında yer almıştır.

2.8.3. Yahudi Göçü

Anadolu ve Türkiye, tarih boyunca mağdur olanların göç kapısı olmuştur. Gülerüz'e göre, Türkiye, Yahudilerin baskıya uğradıkları ülkelerden ayrıldıklarında güven duyduğu adres olmuştur.¹⁸⁰ 1930'lu yıllarda Almanya'da Nazizm yükselince 800 civarında Yahudi sığınmacı olarak Türkiye'ye gelmiştir.¹⁸¹ Anadolu ve Türkiye'ye göçleri Osmanlı dönemine dayanan Yahudi toplumu, Türkiye'yi vatan olarak seçen toplumlardan biri olmuştur. Hz. İsa'nın havarilerinin Anadolu'daki Yahudi cemaatlerine yazdığı ve İncil'de kayıtlı mektuplar, Roma İmparatorluğunun birçok kentinde Yahudi cemaatinin yaşadığını sergilerken, tarihte Türkler ve Yahudilerin ilk olduğu düşünülen teması Selçuklu dönemidir. Selçuklular, Anadolu'da kurdukları yönetime sığınan Yahudilere, ödedikleri vergi karşılığında din ve vicdan özgürlüğü tanımıştır. Osmanlı döneminde Orhan Bey Yahudilere özel ilgi göstermiş, 1453'te İstanbul'u fetheden Fatih Sultan Mehmet, bağlılıklarından emin olup güvendiği Yahudi cemaatini mektupla İstanbul'a davet etmiştir.¹⁸²

¹⁷⁸ Macar. (2015). a.g.e. s. 176-177-178-182 ve 186.

¹⁷⁹ Kaya. (2017). a.g.e. s. 117.

¹⁸⁰ Naim A. Gülerüz. (2015). Geçmişten günümüze Anadolu'ya Yahudi göçü. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul, s. 49.

¹⁸¹ Kaya. (2017). a.g.e. s. 117

¹⁸² Gülerüz. (2015). a.g.e. s. 49—51 ve 55

Güleryüz'e göre, İkinci Dünya Savaşına katılmayan ve tarafsız kalan ülkeler arasında yer alan Türkiye, Nazi işgalinde, diplomatlar aracılığıyla çok sayıdaki Yahudi'yi ölümden kurtarmış, o dönemde Türkiye, Nazilerden kaçırılabilenlerin güvenli transit merkezi olmuştur. Almanya ve Avusturya üniversitelerinden ilişigi kesilen çoğu Yahudi bilim insanı, 1933'teki Üniversite Reformunda Ankara ve İstanbul'daki üniversitelerde görev almış, üniversitelerin gelişmesine katkıda bulunan bu insanların bir kısmı İkinci Dünya Savaşı sonrası ülkesine dönerken, bazıları da Türkiye'de kalmaya devam ettirmiştir. Türkiye'ye yönelik kitlesel Yahudi göçlerinin en önemlisi ve büyüğü, kademeli olarak devam eden ve 90.000'i bulduğu tahmin edilen İspanyol ve Portekiz Yahudilerinin Sefarad göçüdür.¹⁸³

1990'lı yıllarda yaşanan 1. Körfez Savaşı döneminde Türkiye'nin Irak ve Suriye sınırındaki illerde yaşayan Yahudi kökenli vatandaşlar ya ülkenin farklı kentlerine ya da yurt dışına göç etmiş ya da vatanları İsrail'e gitmiştir. 1990'lı yıllara kadar çok sayıda Yahudi'nin yaşadığı yer olan Hatay ve İskenderun, o süreçte Yahudiler açısından büyük göç veren kentler arasında yer almıştır. Hatay'da bugün sayıları 40'larla ifade edilen Yahudi toplumu yaşamını sürdürmektedir. Yahudilerin Hatay'da en çok yaşadığı şehir Antakya'dır. Antakya'da bulunan *Sinagog* hem dini inançların yapılması hem de dinsel bayramlarda farklı inançtan topluluklar, bürokrat ile siyasilerin de katıldığı, yörenin kültürel ve inançsal zenginliğinin parçasının özel günlerini kutladığı mekân olmayı sürdürmektedir.

2.8.4. Afgan Göçü

Pakistan'dan Türkiye'ye getirilen ve kamuoyunda Afganlar olarak bilinen Afganistan uyruklu göçmenler, ülkenin altı iline yerleştirilmiştir. Türk kökenli Afganlardan Türkmenler Tokat'a, Kazaklar Kayseri'ye, Kırgızlar Van'ın Erciş ilçesi ve Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesine yerleştirilmiş, Özbekler de Hatay'ın Antakya ilçesi ve Gaziantep'te iskân edilmiştir.¹⁸⁴ Hatay'a yerleştirilen Özbeklerin yanında az sayıda Türkmenler de yer almaktadır. Antakya'ya 25 kilometre mesafedeki 'Mücahitler Köyü' adıyla anılan alana yerleştirilen Özbeklerin yerleşim alanı, 1999 yılında beldeye dönüşünce adı Ovakent olarak değiştirilmiştir. Hatay'ın 2014 yılında büyükşehir olmasıyla mahalleye dönüşen Ovakent'in belde olduğu dönemde

¹⁸³ Güleryüz. (2015). a.g.e. s. 49-50-51-52-54-55-61-63-64 ve 70.

¹⁸⁴ Afgan Türklerinin Türkiye'ye göçü, <https://t24.com.tr/haber/afgan-turklerinin-turkiye-ye-gocu-ankara-aa,162444>. Erişim zamanı 12 Nisan 2019

belediye başkanı ve belediye meclis üyelerinin çoğunluğu Özbeklerden oluşmuştur. Afganistan'da yaşarken savaş nedeniyle komşu ülkeleri Pakistan'a kaçan ve 27 yıl önce getirilerek, Hatay'da yaşamlarını sürdüren Özbek ve Türkmenlerin nüfusu günümüzde 10 bini¹⁸⁵ geçmektedir. Özbek ve Türkmenler, ağırlıklı olarak yaşadıkları Ovakent'te kendi kültür ve geleneklerin, günlük yaşamlarında yöresel kıyafetlerini giymeyi sürdürmektedir.

12 Eylül döneminde, Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı olduğu¹⁸⁶ 1980'li yıllarda, Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgali sonrasında Türkiye'ye getirilen ve çeşitli illerde iskân edilen 1.006 aileden 4.163 kişi, iskânlı göçmen olarak Türkiye'ye yerleşmiştir.¹⁸⁷ Özbek kökenli dönemin Ovakent Belediye Başkanı *Abdülşükür Mert*, ilk geldiklerinde geçimlerini kırpık derilerden kumaş imal ederek sağlayan Özbeklere, 10'a dönüm arazi, devlet tarafından yaptırılan ev ve eşya verildiğini belirtmiştir. Camisi, sağlık ocağı, sosyal alanları da bulunan Ovakent'te ilk ve orta okul yaptırılmış, lise olmaması nedeniyle gençler eğitimi için Antakya veya eski belde olan Serinyol'a gitmek zorunda kalması üzerine, Özbek kökenli lise mezunu sayısında azalma olmuştur. Ovakent'te yaşayan Özbek ve Türkmenler, geçimlerini ağırlıklı olarak tekstil, dericilik, tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır.¹⁸⁸

Antakya'nın bir mahallesi olup, çoğunlukla Özbek ve Türkmenlerin yaşam alanı olduğu Ovakent mahallesi, seçimlerde hem siyasilerin ilgi gösterdiği yerleşim alanı olmayı, hem de gazetecilerin seçimlerde ya da belirli olaylar karşısında görüş aldığı kesimi oluşturmayı sürdürmektedir. İskenderun-Antakya karayolu üzerinde bulunan mahalle, evlerin yapısı, insanların giysileri, yüzleri ve konuşmalarıyla da Hatay'ın ve ülkenin mozaikini oluşturan renklerin arasında yer almaktadır. 1982'de Hatay'a getirildiklerinde sadece Özbek ve Türkmenlerin yaşadığı bir köy olan mahalle, günümüzde farklı toplumdan insanların yaşadığı yerleşim birimine dönüşmüştür.

2.9. Türkiye'den Göç Ettirilenler

1960'lı yıllara kadar Türkiye'den yurtdışına yapılan göçleri, gayrimüslimlerin göçü oluşturmaktadır. Gayrimüslimlerin bu göçüne siyasi ve kültürel gerekçelerin yol açtığı düşünülmektedir. Türkiye'de 1942-1943 yılları

¹⁸⁵ Bir özbek masalı, SES Gazetesi, İskenderun, 26 Şubat 2014, s. 11

¹⁸⁶ BBC: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39450106> (Erişim zamanı 12 Nisan 2019)

¹⁸⁷ Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 56

¹⁸⁸ SES Gazetesi, İskenderun 26 Şubat 2014; sayı, s.11

arasında gayrimüslimlere uygulanan ‘varlık vergisi’ ve 1948’de İsrail’in kuruluşu bu tür göçü hızlandırmıştır.

Hatay'ın Fransız işgali döneminde, işgal birliğindeki Ermeniler, Dört Yol, Antakya, İskenderun ve Belen'de halka yönelik taşkınlık ve saldırılarda bulunması Osmanlı Hükümeti tarafından İngiliz Yüksek Komiserliğini protesto etmesi üzerine İskenderun'da bulunan Fransız birliklerindeki Ermeniler, 1 Mart 1919'da gemi ile Port Said'e gönderilmiştir.¹⁸⁹

İçduygu ve Sirkeci'ye göre, 1923-1960 yılları arasında çok sayıdaki gayrimüslim ülkeden ayrılmış; ayrılanlar arasında 10 bin Yunanca konuşanlar ile 35 bin Musevi vatandaşı bulunmaktadır.¹⁹⁰ Varlık vergisi ile 6-7 Eylül 1955 olayları, 1964'te Kıbrıs'ta yaşanan çatışma gayrimüslim göçünü hızlandırırken, İstanbul'da 100 bin olan Rum nüfusu 1965'te 48 bin inmiş, günümüzde ise 1.500 olduğu düşünülmektedir.¹⁹¹

Kıbrıs'ta Türk azınlığa yönelik katliam hazırlığı içinde olduğunu içeren mektubun gönderildiği bir dönemde, İstanbul Radyosu 6 Eylül 1955'te, Türkiye'de Anadolu Ajansı, Selanik'te bulunan Atatürk'ün doğduğu eve bombalı saldırı yapıldığı haberini servis etmiş; İstanbul Ekspres gazetesi¹⁹² de aynı gün yaptığı baskılarla olayı kamuoyuna duyurmuştur. Haberlerin halka yayılmasıyla İstiklal Caddesi'nde toplananlar, gayrimüslimlere ait işyerlerini taşlamış, üniversite öğrencileri Taksim'e yürümüş, bir grup Beyoğlu'nda dükkânları tahrip edince, olaylar, gayrimüslimlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelere yayılmıştır.¹⁹³ Sokaklara dökülen binlerce kişi, gayrimüslimlerin ev ve iş yerlerini yakıp yıkmış,¹⁹⁴ olaylarında 11 kişi yaşamını yitirmiş, 30 kişi de yaralanmıştır.¹⁹⁵ Resmi kaynaklara göre 4 bin 214 ev, 1.004

¹⁸⁹ "Hatay'ın tarihi", Hatay Büyükşehir Belediyesi. <http://www.hatay.bel.tr/hatay/hatayin-tarihi/> (Erişim zamanı: 04 Ekim 2019)

¹⁹⁰ İçduygu ve İbrahim Sirkeci'nin "Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinden göç hareketleri, 75 yılda köylerden şehirlere" adlı kitabından aktaran Adıgüzel. (2016). a.g.e. s.64

¹⁹¹ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s.64-65

¹⁹² "Bu toprakların gördüğü en büyük utanç günlerinden biri: 6-7 Eylül olayları", Birgün, 06 Eylül 2019, <https://www.birgun.net/haber/bu-topraklarin-gordugu-en-buyuk-utanc-gunlerinden-biri-6-7-eylul-olaylari-127221> (Erişim zamanı: 04 Ekim 2019)

¹⁹³ "6-7 Eylül 1955 yağması ve 1964 sürgünü", Radikal, 06 Haziran 2015, <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/6-7-eylul-1955-yagmasi-ve-1964-surgunleri-1428641/> (Erişim 04 Ekim 2019)

¹⁹⁴ "Gitmeyeceğiz dediler, zorla gönderildiler", Cumhuriyet gazetesi, 6 Eylül 2016, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/595903/6-7_Eylul..._Gitmeyecegiz_dediler__zorla_gonderildiler.html (Erişim zamanı: 04 Ekim 2019)

¹⁹⁵ "6-7 Eylül 1955 yağması ve 1964 sürgünü", Radikal, a.g.g. 06 Haziran 2015)

işyeri, 73 kilise, 1 sinagog, 2 manastır, 26 okul tahrip edildi.¹⁹⁶ Resmi rakamlara göre 5.300'ü aşkın bina saldırıya uğramış, en büyük tahribat Beyoğlu'nda yaşanmıştır. 1963'te Kıbrıs'ta toplumsal çatışmalar hızlandığı dönemde; 17 Mart 1964 tarihinde tapu daireleri, Yunan vatandaşlarının işlemlerini durdurup, tedbir olarak satış ve intikal işlemlerini askıya almıştır. 1961 Anayasasına aykırı olan bu durumu resmileştirmek isteyen Hükümet, Kasım ayında çıkardığı 6/3801 sayılı kararname ile Yunan uyrukluların gayrimenkulleri üzerindeki hasılatlar, Merkez Bankası tarafından bloke edilmiş ve Yunan uyrukluların sürgün edilmesi kararı alınmıştır. Sürgün edilecekler tebligat yapılmazken, gazetelerde aralıklarla sürgün listeleri yayımlanmış ve listede adı bulunanlar emniyete giderek "yasaları ihlal ettikleri, Türkiye aleyhine politik faaliyetlerde bulunan Eleniki Enonis üyesi oldukları, Kıbrıs'taki Yunanlı teröristlere para gönderdiklerini" içeren 'itirafname' imzalamaları sonrasında, fotoğraf ve parmak izleri alınarak, 2-10 gün arasındaki sürede ülkeden çıkmak üzere gönderilmiştir.¹⁹⁷

Kurtuluş mücadelesi ve Çanakkale Savaşı'nda birlikte mücadele eden Anadolu'nun dinsel, etnik çeşitliliği, Türkiye'nin kuruluşu ve Cumhuriyet'in ilanından çeyrek asır sonra yöneticiler ve yönetim anlayışının değişmesiyle, çeşitli olaylarla birlikte azalmaya, azaltılmaya başlanmıştır. Ülkeyi terk eden veya göçe zorlanan dinsel azınlıkların sahip olduğu mülkler kısmen yağmalanmış ve vakıflar ya da bazı kimselerce kullanılmaya başlanmıştır.

Yürürlüğe sokulan gizli kararname ile Yunan tebaasına mensup İstanbullu Rumlar hakkında kitleler halinde sınır dışı kararı çıkarılmış, sınır dışı edilecekler sürgün kararını 1964 yılı boyunca gazetelerden öğrenmiştir.¹⁹⁸ Sürgün kararıyla, 13 bin Yunanistan uyruklu Rum bir bavul ile sınır dışı edilmiştir.¹⁹⁹ Yunan uyruklu Türk vatandaşları Türkiye'den terk ettirilirken, Türkiye'deki atmosferden endişe duyanların ayrılmasıyla bu sayı 45 bine ulaşmıştır. 1914'te 2 milyon kadar olan Rum

¹⁹⁶ "Bu toprakların gördüğü en büyük utanç günlerinden biri: 6-7 Eylül olayları", Birgün, a.g.e. 06 Eylül 2019

¹⁹⁷ "6-7 Eylül 1955 yağması ve 1964 sürgünü", Radikal, a.g.g. 06 Haziran 2015

¹⁹⁸ "1964 Tehciri, İstanbul Rumlarının sonu oldu" Agos gazetesi, 30 Ocak 2014, <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/6407/1964-tehciri-istanbul-rumlarinin-sonu-oldu> (Erişim zamanı: 01 Ekim 2019)

¹⁹⁹ "Gitmeyeceğiz dediler, zorla gönderildiler", Cumhuriyet, a.g.g. 6 Eylül 2016

nüfusu, 1964'te 2 bin kişiye,²⁰⁰ nüfus mübadelesi sonucunda 1925'te yaklaşık 100.000'e düşen İstanbul'daki Rum nüfus, olaylarla binlere kadar düşmüştür.²⁰¹

Hatay'ın Türkiye'ye katılmasından sonra Samandağ, İskenderun, Antakya, Belen ve Kırıkhan'da yaşayan çok sayıdaki Ermeni kökenli vatandaş, Suriye ve Lübnan'a göç etmiştir.²⁰² Eylül 1980'de yaşanan askeri darbe, çoğunluğu Avrupa ülkeleri olmak üzere siyasal göçe yol açarken, 1990'larda ise ağırlıklı olarak ülkenin Doğu ve Güneydoğu Bölgesinde yaşanan terör olayları da etnik göçe yol açmıştır.²⁰³

Farklı yapılarıdaki insanların öç ettirilme yöntemi ve bundan çekinen dinsel ve kültürel azınlıkların ülkeyi terk etmesi, Anadolu ve Türkiye'nin demografik çeşitliliği zayıflatmıştır.

2.10. Türkiye'de İç Göç

Uluslararası göç, ağırlıklı olarak kalıcı yerleşmek üzere yapılırken, iç göç ülke sınırlarındaki göç hareketini ifade etmektedir. Ülkede dış göç kadar iç göç hareketlerinin de yaşandığı bilinmektedir. Türkiye'de iç göç hareketinin son yıllarda tersine döndüğü; 1950'lerde başlayan köyden kente yönelik iç göçün, son yıllarda büyükşehirlerden küçük illere ve Akdeniz ve Ege ve bölgesine doğru kaymaya başladığı kabul ediliyor. Bu göçün nedenleri arasında sakin bir hayat, büyük kentlerin yoruculuğu, trafik sorunu, insanların birbiriyle iletişimden uzaklaşması gibi gerekçeler sıralanırken, sağlıklı yaşam için kırsala dönüşlerin olduğu da biliniyor.

İç göç, kırsal yapının tasfiye edilmesi, kapitalizmin eşitsiz gelişimi ve bu sisteme entegrasyon, iç savaş, yoksulluk gibi konular bağlamında ele alınmaktadır.²⁰⁴ Sosyo-psikolojik açıdan kırdan kente doğru yapılan göç, daha geniş bir bütüne sahip olma, yükseliş ve statü atlama niteliğinde kabul edilmiştir.²⁰⁵ Türkiye, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren iç ve dışa dönük göç hareketi yaşamıştır.²⁰⁶ Ülkede göçün ana yönü, 1950-1980 yılları arasında az gelişmiş yerlerden gelişmiş yöreler ve

²⁰⁰ "6-7 Eylül 1955 yağması ve 1964 sürgünü", Radikal, a.g.g. 06 Haziran 2015

²⁰¹ "6-7 Olaylarında neler yaşandı", Sabah gazetesi, 06 Eylül 2019, <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/6-7-eylul-olaylarindan-neler-yasandi/5> (Erişim zamanı: 04 Ekim 2019)

²⁰² İskenderun 39. Mekanize Piyade Tugayı Tarih Araştırma Grubu. (2010). Hatay'ın kurtuluş mücadelesinde Türk ordusu. Cem Ofset, İstanbul, s. 17

²⁰³ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s.64

²⁰⁴ Mehmet Akif Kara. (2017). Göç yazıları kuramdan alana Türkiye'de göç, Kırmızı Çatı, Ankara, s. 107.

²⁰⁵ Adım Üniversiteli Bilim, Felsefe Sanat Dergisi. (1999) Şubat-Mart sayı: 2, İstanbul Üniversitesi ÖKM Yayınları, İstanbul, s. 53

²⁰⁶ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 31-32.

kırsaldan kente; 1975 sonrasında da metropollerin yanı sıra ekonomik etkinliklerin yaygın olduğu bölgelere doğru olmuştur.²⁰⁷ Nüfus hareketliliğine sahip olan Türkiye, 1950'li yıllarla birlikte yaşadığı iç göç yoğunluğu nedeniyle günümüzün en önemli sorunları arasında çarpık kentleşmeyle karşı karşıya kalmıştır.²⁰⁸ Hızlı nüfus artışıyla sanayileşme arasında dengenin olmaması, çalışma yaşına gelen nüfusun sanayi tarafından istihdam edilmemesi ve hızlı iç göç, kentlerde bozuk olan gelişimi daha da bozucu yönde etkilemektedir.²⁰⁹ Çarpık kentleşmeleri; göçü engellemek, doğum kontrolü veya yeni konut yapımı gibi yöntemlere engellemeye çalışan politikalar, var olan ekonomik koşulların değiştirilmesini hedeflemedikleri ölçüde başarısız olacağı düşünülmektedir.²¹⁰ Türkiye'de göçün tamamen sanayileşmeye bağlı olduğunu söylemek zordur, çünkü ülkede kentleşme, Batı ülkelerinde olduğu gibi sanayileşmeye bağlı gelişmemiş, İkinci Dünya Savaşı sonrası izlenen sosyoekonomik politikalar kırsaldan kente göç dalgasını başlatmıştır. Savaş sonrası gelişmekte olan ülkelerde görülen kentleşme oranındaki artış, göçü etkileyen iç politikaların da etkisiyle ülkemizde de kendisini hissettirmiştir.²¹¹ Tarımda topraksızlaşma ve büyük çiftçilerin egemenliği, Türkiye'deki kapitalistleşme sürecinin yapısal bir parçası haline gelirken, bu eğilim 1980 sonrası hızlanmıştır.²¹² Ülkenin kendine özgü kalkınma modeli ile kentleşme hızının endüstrileşme düzeyinin önüne geçmesi, kentsel alanların sorun alanına dönüşmesi, etkisini 21. yüzyılda da artarak devam ettirecektir. Gecekondulaşma, kırsal nüfusun endüstriyel kent değerlerini özümsemeden kentlere gelmesi, kentleri sosyal ve kültürel açıdan yaşanması zor bölgeler haline getirecektir.²¹³ Heterojen bir yapıya sahip olan kentte yaşayan insanlar, çok farklı yapıya sahip olsa da kentin sorunlarına ilişkin ortak yönleri taşımaktadır.²¹⁴ 1950'lerden itibaren kent nüfusunun hızlı artış göstermesinin nedeni, doğumla gelen doğal artışından çok, kırsal kesimden kentlere yaşanan iç göç hareketidir.²¹⁵ Rakamlar, ülkedeki kentleşmenin ardında yatan temel ögenin kırsaldan kentlere yapılan göç olduğunu göstermektedir. Kentlerdeki doğal nüfus artışı, kentleşme sürecini etkileyecek ölçüde bir öge değildir. Türkiye'de kırsal

²⁰⁷ F. Neşe Kaplan. (2017). Göç, kimlik, çok kültürlülük. Der Yayınları, İstanbul, s. 22

²⁰⁸ Mutluer. (2003). a.g.e. s. 1

²⁰⁹ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 392

²¹⁰ Adım, Üniversiteli Bilim, Felsefe Sanat Dergisi. (1999). a.e. s. 54

²¹¹ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 39, 41-42

²¹² Kongar. (1998). (21. Yüzyılda Türkiye), a.g.e. s. 551

²¹³ Kongar. (1992). (21. Yüzyılda Dünya), a.g.e. s. 37

²¹⁴ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 12, 384

²¹⁵ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 39

alanlardaki yaşam koşullarının elverişsizliğinden doğan itici ögeler, şehirlerin çekici özelliği de kentleşme sürecinde çok önemli etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.²¹⁶ Türkiye'de kentleşmenin temel nedeni, kırsalda yaşayanların topraktan kopması, Amerikan *Marshall* Yardımının etkisiyle, tarımda makineleşme ve modernleşme çabalarının artmasıdır. 1950'lere kadar 16 bin olan traktör sayısı, 1950'lerin ortalarında 40 binin üzerine çıkmıştır.²¹⁷ Kırdan kente doğru ortaya çıkan göçün ardında tarımdaki yapısal değişimlerin yattığından kuşku olmadığı düşünülmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile izlenen sanayileşme siyaseti, tarım kesimi üzerinde belli biçimlerde etkisini sürdürmektedir.²¹⁸

1950'li yıllara kadar ülkede kentleşme neredeyse sabit kalmış, Demokrat Parti'nin iktidar olması ve İkinci Dünya Savaşıyla ortaya çıkan yeni konjektörün etkisiyle hızlı bir kentleşme sürecine girilmiş, 1980'lere kadar süren kırsaldan kente göç, 1980 sonrası liberal politikalar ve 1985'lerden sonra yaşanan terör olayları nedeniyle farklı bir boyut kazanmıştır. 1980'lerden sonra farklı bir şekilde yaşanmış, bu yıllarda Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör olayları ve güvenlik sorunları nedeniyle zorunlu bir göç dalgası ortaya çıkmıştır. 1987 yılında çıkarılan Olağanüstü Hal Kanunu (OHAL) kapsamında, kamu güvenliği gerekçesiyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde bazı yerleşim bölgeleri boşaltılarak, zorunlu göçe tabi tutulmuştur.²¹⁹ Zorunlu göç, sadece başka ülkelere yönelik olarak değil, bir ülkenin kendi sınırları içinde de yaşanabilmektedir.²²⁰

Tarımda makineleşme, tarım alanlarının satış ve miras yoluyla parçalanarak küçük alanlara dönüşmesi ve kırsaldaki nüfusa yetmemesinin işsizliğe dönüşmesiyle yaşanan iç göç, kentlere göçü arttırmıştır. Eğitim, daha iyi bir yaşam isteği, kentte yaşam hayali, terör gibi nedenlerle iç göçler yaşanmakta, bu durum daha çok kırsalda yaylalardan yakın ilçelere yönelik gerçekleşmektedir. İç göç günümüzde farklı şekillerde sürmektedir. Her yıl on binlerce kamu çalışanın bulduğu yerden başka yere tayin olması, eğitim için yüzbinlerce öğrencinin başka kentlere taşınması, göçün iç boyutta sürmesini getirmektedir. Sağlık, iş, emeklilik gibi gerekçeyle de yapılabilen iç göçlerin sürmeye devam edeceği görünmektedir. İç göçlerle birlikte bireyler, kültür, inanç ve dil zenginliğini gittiği yerlere taşımakta, kentlerin

²¹⁶ Kongar. (1998). (21. Yüzyılda Türkiye), a.g.e. s. 550-553

²¹⁷ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 40, 42, 47-48

²¹⁸ Kongar. (1998). (21. Yüzyılda Türkiye) a.g.e. s. 552

²¹⁹ Adıgüzel. (2016). a.g.e. s. 35, 43-44

²²⁰ Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 45

bulduğu konumunu etkileyebilmektedir. İç göçler, yerleşim yerlerinin depremlerle yıkılması, aşırı yağış, sel ve erozyonlarla yaşam alanlarının yok olmasıyla hükümet kararıyla kalıcı olarak da yapılabilmektedir. Karadeniz'de sel altında kalan bölgelerden Amik Gölünün kurutulmasıyla oluşturulan Amik Ovası'na taşınan yurttaşlar, yaşadıkları iç göçle birlikte taşındıkları bölgede yarım asırdır kalıcı olarak yaşamlarını sürdürmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, geçen yıllarda en çok göç alan İstanbul'dan diğer şehirlere göç artmış; 15 milyon nüfusu barındıran İstanbul, geçen yıl 210.321 kişilik göç vermiştir. En çok göç veren 10 il; İstanbul, Ankara, Adana, Gaziantep, Şanlıurfa, Van, Kayseri, Diyarbakır, Hatay ve Mersin olmuştur. Rakamlara göre batıdan doğuya ilk kez bu oranda bir tersine göç yaşanmıştır. Türkiye'nin en fazla nüfusuna sahip İstanbul'u geçen yıl 595.803 kişi terk ederken, şehre gelenlerin sayısı ise 385.482 olmuştur. İstanbul'un nüfusu ise göç edenlerin doğurganlık hızının artışıyla yükselmeye devam etmektedir.²²¹

Türkiye'de daha iyi bir yaşam, iş bulma arayışı, ekonomik ve sağlık gibi gerekçelerle son 70 yıllık süreçte hızlanan kırsaldan kentlere yaşanan iç göç hareketi; hayat pahalılığı, trafik gibi gerekçelerle tersine işlemeye başlamıştır. Birçok ülkede ise savaş ve çatışma gibi gerekçelerle hayatta kalabilmek umuduyla yaşanan iç göç hareketi, dış göçleri de arttırmıştır. Arap Baharı ve Suriye savaşı günümüzde bunun devam eden örneğini oluşturmaktadır.

2.11. Arap Baharı

Çatışma ve savaşlarda olduğu gibi Arap Baharı da birçok ülkede milyonlarca kişinin zorunlu ve toplu göç etmesini getirdi. Suriye'den göç edenlerin çoğu Türkiye'nin de arasında bulunduğu sınır komşularına sığındı. Bazılarınca devrim, halk hareketi olarak nitelendirilen Arap Baharı'nın, milliyetçilik ve din-mezhep çatışmasını yoğunlaştırdığı düşünülmektedir.

Dünya'da yaşanan özgürlük ve demokrasi talebi ile yükselen milliyetçilik akımı, birçok ülkede iç sorun ve çatışmalara, savaşlara yol açmayı sürdürüyor. Küresel paylaşımın yeniden planlanması da stratejik konumlara sahip olan, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri bulunan ülkelere farklı ülkelerin müdahalesini arttırmıştır. Afrika ve Ortadoğu'daki birçok ülkede yönetimlere karşı başlayan protesto ve

²²¹ "Büyük kaçış", Cumhuriyet gazetesi, İstanbul, 14.03.2019, s. 16.

direnişin savaşa dönüşüp yayılması, çatışmanın Suriye'ye kadar uzanmasına da yol açtı. Yaşanan gelişmeler farklı şekillerde yorumlandı; 'Halk hareketi', 'direniş', 'devrim', 'enerji savaşı', 'Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)', 'Genişletilmiş Ortadoğu Projesi' olarak adlandırılanlar, 'Sykes-Picot' Anlaşmasına dayandıranlar da olmuş, ancak daha çok 'Arap Baharı' olarak nitelendirilmiştir. 'Arap Baharı' ile Afrika ve Ortadoğu'daki 23 ülkenin yönetim ve sınırlarının değiştirilmesinin planlandığı da savunulmuştur.

Günümüzde devam eden Arap Baharı sürecinde yaşanan iç savaş ve siyasi kargaşalardan milyonlarca insan etkilendi. Savaş ve karışıklıktan etkilenen bu insanlar birçok Arap ülkesini terk ederek, göç etti. Sadece Suriye'deki karışıklıktan etkilenen 7 milyon Suriye vatandaşı, yeni bir göç dalgasına neden olmuş ve bu insanlar ülkelerini terk etmek zorunda kalmış,²²² 5,76 milyon kişi ülke içerisinde yerinden edilmiştir.²²³ Hacettepe Üniversitesi İltica ve Göç Araştırma Merkezi ile Ankara Gazeteciler Cemiyeti işbirliğiyle hazırlanan Mülteci Hakları için Medya ve Sivil toplum İş Birliği Projesinin 18 aylık medya izleme raporuna göre, Aralık 2018 itibariyle 143 bini kamplarda yaşayan 3 milyon 613 bin Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, Suriye'den sonra dünyada en çok Suriyeli nüfusunu barındıran ülke konumundadır. Hatay'ın da arasında bulunduğu 7 ili kapsayan raporda, giderek görünürlüğü artan mültecilerin Türkiye'de geçirdikleri sürenin uzaması, mültecilerin uyum ve entegrasyon konusundaki çalışmaların hızlanması gerektirdiği ve artan görünürlüğün kamuoyunda ayrımcı yargılar ve nefret söyleminin pekişmesine yol açtığı, sığınmacılara yönelik önyargı ve Türkiye'den gitmeyeceklerine dair inancın kamuoyunda giderek arttığını ortaya koyduğu ifade edilmektedir.²²⁴

Ortadoğu bölgesi, sahip olduğu özellikler nedeniyle sürekli bir mücadele alanı oldu.²²⁵ Kongar'a göre, petrol bölgesi olan Ortadoğu, petrol üretimi süresince ekonomik güçlerin denetimi altında bulunup, görece istikrarını korurken, petrol

²²² "Türkiye'nin Suriye politikasındaki zikzaklar, AKP'li vekilin raporuna yansıdı; AKP'den Suriye itirafı", Cumhuriyet Gazetesi, 13 Nisan 2019, s. 9 ve Cumhuriyet Gazetesi internet sayfası http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/1343353/Turkiye_nin_Suriye_politikasindaki_zikzaklar_AKP_li_vekilin_raporuna_yansidi.html Erişim zamanı 13 Nisan 2019

²²³ BM Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Türkiye Bülteni, 2017 Yaz, sayı: 8

²²⁴ Hacettepe Üniversitesi İGAM ve Ankara Gazeteciler Cemiyeti iş birliği ile hazırlanan "Mülteci hakları için medya ve Sivil toplum İş Birliği Projesi" s. 21.

²²⁵ Bostancı. (2017). a.g.e. s. 148.

rezervlerin sora ermesiyle bölge tam bir kargaşalığa sürüklenecektir.²²⁶ Soğuk savaş döneminin sona ermesi sonrasında Ortadoğu'da dengeler değişmiştir. 18 Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan Arap Baharı,²²⁷ 13 ay sonra komşu ülke Suriye'ye kadar uzanmıştır.²²⁸ Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan olayların etkisi Arap coğrafyasında hızla yayılarak, Mısır, Libya, Yemen ve Bahreyn'in ardından 2011'de Suriye'de etkisini göstermiştir. Deraa'da baskılara karşı düzenlenen protesto gösterileri sonrası gençlere işkence uygulandığı iddiasıyla ülkeye yayılmıştır.²²⁹ MAZLUMDER'in Mayıs 2014 raporuna göre, Suriye'de 2011 yılında başlayan ve iç savaşa dönüşen sosyopolitik süreçte, demokratik talepleri şiddetle bastırılan ve yaşam hakları tehdit altında olan 2,5 milyondan fazla Suriyeli, sığınma/iltica haklarını kullanarak çeşitli ülkelere göç etmiştir.²³⁰ İkinci Dünya Savaşından bu yana yaşanan tarihin en ciddi insanlık krizinin etkisi Suriye'ye komşu ülkelerde hissedilmektedir.²³¹ Suriye'de Arap Baharı olarak nitelendirilen hareketin bir sonucu olarak başlayan göç, civar ülkelerin de sosyal ve ekonomik düzenlemelerini etkilemiştir.²³²

Amerika'nın Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) kapsamında başlatıldığı savunulan, bazı yaklaşımlara göre de halkın baskıcı yönetimlere karşı demokrasi ve özgürlük istemini dile getirdiği ifade edilen süreçle bağlantılı başladığı değerlendirilen Arap Baharı, Afrika ve Ortadoğu'daki birçok ülkenin yönetiminin değişmesini de getirmiştir. 2010'da Tunus'ta başlayan ve BOP'a destek veren bazı Batı ve Ortadoğu ülkelerinin girişimleriyle hızla yayılan Arap Baharı, 2011'de Türkiye'nin sınır komşusu Suriye'ye yansımıştır. Arap Baharı sürecinde yönetimi değişen ülkeler arasında Irak, Suudi Arabistan, Mısır, Libya, Tunus, Yemen de bulunmaktadır. Yönetimi değişen ülkelerde ise halka yönelik baskı, tutuklama oranı artmış, tutuklanan veya baskı gören toplumsal kesim değişiklik göstermiştir.

²²⁶ Kongar. (1992). (21. Yüzyılda Dünya) a.g.e. s. 20

²²⁷ Sadık El-Azm. (2013). Arap milliyetçiliği, İslamcılık ve Arap isyanları, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. İyidüşün Yayınları, İstanbul, s. 314

²²⁸ Akın Bodur. (2014) Arada kalanlar, Öteki Adam Yayınları, İstanbul, s. 12

²²⁹ İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği. a.e. s. 9-10

²³⁰ İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği. a.e. s. 7

²³¹ Özgürlük Araştırmaları Derneği, Doç. Dr. M. Murat Erdoğan, Yudum Kavukçuer, Tuğçe Çetinkaya, "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı", Liberal Perspektif: Analiz: Sayı: 5, Nisan 2017 PDF dosyası, s. 8; https://www.ozgurlukarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_c2IGWsk.pdf dosyası, Erişim zamanı: 02 Nisan 2019; ayrıca Bianet (Bağımsız İletişim Ağı) "<https://m.bianet.org/bianet/toplum/185321-medya-suriyeli-multeciler-nasil-yer-aliyor>" Erişim zamanı: 07 Nisan 2019.

²³² Gülnur Şimşek. (2016). Suriyeli mültecilerin Kahramanmaraş'taış yeri açma eğilimleri ve Kahramanmaraş ekonomisine etkileri. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara, s. 158

Tripp'e göre, 2011'deki isyanların özellikleri uzun süre yöneten rejimlerin devrilmesi için Ortadoğu'daki kentlerde toplanan insanların görüntüsü ve sesleri olup, hem kendi hem de komşu ülkelerin vatandaşlarına cesaret vermiştir.²³³ Beklenmedik şekilde başlayan ayaklanmalar, Arap Baharının başlangıç yeri olan Tunus'ta Zeynel Abidin Bin Ali'nin, Mısır'da da Hüsnü Mübarek yönetimlerinin devrilmesine yol açmış; Tunus'ta 17 Aralık 2010'da seyyar satıcı Muhammed *Bouazizi*'nin kendisini yakması ve cenaze töreninin ardından başlayan olaylar üzerine Bin Ali ailesi ülkeyi terk etmeye zorlanmış, ABD baskısı birleşince Mübarek de görevini bırakmıştır.²³⁴ *Bouazizi*'nin eylemi Cezayir, Ürdün ve Mısır'da tekrar edilmiş, yoksulluk, polis şiddeti ve yüksek gıda fiyatlarına karşı başlayan barışçıl gösteriler, yürüyüşler ve mitingler, Suudi Arabistan ve Umman'da politika değişiklikleri, Ürdün, Fas ve Bahreyn'de hükümet değişiklikleri, Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Suriye'de ise rejim değişiklikleri çağrısına dönüşmüştür. Hiçbir ülke bu durumdan muaf tutulmamış ve hiçbir hükümet yara almadan çıkamamıştır.²³⁵ Arap dünyasında ordu ayaklanma sürecinde Mısır ve Tunus'ta geçiş sürecini kolaylaştırarak, Libya'da iç patlamaya yol açarak, Bahreyn'de ayaklanmaları bastırarak, Yemen ve Suriye'de bastırarak ya da bölünerek belirleyici rol oynamıştır.²³⁶ Tunus, Mısır ve Yemen'de ordunun tutumu, rejimlerin düşüşünde belirleyici rol oynarken, Suriye'de farklılık göstermektedir.²³⁷ Arap dünyasındaki halkın öfkesi karşısında kırılma hale getiren dört ulus ötesi faktör bulunmaktadır ve bunlar; 1970'lerin sonlarında başlayan ve etkisini artıracak şekilde ABD ile uluslararası bankacılık kuruluşlarının bölgedeki rejimleri neo-liberalizme bağlantılı sosyal/ekonomik politikaları benimsemeye mecbur bırakılma; demografi, uluslararası gıda tedarik zincirinde yaşanan şoklar; ekonomik kırılmalardır.²³⁸ Haziran ayı ortalarında Cezayir ve Suudi Arabistan hükümetleri, geniş çaplı maaş

²³³ Charles Tripp. (2013). Direniş siyaseti ve Arap isyanları, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. İyidüşün Yayınları, İstanbul, s. 162, 171, 174

²³⁴ Roger Owen. (2013). Diktatörlerin devrim yoluyla düşürülmesinden yeni bir anayasal düzen kurma mücadelesine, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. İyidüşün Yayınları, İstanbul, s. 296-298

²³⁵ Lisa Anderson. (2013). Otorited miraslar ve rejim değişikliği, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. İyidüşün Yayınları, İstanbul, s. 71.

²³⁶ Philippe Droz-Vincent. (2013) Arap dünyasındaki ayaklanmalar ve geçiş döneminin ortasında ordu, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. M. İkbâl Saylık ve Timur Demirtaş (Çev.), İyidüşün Yayınları, İstanbul, s. 211

²³⁷ Hillel Frisch'ten aktaran Adam Baczko, Gilles Dorransoro, Arthur Quesnay. (2018). Suriye, Bir İç Savaşın Anatomisi, Çev. Ayşe Meral, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 91-92

²³⁸ James L. Gelvin. (2014). Arap isyanlarını anlamak Ortadoğu: direniş, devrim, emperyalizm. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 76-79

artışları dahil büyük para akışlarını duyurmuş; Ürdün ve Fas'ta hükümetler görevden alınmış, Mısır ve Tunus'ta rejimler düşmüş; Libya iç savaşa sürüklenmiştir. Yemen'de belirsizlik sürerken Suriye ise direnişi bastırma hareketi ile karşı karşıyadır.²³⁹ Rejimi bir arada tutabilecek hiçbir kuruma sahip olmayan Yemen ve Libya rejimleri, parçalanmıştır.²⁴⁰ Libya'da isyan oldu mu, oldu ama ne yazık ki tamamıyla kurgulanmış ve taşıma güçlerle organize edilen bir isyan.²⁴¹

Osmanlı'nın yıkılışı ve yeni devletlerin kurulması sonrası Ortadoğu ve Afrika'daki ülkelerin enerji kaynakları, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, batılı bazı ülkelere sahip olunmak ya da kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Arap Baharı sürecinde yaşanan gelişmeler de enerji üzerine, petrol ve doğalgazda yoğunlaşmış, ülkelerin yönetimlerinin buna bağlı şekillendirilmeye çalışıldığı düşünülmektedir. Suriye'de savaş bölgesinde kalan petrol ve su havzaları IŞİD gibi radikal grupların yönetimine girmesi istenmiş, ABD'nin de bu bölgeleri kontrol altında tutma isteği, Rusya'nın yörede üs kurma girişimlerinin de bunu sergilediğine inanılmaktadır.

Petrol ve güçten kaynaklanan nedenlerle ilgi duyulan, NATO'nun 6 hafta süreyle askeri müdahalede bulunduğu Libya, Atlantik güçlerini, Katar, Suudi Arabistan, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya yayılan, ABD istikrarı ile Suudi egemenliğini tehdit eden Arap Baharı dinamiğini ele geçirmesini sağlamıştır. Mısır ve Tunus'la sınır komşuluğu bulunan Kuzey Afrika'nın merkezindeki Libya'da yaşananlarla, petrol bağımlılığının dışında siyasal sorunu da görünür hale gelmiştir. ABD istikrarının temel direkleri arasında yer alan İsrail, Suudi Arabistan ve Basra Körfezi'ndeki emirliklere dokunulmadan Arap ülkelerindeki geleneksel düzen ve petrol ülkelerine uzanımın devamı sağlanmaya çalışılmıştır.²⁴² Dönemin Hatay Milletvekili Mehmet Ali Ediboğlu'na göre, sınır komşusu ülke Suriye'de yaşananların arkasında Musul-Hayfa arasında döşenmesi planlanan petrol boru hattı bulunmaktadır.²⁴³ Arap Baharı diye sunulan ancak bir süre sonra bahar olmadığı, Ortadoğu'nun emperyalizmin çıkarları doğrultusunda, mezhepsel bir çerçevede yeniden dizayn edilmesi girişimi olduğu anlaşılan ayaklanma denemeleri, Suriye'ye ulaşınca oyun bozulmuştur.²⁴⁴ 20. yüzyılın ilk yarısında Ortadoğu'daki milliyetçilik

²³⁹ Anderson. (2013). a.g.e. s. 71.

²⁴⁰ Gelvin. (2014). a.g.e. s. 83

²⁴¹ Hamide Yiğit. (2014). Libya'da kanlı bahar. Tekin Yayınevi, İstanbul, s. 19

²⁴² Vijay Prashad. (2012). Arap Baharı, Libya Kışı. Yordam Kitap Yayıncılık, İstanbul, s. 168, 214-215

²⁴³ Bodur. (2014). a.g.e. s. 23

²⁴⁴ Ömer Ödemiş. (2015). AKP'nin Suriye yenilgisi ve Esad, Tekin Yayınları, s. 32

akımları; Asya, Latin Amerika ve Afrika kıtalarının bir ucundan diğerine yayılan bir fenomenin parçası muamelesi görmüş ve aynı kefeyle konulmuştur.²⁴⁵ Ortadoğu bölgesinde otoriter düzeni sarsan ve kavgacı-çatışmacı siyaset anlayışına dayalı bu hareket, yeni bir dil ve dönemin kapılarını açan psikolojik ve epistemolojik bir kırılma yaşanmasına yol açmıştır. Ulusal sınırlarla bölünmüş Araplar, 'devrim niteliğindeki' hareketlerde adaletsizlik ve siyasi otoriterliğe karşı birleşmiş, sömürü döneminin sembolleri kamusal alanları ele geçiren farklı ideolojik düşünce, siyasi özgürlük, sivil ve ekonomik özgürlük mücadelesinde ortak hareket etmiştir. Arap siyasetini temelden sarsan sosyal patlamaları açıklayan tek bir neden yoktur. Az sayıdaki istatiki bilgi, Arap ülkelerinde yaşanan sosyal krizin boyutlarını ve ekonomik çöküşü tam olarak yansıtmamaktadır.²⁴⁶

Akdağ'a göre, SSCB'nin dağılmasından sonra 21. yüzyılı 'Amerikan yüzyılı' ilan eden ABD emperyalizmi, "Yeşil Kuşak Projesini (Sovyetler Birliği'ni kuşatma stratejisi)" daha kapsamlı bir biçimiyle "Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi" adıyla ilan etmektedir.²⁴⁷ 1997 yılında sağcı *stratejist Willam Kristol ve Robert Kagan*, ortaya attığı "Yeni Amerikan yüzyılı" projesi, geleneksel Amerikan dış politikasında önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir.²⁴⁸

Arap Baharının yaşandığı ülkelerde, milliyetçilik akımı ile dinin etkili olduğu veya öne çıkarılmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Bu süreçte Arap milliyetçiliği ile mezhepsel, Sünni ve selefi örgütlenme anlayışı, tarihteki ilk İslam Devleti²⁴⁹ projesi olan İŞİD'i (Irak-Şam İslam Devleti) oluşturma çabasını ortaya çıkarmış, projenin Suriye'de genişleme süreci²⁵⁰ selefi milislerin ele geçirdiği bölgelerin İŞİD tarafından alınmasına dayanmıştır. Soğuk savaş döneminde kıyıda kalan İslamcı düşünce, kendi ütopyasını²⁵¹ hızlı bir şekilde canlandırma, siyasal, iktisadi ve kültürel sistemde bir konum arayışına yönelmiştir.

²⁴⁵ Youssef M. Choueiri. (2011). Ortadoğu Tarihi, İnkılap yayınları, s. 344

²⁴⁶ Fawaz A. Gerges. (2013). Bir kırılma, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. İyidüşün Yayınları, İstanbul, s. 19-21, 27-28

²⁴⁷ Yusuf Akdağ (2016). Yüz yıllık sancı: "Paylaşılamayan" Ortadoğu. Karataş, A. ve Karataş, Y. (ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul, s. 32

²⁴⁸ Bostancı. (2017). a.g.e. s. 83.

²⁴⁹ Oluşumu 2012-2013 yıllarında atılmış olan İslam devleti projesi, Ocak 2014'te Irak'ın Felluce kentinin devlet kurma amacıyla işgal edilmesiyle şekillenmeye başlamıştır. Örgüt lideri kabul edilen Ebu Bekir el-Bağdadi, 29 Haziran 2014'te kendisini halife ilan ederek, din üzerinden meşruiyet bulmaya çalışmıştır. Pierre-Jean Luizard. (2015). İŞİD Tuzağı, İletişim yayınları, İstanbul, s. 13, 61, 102

²⁵⁰ Luizard. (2015). a.g.e. s. 97

²⁵¹ Yüksel Taşkın. (2017). AKP Devri, Türkiye Siyaseti, İslamcılık, Arap Baharı, Birikim Yayıncılık, İstanbul, s. 155

Balanche'ye göre, Suriye'de isyanların başladığı bölgelerin Arap Sünnilerin yaşadığı yerler olurken, Quesnay ve Roussel ise bunun aksini savunup, başlangıçta cemaat mantığı hakim olsa da Halep yöresinde Kürt ve Hristiyanların, ülkenin doğusunda Kürtlerin, güneyinde ise Dürzilerin mobile olduğunu belirtmektedir.²⁵² Suriye'nin demografik yapısı ağırlıklı olarak Sünni Araplardan oluşurken Alevi Araplar, Sünni Kürtler, Türkmenler ve Hristiyanlar da bulunmaktadır.²⁵³ Ülkelerden modern ulus devletler yaratmayı arzulayan milliyetçilik ile din, sadece ideolojik değerler veya zihninin duygusal yanlarına seslenen kavramlardan ibaret olmayıp, aynı zamanda hayatın maddi ve kültürel alanlarını yeniden yapılandırmayı hedefleyen sosyal, entelektüel hareketleri de temsil etmektedir.²⁵⁴ Ortadoğu'da modern siyaset hâlâ inançla siyaset arasındaki tarihi ilişki tarafından şekillenmekte veya engellenmektedir.²⁵⁵

Vincent'e göre, Arap dünyasının asıl lokomotifi otoriter rejimlere karşı harekete geçen toplumların oluşturduğu bir değişim sürecinin ortasındadır.²⁵⁶ Sadık'a göre, üretimi engelleyen, uzun süren grevlere yol açarak ekonomi ve politikayı bozan yöneticilerin etkili olduğu Arap Baharının ortaya çıkışı, klasik Avrupa devrim siyaseti ve bu siyasetin teorizasyonunda sarfedilen entelektüel enerjiyle ilişkilendirilmelidir.²⁵⁷ Çubukçu ise Arapların 'devrim' ya da 'bahar' dediği sürecin, yaşananları tam olarak açıklamadığını, 'Arap ayaklanmasının' daha uygun bir tanım olacağını, birçok ülkede eski sistemin kalın çizgilerinin durması nedeniyle 'bahar' ve 'devrim' ifadelerinin doğru olmadığı görüşündedir.²⁵⁸ Siyaset bilimi teorisinin otoriter siyasi rejimleri tanımlaması, Arap dünyasındaki isyanların otokrasi düzenlemesine izin verdiği, bunu talep ettiği yönündedir. Mevcut yöneticilerin becerileri, eski otoriter rejimin karakterleri ve niteliği ile modern devletin esnekliği, Arap dünyasında siyasi değişim kalıpları hakkında öngörülebilir bilgiler vermekte, Arap

²⁵² Fabrice Balanche ile Arthur Quesnay ve Cyril Roussel'den aktaran Adam Baczko, Gilles Dorransoro, Arthur Quesnay. (2018). Suriye, Bir İç Savaşın Anatomisi, Çev. Ayşe Meral, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 66

²⁵³ İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği "MAZLUMDER Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, a.g.e. s. 9 ayrıca <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151> 27 Nisan 2019 ve <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54510> Erişim Zamanı: 27 Nisan 2019

²⁵⁴ Choueiri. (2011). a.g.e. s. 348

²⁵⁵ Beverley Milton-Edwards. (2011). Siyaset ve din. İnkılap Yayınları, Ankara, s. 528

²⁵⁶ Vincent. (2013) a.g.e. s. 211

²⁵⁷ Sadık El-Azm. (2013). Arap milliyetçiliği, İslamcılık ve Arap isyanları, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. İyidüşün Yayınları, İstanbul, s. 315

²⁵⁸ Mete Çubukçu. (2014). Ortadoğu: Direniş, Devrim, Emperyalizm. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 199-200

Baharı dinamikleri ve *otoriteryanizmin* yan yana konulması, modern siyaset çalışmasında görünmeyen bir boşluk önerip, siyaset değişiminde yeni perspektif tavsiye etmektedir. Arap dünyası *anakronistik otoriteryanizmi* kırmaya çalışıyor görünürken, demokrasiyi siyaset için ölçü çubuğu olarak görme isteği güçlenmiştir.²⁵⁹ Değişimin olmaması ve eski rejimlerin sürmesinin varlığının da etkilediği Arap isyanlarıyla yeni bir siyasi dönemden bahsedilmeye başlanmıştır. Çıkış nedenlerine dikkat edilmeden sürecek harekette, Arap toplumlarının seslerini duyurmak ve istemlerini kabul ettirmek, istediği yeni döneme başlamaları engellenecek, tahrip edilecek ve geriye döndürecektir.²⁶⁰

Arap Baharının etkilediği ülkelere halk hareketi ile başladığı düşünülen isyanlar, yönetimlerin değişmesini getirmiş, ancak halkın sorunları sona ermemiştir. Ülkelerde çatışmalardan kaynaklı on binlerce ölüm, yüzbinlerce yaralanma meydana gelmiş, kaos, evsizlik, işsizlik, eğitimsizlik artarken, yaşam güvencesi azalmıştır.

Suriye Parlamentosunun Halep Milletvekili İsmet *Mahli*'ye göre, ülkesinde yaşananlar, önceden yazılan bir senaryonun uygulanmasıdır.²⁶¹ Çubukçu'nun iddiasına göre, Suriye'de olanlar, 'iktidara karşı bir halk devrimi' olarak nitelenebilir, saflıktır ve Suriye'deki kavganın halk devrimi ya da Arap Baharı olarak nitelendirilmesinin altında, gizliden gizliye hazırlanan oyunun yalnızca örtbas edilme çabası bulunmaktadır.²⁶² *Camau*'ya göre, 1948'deki Halkların Baharı, Sovyet Bloku'nun yıkılması benzeri devrimci örneklerin etkisinde olduğu gibi Suriye halkı da rejimi değiştirmek veya devirmek için bir fırsat olarak algılamıştır.²⁶³

Nakkaş'a göre, *Sykes-Picot* Anlaşması, görünürde Fransa ve İngiltere'nin Arap toprakları ve Ortadoğu üzerindeki nüfuz paylaşımı olarak görülmekte, ancak Batının eliyle oluşturulan ve eski sömürgeci güçlerin hizmetinde kalan Arap oluşumların eliyle böl-yönet politikasıyla nüfuzu sürekli kılmayı amaçlamaktadır.²⁶⁴ Rusya'daki *Bolşevik* Devrimi'yle teşhir olan *Sykes-Picot* Anlaşması, hayata geçirilmemiş olsa da Ortadoğu'da derin izler bırakmıştır.²⁶⁵ Bir paylaşım anlaşması

²⁵⁹ Anderson. (2013). a.g.e. s. 61-63.

²⁶⁰ El-Azm. (2013). a.g.e. s. 314, 315

²⁶¹ Bodur. (2014) a.g.e. s. 19-20

²⁶² Mete Çubukçu. (2006). Ortadoğu'nun Yeniden İşgali. Kalkedon Yayınları, 2006, s. 217-218

²⁶³ Michel Camau'dan aktaran Adam Baczko, Gilles Dorransoro ve Arthur Quesnay. (2018). Suriye, Bir İç Savaşın Anatomisi, Ayşe Meral (çev.). İletişim Yayınları, İstanbul, s. 72

²⁶⁴ Enis Nakkaş. (2016). Sykes-Picot'un etkilerine yönelik farklı değerlendirmeler, Evrensel Yayınları, İstanbul, s. 41

²⁶⁵ Demir Çalışkan. (1016). Sykes-Picot'ın 100. yıldönümünde bölge yeniden şekillenirken Mısır, Evrensel Yayınları, s. 237

olan '*Sykes-Picot*', Ortadoğu'nun şekillenişinde belirli bir işleve sahip olmuştur.²⁶⁶ Kasım 1915-Mayıs 1916 tarihleri arasında Fransa ve İngiltere arasında yapılan gizli toplantı, görüşme ve mektuplaşmalarla iki ülke arasında varılan anlaşmayla haritalar çizilerek, topraklar paylaşılmıştır. Görüşme ve anlaşmaların hedefi, giderek güç kaybeden ve dağılmaya başlayan Osmanlı İmparatorluğunun hilal bölgesini; Çanakkale ve Batı Asya'yı, Birinci Dünya Savaşından galip ayrılan Fransa ve İngiltere arasında paylaşmak ve nüfuz alanlarını belirlemektir. Sovyet Rusya'nın deşifre ettiği altı maddelik anlaşmanın ilk maddesinde, Fransa'nın Suriye'nin batısı, Lübnan ve Adana'nın işgal edilmesi, üçüncü maddesinde Rusya'nın Türkiye'de ve Kuzey Kürdistan'daki Ermeni illerinin istilası, son maddesi ise İskenderun Limanının bağımsız kalmasını öngörmüştür.²⁶⁷ Ama bugün farklı bir dünyadayız; anlaşmanın imzalandığı dönemde var olan Çarlık Rusya'sı, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu yok. Kapitalist emperyalizmin en öndeki gücü Birleşik Krallık ya da Britanya İmparatorluğu değil, ABD'dir.²⁶⁸ Dünya, ikinci paylaşım savaşının ardından geçen süreçte, ABD ekonomik ve askeri alandaki gücünü arttırmış, Sovyetler Birliği'nin yıkıldığı yıllarda tek kutuplu dünya düzeni ve ezici bir siyasi etkiye sahip olmuş, 21. yüzyılın başlarında Arap bölgesindeki en büyük pay da ABD'ye düşmüştür. Bölgenin ilişkilerine egemen olup servetlerine el koyarak, zenginliklerini yağmalamak olan planın temel hedefi; Yeni Ortadoğu'nun kurulması stratejisinin kaburgalarını İsrail, Türkiye, Ürdün ve Amerikanlaştırılmış Irak'ın oluşturmasıdır.²⁶⁹ *Sykes-Picot* Anlaşması'nın 100. yıl dönümü, bu anlaşmanın kapsadığı bölgede yaşanan silahlı mücadeleler ve bölgenin siyasi haritasının değişmesi ihtimaline yol açacak gelişmelerin yaşandığı bir döneme denk gelmiştir. Bölgede yaşanan gelişmeler, mevcut siyasi haritaları değiştirme ihtimali nedeniyle "yeni *Sykes-Picot*" ya da 'bölünmüşün tekrar bölünmesi' şeklindeki kavramlarla da tarif edilmeye yol açmıştır.²⁷⁰ *Sykes-Picot* Anlaşması uygulanmamış olsa da İslamın hâkim inanç olduğu Arap toplumları arasında modern devletlerin doğuşu için 'milat' etkisi yaratan dönemin sembollerinden biri olarak görülürken, *Sykes-Picot*'un çok eleştirilen

²⁶⁶ Yusuf Akdağ (2016). Yüz yıllık sancı: "Paylaşılamayan" Ortadoğu. Karataş, A. ve Karataş, Y. (Ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul, s. 35

²⁶⁷ Ahmet Bahaaddin Şaban. (2016). Sykes-Picot üzerinden bir asır: Yeni haritalar, yeni dengeler. Karataş, A. ve Karataş, Y. (ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul, s. 255-256.

²⁶⁸ Akdağ (2016). a.g.e. s. 35-36

²⁶⁹ Şaban. (2016). Karataş ve Karataş (ed), a.g.e. s. 257-258, 262, 270.

²⁷⁰ Nakkaş. (2016). a.g.e. s. 38

cetvelinin Ortadoğu'nun sadece coğrafyasında değil, dini ve siyasi haritası üzerinde gezinmesidir.²⁷¹

"Yeni Ortadoğu" planı üzerinde birçok reel tadilatlar gerçekleştirilmiş, tadilatlar için ortaya çıkan en önemli neden, siyasi İslam akımların Filistin, Mısır, Lübnan, Irak, Sudan, Somali gibi ülkelerde etkilerini arttırmasıdır. Bu gruplardan Müslüman Kardeşler Mısır, *Hamas* Filistin'de, Hizbullah da Lübnan'da etkili olmuştur.²⁷² Hangi dinin adını kullanırsa kullansınlar, terör örgütleri temelde ülke ve kıtaların yüz yıllardır süren acıları üzerinde yükselmekte, taraftar ve militanlarını en fazla ezilmiş, en fazla işkence görmüş kesimlerden derlemektedir. Bütün İslamcı terör örgütleri gibi *Boko Haram* da salt şiddet kullanarak dinin emirlerini yerine getirdiğini sanarak ayakta kalmaktadır. Ortadoğu'da, Suriye ve birçok ülkede beslenen, bazıları denetim dışına çıkmış olan bu örgütler, gelecekte Afrika'da emperyalist hedeflere hizmet edecektir.²⁷³ Sovyetler Birliği'ne karşı Afgan cihadı ve bu cihattan türeyenler Cezayir, Bosna ve Çeçenistan'a yol alıp, dünya coğrafyasına yayılan İslamcılar, 11 Eylül olmasa Amerika'nın göz yumacağı gruplar arasındadır. Radikal İslamcılar benzer amaçlarla yola çıksalar da birbirinden bağımsız hareket etmekte, bu unsurların kimlerle ilişkili olduğu, kim tarafından yönlendirildiği bile şüpheli görülmektedir.²⁷⁴

Arap Baharından etkilenen ülkelerde devlet ve hükümet yetkilileri ya da halktan daha çok, dış güçlerin müdahalesi etkili olmaktadır. Afrika ve Ortadoğu'nun zenginlikleri, belirli ülkeler arasında paylaşılmak istenmekte, bu paylaşım tamamlanmadığı için savaşların sürdüğü kabul edilmektedir. Arap Baharının başlangıcında farklı gruplar üzerinden vekaletle savaşı sürdüren bu ülkeler, son yıllarda ve paylaşım süreci yaklaştıkça savaşta asaleten yer almaya başlamaktadır.

Avşar'a göre, Mezopotamya'dan günümüze kadarki süreçte, değişmeyen, yıkılıp yeniden kurulan şey, toplumun ezilen çoğunluğunu kapsayacak genel kabul gören değil, kişisel ve klik çıkarlarını güdüleyerek katılımcı yurttaşlar yerine hırslı diktatörler yaratıp duran yapısıdır.²⁷⁵ Arap dünyası, *anakronistik otoriteryanizmin*

²⁷¹ Barış Avşar. (2016). Ortadoğu'da din ve otorite ilişkisi, Karataş, A. ve Karataş, Y. (Ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul, s. 161, 164-165

²⁷² Şaban. (2016). a.g.e. s. 268.

²⁷³ Çubukçu. (2016). (Emperyalist savaş) a.g.e. s. 234-236

²⁷⁴ Çubukçu. (2006). (Ortadoğu'nun yeniden) a.g.e. s. 217-218.

²⁷⁵ Barış Avşar. (2016). Ortadoğu'da din ve otorite ilişkisi, Karataş, A. ve Karataş, Y. (Ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul, s. 165

prangalarını kurmaya çalışıyor görünürken, demokrasiyi siyaset için ölçü çubuğu olarak görme isteği daha güçlenmiştir.²⁷⁶

Arap Baharı sürecinin yerelde sınır illeri ve Suriye'den göç edenlerin yoğun yaşadığı kentleri etkilediği ağırlıklı görüş olsa da asıl etki ülke ekonomisine yönelik yaşanmaktadır. Bölgede sekiz yıldır yaşanan savaşla ilgili olarak Türkiye'nin sınırda aldığı güvenlik önlemleri, sınırda uzun süredir konuşlandığı askeri personel ve araçlar, ülkenin güvenlik önlemlerine yönelik milli savunma giderlerindeki payın artışı, yerel ve genel yönetimlerin, iş dünyası sektörlerinin Suriyeli göçmenlere yönelik yardımları, Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı Harekatları ve Astana süreci, Türkiye ekonomisindeki giderleri arttırmıştır. Arap Baharı süreciyle gelişen ya da gelişecek olayların sadece bölgeyi değil, ülkeyi, kentleri de uzun süreli olarak etkileyeceği kanısının ağırlık kazandığı günümüzde, Türkiye hükümetinin 2012'den beri sınır hattında oluşturulmasını istendiği tampon bölgenin inşası halinde göç edenlerin o bölgeye gönderilip gönderilmeyeceği, uluslararası hukuk açısından da tartışma yaratacak konular arasında yer alacağı düşünülüyor. Bazı batılı ve gelişmiş ülkelerin destek verdiği, hatta gerçekleşmesini istediği tampon bölge ya da koridorun, oluşturulması planlandığı düşünülen enerji hattı üzerinde olması da bunun tam olarak gerçekleşmesinin uzun süreci kapsayacağı düşüncesine yol açabilmektedir.

2.12. Arap Baharına Türkiye'nin Yaklaşımı

Ülkelerin uluslararası ilişkilerini yönetme bilgisi olarak bilinen diplomasiyi, TDK, "Uluslararası ilişkileri düzenleyen antlaşmalar bütünü; Yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı, bu işte çalışan kimsenin görevi, mesleği, bu görevlinin oluşturduğu topluluk; Güç bir görüşme sırasında gösterilen ustalık ve beceriklilik" olarak tanımlanmaktadır.²⁷⁷ 15. yüzyıldan itibaren üzerinde durulan diplomasi, günümüzde uluslararası ilişkiler, dış politikanın önde gelen bir aracıdır.²⁷⁸

Bostancı'ya göre, Orta Asya, Batı Avrupa, Doğu Afrika gibi objektif nitelikler taşımayan Ortadoğu, mekân tanımlaması açısından, fiziki coğrafya olarak kendi içinde tutarlı ve kullanım itibarıyla farklı bakış açıları için geçerli kriterlerin bütününe sahip değildir. Kavram, kültürel, siyasi, stratejik ve ekonomik çevrelere

²⁷⁶ Anderson. (2013). a.g.e. s. 63

²⁷⁷ Türk Dil Kurumu (TDK):

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c91fc6049bb93.20605671 Erişim zamanı: 20 Mart 2019

²⁷⁸ Kemal İskit. (2013). Diplomasi Tarihi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2. baskı, s: 4, 7, 77, 177, 178, 182

göre değişen, dönemsel ve bağlamsal özellikler taşımaktadır. Ortadoğu, coğrafi konumu, 1930'dan sonra kullanılmaya başlanılan zengin petrol yatakları ve politik yapısı nedeniyle son yüzyılda dünya sistemine yön vermektedir.²⁷⁹

Türkiye-Suriye ilişkileri genel olarak olumsuz seyir izlemiş, Birinci Dünya Savaşı sonrası Ortadoğu'nun sınırları çizilirken gündeme gelen anlaşmazlıklardan biri Sancak/Hatay meselesi etrafında Türkiye-Suriye sınırına ilişkin yaşanmış, sorunun 1939 yılına kadar uzaması ve Hatay'ın Türkiye topraklarına katılması sonrasında bile Şam yönetiminin bu konudaki taleplerini tekrarlaması, iki ülke arasındaki ilişkilerin olumsuz gelişmesinin en önemli gerekçeleri arasında yer almasına yol açmıştır.²⁸⁰ Türk-Arap ilişkilerinde zaman zaman ortaya çıkan olumsuzlukların temelinde sömürgeci Avrupa devletlerinin büyük payı olmuş, ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası Arap devletlerinin tek tek bağımsızlıklarını ilan etmesi, Türk-Arap ilişkilerindeki bu engeli kaldırmıştır.²⁸¹

11 Eylül 2001 sonrası uluslararası alanda ve bölgede yaşanan gelişmeler, Ortadoğu'nun değişim-dönüşüm sürecine girdiğine işaret etmiş ve gelişmeler Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik politikalarını da etkilemiştir.²⁸² Türkiye-Suriye ilişkilerinin olumsuz şekilde gelişmesinin nedenlerinden biri de bölge dışı güçlerin iki ülkenin birbirlerine karşı politikalarının şekillenmesinde çok etkili olmasıdır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Suriye'nin vesayetini devralan Fransa, bu ülkenin Türkiye ve diğer ülkelerle ilişkilerinin şekillenmesinde belirleyici güç olurken, Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu sisteminde Türkiye ve Suriye'nin farklı bloklarda yer alması ve bazı dönemlerde ABD ve Sovyetler Birliğinin çok fazla etkisinde kalmaları birbirlerine karşı düşmanca politikalar izlemesi sonucunu doğurmuştur.²⁸³ 2009-2010 Türkiye-Suriye ilişkilerinin üst düzeyde sürdürüldüğü yıllar olmuştur. Tunus, Mısır ve Libya'dan sora Arap Baharı ve Arap toplumlarındaki demokrasi, değişim taleplerinin Suriye'ye sıçraması, Türkiye'yi ciddi bir seçimle karşı karşıya bırakmış, ilk tepkisi, Esad rejimini siyasi reformlar ve göstericilerin isteklerinin karşılanması yönünde bazı somut adımlar atmaya teşvik etmek olmuştur.²⁸⁴

²⁷⁹ Bostancı. (2017). a.g.e. s. 148, 123

²⁸⁰ Kemal İnat vd. (2013). Orta Doğuda Siyaset; Türkiye'nin Orta Doğu politikaları. Anadolu Üniversitesi Yayını no: 3035, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1985, Ankara, s. 205

²⁸¹ Şimşek, E; Türkiye'nin Ortadoğu politikası, Kum Saati Yayınları, 2005, s.18, 20

²⁸² Bostancı. (2017). a.g.e. s. 101-102

²⁸³ İnat vd. (2013). a.g.e. s. 205

²⁸⁴ A. Oğuz Çelikkol. (2015). İçimizdeki komşu Suriye. Bilgesam Yayınları, s. 137

Türkiye sığınacak bir limandır, ama şüphesiz bu herkes için böyle değildir.²⁸⁵ Gelenler "kardeşimiz" gibi olduğu sürece söz konusu konukseverlik işlerlik kazanmıştır. Şefkat tam olarak bizden olmasa da bize bir türden yakınlığı, akrabalığı, kardeşliği bulunana gösterilebilecek bir duygudur. Göç, dünyada önemli bir sorundur, ancak kardeş, kardeş olmayan ayrımları üzerinden çözümlenemeyecek kadar da derin bir meseledir.²⁸⁶ Krizlerin kamusal yönetimine bakıldığında, Türk hükümetlerinin her krizi farklı değerlendirildiği görülmektedir.²⁸⁷ 1989'dan günümüze kadar üç büyük kitlesel mülteci akınıyla karşı karşıya kalan Türkiye, her krize zamanın şartlarıyla bağlantılı olarak farklı yanıtlar vermiştir. Bu yanıtlar, 1951 Cenevre Sözleşmesi veya uluslararası hukuk yerine, Türkiye'nin pragmatik ve siyasi önceliklerine dayanmıştır.²⁸⁸ Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik medya algısı analizine göre, mültecilik, ulus devletlerin yapısı ile yakından ilişkili uluslararası bir kurumdur.²⁸⁹ Türkiye, 'Arap Baharı' sürecinde Suriye'yi terk etmek isteyenlere 'açık sınır' politikasını uygulama kararı almış ve bunu dünyaya duyurmuştur.²⁹⁰ Türkiye Hükümeti, Suriye tarafındaki sorunlar nedeniyle zaman zaman kapatsa da sınır kapılarını Suriyelilere açık tutacağını bildirmiştir.²⁹¹

Arap Baharının başlangıcında süreci izlediği ve gelişmeleri takip ettiği düşünülen Türkiye Hükümeti'nin, NATO'nun Libya'ya müdahalesi ile taraf olmaya başladığı, Mısır'da yaşanan darbeler sonrasında Müslüman Kardeşler grubu üzerinden müdahil olmaya çalıştığı düşünülmektedir. Savaşın Suriye'ye ulaşmasıyla açıkça taraf olduğu gözlemlenen Türkiye Hükümetinin bu politikası ve 3,5 milyona ulaşan Suriyeli göçmen sayısı ile bunlara harcandığı belirtilen 35 milyar dolarlık harcama, iç siyasette gündemde yer almaya devam etmektedir.

Suriye'deki krizin bu kadar uzayacağı öngörülmediğinden, süreç yönetimi uzun süre 'geçicilik' çerçevesinde ele alınmış, bu kısa vadede verilen emeklerin ve oluşan olumlu etkinin, orta ve kısa vadede heba etme riskini de taşımıştır.²⁹² Türkiye,

²⁸⁵ Yücebaş. (2015). a.g.m. s. 39

²⁸⁶ Yücebaş. (2015). a.g.m. s. 39

²⁸⁷ Bostancı. (2017). a.g.e. s. 147

²⁸⁸ Bostancı. (2017). a.g.e. s. 147.

²⁸⁹ Özgürlük Araştırmaları Derneği, "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı", a.e. s. 6 ve https://www.ozgurlikarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_c2lGWsK.pdf dosyası, Erişim zamanı: 02 Nisan 2019 ile <https://m.bianet.org/bianet/toplum/185321-medyada-suriyeli-multeciler-nasil-yer-aliyor> Erişim zamanı: 07 Nisan 2019.

²⁹⁰ Kirişçi ve Karaca. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.), a.g.e. s. 309

²⁹¹ Kirişçi ve Karaca. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.), a.g.e. s. 309

²⁹² Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 33

Suriyeli göçmenlere yardımı, açık kapı politikası, çeşitli illerde kurduğu kamplarla sağlamaya çalışmıştır.²⁹³ Hükümet, "geçici korumayı" Suriyeli mültecileri kapsayacak şekilde genişletmiştir.²⁹⁴ Suriyelilere üst düzey destek verildiğini ifade eden Türk toplumunun, hükümetin bu konuda ne kadar doğru yaptığına ilişkin yorumu eleştirel görünmektedir. 'Hükümetin Suriyeli göçmenlerle ilgili politikaları hakkındaki kanaatiniz nasıl?' sorusuna 'doğru' ve 'çok doğru' diyenlerin oranı yüzde 18,6 olurken, yanlış olduğuna inanların oranı yüzde 62,4 oranda gerçekleşmiştir.²⁹⁵

Türkiye, bu dönemde demokrasi ve özgürlük talep eden toplumsal hareketlere yönelik o ülkelerin mevcut rejimlerin göstereceği tepkileri yakın takip edip, aktif bir dış politika izlemeye gayret etmiştir.²⁹⁶

Kirişçi'ye göre, ilk ulusal mevzuatı olan Sığınma Yönetmeliğini 1991 krizi sonrası, 1994 yılında kabul eden Türkiye'nin, Suriyelilere sunduğu korumanın niteliği, 1991'de Kürtlere sunulanın çok ötesine geçmiştir.²⁹⁷ Genel, objektif, hukuki düzenlemeler yapmak yerine; özel, sübjektif düzenlemelerle sorunları çözme anlayışı göçmenler konusunda da kendini göstermiş, sorunlar genelgelerle çözülmeye çalışılmıştır. Suriyeli sığınmacılar konusunda da aynı yol izlenmiş, 30.03.2012 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından geçici koruma tanıyan ve kampların yönetimine ilişkin düzenlemeler içeren, 62 sayılı "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti'nde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına Dair Yönerge" yayınlanmış, ancak bu yönerge kamuoyuyla paylaşılmamıştır.²⁹⁸ Suriye'de yaşanan olaylara AKP yönetimi tarafından "Suriye benim iç meselem" değerlendirmesiyle yaklaşmıştır.²⁹⁹ Türkiye, geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlere vatandaşlık hakkı vermeye başlayınca, bu yaklaşım siyasiler arasında polemik konusu da olmuştur. Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Lütfi Savaş'ın, ilin

²⁹³ M. Gökhan Özdemir ve Yunus Kutval. (2016). Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin sosya-ekonomik yapısı üzerindeki etkileri. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara, s. 103

²⁹⁴ Kirişçi ve Karaca. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. 300, 308-309

²⁹⁵ Mustafa Erdoğan. (2017). Suriyeliler Barometresi.

<https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/suriyeliler-barometresi-yc3b6netici-c3b6zeti.pdf> s. 27

²⁹⁶ Bostancı. (2017). a.g.e. s. 148.

²⁹⁷ Kirişçi ve Karaca. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. 300-301

²⁹⁸ MAZLUMDER Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu" a.e. s. 21 ve <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151> 27 Nisan 2019 ve <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54510>

²⁹⁹ Kirişçi ve Karaca. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. 309

bazı ilçelerinde Suriyeli nüfusun yükseldiğini, aday olmaları durumunda kazanabilecek durumda olduklarını yönündeki açıklamasına, tepki gösteren İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Twitter paylaşımında, "Hatay Belediye Başkanı bir yönetici sorumluluğundan uzak, Hatay ve Türkiye'ye açık yalan söylüyor. Seçim hesabı için... Yalan bulaşıcıdır dikkat." İfadesine yer vermiştir. Soylu, Hatay'daki seçmen sayısının 1 milyon 78 bin 420, vatandaşlık kazanan Suriyeli seçmen sayısının ise 12 bin 596 olduğunu, vatandaşlık kazanan Suriyeli sayısının 20 bin 793, vatandaşlık kazanamayan Suriyelinin ise 232 bin 757 olduğu belirtmiştir.³⁰⁰ Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki sayıları ve kalıcılık süreleri başlangıçtaki beklentileri aşmıştır. Konu sadece sınır bölgelerinin konusu olmaktan çıkmış, bütün Türkiye'nin konusu haline gelmiştir. 2014 sonrasında Suriyeliler kayıt oldukları yerleri terk etmeme yükümlülüğü altında olmalarına rağmen kendi arzuları ile aşmış, Türkiye'nin her yerine dağılarak yaşamaya başlamıştır. Türkiye'deki sayıları artık ortalama bir Avrupa ülkesi nüfusuna ulaşan Suriyelilerin doğal artışı da devam etmekte; Kasım 2017'ye kadar 295 bini aşan Türkiye doğumlu Suriyeli bebek sayısı 2017'de günde ortalama 306 doğumla devam etmektedir. Yani Suriyelilerin kalıcılık eğilimleri ve ortak yaşamın kaçınılmazlığı her geçen gün kendisini daha yoğun hissettirmektedir.³⁰¹ Arap Baharı sürecinde Ortadoğu ülkeleri ilişkilerinde önemli kırılma yaşayan Türk dış politikasında, bölgeye yönelik politika değişim dönüşümleri, farklı stratejiler yapılmıştır. Bölge ülkeleriyle ilişkilerini 'sıfır sorun' stratejisi üzerine oluşturulan Türkiye, Arap Baharının yaşanması ile bu politikasını değiştirmiştir.³⁰² Kirişçi'ye göre, Türk hükümetleri Irak'ın kuzeyinden gelen Kürt kitlesel göçünü, ulusal kimlik ve güvenliğe yönelik tehdit olarak algılamış, yarım milyona yakın Iraklıların Türkiye'ye girişinden çekilince, sınır kapılarını açmamak için direnmiştir.³⁰³ NATO Parlamenter Asamblesi'nin Antalya'daki oturumuna sunulan, AKP İstanbul Milletvekili Berat Çonkar tarafından hazırlanan Suriye raporunda, Türkiye'nin başlangıçta Suriye Devlet Başkanı *Beşşar* Esad'ı devirecek uluslararası bir koalisyon kurulması için çaba sarf ettiği, ancak süreç içinde Esad'ın devrilmesinin Ankara açısından bir öncelik olmaktan çıktığı ifade edilmektedir.

³⁰⁰ Milli Gazete, <https://www.milligazete.com.tr/haber/1782197/soylu-acikladi-kritik-ilde-kac-suriyeli-oy-kullanacak> Erişim zamanı: 3 Nisan 2019 ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun 17 Ocak 2019 tarihindeki Twitter paylaşımı:

<https://twitter.com/suleymansoylu/status/1085895758375661571?s=08>

³⁰¹ Erdoğan. (2017). a.g.e. s.3

³⁰² Kirişçi ve Karaca. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. 310

³⁰³ Kirişçi ve Karaca. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. 298

Suriye Hükümetinin 2016'da Halep'i ele geçirmesinin, Türkiye'nin Halep'teki muhaliflere desteğini kesmesinin ardından gerçekleştiği değerlendirilen raporda, Suriye'de çatışmaların başladığı 2011 yılında Ankara'nın Esad'ı reform yapmaya ikna etmeye çalıştığı, Suriye muhalefetine aktif olarak desteklemeye başladığı ve Esad rejimini saf dışı edecek uluslararası bir koalisyon kurulması için diplomatik çabalar sarf ettiği, fakat muhalefetin birleştirilmesi ve askeri müdahaleye istekli bir koalisyon kurulmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir.³⁰⁴

Türkiye, Suriye konusundaki askeri yaklaşımlarını önceleri ABD ve NATO ülkeleriyle, 2016 yılı ortalarından itibaren de Rusya ve İran'la ilişkiler biçiminde sürdürmüştür. Rusya ve İran iş birliği kapsamında Suriye'nin *Cerablus* ve *Afrin* yörelerine halen devam eden askeri operasyonlar düzenlemiştir.

Türkiye'deki Suriyeliler raporuna göre, Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı operasyonları, Suriye'de kalıcı bir barış umudunu doğurmuş, TSK tarafından terör örgütlerinden arındırılan *Cerablus* ve *El-Bab*'a yönelik gönüllü geri dönüşleri arttırmış, gelişmelere rağmen, Türkiye'deki Suriyelilerin kalıcılık eğilimlerinin her geçen gün biraz daha yükseldiği ifade edilmiştir.³⁰⁵ Türkiye açısından, Suriyeli göçmenlerin çoğunluğunun Arap olması, İskân Kanunu açısından sorun olmakta, bunların vatandaşlığa toplu kabul edilebilmesi için yasal düzenlemeye başvurulması gerekmektedir.³⁰⁶ Yürürlükteki İskân Kanunu, sadece Türk soyu ve kültürüne mensup kişilerin Türkiye'ye yerleşmesi ve yurt edinmelerine izin vermektedir.³⁰⁷

Balkan ve Irak kitlesel göçlerinde yaklaşım farklılığı sergileyen Türkiye, bu tutumunu Suriyeli göçmenlerle sürdürmüştür. 'Açık kapı' politikasıyla 3,5 milyon kişiye yakın Suriyeliye ülkeye giriş izni ve 'geçici koruma' veren Türkiye, politikasından uzaklaşmasıyla sınırı geçenleri 'kaçak göçmen' gerekçesiyle sınır dışı etme yoluna gitmiştir. Türkiye, Arap Baharı sürecinde Suriye konusunda Türk uyruklu göçmen politikasını askıya almış, diğer uyruklara da vatandaşlık verilmeye başlamıştır.

³⁰⁴ "Türkiye'nin Suriye politikasındaki zikzaklar, AKP'li vekilin raporuna yansdı; AKP'den Suriye itirafı", Cumhuriyet Gazetesi, 13 Nisan 2019, s. 9 ve Cumhuriyet Gazetesi internet sayfası, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/1343353/Turkiye_nin_Suriye_politikasindaki_zikzaklar_AKP_li_vekilin_raporuna_yansidi.html Erişim zamanı 13 Nisan 2019.

³⁰⁵ Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). a.g.e. s. 33

³⁰⁶ Fehim Taştekin. (2016). Alaca Karanlıkta Ortadoğu, Suriye: yıkıl git, diren kal. 5. Baskı, İletişim yayınları, İstanbul, s. 104

³⁰⁷ Kirişçi ve Karaca. (2015). Erdoğan ve Kaya (ed.) a.g.e. s. 309

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYE'DEN GÖÇ VE ETKİSİ

Herhangi bir fiziki haritaya bakıldığında, Sykes Picot'ta olduğu gibi cetvelle çizilmiş olmayan, aksine Suriye'ye çıkıntılı olarak giren Hatay, Türkiye'nin Misak-ı Milli sınırlarına son katılan ildir. Suriye'nin Laskiye, Halep ve İdlib kentlerine komşu bulunması, Arap Baharının yansımaları üzerine Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de geldiği ilk il olmasını getirmiştir. Coğrafyası tel örgülerle ayrılan Hatay ve Suriye sınırı, aynı bölgede yaşayan akrabaların arasına mesafe koymuş, kültür ve değerleri de birbirinden uzaklaştırmıştır.

3.1. Suriye Göçü ve Türkiye'ye Gelişleri

Suriye'de çatışma ve savaşın etkilediği bölgelerde yaşayanlar, en yakınındaki sınır ülkelerine göç etmeye başlayınca, Türkiye de bu göç akımından etkilenmiştir. Ülkeye ilk gelenler Laskiye kırsalındaki Sünni Araplar olurken, bunu Türkmen kökenliler izlemiştir. Çatışmanın şiddeti arttıkça, göç de aynı oranda hızlanmıştır. Ülkeye göç eden Suriyelilerin çoğu kamplarda değil, kent ve yarı kırsal alanlarda yaşamlarını sürdürmektedir.

Türkiye, Nisan 2011'den itibaren, Suriye'den ayrılmaya zorlanmış kişilerin kitlesel akınlarıyla karşı karşıya kalmıştır.³⁰⁸ Türkiye, iç çatışmalar nedeniyle yaşamları tehdit altında olan Suriyelilere 2011 Nisan'da önce uluslararası hukukta herhangi bir karşılığı bulunmayan "misafir" statüsü, 2012 yılı Nisan ayında yayınlanan genelge ile "geçici koruma" statüsü vermiş ve koruma Ekim'de genişletmiştir. O süreçte Türkiye'nin, krizin hızlı bir şekilde çözüleceği ve göçmenlerin ülkesine geri dönüş yapacağı beklentisinde olduğu düşünülmektedir.³⁰⁹

³⁰⁸ Bostancı. (2017). a.g.e. s. 197.

³⁰⁹ MAZLUMDER Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, a.g.e. s. 11 ve <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151> 27 Nisan 2019 ve <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54510> Erişim Zamanı: 27 Nisan 2019

Savaşla birlikte göç edenlerin ilk geldiği Hatay'da, o zaman başlayan ve günümüze kadar devam eden süreçte önemli gelişmeler yaşanmıştır. Gelişmeleri daha doğru değerlendirebilmek için sınır hattında bulunan Hatay'ın etnik ve kültürel çeşitliliğinin bilinmesinde yarar bulunmaktadır.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) Uluslararası Koruma Rehberi No: 11'e göre, çatışma, şiddet gibi olaylar sonucu gerçekleşen yoğun mülteci akınının yaşandığı dönemde, sınırı aşan herkes için bireysel sığınma görüşmelerini yürütmek mümkün değildir ve bu gibi koşullarda insanların ülkelerinden kaçış sebepleri açık olduğu için bütün sığınmacı grubuna 'varışta mülteci' statüsü verilir.³¹⁰

Suriye göçünde farklı politika ve yaklaşımlar izleyen Türkiye, savaşın ilk yıllarında açık kapı yaklaşımını tercih ederken, son yıllara bu durumdan vazgeçip, kapıları göçmenlere kapamıştır. Ülkenin yaklaşım değişikliğinde Avrupa Birliği ile yapılan göçmenlerin iadesi anlaşmasının da etkisi bulunmaktadır.

3.2. Hatay'ın Tarihi ve Özelliği

Tarihin ilk yerleşim alanları arasında bulunan Hatay, süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, var olan kültür yeni gelen uygarlıklar tarafından yıkılarak, yeniden şekillendirilmiştir.

Hatay Valiliğine göre, tarihte bilinen 23 büyük medeniyetten 13'üne ve üç farklı dine ev sahipliği yapan Hatay, Anadolu'nun da en eski yerleşim merkezleri arasındadır. Yöredeki yerleşmelerin tarihi, yaşamı kolaylaştıran ılıman iklim koşulları ve verimli toprakların varlığı nedeniyle, İ.Ö. 100.000'le başlayan orta *paleolitik* döneme uzanmakta, ancak bunun 2,5 milyon yıl öncesine kadar uzanabileceği belirtilmektedir. Tarihin her döneminde Hatay'ın göçlere açık olmasını sağlayan özellikleri arasında, Anadolu'yu Çukurova yoluyla Suriye-Filistin'e bağlayan yolların kavşağında bulunması, Mezopotamya'dan Akdeniz'e inmek için kullanabilecek en uygun limanların yörede olması gösterilmektedir.³¹¹

Anadolu'nun kültürel çeşitliliğini içeren Hatay, farklı inanç, dil, kültür ve etnik yapıların birlikte yaşadığı yerleşim alanları arasındadır. Yüzyıllardır bir arada yaşamın sürdüğü Hatay, değişik fikirlerin birlikte yaşam sürdüğü ve bu özelliğiyle

³¹⁰ UNHCR Uluslararası Koruma Hakkında Kılavuz İlkeleri No: 11

³¹¹ Hatay Valiliği. (2015). Hatay tarihi. Antakya, <http://www.hatay.gov.tr/tarih> (Erişim tarihi: 22 Şubat 2019).

örnek gösterilen bir ildir. Çok kültürlülük, birden çok kültürün bir arada oluşumu getirmektedir. Farklı etnik yapı, dil ve inançların birlikte yaşadığı Hatay, çok kültürlü iler arasında yer almaktadır. Müslüman, Hristiyan ve Musevilerin ibadet merkezlerinin bulunduğu Hatay, yüzyıllar içerisinde 13 medeniyete ev sahipliği yapmanın yanı sıra bu dinlerin alt inançları olan Alevi ve Sünni, Ortodoks, Katolik, Protestan ibadet merkezleri ile Cem Evi, Yahova Şahitleri ve ayrı bir dini inanç olduğuna inanılan Bahailerin cemaat ofisinin faaliyet gösterdiği ildir.

Doğruel'e göre, Hatay, Anadolu'nun güneyinde Suriye sınırında kurulmuştur. Tarih öncesi çağlardan beri sürekli iktidar mücadelesine sahne olan Hatay, Birinci Dünya Savaşı sonrasında da uluslararası ihtilaf ve müzakerelere konu olmuştur. 1918'de Fransız işgaline giren Hatay, 1919'da İskenderun, Antakya, Reyhanlı ve Belen kazalarından oluşan özerk "İskenderun Sancağı" adı altında idari bir birim olarak birleştirildi; 1920'de idari özerkliği koruyacak şekilde, Fransız mandasındaki Şam, Halep ve Alevi bölgesi ile birlikte Suriye Devletleri Federasyonuna bağlandı.³¹² Mursaloğlu'na göre, 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması hükümlerine aykırı olarak Antakya ve havalisini işgal eden İtilaf Devletlerinden İngiliz birlikleri, Osmanlı yönetimine bırakılan İskenderun Sancağında beş-altı gün kaldıktan sonra çekilerek, Fransız birliklerine devretmiştir. İşgale silahla karşılık veren halkla işgalciler arasındaki ilk silahlı çatışma Dört Yol'da yaşanmış ve milli mücadelenin ilk kurşunu 19 Aralık 1918 tarihinde burada atılmıştır. 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması'na göre, Payas sınır olacak şekilde, İskenderun Sancağı sınırları dışında kalmıştır. Antlaşma hükümlerine göre Fransızlar, Adana, Mersin, Osmaniye, Kilis ve Antep'i boşaltırken, İskenderun, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı, Altınözü ve Samandağ'dan çekilmeyip, bu bölgeleri İskenderun Sancağı adı altında ve özel bir statü içinde Fransız mandası olarak yönetilen Suriye'ye bağlanmıştır. İskenderun sancağı, 1922'de Federasyona bağlı olan Halep Devleti içinde yer almıştır.³¹³ Suriye ve Lübnan için, 30 Mayıs 1926'da imzalanan Türkiye-Fransa Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi, Türkiye ile Lübnan ve Suriye arasında dostluk ve iyi komşuluk ilişkilerinin sürdürülmesini, tarafların ortak sınır ihlal etmeyerek sınır güvenliğinin sağlanması için önlem almasını, sınırın

³¹² Fulya Doğruel. (2005). 'İnsanîyetleri benzer...' Hatay'da çok etnikli ortak yaşam kültürü. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 33

³¹³ Mehmet Mursaloğlu. (2009). 10 Ay, 16 Gün, 8 Saat Hatay Devlet. İSSİAD Kültür Yayınları 3, Color Ofset, İskenderun, s. 12-13

da iki taraf arasında kurulacak bir komisyon tarafından Ankara Anlaşmasının 8. maddesine uygun olarak işaretlemeye başlamasını öngörmüştür.³¹⁴

1936'da Suriye'ye bağımsızlık veren Fransa, Hatay için özel bir işlem belirtmeyince bu Hatay'ın devredilmesi anlamına gelmiş ve Türkiye bunu kabul etmemiştir.³¹⁵ Fransa'nın Suriye ve Lübnan'a bağımsızlık vermesi üzerine Türkiye, İskenderun sancağının bağımsızlığı için girişimler başlatmış, 1937'de Milletler Cemiyetine taşınan Hatay sorunu, yapılan anlaşmalar sonucunda İskenderun sancağı içişlerinde tam bağımsız, dışişlerinde Suriye'ye bağlı, ama kendi anayasası ile yönetilen ayrı bir birim haline getirilmiştir. Hitler Almanya'sının Avrupa üzerinde artan tehdidi ve uluslararası koşulların dayatması Fransa'yı, Türkiye ile anlaşma yapmaya zorlamıştır. Fransa-Türkiye arasında imzalanan antlaşmayla halkın kendi parlamentosunu kurma kararı alınmış, ilk seçim 1938'de yapılmış, ancak seçim ve sayımla ilgili spekülasyonlar üzerine durdurularak, Temmuz'da Türk birliklerinin İskenderun üzerinden Hatay'a girmesiyle tekrarlanınca, Bağımsız Hatay Devleti kurulmuş ve 1939'da diplomasi yoluyla Türkiye Cumhuriyeti Devletine katılmıştır.³¹⁶ Bağımsız Hatay Devleti, 23 Temmuz 1939'da Türkiye'ye katılmasıyla, Cumhuriyet tarihindeki en önemli sınır değişikliği gerçekleşmiştir. 1923'te kurulan cumhuriyetin günümüze kadar geçirdiği süreçte tek sınır değişikliği, Hatay'ın 1939'da Türkiye'ye ilhakı olmuştur.³¹⁷

Kültürlerarası farklılıklar kadar kültür içindeki çeşitlilik de önem taşırken, çok çeşitliliğin temel farklılığı, alt kültür³¹⁸, kültür içindeki norm ve değerlerde bulunmaktadır.³¹⁹ Ekâl'a göre, Antakya, birçok Anadolu kentine göre daha rahat yaşanan, kimsenin laf atmadığı, dönüp bakmadığı, kadınların rahat ettiği bir şehir.³²⁰

Hatay Valiliğine göre, 23 yüzyıllık tarihi geçmişi olan Hatay, din ve kültürleri simgeleyen bir kent. Musevi, Hıristiyan ve Müslüman toplumlarının yaşadığı Hatay'da, üç semavi dinin mensuplarının mezarları da yan yanadır. İsa'ya inananlara Hristiyan kelimesinin ilk kez verildiği St. Pierre kilisesinin bulunduğu

³¹⁴ Yusuf Duran. (2010). İskenderun sancağında Fransız mandası. Alter Yayıncılık, Ankara, s. 90

³¹⁵ Kongar. (1998). (21. Yüzyılda Türkiye) a.g.e. s. 452

³¹⁶ Doğruel. (2005). a.g.e. s. 34

³¹⁷ Levent Duman. (2016). Vatanın son parçası; Hatay'daki uluslaştırma politikaları. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 19, 42

³¹⁸ Alt kültür, toplumun temel kültürel değerlerini paylaşan ancak bunun dışında kendini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve biçimdir. Özkalp. (2005). a.g.e. s. 104

³¹⁹ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 102, 104

³²⁰ Yasemin Mıstıkoğlu. (2019). Otobüsteki yabancı; Trenli gelinler. Ceres Yayınları, İstanbul, s. 91

Antakya, Papa VI. Paul tarafından Hristiyanların hac yeri ilan edilen bir şehirdir.³²¹ Valilik kayıtlarında belirtilmeyen bir Katolik katedrali de İskenderun'da bulunmaktadır. Hatay, inanç çeşitliliği kadar dilsel ve etnik çeşitliliği barındıran ve günümüzde bunu yaşatan yerleşim alanları arasında yer almaktadır. Hatay, Suriyeli göçmenlerin gelişimiyle çeşitliliği ve çok kültürlülüğünü zenginleştirmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün 2 Kasım 1936'da İskenderun ve Antakya yöresine ismini verdiği Hatay³²², Misak-ı Milliye son şeklini veren yerleşim yeridir. Atatürk'ün, Hatay'ın Fransız denetimi ve Suriye'den ayrılıp, bağımsız bir devlet olması için Antalya Milletvekili Tayfur Sökmen'i görevlendirdiği, yöre halkının bilgilendirilmesi için İskenderun, Antakya ve Adana'da yayın yapan ve bastırılan yerel gazetelerin halka ulaşmasına destek verdiği bilinmektedir. Hatay mücadelesini, Dört Yol ziyaretleriyle sürdüren Atatürk, kararlılığını, Fransız işgalinde Hatay sınırına 20 kilometre mesafede bulunan Yeniköy köyüne kurduğunu çiftlikle ifade etmiştir. Atatürk, mücadelesini verdiği Bağımsız Hatay Devleti ve bu devletin Türkiye Cumhuriyeti'ne katılım kararını görememiştir, ama Hataylının, bağımsızlığın ve Türkiye'ye katılımın Atatürk'ün mücadelesiyle elde edildiğinin farkındalığı bilinmektedir. Hatay, farklı kültür ve etnik yapıların bir arada yaşadığı, binlerce yıllık geçmişten gelen kültür zenginliğini günümüzde de sürdürmektedir.

3.3. Savaş Nasıl Etkiledi?

Arap Baharının uzantısı olarak yaşanan Suriye savaşı ile Türkiye'ye toplu göç edenlerin ilk geldiği yer, sınırda bulunan Hatay'ın Yayladağı ilçesi olmuştur. Suriye'nin ağırlıklı demografik yapısı oluşturan Sünni ve Alevi Araplar ile Kürtler ve Hristiyanlar, Hatay'a en çok gelen göçmen kesim arasındadır, ancak bunların yüzdesel olarak ağırlıklı kesimi, Sünni Araplar ile Türkmenler oluşturmaktadır.

Antakya'da yayın yapan Hatay gazetesine göre, 911 kilometre ile ülkemizin en büyük sınır komşusu Suriye'deki olaylar Türkiye sınırına yansımadan önce batılı elçiler Hatay'da inceleme ve hazırlığını, "İngilizler ilimiz üzerinden tahliye edecek" başlıklı haberle duyurmuştur.³²³ Antakya Toplumcu Halk gazetesi, Amerika'nın Ankara Büyükelçiliği ve Adana konsolosluğu görevlilerinin yöredeki çalışmalarını "Hatay

³²¹ Hatay Valiliği, <http://www.hatay.gov.tr/ezan-can-hazzan> (Erişim zamanı 23 Mart 2019.)

³²² İskenderun 39. Mekanize Piyade Tugayı Tarih Araştırma Grubu. (2010). a.g.e. s. 3

³²³ İngilizler, ilimiz üzerinden tahliye edilecek, Hatay gazetesi, Antakya 6 Nisan 2011, s. 1

üzerinden tahliye ABD gündeminde" başlığıyla haberleştirmiştir.³²⁴ İskenderun'da yayın yapan SES gazetesi ise "İngiltere'nin Suriye'den tahliye planı" haberleriyle sınırdaki incelemeyi okurlarıyla paylaşmıştır.³²⁵ Adana'dan Yayladağı'na ekip gönderilen AFAD, Kızılay iş birliğiyle Suriyeli göçmenlerin barınma, yeme-içme ihtiyaçlarını karşılamış, ilk gün gelenler resmi olarak 263 olarak açıklanırken, Yayladağı kaymakamı sayınının 300, belediye başkanı ise 500 olduğunu ifade etmiştir. Suriyelilerin gelmesi üzerine kentteki TEKEL deposu kapısına "Yayladağı Çadır Kenti" tabelası asılmıştır.³²⁶ Türkiye-Suriye arasındaki en uzun kara sınırına sahip olan Hatay, yakınlığı, geçmişe dayalı ticareti, halkın önemli bölümünün Arapça bilmesi, akrabalık ilişkilerinin de etkisiyle Suriyeli sığınmacıların ilk uğrak yeri olmuştur.³²⁷

Ermeni veya Arap Hristiyanlar ile Kürt kökenli Suriyeliler göç sürecinde Hatay'a gelip, Antakya, İskenderun, Kırıkhan, Reyhanlı, Yayladağı, Samandağ ve Dört Yol kentlerinde barınmış olsa da kamp dışında kalanların çoğu kentlerde koloni ve gettolaşma şeklinde yerleşimlerini sürdürmektedir. Yayladağı ilçesinin karşısındaki Kesep kasabasına radikal İslami grupların silahlı baskını sonrası Hatay'a getirilen Ermeni kökenli Suriyeliler ile Halep yöresinden Hatay'a gelen Ermeniler, yaşamlarını uzun soluklu olarak yörede sürdürmemiştir. Kesep'ten gelenler Samandağ Vakıflı'da bir süre konuk edilirken, kendi istekleriyle Lübnan, Fransa, Amerika'daki yakınlarının yanına gönderilmiştir. Halep bölgesinden gelenler ise kısa bir süre İskenderun ve Antakya'da barınma sonrasında İstanbul, İzmir gibi kentler ile yurtdışına göç etmiştir. Savaşın yoğun yaşadığı sınır bölgelerinde, savaş öncesi demografik yapı değişikliğe uğramış; değişiklik muhaliflerin ele geçirdiği bölgelerde kendi düşüncesini taşıyan grupların yerleştirilmesi veya boşalan, boşaltılan yerleşim yerlerine Suriye yönetimini destekleyen grupların yerleştirilmesiyle gerçekleşmiştir.

3.4. Kent ve Taşra: Hatay Örneği

Nüfusun belli bir büyüklüğü ve yoğunluğu aştığı, ekonomisi tarım etkinliklerle yoğunlaşan, kendi nüfusu dışında etki alanı içinde yaşayanlara hizmet

³²⁴ Hatay üzerinden tahliye ABD gündeminde, Antakya Toplumcu Halk gazetesi, Antakya, 2 Mayıs 2011

³²⁵ Kaos halindeki vatandaşlarını Hatay üzerinden çekecek; İngiltere'nin Suriye'den tahliye planı, SES gazetesi, İskenderun 6 Nisan 2011

³²⁶ Bodur. (2014) a.g.e. s. 12-13

³²⁷ Mehmet Duruel ve Mehmet Kara. (2016). Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal politika önlemleri. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara, s. 143

sağlayan yerleşim yerlerine kent³²⁸ adı verilirken, taşra ise merkez dışındaki bölge olarak adlandırmaktadır. TDK taşra³²⁹ kelimesini "Bir ülkenin başkenti veya en önemli şehirleri dışındaki yerlerin hepsi" olarak tanımlamaktadır.

Demografik nitelik taşıyan kentleşme, bir toplumun ekonomik ve toplumsal yapısındaki değişimden kaynaklanır.³³⁰ Yüz yüze ilişkiye dayanan taşra kültürel, idari ve mekânsal olarak kent olmayandır.³³¹ Taşra, muhafazakâr ideolojinin yurdu ve geleneğin kalesidir.³³² Kentler, büyük nüfus birikimlerini barındıran, ekonomi, sanayi ve hizmetleri temel alan yerleşmelerdir. Ekonomik bir varlık olan kentlerde sosyal yapı ona göre şekillenir.³³³ Az gelişmiş ülkelerde gözlemlenen kentleşme biçimi, Avrupa ve Kuzey Amerika kentlerinin sanayiye dayalı kentleşmesinden çok, sömürgecilik çağının kentleşme biçimini andırmaktadır.³³⁴ Kentin özgür havası, daha geniş gruba mensup olma duygusu, kentli olma isteği, kentlere göçün nedenleri arasındadır.³³⁵ Kent, hazzın, tehlikenin, fırsatın ve tehdidin mekanıdır. Kent yaşamının insanlar için farklı anlamı vardır, yabancı figürü ile bunun işaret ettiği kümenin anlamı da insanlara göre farklılık taşımaktadır.³³⁶ Serbest piyasa yasaları tarafından belirlenen toplum, sadece kendini egemenlikten arındırmış bir alan olarak değil, zordan arınmış bir toplum olarak da sunar.³³⁷ Modern yaşam, insani görüntüsüne karşın tehlikeli olan inanç, özlem ve mitler üzerinden perspektif oluşturmaktadır.³³⁸

Kentsel hiçbir işlev olmayan, meslekleri barındıramayan taşrada, geçici ihtiyaçlar için meslekler bulunmakta, nihai ihtiyaçların temin edileceği yer ise kentlerdir. Kırsal yapının kalkınmasını sağlamak üzere kurulan köy enstitülerinin kapatılmasıyla taşranın kentle arasındaki farkı büyümüştür. Yaşar Kemal, Fakir Bayburt'un eserlerinde anlattığı, Anadolu insanı ve yaşam tarzı, roman ve öykülerin yanı sıra şiir ve çok sayıdaki Yeşilçam sinemasının filmlerine de konu olmuştur.

³²⁸ Adım Bilim, Felsefe, Sanat Dergisi. Sayı 2. İstanbul Üniversitesi Basımevi, Şubat-Mart 1999, s. 47

³²⁹ Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr> (Erişim zamanı: 29 Eylül 2019)

³³⁰ Ruşen Keleş. (1993). Kentleşme politikası. 2. Basım, İmge Kitapevi, Ankara, s. 19

³³¹ Fırat Mollaer. (2018). Yerlililiğin retoriği. Phoenix Yayınevi, Ankara, s. 111,112

³³² Tanıl Bora. (2018). Taşraya bakmak. 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 52

³³³ Ş. Hülya İlgen. (2000). Kentsel risk; Kentsel Yerleşmeler ve Doğal Afetler. UIA II. Bölge Çalışma Programı. Emine. M. Komut (derleyen). Mimarlar Odası Yayınları, Armoni matbaası, Ankara, s. 15

³³⁴ Keleş. (1993). a.g.e. s. 21-22

³³⁵ Keleş. (1993). a.g.e. s. 27

³³⁶ Baugman. (2018). a.g.e. s. 183, 191

³³⁷ Jürgen Habermas. (2017). Kamusal yaşamın yapısal dönüşümü. Tanıl Bora ve Mithat Sancar (Çev.). 14. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 165-166

³³⁸ Sennett. (2016). (Kamusal insanın) a.g.e. s. 327

Ülkede taşra, okul ve kamusal mekanların, resmi kültürel söylemin eşitliğinin değil, bir ayrımın ve sınıfsallaşmanın bir aracı haline getirilmiştir.³³⁹ İlk kamusal topluluğa saray ve şehir dahildir. Büyük kamusal topluluk, kırsal nüfus ve şehirli halkla karşılaştırıldığında oldukça küçük çapa sahiptir.³⁴⁰ Çağdaş şehirlerde kamusal alan olarak tanımlanan çok sayıda bölge vardır.³⁴¹ Burjuva kamusalılığı, halka açık ilkesi ile ayakta durmaktadır.³⁴² Kentte yaşam, birçok yönden kır yaşamından farklıdır. Nüfus yapısı, çevre, meslek, gelir dağılımı açısından kırsal ile kent arasında büyük farklılık vardır.³⁴³ Dil, din, aile gibi kurumlarla karşılaştırıldığında eski olmayan kent yaşamı, ekonomik ve teknolojik gelişmenin ürünü olarak yaşam modelinde insanda büyük değişikliklere yol açmıştır.³⁴⁴ Bütün kent yaşamı modern değildir, ancak bütün modern yaşam, kent yaşamıdır. Kent yaşamı yabancılar arasında yabancılar tarafından yürütülür.³⁴⁵ Taşra ve kent ilişkisinde, birbirinin üzerine kapanan iki zıt süreç işlemekte, şehirler taşralaşırken, taşra da şehirleşmenin belirtileri görülmeye başlamaktadır.³⁴⁶ Batı ülkelerinde kentleşme liberal bir ekonomik düzen içerisinde başlayıp gelişirken, gelişmekte olan ülkelere ise müdahaleci, ekonomik sistemlerin yardımıyla kentleşme sorununa çözümler aranmaktadır.³⁴⁷ Türkiye’de şehircilik planlaması, Cumhuriyet’le birlikte, Cumhuriyet’ten sonra başlamıştır.³⁴⁸ İmparatorluk mekanı yok olmuş, ulus-devlet kurulmuş ve ülke mekanlarının da bu ulus-devlet mekanına dönüştürülmesi hedeflenmiştir.³⁴⁹ Planlama, hata yapma sanatı ve hatalardan ders alma bilimidir.³⁵⁰ Kongar’a göre, ülkenin geleceğini belirleyecek en büyük etkenlerden biri, her türlü

³³⁹ Tanıl Bora. (2018). Taşraya bakmak. 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 112-113

³⁴⁰ Jürgen Habermas. (2017). Kamusal alanın yapısal dönüşümü. Tanıl Bora ve Mithat Sancar (Çev.). 14. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 98, 108

³⁴¹ Zygmunt Bauman. (2019). Akışkan modernite. Sinan Okan Çavuş (çev.). 4. baskı Can Yayınları, İstanbul, s. 149

³⁴² Habermas. (2017). a.g.e. s. 174

³⁴³ F. Neşe Kaplan. (2017). Göç, kimlik, çok kültürlülük. Der Yayınları, İstanbul, s. 24

³⁴⁴ Nephane Saran’dan aktaran F. Neşe Kaplan. (2017). Göç, kimlik, çok kültürlülük. Der Yayınları, İstanbul, s. 24

³⁴⁵ Zygmunt Bauman. (2018). Parçalanmış hayat. İsmail Türkmen (çev.). 3. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 176-177

³⁴⁶ Bora. (2018). a.g.e. s. 44

³⁴⁷ Ruşen Keleş. (1993). Kentleşme politikası. 2. Basım, İmge Kitapevi, Ankara, s. 22

³⁴⁸ Oktay Ekinci. (2000). 75 yılda Türkiye’de planlama/kentleşme-koruma politikaları ve mimarlık panel/forum. Mimarlar Odası Yayınları, Kardelen Ofset, Ankara, s. 22

³⁴⁹ Erol Ataman. (2000). 75 yılda Türkiye’de planlama/kentleşme-koruma politikaları ve mimarlık panel/forum. Mimarlar Odası Yayınları, Kardelen Ofset, Ankara, s. 12

³⁵⁰ Raci Bademli. (2000). 75 yılda Türkiye’de planlama/kentleşme-koruma politikaları ve mimarlık panel/forum. Mimarlar Odası Yayınları, Kardelen Ofset, Ankara, s. 18

beklenti ve planlamayı aşacak kaotik bir kentleşmedir.³⁵¹ Küresel, ülkesel ve yerel düzeyde ekonomik ve sosyal gelişmeye yaşamsal katkıda bulunan kentleşme, plansız, nüfus yığılması şeklinde gerçekleşirse, bu katkı üst düzeyde olmaz.³⁵²

Planlama yapılmadan, sosyoekonomik ve politik oluşum ve kentleşmenin alt-üst yapısı hazırlanmadan coğrafi farklılık taşıyan bir bölgede, köyden kente dönüşen yerleşim alanlarında yaşam değişmemektedir.

Kentleşmenin oluşturduğu toplumsal, siyasal, ekonomik vs. sorunlara çözümün yolu, sorunların temelini oluşturan, ülkenin yerleşme biçimini uzun bir dönem değiştirmeyi amaçlayan genel politikaların uygulanmasıdır.³⁵³ Türkiye’de 1945-1960 yılları arasında yıllık kentleşme düzeyi yüzde 6 oranında gerçekleşmiştir.³⁵⁴ Kentleşme gelişmekte olan ülkelerde daha hızlıdır, Türkiye de hızla kentleşen bir ülkedir.³⁵⁵ Hizmet alan vatandaşın devletle ilişkisi birincil olarak siyasal katılım ilişkisi değil, karar ve talepleri gerçekleştirme isteğini içeren, ihtiyaçlarına dönük genel bir taleptir.³⁵⁶

M.Ö. 300’lü yıllarda Büyük İskenderun’un komutanlarından *Seleucus* Nicator tarafından kurulan Antakya, eski kaynaklara göre 300 bin nüfusuyla Roma İmparatorluğunun üçüncü, dünyanın dördüncü büyük kenti olmuştur.³⁵⁷ İskender’den sonra Selekoslar döneminde büyük çağını yaşayan kozmopolit kent Antakya’da, M.Ö. 4. yüzyılda Asuri ve Süryaniler akademiler kurmuş, M.S. yayılan Hristiyanlık nedeniyle akademi karakter değiştirmiştir.³⁵⁸

Antik dönemde kentleşmenin yaşandığı bilinen Hatay, günümüzde plansız kentler arasında gelişen yöreler arasında bulunmaktadır. 2014 yerel seçimleriyle ilçe sayısı 12’den 15’e çıkarılan Hatay, büyükşehir statüsüne alınmasıyla 64 belde ve 360 köy, şehirlerin mahallesine dönüşmüştür. Nüfus açısından az, coğrafi dağılım bakımından geniş olan ilçelerde, tarım ve hayvancılığın günümüzde de yapıyor olması, Hatay’ın bir bütün olarak kentleşmeye ulaşamadığını göstermektedir.

³⁵¹ Kongar. (1992). (21. Yüzyılda Dünya a.g.e. s. 33

³⁵² Ş. Hülya İlgen. (2000). Kentsel risk; Kentsel Yerleşmeler ve Doğal Afetler. UIA II. Bölge Çalışma Programı. Emine. M. Komut (derleyen). Mimarlar Odası Yayınları, Armoni matbaası, Ankara, s. 17

³⁵³ Ruşen Keleş. (1993). Kentleşme politikası. 2. Basım, İmge Kitapevi, Ankara, s. 39

³⁵⁴ Erol Ataman. (2000). 75 yılda Türkiye’de planlama/kentleşme-koruma politikaları ve mimarlık panel/forum. Mimarlar Odası Yayınları, Kardelen Ofset, Ankara, s. 15

³⁵⁵ İlgen. (2000). a.g.e. s. 17

³⁵⁶ Habermas. (2017). a.g.e. s.345-346

³⁵⁷ Antakya Belediyesi Kültür Yayınları. (2012). Antakya’nın tarihi değişimi. Antakya Belediyesi, Antakya, s. 116

³⁵⁸ Albert Harrent. (2003). IV. Yüzyılda Asur/Süryanilerin kurduğu Antakya Akademisi. Vedii İlmen (çeviren). Yaba Yayınları, İstanbul, s. 7-8, 14

3.5. Medya, Yerel Medya ve Hatay Medyası

Her bireyin bilgi oksijenine ihtiyacı vardır.³⁵⁹ Herkes, bilgi edinme ve haber alma, özgür düşünce, ifade ve serbest eleştiri hakkına sahiptir.³⁶⁰ Bilgi aktarma operasyonu olan haber, zamana uygun bir olayın raporlanması ve yarının tarihi olup, insanların yaşamlarını ve toplumdaki konumlarını belirlemeleri, düzenlemeleri ve yönlendirmeleri için ihtiyaç duydukları bilgidir.³⁶¹ Türkçe’de medya olarak kullanılan kelime, İngilizce’de ‘araç, aracı, orta, ortam’ anlamına gelen medium sözcüğünün çoğuludur.³⁶² Gazetecilik, haber alma ve bilgi edinme hakkı ile ifade özgürlüğünün kullanımıyla doğrudan ilgili olduğu için kamusal sorumlulukla yerine getirilmesi gereken meslektir.³⁶³ Gazeteciler, demokratik toplumların bekçileri olarak çevrelerini iyi gözlemlemeli, yanlışları korkusuzca ortaya çıkarmalı, etrafındaki kişilerle içli dışlı olmaktan sakınmalı, siyasi, kültürel, toplumsal olaylara eleştirel bakış açısıyla yaklaşmalıdır.³⁶⁴ Gazeteci, kimliği bilinen bir referans grubuna bağlı, teknik bilgi ve yetkilerle donanmış, topluma tarafsız bilgi veren ve kamu çıkarını savunması gereken kişidir.³⁶⁵ Gazeteci, mitolojideki tanrılardan ışığı alan Promete gibidir, etrafa ışık saçan, çevreyi aydınlatan kişidir.³⁶⁶

Yaşananlar hakkında topluma bilgi veren medya, karar alma sürecinde bulunan yöneticilerle, yönetilenler arasında iletişim köprüsünü oluşturmaktadır. Bölgesel ve yaygın medya ağırlıklı olarak işlevini bölgesel veya ülkesel düzeyde yerine getirirken, yerel medya bunu lokal kapsamlı gerçekleştirmektedir. Kendine has özellikleri bulunan medya, dil, söylemleri oluşturma ve iletişimde önemli bir işleve sahiptir. İletişim alanında çalışanların kullandığı dil, sadece bilgilenmeyi değil,

³⁵⁹ John Keane. (2015). Medya ve Demokrasi. Haluk Şahin (Çev.), 5. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 21

³⁶⁰ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi”, sunuş. <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html> Erişim zamanı: 5 Mayıs 2019

³⁶¹ Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban. (2016). Haber okumaları. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 13

³⁶² Halil Nalçaoğlu ve diğerleri. (2003). Habercinin el kitabı. Sevda Alankuş (derleyen). IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 43

³⁶³ Pinar Yıldız ve Ceren Erol. (2018). Kadın Çalışmaları Derneği, Medyada Mülteci Kadınlar: Yerel medya çalışanları için hak odaklı habercilik rehberi: Etik ve politik olarak sorumlu habercilik. Şen matbaa, Ankara, s. 11

³⁶⁴ Hermann Schlapp. (2002). Gazeteciliğe giriş. Işık Aygün (çeviren). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları 15, İstanbul, s. 15

³⁶⁵ Eric Maigret. (2019). Medya ve iletişim sosyolojisi. Halime Yücel (Çev.). 6. basım, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 208

³⁶⁶ Köksal Bayraktar. (1997). Gazeteci nedir, ne değildir; Yerel basında gazetecinin tanımı, işlevi, çalışma koşulları ve sorunları. Erdini Yayınevi, İstanbul, s. 62

toplumun değişim, dönüşüm ve sempati kadar, olumsuz milliyetçilik, nefret, hedef gösterme, korku oluşturma, dışlama, hakaret ve ayrıştırmada da etkili olabilmektedir.

Sadece yasalarla değil farklı aktörlerle de uygulanabilen sansür, yasaklama, hedef gösterme, engelleme, korkutma, ötekileştirme yoluyla da yapılabilmekte, sansür de bunu yapabilmektedir.³⁶⁷ Nefret söylemi, yabancı düşmanlığı, ırkçı şiddet, antisemitizm ve belli gruplara karşı tahammülsüzlüğe dayalı nefret içeren sözlü veya yazılı ifadedir. AİHM, siyasiler, kamu otoriteleri ve medyaya ifade özgürlüğü ve nefret söyleminde çok büyük sorumluluk yüklemektedir.³⁶⁸ Yıldız ve Erol'a göre, medya, ötekileştirilen ve dezavantajlı konumundakiler için bir mücadele alanı olduğu kadar, bir mücadelenin de aracıdır.³⁶⁹ Kitle iletişim araçları, yalnızca temsil araçları değil, toplumsal tartışmalara katkıda bulunan makamlar gibi belirir.³⁷⁰ Kamusal alanın demokrasi kuramı içerisindeki önemi, devlet ile toplumsal alan arasındaki özerk aracı kurumlara sahip olması ve barındırdığı toplum ile siyasal sistemi dönüştürücü potansiyelinden kaynaklanmaktadır.³⁷¹

17. yüzyıldan beri aramızda olan ve 19. yüzyıldan itibaren toplumsal ve teknolojik kurum olarak toplumun içinde yerini alan gazetelerden, kitle gazetesi olmaya yönelik gazeteler, toplumu temel alan ve her kesimle ilgili yayıncılık anlayışını benimsemiştir.³⁷² 18. yüzyılda yaygınlaşmaya başlayan gazete ve dergiler, burjuva kamusal alanında yapılan tartışmaları daha kolay hale getirmiştir.³⁷³ Televizyondan daha yaygın olan ve en sık haber kaynağı olarak en sık kullanılan kitle iletişim aracı radyo, haber ulaştırmada en etkin araç olmuştur.³⁷⁴

Mead paradigmasına göre, sosyal dünyanın aktif ajanları olan bireyler, sosyal ve kültürel olaylardan etkilenirken, birey ve gruplar da sosyal ve kültürel olaylarda etkili olabilmektedir.³⁷⁵ Farklı kültürlerin birbirleriyle etkilemişimi, kültürlerin değişmesini getirmektedir.³⁷⁶ Toplumsal değişim, bir grup, topluluk veya

³⁶⁷ Yasemin Giritli İnceoğlu. (2017). Medya, nefret, ötekileştirme. Köprü Kitap, İstanbul, s. 145

³⁶⁸ İnceoğlu. (2017). a.g.e. s. 107-108

³⁶⁹ Yıldız ve Erol. (2018) a.g.e. s. 9

³⁷⁰ Maıgret. (2019). a.g.e. s. 317

³⁷¹ Gülgün Erdoğan Tosun ve diğerleri. (2007). İnsan hakları haberciliği. Sevdâ Alankuş (derleyen). IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 82

³⁷² Oya Tokgöz. (2008). Temel gazetecilik. İmge Kitabevi, 7. Baskı, Ankara, s. 23

³⁷³ Erdal Dağtaş. (2014). Kamusal Alan ve Medya. Ütopya Yayınevi, Ankara, s. 76

³⁷⁴ Doğan Cüceloğlu. (2012). İnsan ve davranışı. 23. basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, s. 550

³⁷⁵ Emel Karagöz. (2010). Sosyal bilimlerde kuram oluşum süreci ve iletişim. Derin Yayınları, İstanbul, s. 172

³⁷⁶ Kartarı. (2016). a.g.e. s. 34

toplumun bir biçimden farklı bir biçime geçiş sürecidir.³⁷⁷ Çok kültürlülük kuramsal yapıları, toplumsal norm ve değerleri, cinsiyet, etnik, ırksal ve kültürel çeşitliliği yansıttığı varsayılan çoğulcu bur toplum ifade eder.³⁷⁸ Çok kültürlü, ırkçılık karşıtı politika oluşturma çabası olmadığı sürece, çok kültürlü medya hayaldir.³⁷⁹ Uzlaşımın, barışın sağlanmasında medyanın rol oynaması gerektiğini savunan barış gazeteciliğinin yıkıcı bir rol oynayabileceği de düşünülmektedir.³⁸⁰ Kitle medyası, kendini demokrasi olarak tanımlayan toplumda en özgün ve en belirleyici iletişim olgusudur.³⁸¹ Küresel sermayenin söylemini üreten medyanın, yerelde milliyetçiliği başı boş bırakmasıyla, faşist partilerin güç kazanması, azınlık ve göçmen gibi ötekilere karşı nefret söylemi geliştirilmektedir.³⁸² Milliyetçilik, toplumsal anlamda çabuk parlayan ve sönmeye yatkın ötekine karşı sürekli el altında bulundurulmuş bir tehdit olurken, medya, ırkçı nefret söylemiyle ötekine karşı olan eylemleri kışkırtmaktadır. Toplumsal yaşam içinde egemenlerin hegemonyası altında yaşayan toplum, kendisine verilen düşünceler dışındaki düşüncelere karşı hoşgörüsüzdür.³⁸³

Toplumun kamusal alanda temsil eden medyanın olay ve konulara yaklaşımı, toplumsal kamuoyunun oluşumunda belirleyici olmaktadır. Medyanın haber ve yorumlarını yayında belirlediği sıralama ve büyüklüğü, kamuoyunun belirlenmesi, şekillenmesinde önem taşımaktadır.

Medya kendi kamusunu yaratır mı? Kamuoyu sadece birileri sorduğu zaman şekillenir ve herkesin her konuda hep bir fikri olmaz. Böyle bakıldığında medya kendi kamusunu yaratır.³⁸⁴ Kamusal hafıza kaybında rol oynayan medya, kapitalist sınıfın ihlal ve yıkımlarının unutulmasına katkı sunmaktadır.³⁸⁵ *McQuail*'e göre, din, hukuk, eğitim gibi kamuyla iletişimde bulunan kitle iletişim araçları, içerik ve örgütleniş biçimleriyle çok farklı çeşitlilik göstermekte ve toplum üzerinde etkili

³⁷⁷ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 340

³⁷⁸ Bhukhu Parekh'ten aktaran Kartarı. (2016). a.g.e. s. 38

³⁷⁹ İnceoğlu'ndan aktaran Savaş Çoban. Hegomonya aracı ve ideolojik aygıt olarak medya. Parşömen Yayıncılık, İstanbul, s. 244

³⁸⁰ Tokgöz. (2008). a.g.e. s. 63-64

³⁸¹ Maigret. (2019). a.g.e. s. 20

³⁸² Çoban. (2013). a.g.e. s. 86-87

³⁸³ İnceoğlu. (2017). a.g.e. s. 139, 176

³⁸⁴ Halil Nalçaoğlu vd. (2003). Habercinin el kitabı. Sevda Alankuş (derleyen). IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 48-49

³⁸⁵ Ekaterina Netchitaolova vd. (2017). Yeni medya kuramları. Filiz Aydoğan (ed.) Der Yayınları, İstanbul, s. 90

olabilmektedir.³⁸⁶ Tekil bir varlık olmayan medya, hiç olmadığı kadar parçalanmış ve çok türel bir yapıdadır.³⁸⁷ Kitle iletişim araçları, karmaşık söylemler içinde ayarlanmış ileti ve işaretlerin üretimi için toplumsal, ekonomik ve teknik bakımdan örgütlenmiş aygıtlardır. Bu araçlar, kapitalist toplumlarda egemen ideolojinin söylemi içinde dünyayı tasnif etme çalışmasını gündeme getirir.³⁸⁸ Kamuoyunda duyarlılık ve farkındalığını yaratma ve arttırmada medyaya önemli görev düşmektedir.³⁸⁹

Toplumsal görüşün oluşmasında etkili olan medya, önemli konularda yönetenlerin görüşünün toplum tarafından belirlenmesini sağlamak amacıyla tek kalemden çıkmış haberlerle toplumsal dönüşümü sağlamaya çalışmaktadır.

Medyanın insanların düşüncelerini etkileme ve değiştirmede son derece güçlü olduğu düşünülmektedir. Medya toplumlar üzerinde güçlü etkilere sahiptir.³⁹⁰ Haber, kitleleri inandırma ve etkileme bakımından önemlidir.³⁹¹ Anlamın aktarılması da kodlama ile mümkündür.³⁹² Anlamın belirlenmesi, toplumsal çatışmanın somutlaşması ve belirlendiği yerdir; sorun, toplumsal bağlamın söylemle nasıl ilişki kurduğu noktasında ortaya çıkar.³⁹³ İnsanın mantığı tek bir diyalogla paylaşılacak sonsuz gerçeklere dayanmaz, ortak gerçeklerin yerleştiği mantıkta şekillenmektedir.³⁹⁴ Toplumlar ve kültürler üzerinde etkili olan gösteri toplumu, görünür olayların farklarını birleştirerek, anlamlandırmaktadır.³⁹⁵ Kültür endüstrisi, medya gösterilerini alanlara yayarak çoğaltırken, gösteri; yönetim, toplum, ekonomi ve günlük hayatı düzenleyen kurallardan biri olarak, politik ve toplumsal hayatı şekillendirmedeki rolü de büyümektedir.³⁹⁶ Toplumlar seçeneği olan düşünce ve davranışlardan birini, diğerlerine tercih ederek kendi değerlerini belirler.³⁹⁷ Nesnel gerçekliği göstermeyen medya, egemen sınıfın ideolojik aygıtıdır ve seçkinler

³⁸⁶ Denis McQuail. (1983). Kitle iletişiminde temel yaklaşımlar; Kitle iletişim araçlarının etkileri. Savaş Yayınları, Ankara, s. 45

³⁸⁷ Dan Laughey. (2010). Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar. Kalkedon Yayınları, Ankara, s. 13-14

³⁸⁸ İnceoğlu. (2017). a.g.e. s. 143

³⁸⁹ İnceoğlu. (2017). a.g.e. s. 22

³⁹⁰ Laughey. (2010). a.g.e. s. 21, 25

³⁹¹ İnceoğlu ve Çoban. (2016). a.g.e. s. 14

³⁹² Asker Kartarı. (2016). Kültür, farklılık ve iletişim. 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 42

³⁹³ Serpil Sancar. (2014). İdeolojinin Serüveni. İmge Kitapevi, Ankara, s. 111

³⁹⁴ Maigret. (2019). a.g.e. s. 42

³⁹⁵ Guy Dobord'tan aktaran Kellner. (2013). a.g.e. s, 21

³⁹⁶ Douglas Kellner. (2013). Medya gösterisi. Açılım Kitap, İstanbul, s. 19

³⁹⁷ Kartarı. (2016). a.g.e. s. 227-228

grubuna hizmet eder.³⁹⁸ Gördüklerimiz ile bildiklerimiz arasındaki ilişki hiçbir zaman durulmaz. Düşündüklerimiz veya inandıklarımız nesnelere görüşümüzü etkiler. Yalnızca baktığımız şeyleri görürüz ve bakma bir seçme edimidir.³⁹⁹ Habercilik, bir seçme, süzme ve yeniden kurma sürecidir. Medya okuryazarlığı ise, demokratik toplumlarda katılımın sağlanması açısından önemli olduğu kadar, sosyal adalet ve eleştirel vatandaş olmanın gereklerinden birini oluşturmaktadır.⁴⁰⁰ Sözde olay, sözde tarih, sözde kültürün dünyasına giriyoruz. Yapay olarak üretilmiş olaylar, tarih, kültür ve üretilmiş düşüncelerin dünyasına.⁴⁰¹ Yeniden üretim, toplumsal gerçekliğe alternatif olarak sahte silüetlerin toplanması, birleştirilmesi ve düzenlenmesiyle gerçekleşir.⁴⁰² Dünya savaşlarının yanın denetim ve manipülasyon makamı olduğu duygusu güçlenmektedir.⁴⁰³

İletişim teknolojisindeki gelişmelerle, uluslararası şirketler ile bazı devletler, siyasi ve ekonomik ihtiraslarını daha çok gerçekleştirme olanağı bulmuştur.⁴⁰⁴ Kapitalist ülkelerde medya, kapitalizmin hizmetidir ve bilgi, gerçekleri değil gerçek olarak görünmesi istenilenleri değerlendirmek için kullanılan bir kavrama dönüşmüştür.⁴⁰⁵ Holdinglerin medyaya girmesiyle, holdingleşen medya sayısı arttı. Kamu yararını gözeten haberler yapmak için yurttaş gazeteciliği devreye sokulmalı.⁴⁰⁶ Artık yanıtını arayan soru, kapitalizmin üretim pratiklerinin yarattığı toplumsal çarpıklıklar değil, parlamenter demokratik bir siyasal sistemle yönetilen sınıfların onayını nasıl aldığıdır.⁴⁰⁷ İktidarlar, kamunun ne düşünüp yapacağından korkmazsa, hemen onu yapmaya giriyor.⁴⁰⁸ Kamusalılık, bakış açısının bilinmesinin genelleştiği, keyfilik ve gizli saltanatın sona erdiğinin güvencesini verir.⁴⁰⁹ Kamusal alandaki çoksesli ve çoğulcu medya yapılarının varlığı demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. Demokrasinin sağlıklı şekilde işleyebilmesi, insanların hak ve

³⁹⁸ İnceoğlu. (2017). a.g.e. s. 140

³⁹⁹ John Berger. (2017). Görme biçimleri. Yurdanur Salman (Çev.) 24. Basım, Metis Yayınları, İstanbul, s. 7-8

⁴⁰⁰ İnceoğlu. (2017). a.g.e. s. 171-181

⁴⁰¹ L'Image Boorstin'den aktaran Jean Baudrillard. (2017). Tüketim toplumu. Nilgün Tural ve Ferda Keskin (Çev.). 10. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 159

⁴⁰² Önder Kulak. (2017). Theodor Adorno: Kültür endüstrisinin kısılcında kültür. İthaki Yayınları, İstanbul, s. 52

⁴⁰³ Maigret. (2019). a.g.e. s. 16

⁴⁰⁴ Kartarı. (2016). a.g.e. s. 26

⁴⁰⁵ Çoban. (2013). a.g.e. s. 157

⁴⁰⁶ İnceoğlu. (2017). a.g.e. s. 19

⁴⁰⁷ Sancar. (2014). a.g.e. s. 28

⁴⁰⁸ John Keane. (2015). Medya ve Demokrasi. Haluk Şahin (Çev.), 5. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 31

⁴⁰⁹ Maigret. (2019). a.g.e. s. 272

özgürlüklerinin korunabilmesi için yasa, yürütme ve yargının yanında dördüncü bir güç olarak çoğulcu medyaya ihtiyaç vardır.⁴¹⁰ Medya ve diğer kapitalist kurumlarla bireyleri kamusal alana bağlayan bağ, kesilmiştir. Medya emperyalizmi, ulusların medya iletişimini kullanarak, kültürel değerlerini denetim ve tahakküm altına almasıdır ve Amerikan medya emperyalizmi dünyayı kanatları altına almıştır. Artık eleştirel tartışmaların yürütüldüğü bir kamusal alan yoktur.⁴¹¹ Demokratik toplumsal yapıyı destekleyecek medya modeli ancak politik bağlam, ekonomik koşullar, gazeteciliğin kalitesi ve kamunun tutumunun güçlü olmasıyla işlerlik kazanabilir.⁴¹² Demokratik toplum düzeninin işlerliği, bilgili, yetkin ve sorumlulukları konusunda bilinçli gazetecilerin varlığına bağlıdır.⁴¹³

2004 yılında Basın Kanunu'nda yapılan değişiklikle basın kuruluşlarının bildirim yerinin mülki idare amirleri yerine cumhuriyet savcılıklarına yapılmasıyla, medyanın sayısal bildirimlerinin tek kaynakta toplanmaması, yerel medya sayısının kesin olarak bilinmesini engellemekte, ancak 400'ü geçtiği düşünülmektedir.

Millî mücadele döneminde belli fikirleri, kurtuluş teması üzerine fikirleri savunan Anadolu yerel medyası, sonraki yıllarda ekonomik sorunlar nedeniyle kayboldu. Bu boşluğu doldurma yönünde hükümetlerin çabası olmazken, politik düşüncelerle yapılan maksatlı hareketler ise sonuç vermedi.⁴¹⁴ Türkiye'de yerel basın bir ihtiyaçtan doğmadı, istisnalar dışında, bazı kişilerin çevresinde güç kazanmaları için var edildi.⁴¹⁵ Türkiye'de mazisi olan yerel gazetecilik gerilemiş, tekrar gelişme sürecine girdiğinde medyanın bugünkü çarpık yapısını örnek alınca, yerel gazetecilik tartışılmaya başlanmıştır.⁴¹⁶ Yerel gazete, yayın bölgesi ve oraya ait birikimlerle sınırlı olup, oradaki haber iletimi konusunda pek çok kitle iletişim aracından farklı olarak daha fazla ayrıntıya inebilmektedir.⁴¹⁷

⁴¹⁰ Gülgün Erdoğan Tosun ve diğerleri. (2007). İnsan hakları haberciliği. Sevdâ Alankuş (derleyen). IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 81

⁴¹¹ Dan Laughy. (2010). Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar. Kalkedon Yayınları, Ankara, s. 73-74

⁴¹² Tosun vd. (2007). Alankuş (derleyen a.g.e. s. 86

⁴¹³ Wolf Schneider ve Paul-Josef Raue. (2000). Gazetecinin el kitabı. Işık Aygün (çeviren). Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara, s. 4

⁴¹⁴ Nezh Demirkent. (2000). Yerel basın üzerine konuşmalar 1997-2000. Erdini Yayınevi, İstanbul, s. 9

⁴¹⁵ Nezh Demirkent. (1997). Yerel gazeteciliğin özellikleri ve önemi; Yerel basında gazetecinin tanımı, işlevi, çalışma koşulları ve sorunları. Erdini Yayınevi, İstanbul, s. 16

⁴¹⁶ Demirkent. (1997). a.g.e. s. 22-23

⁴¹⁷ Hermann Schlapp. (2002). Gazeteciliğe giriş. Işık Aygün (çeviren). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları 15, İstanbul, s. 16

15 ilçede 19'ü sürekli olmak üzere 61 kişinin basın kartı⁴¹⁸ taşıdığı Hatay'da; Antakya'da27, İskenderun'da 57, Dörtyol'da 2, Kırıkhan'da 3, Reyhanlı'da 2, Altınözü'nde 1, Samandağ'da 3, Yayladağı'nda 1 ve Arsuz'da 2 yazılı yayın organı olmak üzere Hatay'da 98 yazılı basın kuruluşu bulunmaktadır. Çoğunluğunu haftalık gazetelerin oluşturduğu bu medya kuruluşları, yayınlarını düzensiz olarak sürdürmektedir. Yazılı medya kuruluşlarının internet sitesi bulunurken, sadece internet haberciliği yapan kuruluşlar da faaliyet göstermektedir. Antakya, Kırıkhan ve İskenderun'da toplam 16 radyo, 1 televizyon bölgede yayınlarını sürdürmektedir. Erzincan, Payas, Belen, Defne, Hassa ve Kumlu'da yazılı medya organı bulunmazken, Yayladağı, Arsuz ve Reyhanlı'da yayın süresi haftalık veya haftada iki gün olan gazeteler bulunmaktadır. Dörtyol, İskenderun, Antakya, Kırıkhan, Samandağ ve Altınözü'nde günlük yayın yapan gazeteler ile düzenli ve düzensiz yayını bulunan haftalık gazeteler, 11 ilçede ise internet ya da sosyal medya üzerinden yayın yapan medya kuruluşları faaliyet göstermektedir. Yazılı basında bulunan bazı medya çalışanlarının, yaptığı az sayıdaki görüşmeyi görüntülü olarak sosyal medya hesabından yayınlaması, bu çalışmada televizyon olarak adlandırılmamaktadır.

⁴¹⁸ Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı kayıtlarına göre Hatay'da 19 gazetecide sürekli, 42 kişide de basın kartı bulunmaktadır.

<http://basinkartlari.iletisim.gov.tr/bk/pages/Basvuru/IIIIBasinKartiSahipleri.aspx>. Erişim zamanı: 15 Kasım 2019

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SURİYELİ GÖÇMENLERİN YEREL MEDYAYA YANSIMASININ ANALİZİ

Yerel medyada Suriyeli göçmenlere yönelik haber üretim pratiğini anlamak: Hatay örneği adlı çalışmanın bu bölümünde, Arap Baharı süreciyle başlayan ve Suriye'ye uzanması üzerine sınır komşularına yapılan toplu göçün Türkiye'ye ulaştığı ilk yer olan Hatay'da medya çalışanlarının, göç edenlerle haber-makale, program vs. ilişkisinin incelenmesi yapılmaya çalışılacaktır.

4.1. Araştırmanın Amacı

M. Sencer ve Y. Sencer'e göre, toplumbiliminin diğer bilimlerle ortak bir yöntemi bulunmakla birlikte farklı doğrultular ve değişik yaklaşımlar uygulanmıştır.⁴¹⁹ Toplumbilimi, toplumsal konular üzerinde sistemli bir düşünce olarak adlandırılmıştır. Antik çağda rastlanan ilk toplumsal düşünce örnekleri, önemli değişme, bunalım ve sarsıntı dönemlerinde dile getirilen öneri ve önemler ile yeni düzenleme girişimleri niteliği taşımakta, ancak, antik düşüncenin doğaya olduğu gibi topluma olan yaklaşımında bilimsel özden yoksundur. 19. yüzyıl pozitif bilim niteliği kazanmaya başlayan kuramsal toplumbiliminin öncüleri, *Auguste Comte*, *Emile Durkheim*, *Karl Marx*, *Herbert Sepencer* ve *Max Weber* olmuştur. Kuramsal toplumbilim Fransa'da *Comte*, *Durkheim*, Almanya'da *Marx* ve *Weber* çizgisini izleyerek egemenliğini korurken, 19. yüzyılın sonlarında İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yeni bir toplumbilim hareketi doğmuş, bu hareket, alan incelemesine dayanan toplumbilimini kapsamıştır.⁴²⁰ Kavram soyut bir zihinsel tasavvur olduğundan, tanımını da zihinde o kavramı canlandıran araştırmacının düşündüğü ve düşlediği gibi toplumsal bir içeriktedir.⁴²¹ Bilimin amacını gerçekleştirecek bilgilere ulaşmak üzere başvuru sistemli bir uğraş olan bilimsel

⁴¹⁹ Muzaffer Sencer ve Yakut Sencer. (1978). Toplumsal araştırmalarda yöntembilim. Türkiye ve Orta doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No: 172, Ankara, s. 23

⁴²⁰ Sencer ve Sencer. (1978). a.g.e. s. 23-49

⁴²¹ Ersin Kalaycıoğlu. (2013). Uluslararası İlişkilerde Araştırma Yöntemleri. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2998, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1951, Ali Çarkoğlu (Ed.) 2. Baskı, Eskişehir, s. 5-6

araştırma türleri arasında yer alan gözlem, kendiliğinden oluşan ya da bilinçli olarak hazırlanan olayları belirledikleri sırada sistematik ve amaçlı bir biçimde incelenmesidir.⁴²²

Bu çalışmayla, ülkelerinden göç eden Suriyelilerin sekiz yıldır yaşam sürdürdüğü, evlilikler ve doğum yaptığı, çalıştığı, sokaklarında dolaştığı, bir bölümünün iş hayatına atıldığı Hatay'da, yörenin yerel medyasına yansıyor yansımadağını, yerel medyada görünür olup olmadıkları, yansiyorsa nasıl yansydıkların anlamaya çalışmayı ve analizini amaçlamaktadır.

4.2. Kapsam ve Örneklem

Bu çalışma, Suriye'den göç edenlerin ilk geldiğı 29 Nisan 2011 tarihinden önce Hatay'da yerelde yayın yapan medya çalışanlarıyla yapılan yüz yüze görüşmeye dayanmaktadır. Görüşmede medya çalışanlarına şu sorular yöneltilmiştir: Kendinizi ve çalıştığınız medya kuruluşunu tanıtır mısınız? Çalıştığınız medya kuruluşunun finans kaynağı nedir? Haber yazımında karşılaşılan sorunlar var mı? Varsa bunlar nelerdir? Suriyeli göçmenleri nasıl tanımlıyorsunuz? Göçmenleri haberde nasıl adlandırılıyorsunuz? Arapça biliyor musunuz? Suriyeli göçmenlere ilişkin yaptığınız haberlerin kaynağı nelerdir? Siz ya da medya çalışanları Suriyelilerle ilgili yüz yüze haber yaptınız mı? Suriye'de akrabanız, arkadaşınız, tanıdıklarınız var mı? Varsa bu durum Suriyeli göçmen haberlerinin yazımını etkiliyor mu? Suriyeli göçmen haberleri yazımında yaşanan kurumsal ve bireysel sorun var mı? Suriyeli göçmenlere toplumsal açıdan kurumsal ve kişilerin yaklaşım sizce nasıl? Hatay'a gelen Suriyeli göçmenlerle medya çalışanlarının farklı etnik yapısı ya da siyasal-ideolojik farklılığı, benzerliği ya da aynılığının medya üretimlerine yansması oluyor mu? Varsa bunlar nelerdir? Suriyeli göçmenlere ilişkin haberlerde kullanılan dil ve söylem sizce nasıl? Medya kuruluşlarının ekonomik koşulları haberi şekillendirmede etkisi oluyor mu? Kendinizi siyasetin neresinde görüyorsunuz?

Çalışma, savaş süreci ve bununla birlikte başlayan Suriye göçünü izleyen yerel medya çalışanlarının farklı etnik yapı, siyasal düşünce ve akrabalık bağı olmasının göçmen haberlerini nasıl etkilediğı, göçü yaşayanların yerel medyada nasıl yer bulduğı, medya çalışanlarının bakış açısının haber-makale ve program üretim pratiğini etkileyip, etkilemediğini incelemek amacını taşımaktadır. 20 görüşmecinin

⁴²² Sencer ve Sencer. (1978). a.g.e. s. 65, 113

özelliği farklı etnik köken, cinsiyet ve düşünceye sahip olmalarının yanı sıra, 19 görüşmecinin savaştan önce başladığı haberciliği savaş ve göç sürecinde de sürdürmesi ve günümüzde de buna devam etmesidir. Görüşmeye katılan 1 kişi ise savaşın beş yıllık sürecinde medya çalışanı olarak izleyen, Hatay'da yaşayan ve gazetecilik eğitimi alan medya çalışanıdır. Görüşmecilerin çalıştığı yerel medya organlarının çeşitliliği gazete, dergi, internet gazeteciliği, televizyon ve radyodan oluşmaktadır. Görüşmecilerin medya organlarındaki görevi ise sahiplik, genel yayın yönetmenliği, yazı işleri müdürlüğü, haber müdürlüğü, editörlük, muhabirlik ve yazarlıktır. Görüşmeci medya çalışanlarının biri hariç tamamının göçten önce medyada çalışması ve ara vermeden günümüzde de bunu sürdürmesi, değişken sayısını azaltacağı düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında Antakya, Kırıkhan, İskenderun ve Altınözü'nde görev yapan 20 yerel medya çalışanının etnik yapısı kadar siyasi düşünceleri ve siyasete bakış açıları da çeşitlilik göstermektedir. Görüşmeci medya çalışanlarının 6'sı siyasi olarak kendisini "merkez sol" da gördüğünü, 1'i ise "merkez sağ" düşüncesine sahip olduğunu, 4 görüşmeci kendisini "sosyal demokrat" olarak tanımlarken, 1 görüşmeci "liberal demokrat" olduğunu ifade etmektedir. Görüşmecilerin 6'sı siyasi düşüncesini "sol" olarak nitelerken, 1 görüşmeci kendisini siyasetin hiçbir yerinde görmediğini, 1 görüşmeci ise siyasetin dışında olduğunu belirtmektedir.

Hatay'da görev yapan yerel medya çalışanları, bilgi ve belgeye ulaşım, insanların konuşmaması, bürokrasinin engelleri, memurların açıklama yapmaya çekinmesi gibi nedenlerle haber yazımına ilişkin sorunlar yaşadığını anlatmaktadır. Medya çalışanlarının haberlerini etkileyen unsurlar arasında patronaj anlayışı, istediklerini yazamama, otokontrol, oto sansür, yöneticilerin etkisi, kolayı tercih etme, teknolojinin gelişmesi ve kullanımının artması, kurumlar, meslek ve sivil toplum kuruluşlarının yazılı açıklamayı tercih etmesi, ekonomi, eleman sıkıntısı gibi gerekçeler de bulunmaktadır.

Toplumsal iletişimi üstlenen ve kamu hizmeti olduğu kabul edilen gazetecilik mesleğinde bulunanların, yaşananları ve talepleri çalıştığı medya organına aktarabilmesi, isteklerin doğru aktarılması, kamuoyunun bilgilenebilmesi için önem taşımaktadır. Hatay'da yerel halkın önemli bölümünde, orta yaş üstündekiler tarafından evlerde kullanılan Arapçayı, çocuklarına aktarmaması nedeniyle bu dili kullanan kişi sayısı da azalıyor. Suriyeli göçmenlerin Hatay'a gelişi sonrası TÖMER veya Halk Eğitim Merkezleri ile belediyeler ve meslek odaları, sivil toplum

kuruluşlarının dil eğitime yönelik kurslar başlatıp, günümüzde de sürdürmesi görece sorunun çözümüne katkı sağlıyor olmakla birlikte gelen göçmen sayısına oranla kursa katılanların sınırlı olması sorunun gerçekte sürdüğünü göstermektedir.

Suriye'den göç edenlerin geldiği ilk yer olan, sayısal açıdan ve ülkede, nüfusa oranla en çok göçmeni barındıran Hatay'da görev yapan yerel medya çalışanlarının göçmen haberlerine ilişkin karşılaştığı sorunlar arasında dil de bulunmaktadır. Hatay'ın İskenderun, Antakya, Kırıkhan ve Altınözü ilçelerinde gazete, radyo ve internet medyasında çalışan görüşmeci 20 medya çalışanının 5'i Arapça bildiğini, 3 medya çalışanı ise az bildiğini belirtmektedir. Arapça bilmeyenlerin 2'si İngilizce, 1'i Kürtçe, 1 çalışan da az Kürtçe bildiğini, 12 medya çalışanı da hiç Arapça bilmediğini belirtmektedir. Suriye'den göç ederek Hatay'a gelen Suriyelilerin ortak dili Arapça olurken, Kırıkhan bölgesine yerleşenlerin bir bölümü Kürtçe, Yayladağı, Reyhanlı, Antakya, İskenderun yöresine gelenlerin ise bir bölümü Türkçe konuşmaktadır. Görüşmeci medya çalışanları arasında bulunan Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden B, Denge internet sitesinden G, Hatay Güney Rüzgarı dergisinden N, İskenderun Mega radyodan Z, Hatay Mahalli Haber internet gazetesinden W ile ismini açıklamak istemeyen C Arapça bildiğini; İskenderun SES Gazetesinden X ise iletişim kurabilecek kadar Arapça konuştuğunu, İskenderun gazetesinden F ve K ile Hatay Radyo FM'den E az bildiğini anlatmaktadır. Antakya'da yayın yapan Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden D, Özyurt gazetesinde M, ismini açıklamak istemeyen medya çalışanı H, İskenderun'daki medya organlarından Körfez Gazetesinden T, Eko-gündem gazetesinden S, Asi Haber gazetesinden V, Ekonomik Rapor dergisinden O, Kırıkhan Olay gazetesinden A, Kırıkhan gazetesinden Y, Altınözü Haber gazetesinden L, Arapça bilmediğini belirtmektedir. Bu görüşmecilerden T, Arapça konuşamadığını ancak çok az anladığını ifade ederken, Arapça bilmeyen görüşmeciler arasındaki S ve D İngilizce, Y ile E ise Kürtçe konuştuğunu belirtmektedir.

Arapçayı anladığını ama tam bilmediğini, görev yaptığı gazetede bilenlerin olduğunu ifade eden İskenderun gazetesinden K, "Onlarla ilgili bir sıkıntı olduğunda ya da bir istediklerini yaptırmaya geldikleri zaman bir şekilde dil sorununu çözmeye çalışıyoruz" değerlendirmesinde bulunuyor. İskenderun gazetesinden F de Arapçayı çok az bildiğini ama Suriye'den gelenlerin hızlı konuşması ve şive farkı nedeniyle konuştuklarını anlayamadığını belirtiyor. Arapça konuşanlardan Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden B ise dili kullanarak hem haber yaptığını hem de göçmenlere

yardımcı olabildiğini ifade ediyor. B, şu değerlendirmeyi yapıyor: "Arapça biliyorum. Suriyelilerle haber yaparken Arapça konuşuyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse onlarla Arapça konuşmaktan zevk alıyorum, ne de olsa ana dilim. Dili konuşarak Suriye'den gelenlere yardımcı olmak istiyorum ve konuşarak onlarca-yüzlerce kişiye yardımcı oldum. Özellikle iş bulma ve eğitim konusunda, kamu kurumlarında iş takibinde ve tercümanlık yapma şeklinde rehberliğimiz, aracılığımız oldu. Yardım ettiklerimi tanımam bile. Ancak burada kılık kıyafeti ile bende farklı algı oluşturan kişilere karşı objektif tutum içinde olduğumu söylersem de inandırıcı olmaz. Giysisi, konuşması yaşadığı yerin özelliği tabi ki sizi etkileyebiliyor."

Hatay Güney Rüzgârı dergisinden N de Arapça bildiği için Suriye'den gelenlerle iletişim kurmakta sıkıntı yaşamadığını, ancak bazılarıyla lehçe farkından dolayı net olarak anlayamadığı zamanların olduğunu da ifade ediyor. Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden D ile ismini açıklamak istemeyen medya çalışanı H ise ailelerinin Arapça bildiğini, ancak kendisinin ihmal etmesi sonucu öğrenmediği için konuşamadıklarını anlatıyor. Antakya'da yayın yapan Hatay Mahalli Haber internet gazetesinden W ise Arapçayı konuştuğu ancak okuma-yazmasının bulunmadığını, görüşmelerde dili kullanabildiğini belirtiyor. SES Gazetesinden X, az Arapça konuşabilen kadın gazeteci olmanın zaman zaman avantaj sağladığını, özellikle Suriyeli sığınmacı kadın ve çocukların kendisiyle konuşmaktan çekinmediğini, erkeklerin de kendisiyle iletişimden kaçmadığını anlatıyor.

Anlaşma ve etkileşim, sorunların kamu ve ilgili-yetkililere aktarılması için de önem taşımaktadır. Gazeteciler ile Suriyeli göçmenlerin iletişimde anlaşabilmeleri, Suriyeli göçmenlerin talep ve sorunlarının aktarımı, ilgililere ulaşması ile çözümüne yönelik adımların atılmasını da hızlandırabilecektir.

4.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Her araştırmanın sınırlı bir alanda⁴²³ yapılması gerektiği için, Hatay ili ile sınırlandırılan bu çalışma, ağırlıklı olarak iki önemli ilçe ve sınır ilçelerindeki medya organları ele alınmıştır. Görüşmeciler, Arapça bilen ve bilmeyen ancak Suriye savaşı öncesi mesleğine başlayıp, halen sürdüren medya çalışanlarından oluşmaktadır. Hatay'ın en büyük ve medyanın en yoğun olduğu ilçeleri Antakya ve İskenderun ile Suriye sınırında ve yerel medya organlarının yayın yaptığı Kırıkhan, Altınözü ilçelerinden belirlenmiştir. İletişimin söylem analizi yaklaşımından yararlanılacak bu çalışmada görüşme tekniği kullanılacaktır.

⁴²³ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 38

İnsanların düşünce ve duyguları üzerinde etkili olduğuna inanılan medya üzerine yapılan çalışmalar, 100 yıl önce başlamıştır.⁴²⁴ Yaylagül'e göre, kitle iletişim araçlarının 19. yüzyılın sonlarından itibaren gelişmesiyle, kitle iletişimindeki toplumsal gelişmeleri açıklamaya yönelik çalışmalar; toplumbilimi, siyaset bilimi, psikoloji ve sosyal psikoloji alanındaki çalışmaların kapsamında yer almıştır.⁴²⁵ Aziz'e göre, önerme olan kuramlar, herhangi bir toplumsal olay, olgu, gelişimi, neden ve sonuçlarını bir bütünlük içinde açıklayan bilimsel ve sistemli fikirlerin bütünüdür. Bu nedenle de kuram, kesinleşmemesine karşın kısmi bir şekilde doğrulanmış varsayımlar dizgesidir. Kuramlar, olay ve olguları açıklamaya ve önceden tahmin etmeye olanak tanıyan mantıksal olarak düzenlenmiş bilgi bütünüdür.⁴²⁶ Sadece verileri anlamamızı değil, olaylar karşısında nasıl davranılması gerektiğini gösteren ve genelleme yapılmasını kolaylaştıran kuramlar, olayların daha açık bir şekilde görünmesini ve anlaşılmasına yardımcı olun fikir bütünüdür.⁴²⁷ Bireysel görüşme seçeneklerinden odaklanmış görüşme, oluşabilecek sıkıntıları gidermek için ucu açık bir gözlem tekniğini de içermektedir. Teknikte sonuçlar almak amacıyla geliştirilen önlemler bulunmaktadır ve bunlar görüşme kılavuzu ile odaklaştığı uyararı gözleme sokmasıdır.⁴²⁸ Konu ve amaca bağlı olarak değişen görüşme türünde bireylerin belirli konulardaki tutum ve davranışları ölçülmeye çalışılmaktadır.⁴²⁹

Göçmenlerin Hatay yerel medyasına yansımaları konu alan bu çalışmada Suriyeli göçmenlerin medyaya yansımalarında tutum ve davranışlar açıklanmaya çalışılacaktır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Savaşla birlikte Suriye'den göç edenlerin, Türkiye'ye ilk ulaştığı yer olan Hatay'ın, komşu ülkenin İdlib, Lazkiye ve Halep kentleriyle sınır komşusu olması, aynı coğrafyada bulunan bölgenin iki ülke arasında sınır çizimi öncesi ve sonrasında ekonomik ve kültürel ilişkilerinin varlığı, inanç ve ideolojide aynılık ve

⁴²⁴ Laughey. (2010). a.g.e. s. 69

⁴²⁵ Yaylagül. (2010). Kitle iletişim kuramları, Egemen ve Eleştirel yaklaşımlar. Dipnot Yayınları 3. Baskı, Ankara, s. 28

⁴²⁶ Aysel Aziz'in "Araştırma Yöntemleri, Teknikleri ve İletişim" kitabından aktaran Yaylagül. (2010). A.g.e. s. 27-28.

⁴²⁷ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 32-34

⁴²⁸ Sencer ve Sencer. (1978). a.g.e. s. 245

⁴²⁹ Aysel Aziz. (2014). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri. Nobel Yayıncılık, Ankara, s. 103

benzerliklerinin bulunması olması ortak özellikleridir. Hatay, Suriye toplumu gibi farklı inanç, etnik yapı, ideolojiyi barındıran, iki ülkeden insanların akrabalık bağının bulunduğu ve bunların yaşadığı kentler arasındadır.

Türkiye'yi ve özellikle Suriye sınırındaki iller ve kentleri yakından ilgilendiren Suriye'den yapılan toplu göç hareketinin, ülkenin en az çeyrek asırlık bir sürecini etkilemesi beklentisi kanısı bulunmaktadır. Hatay'da uzun süre gazetecilik yapan, Suriye savaşını ve yaşanan göçleri izleyen birisi olarak, çalışmanın bu bölümünde içeriden bir gözlemci olarak yer almaya çalışılmıştır. Varsayımın sınanması amacıyla örneklem yöntemiyle de bazı medya organlarının kullandığı haberler de gözlem yöntemiyle incelenmiştir. Görüşmeciler medya çalışanlarının aktif çalışmalarının tamamına katılmamakla birlikte, zaman zaman aynı ortamı paylaşan, göç sürecini izleyen, haberleştiren birisi olarak, Hatay medyası ve çalışanlarının büyük bölümünü tanımanın avantajı bu çalışmaya yansıtılmaya çalışılacaktır. Çalışma için nitel araştırma yöntemi ve görüşme yaklaşımı kullanılacaktır.

Nitel araştırma, rakamlarla ifade edilebilen verilerin kullanıldığı bir çalışmayı oluştururken, nitel araştırma sözlü ifadelerin yer aldığı bir araştırma çalışmasıdır. Bilimsel yöntemi ayırt edici özellikler arasında düzenlilik, veriye dayanması, nesnel, analitik ve tekrar edilebilir olması bulunmaktadır.⁴³⁰ Nitel yöntemlere istatistiksel yöntemler de denilmektedir. Nitel yöntemler ise nicel yöntemlerin tersine, neden-sonuç ilişkisinin ispatlanması açısından üstün olan yöntemleri kapsamaktadır.⁴³¹ Düzgüt'e göre, nitel alan araştırmalarında en sık kullanılan görüşme yöntemidir ve bu yarı yapılandırılmış görüşmeden oluşmaktadır.⁴³² Kılavuzlu görüşme, bireysel görüşmenin iki türünden birini oluşturur, tekniğin özelliği, görüşmeyi kendiliğinden gidişte doğabilecek rastlantısal eklere bırakmaktan, önceden hazırlanmış bir kılavuzla belli konuya yönelmeye çalışmasıdır. Bu görüşmenin en belirgin örneği tanısal görüşmedir.⁴³³ Toplum biliminin kullandığı gözlem araçları, çoğunlukla kesin ve ince ölçümlere elverişli standart cetveller niteliğindedir. Değişik ölçümlerde konu, iki ölçüm arasında benzer sonuçlar vermektedir.⁴³⁴ Toplum bilimi araştırmaları tarafından sık kullanılan ve

⁴³⁰ Cüceloğlu. (2012). a.g.e. s. 40-41

⁴³¹ Şener Aktürk. (2013). Uluslararası İlişkilerde Araştırma Yöntemleri. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2998, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1951, Ali Çarkoğlu (Ed.) 2. Baskı, Eskişehir, s. 215

⁴³² Düzgüt. (2013). Çarkoğlu (ed.) a.g.e. s. 127

⁴³³ Sencer ve Sencer. (1978). a.g.e. s. 243

⁴³⁴ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 46, 50

karşılıklı konuşmaya dayanan teknik, görüşmedir. 19. ve 20. yüzyılda toplumbilim araştırmacıları neredeyse her araştırmada görüşme tekniğine başvurmuştur. Görüşme, yapısı gereği soruların açık uçlu veya genel maddeler halinde olmasıyla görüşmeciye girişkenlik tanıyan, özgürce yanıt vermesi ve yeni sorularla konuya sondajlama olanağı tanıyan tekniktir.⁴³⁵ Aziz'e göre, görüşme tekniğinin açık uçlu soru biçiminin olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır. Olumlu yanını görüşmecinin vereceği yanıtların sınırlanmamasıdır.⁴³⁶ Saha araştırmaları arasında bulunan görüşme tekniği, kısa zamanda bilgi toplanmasını sağlarken, ortaya çıkabilecek hataların giderilmesini kolaylaştırmaktadır.⁴³⁷ Ana hedef ve araştırılacak kavramların belirlenmesi, kimlerle ve ne şekilde görüşüleceği, örneklem konuları, görüşme sürecini oluşturmaktadır. Alan görüşmesinde muhakeme yoluyla örnekleme⁴³⁸ ve tabakalaştırılma örnekleme⁴³⁹ uygulamaları, olayların kıyaslamasını kolaylaştırmaktadır.

Toplumun kamusal alanı olan medyanın olay ve konulara yaklaşımı toplumsal kamuoyunun oluşmasında belirleyici olan etkenler arasındadır. Çalışmada, medyanın farklı alanlarında görev yapan görüşmecilerin cinsiyet, çalışma süresi, eğitim ve kültürel yapısındaki çeşitlilikle, Suriyeli göçmenlere haber üretimindeki bakışındaki yaklaşım aktarılmaya çalışılacaktır.

4.5. Haber Yazımında Karşılaşılan Sorunlar

Topluma bilgi aktaran medyanın, bilgi almakta sıkıntı yaşamaması halinde halkın bazı konularda bilgilenmemesi ya da yanlış bilgilenmesine yol açabilmektedir.

Hatay'da yayın yapan Denge internet sitesinden G, bazı kaynaklara erişmekte ve belge bulmakta zorlandıklarını, bunun da haberi ve haber yazımını etkilediği kanısında. Görüşmeci G, şunları belirtiyor: "Bazı kamu kurumları belge vermeye çekiniyor. Özellikle kamu kurumları ve yarı resmi kurum olan belediyelerde bu yaşıyor. Onun dışında haber yazımında herhangi bir zorluğumuz yok."

Haber yazımında, ülke ve il güvenliği, toplumsal olaylar, Suriye'deki iç karışıklığın ilde yansımaları konusunda haber yazıp, yorum yaparken istediklerini

⁴³⁵ Sencer ve Sencer. (1978). a.g.e. s. 203-204

⁴³⁶ Aziz. (2014). a.g.e. s. 94.

⁴³⁷ Özkalp. (2005). a.g.e. s. 47

⁴³⁸ Muhakeme yoluyla örnekleme, görüşmenin ilgili kişilerle birbir görüşülmesidir. Düzgit. (2013). Çarkoğlu (ed.) a.g.e. s. 128

⁴³⁹ Tabakalaştırılmış örnekleme, araştırmacının etnik köken, yaş, eğitim gb. Konularda gruplamadır. Düzgit. (2013). Çarkoğlu (ed.) a.g.e. s. 128

satıra dökemediklerini ifade eden Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden B de "Bu konularda temkinli olmanın ötesindeyiz" değerlendirmesini yapıyor. Yerel gazete olarak, yaygın basın organlarının yaşadığı temel gazetecilik sorunları ve sıkıntılarını yaşadıklarını anlatan aynı gazeteden D ise şu değerlendirmede bulunuyor:

"Haber yazmayı seven, bilen ve bunun sorumluluğunun bilincinde haberciler olarak günümüzde baskın iktidar hegemonyası, habercilerin 'eleştirel yorum ve haberlerinin' yargıya intikal etmesi, egemen olanın hoşuna gitmeyen yazı ve yorumlardan dolayı baskı yaşanması ve diğer sıkıntılardan ötürü yayın politikasında ve haberlerde oto-sansüre çok başvuruyoruz. Ülke şartlarının izin verdiği oranda özgür ve özgün yayıncılık yapıyoruz."

İskenderun Eko-gündem gazetesinden S, yerelde haber yazımında karşılaştığı sorunlar arasında kamu kurumlarından kolay bilgi alınmaması, insanların bilgi verirken ismini açıklamaktan kaçınması ve belgeye ulaşmada yaşanmasını sıralıyor. Haber yazımında karşılaştıkları sorunlar olduğunu ve "Sorun var, olmaz olur mu?" ifadesini kullanan Özyurt gazetesinden M'nin, değerlendirmesi de şu şekilde:

"Habercilik yerel olunca daha çok sorun yaşanıyor. Bir trafik kazası olduğunda plakayı almakta bile sıkıntı yaşıyorsunuz. Bu bilgili alabilmek için bile topu ya valiliğe, başka bir kuruma atıyor ve sonuçta bilgiyi alamıyorsunuz. Bir haber yazıyorsunuz tanıdık biri çıkıyor, araya birilerini sokuyor 'bunu yazmayalım' gibi şeylerle karşılaşıyoruz, takibi."

Suriye sınırındaki ilçelerden Altınözü'nde yayınlanan Altınözü Haber gazetesinden L ise haber yazımında yaşadıkları sorunları şöyle ifade ediyor:

"Olaylara tarafsız ve objektif yaklaşmaya çalışan gazeteciler ve yayın organların yazdığı haberlerin bile tartışıldığı günümüzde haber yazımında karşılaştığımız zorlukları ortaya koymamıza gerek yok. Zaten hepsi ortada. Bütün gazeteler patronların tekeline ve her isteyen, istediği haberi yapamıyor. Üzülerek söylüyorum, artık mesleğimizin itibarı kalmadı. Türkiye'de her şeyin itibarsızlaştırıldığı gibi gazetecilikte tam anlamıyla itibarsızlaştırıldı. Neredeyse olaylara tarafsız, objektif bakan yayın organı kalmadı. Tabi buda beraberinde haber yazımında bazı zorlukları getiriyor."

Körfez Gazetesinden T de değerlendirmesinde şunlara yer veriyor:

"Haber yazmak önemli bir şey. Gazete zaman zaman mektep gibi de oldu. Ancak eskiye göre gazetecilik anlayışı da değişti. Sosyal medyadaki hız, aktif iletişim araçlarının yaygınlaşması, akıllı telefonların çıkması, daha çok kamu kurum kuruluşlarının bülten hazırlayıp, göndermesi, haberin önemli ölçüde artık hazır geliyor olması, bunun nedenleri arasında. Artık bizim yaptığımız haberi şöyle bir yoklayıp, varsa düzeltmek şeklinde değişti, haber yapma tekniği. Bunun sakıncaları da var tabi. Bülten hazırlayan kişi ve kurum, sadece kamuoyuna duyurmak istediklerini yazıyor. Çok fazla gerçeği yansıtmıyor, diye endişelerimiz de oluyor. Zaman zaman bu durumla karşılaştığımızda köşe yazılarıyla düzeltmeye, eleştirmeye çalışıyoruz. Böyle bir sıkıntımız var şu anda."

Eğitimli ya da deneyimli çalışan konusunda sıkıntı yaşayan yerel medya, ağırlıklı olarak objektif kriterden uzaklaşıp, bir siyasi çizgiye yaklaştıkça, büyüyüp küçüleceği kanısını taşımaktadır. Yerel medyanın, yerel ve geneldeki iktidara yakınlığında ideolojik duruşu ve meslek ilkesinden çok, ekonomik gerekçeler ve her kesimle iyi geçinme çabasında olma arayışı da sorunlar arasında bulunuyor.

Gazeteciliğin bir ekip işi olduğunu ve haber yazımında karşılaşılan sorunların gazeteciden gazeteciye göre farklılık taşıdığını aktaran Hatay Güney Rüzgar'ı dergisinden N de şunları belirtiyor:

"Çünkü gazetecilik kutsal bir meslekse, gazetecilik sorumluluğuyla yapılan işlerin de yansımasıdır. Ama bazen arkadaşlarımız duygusal davranıyor, etki altında kalıyor, devletin sert yüzüyle karşılaşabiliyor, aldığı telefonlar etkiliyor, yazdığı haberlerle haber kaynağının kesilmesini getirebiliyor. Bu nedenle haberde sansür ya da oto-sansür de uygulanıyor."

İskenderun Ekonomik Rapor dergisinden O ise haber, röportaj konusu bunu kişilerin, özellikle iş insanlarının mevcut siyasi *konjektöre* dikkat ederek cümleleri kullandığını ve mümkün olduğu kadar bardağın dolu yanını görmek istediklerini ifade ediyor. Medya kuruluşlarının belli bir çizgisi olduğunu ifade eden İskenderun gazetesinden F, mütevazı, kuralların dışına çıkmayan ve olması gerektiği bir çizgiyle yayıncılık yaptıklarını, eskiye oranla yerel gazetecilerin sahaya daha az çıktığını, önceden alanda daha çok olduğu için kendilerini daha rahat ifade edebildiklerini anlatarak, şu değerlendirmede bulunuyor:

"Dört-beş yıldır insanlar artık konuşmayı çok sevmiyor, konuşuyor, konuşmalarını resmiyete dökmek istemiyor, konuşmaktan biraz kaçınıyor. Herkese ulaşmak çok mümkün olamıyor. Bu da haber yazımında sorun yaratıyor."

Haber yazımında yaşanan sorunların geçmişten günümüze kadar geldiğini belirten Suriye sınırındaki ilçe Kırıkhan'da yayınlanan Kırıkhan gazetesinden Y ise düşüncelerini şöyle ifade ediyor:

"Geçmişte asayiş olayları yazılınca, habere konusu kişilerden tehdit alınır, siyasilere yönelik eleştirel yazı ya da bir olay yazıldığında, o kişinin çevresindekiler gazetecileri zora sokar, reklam ve aboneliklerini, matbaa işlerini keserdi. Şimdi farklı."

İskenderun'da yayın yapan İskenderun Gazetesinden K de genel haber yazımında karşılaştığı sorun olmadığını, çok sıkıntı çekmediğini, ancak çok özel haberlerde doğruluğu teyit edici kaynak sıkıntısı yaşadıklarını belirtiyor. İskenderun Mega radyodan Z, genel olarak haber yazımında sorunla karşılaşmadıklarını anlatıyor. Yayınlarda toplumu doğru bilgilendirme, toplumsal ve kişisel etik kurallar, evrensel basın yayın ilkelerine uyduklarını belirten görüşmeci Z, gerçek dışı,

mesnetsiz bilgileri paylaşmamaya maksimum düzeyde özen gösterdiklerini, kendisinin de kamuoyunu doğru bilgilendirme sorumluluğu ve bilincinde, kişisel ve toplumsal haklara saygılı, objektif, doğru ve etik habercilik anlayışıyla işini yapmaya çalışan, dürüstlüğü ilke edinen bir medya çalışanı olduğunu ifade ediyor. Haber yazımında karşılaştıkları sorunlar olduğunu, kendisinin de sorun yaşayanlar arasında yer aldığını ifade eden İskenderun Asi Haber gazetesinden V, gazetecilerin kullandığı üslup nedeniyle bazen ciddi hatalar yapıldığını söylüyor. V, şu değerlendirmede bulunuyor:

"Uzmanlık alanım köşe yazarlığı. Yorumculuktan geldiğim için haberin tarafsız yapılması gerektiği noktasında çok ciddi hatalar yapıyorum. Çünkü bir yorumcu, kendi yorumunu katarak yazar. Haber tarafsız olmalı ve olduğu gibi yansıtılmalıdır. Ama ben bazen olduğu gibi yansıtamıyorum."

Hatay'ın Suriye sınırındaki ilçelerinden Kırıkhan'da, Kırıkhan Olay gazetesinden A da gazeteciliğin son zamanlarda özelliğini ve önemini kaybeden meslekler arasında yer aldığı düşüncesini taşıyor. Görüşmeci A, şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Özellikle gazete açma kriterlerinin olmaması nedeniyle gazeteci olan olmayan kişiler tarafından açılan yayın organları nedeniyle, meslek onurunu kaybetmektedir. Haberleri yaparken yaşadığınız çevre baskısı altında, ister istemez kalıyorsunuz. Her istediğiniz haberi yapmakta güçlük çekiyor veya güçlükle karşılaşıyorsunuz. Gazetecilerin can güvenliği olmadığı için doğru yaptığımız haberler karşısında dahi çoğu kez saldırıya maruz kalıyorsunuz. Bu nedenlerle gazetecilik, doğru, dürüst, araştırmacı ve ilkeli yayından öte; çevreye göre şekil alan bir anlayış içerisinde devam ettirilmek zorunda kalınıyor. Gazeteciliğin onurunu korumak veya daha bağımsız olmasını istiyorsak kendi aramızdaki çürükleri temizlemek gerekiyor. Daha sonra ise kanuni yaptırımları öne çıkarmak gerekiyor. Önüne gelen herkesin gazete açması engellenmeli. Gazete açma kriterleri ağırlaştırılmalı. Bunun dışında, genelde ve yerelde herhangi bir siyasi partinin güdümünde hareket etmemesi için ekonomik bağımsızlığı için kaynaklar yaratılmalı."

Hatay Radyo FM'den E ise haberde karşılaşılan en büyük sorunun ara eleman sıkıntısı olduğunu, Türkiye'de her şeyde olduğu gibi ara elemanda yaşanan sıkıntının medyada da bulunduğunu anlatıyor. E, düşüncelerini

"Bu işte mektepli ya da alaylı olarak tabir ettiğimiz ara elemanlar var. Alaylı ya da mektepliden bu işe bulaşan ara elemanları küçük kentlerde bulmakta zorlanıyoruz. Dolayısıyla işi burada öğretmek zorunda kalıyoruz. Öğrenenler de zamanla başka alanlara kayıyor" ifadesiyle aktarıyor.

Hatay'daki bir medya kuruluşunda çalışan ve ismini açıklanmasını istemeyen görüşmeci H, çalıştığı yayın kuruluşunun her ilçede muhabirinin

olmamasının haberciliğin sorunu olduğunu, çalışanların bulunduğu kentlerde özel haber yapılabilmesini, diğer ilçelerde ajansa bağlı olmalarının, habercilikte yaşanan sorunlar arasında yer aldığını ifade ediyor. Haber yazımında bundan kaynaklı sorun yaşadıklarını ifade eden H, görev yaptığı medya kuruluşunun, şartlar elverdiğinde iyi şeyler ortaya koymaya çalıştığını, doğru, tarafsız, her kesime, her ideolojiye, her sese ve her düşünceye kulak veren bir anlayış taşıdığını, bunların duyulmasının sağladığını ve bunda önemli rol oynadığını kanısında olduğunu belirtiyor. İsmi açıklamak istemeyen görüşmeci C ise istenilen bilgiyi zamanında ve doğru şekilde alamadıklarını, çalıştığı medya kuruluşunun özellikle belediyelerle olan parasal ilişkisinin haber yazımını güçleştirdiğini, bazı şeylerin yazılmamasını getirdiğini anlatıyor. Hatay Mahalli Haber internet gazetesinden W, "İşçi olarak çalıştığımız dönemde gazete sahipleri, gazete dışında ticari iş yaptıkları için haberlere müdahil olurlardı. Şimdi gazete sahibi olduğum için yazılımda bir sorun yok" açıklamasını yapıyor. İskenderun'da günlük olarak yayın yapan SES Gazetesinden X ise habere ulaşımında karşılaşılan sorunların olduğunu anlatıyor ve bunları şu sözlerle aktarıyor:

"Haber konusu; bir yolsuzluk, usulsüzlük ya da hukuksuzluk üzerine ise bu haber nedeniyle tehdide maruz kalabilir miyim, korkusu yaşanıyor. Haber siyasi içerikli ise hukuksuz bir durumun ortaya çıkması halinde oluşabilecek dengelerin değişebileceği ve daha büyük bir haksızlığa karşı karşıya kalma korkusu yaşanabiliyor. Bir kişi, kurum ya da bir sivil toplum kuruluşu kamu yararına bir etkinlik gerçekleştiriyor ve buna daha geniş bir yer vermek istiyorsunuz; fakat bu seferde bazı kesimlerce 'bu taraflı bir gazeteci' diye yaftalama ihtimaliniz olabiliyor. Haberinizin kaynağıyla ilgili çeşitli spekülasyonlara maruz kalınabiliyor ve haber kaynağımızı koruma amaçlı bu haberi yayınlamıyorsunuz ya da yayınlamayı erteliyorsunuz."

Gelişen teknolojinin yayın organları tarafından kullanılması, medya üzerindeki denetimi de görünür şekilde veya görünmeyen düzeyde arttırmıştır. Özelleştirme politikaları, 1990 Körfez Savaşı, 2003'te Amerika'nın Irak'a askeri müdahalesi, Arap Baharının Suriye'ye yansması ve ülkemize yönelik göç hareketi, Suriye'nin Cerablus ve Arfin bölgelerine yönelik TSK ve ÖSO iş birliğiyle, sınır ötesinde güvenliğin sağlanması amacıyla düzenlediği Fırat Kalkanı Operasyonu ile Zeytin Dalı Harekati, sınır bölgesindeki yerel medya kuruluşlarına bilgi akışını etkilemektedir. Olası toplumsal olayların önlenmesi veya güvenlik gerekçeleriyle uygulandığı açıklanan yayın yasakları, dış politikanın ve belirli konulardaki uygulamaların tek elden yürütülmesi anlayışı, açılan soruşturma ve davalar, yerelde çalışan gazetecilere yönelik bilgi akışını tamamen durdurmuş olmasa da olumsuz

şekilde etkilemeye devam etmektedir. Bu ve benzeri nedenlerle, gazeteciye bilgi, belgenin ulaşmasını etkilerken, ulaşılan ya da ulaştırılan bazı bilgi ve belgeler ise oto-sansür anlayışıyla kullanılamamaktadır. Gazetecinin habere ulaşmasındaki engeller, haberin öznesini oluşturunca, haber yazımında sorunlar yaşanmaktadır. Haber yazımını engelleyen faktörler arasında medya-siyaset-ticaret ilişkisi ve gazetecinin sahada daha az olmasının etkilediği düşünülmektedir.

Gazeteci, haber kaynaklarına özgürce ulaşma ve kamu yaşamını belirleyen bütün olaylar üzerinde özgürce araştırma hakkına sahiptir.⁴⁴⁰ Inceoğlu ve Çoban'a göre, haber, bilgi ve enformasyonun azalması, iktidarı oligarşik bir şekilde ayakta tutan mekanizma haline getirmeyi amaçlarken, iktidarın bilgiyi tekelleştirme isteği de bundan kaynaklanmaktadır.⁴⁴¹ Türkiye medyasının hemen her dönemde yayın politikaları, devletin ideolojik duruşu ve siyasi iktidarın politikalarıyla şekillenmiştir.⁴⁴²

4.6. Suriyeli Göçmenler Haberde Görüldüğü Kadar Mı?

2011'den itibaren yaşamlarını Hatay'da sürdüren Suriyeli göçmenler, yerel medyanın bazı organlarında görünür halde olurken, bazı yayın kuruluşlarında yok denecek kadar az yer almaktadır. Bu durumda medya kuruluşları ve çalışanlarının yaklaşımı gibi göçmenlere ilişkin bilgiye ulaşmanın da etkisi bulunduğu düşünülüyor.

Altınözü Haber gazetesinden L, Suriyeli göçmenlerle yüz yüze hiç haber yapmadığını ifade ediyor. Arapça bilmemesinin bunun nedeni olduğunu ifade eden görüşmeci L,

"Tercüman aracılığı ile bir iki haber yapmışlığım oldu. Ama Arapça bilen ve yüz yüze haber yapan çok medya çalışanı tanıyorum. Dil nedeniyle haberin kaynağını yerel kaynaklar oluşturuyor. Suriye'den tanıdığımız ya da kamu kurumlarının verdiği bilgilen ışığında haberleri yaptık ve yapıyoruz" değerlendirmesini yapıyor.

Göçmenlere ilişkin haberler ve kullanılan dil ile söylemin aslında muhabirin görüşüne göre değiştiğini söylemenin yanlış olmayacağı düşüncesini taşıdığını belirten görüşmeci L de "Mesela 'Suriyeli' kelimesinin başlıklarda kullanılması haberin çok

⁴⁴⁰ Gazetecilik hak ve Yükümlülüğünü düzenleyen 1971 Münih Deklarasyonundan aktaran Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'nin "Haber analizleri ile Medya ve mülteciler" analizi, Ankara, s. 1

⁴⁴¹ Inceoğlu ve Çoban. (2016), a.g.e. s. 14

⁴⁴² Belma Akçura. (2016), Dipten gelen dalga: Medyanın 'öteki' mağdurları; Haber okumaları. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 79

önemli olduğunun göstergesi gibi algılanıyor. Oysa haberin içeriğini okuduğunuzda bir trafik kazası, ya da küçük bir tartışma çıkabiliyor" sözleriyle düşüncesini açıklıyor.

Göçmenlerle görüşerek hiç haber yapmadığını anlatan İskenderun gazetesinden K de şunları belirtiyor:

"Göçmenlerle ilgili sıkıntılar yaşanıyor. Bunlar sadece göçmenlerden dolayı değil, Hatay bölgesindeki insanlar da birçok sıkıntı yaşıyor. Bu sıkıntıları aşmak için ne yapılabilir, onun çaresini bakmak lazım. Yaptığımız haberlerin belki çoğu bu amaçla yapılıyor. Kamu kurumları bunun olduğunu görmeli ki, zaten haberleri aldığımız o kurumlar ama hani sıkıntıları da bir nebze olsa yansıtabilmek, belki daha üst kurumlara bunları taşıyabilmek, onların görmelerini sağlayabilmek ve bunların görünmesi sayesinde sonuca ulaşabilmek, yani olumlu sonuçlara ulaşabilmek tek temennimim hem bölge insanı hem gazeteci olarak."

Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden B, Suriyeli göçmenlere ilişkin yaptıkları haberlerin kaynağının yüz yüze görüşmeler, kurumlar, sivil toplum kuruluşları, siyasiler olduğunu anlatıyor. SES Gazetesinden X, göçmen haberlerine ilişkin kaynağın dönemlere göre değiştiğini, ilk günlerde kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının açıklamalarının haberin kaynağını oluştururken, süreç içerisinde değişiklik yaşandığını belirtiyor. Görüşmeci X, "Milletvekilleri, siyasi partiler, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve göçmenlerin kendileri haberin kaynağını oluşturdu ve bu devam ediyor. Özellikle milletvekilleri belirli bir dönem ciddi haber kaynağı oldu" değerlendirmesinde bulunuyor. Körfez Gazetesinden T, Suriye'den gelenlerle ilgili haberlerin kaynaklarının genellikle kamu, kamu otoritesinin; vali ve kaymakamın ziyaret, açıklama ve bültenlerden oluştuğunu anlatıyor. Toplumdaki farklılıkları ve düşüncelerini haberleri yansıttıklarını ifade eden görüşmeci T, "Tanımlarken özel çaba göstermiyoruz. Alevi'ye alevi, Ortodoks'a Ortodoks diyor, özel bir yere koymaktan kaçınıyoruz. Suçlayan, öven yaklaşımımız olmuyor, ama belki Suriyelilerle ilgili zaman zaman sert çıkışlar olabilir" sözleriyle düşüncesini açıklıyor. Hatay Radyo FM'den E, Suriyeli göçmenlerle ilgili hem Hatay'da hem de Suriye içerisinden haberler yaptıklarını belirtiyor. Suriye'den gelenlere yardım amaçlı bir sivil toplum örgütünün yönetiminde bulunduğunu da anlatan görüşmeci E, şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Suriyeli göçmenlerle ilgili haber ve makaleleri hem Türkiye (Hatay) de hem Suriye'nin içinde yapıyoruz. Haber kaynaklarının yüzde 80'i Suriyelilerin kendileri. Yönetiminde bulunduğu sivil toplum kuruluşunun Suriye'de ciddi bir altyapısı var; üç hastane ve gıda bankasında 200'e yakın personel var. Onlarla ilişkilerimiz çok iyi. Suriye'de yaşanan olaylar, Türkiye'de medyaya, ajanslara düşmeden anında bize ulaşıyor. Bir uçak bölgeyi vurduğunda Türkiye'deki basına düşmeden, o görüntüler anında bize ulaşıyor. Geçtiğimiz günlerde İdlip yöresinde Rus uçağının bombaladığı görüntüler

daha Türkiye ya da dünyada hiçbir medyaya düşmeden bize ulaştı. Rus uçağının bombalama görüntüsü, olaydan beş dakika sonra benim elime geldi. Tabi biz o görüntüyü değerlendirmedik, güvenlikten dolayı. Haberlerde kaynağımız Suriyelilerdir. Suriyeli göçmen haberlerine ulaşmakta sorun yaşamıyoruz. Aksine haberleri ajanslara, medya kuruluşlarına biz veriyoruz, haber kaynakları genellikle biziz."

Yerel medyanın Suriyeli göçmenlere ilişkin haberlerde genelde mağduriyet dilini kullandığını ifade eden Hatay Mahalli Haber internet gazetesinden W, Suriyeli göçmenlere ilişkin yaptığı haberlerin kaynağının ilde yaşanan olaylar olduğunu ve göçmenlerle yüz yüze haber yaptığını belirtiyor. Görüşmeci W, Suriyeli göçmen haberlerinin yazımında yaşanan kurumsal ve bireysel sorunların olabildiğini, bu sorunların yönetimin tutumundan kaynaklandığını belirtiyor. Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden D, Suriyeli göçmenlerle ilgili haber ve makale yazıldığını, gazete çalışanlarının da belli periyotta Suriyeli göçmenlerin sorun, ihtiyaç, görüş ve istatistiki verilerine resmi kaynaklardan da ulaşan bilgi akışıyla haber yaptığını anlatıyor. Suriyeli göçmenlerle ilgili en ciddi haber kaynaklarının Hatay Valiliği, resmi bülten ve istatistiklerin oluşturduğunu, uluslararası yardım kuruluşlarından zaman zaman aktarılan bilgilerin de haber kaynağı olduğunu belirten görüşmeci D, açıklamasını şöyle sürdürüyor:

"İç siyasetin önemli dinamiklerinden biri olan iktidar ya da muhalefetin siyasi temsilcileri konuya ilişkin sıklıkla değerlendirme ve açıklamalarda bulunmaktadır. Geçen zaman dilimi içinde derdini anlatacak kadar Türkçe konuşmaya başlayan Suriyeli göçmenler de zaman zaman sıcak bilgi ve haber kaynağı olabilmekte; gazetenin iletişim kaynakları üzerinden ulaşmaktadır. Suriyeliler ile ilgili herhangi bir haberi yazacağımız zaman bilginin kesin ve doğru olduğunu çok büyük bir dikkatle irdeliyoruz. Ne ilin yerlisini ne de göçmenleri zor durumda bırakacak, spekülasyon haber ve yorumlardan uzak duruyor, bilgi teyidinde özen veriyoruz. Suriyeliler ile yüz yüze haber ve yorumlar ilk zamanki sıcak ortamın yerini ılıman bir iklime bırakmış olmasından ötürü, daha fazla yaşanır hale gelmiştir. Ülkemizin içinde bulunduğu siyasal iklim koşulları gerek Suriyeliler gerekse aklınıza gelebilecek her konuda ele alınan haber ve yorumlarda otosansür uyguluyor; bilgi ve belgelerin kesinliği konusunda hassas davranıyoruz. Benim kişisel olarak yaşadığım sorun Suriyeli göçmenlerle Arapça iletişim kuramamak. Düşük olmayan orta eğitimli Suriyelilerin ağırlıklı dilimi İngilizceyi iyi bildiğinden kısmen Türkçe değil, Arapça değil ama İngilizce anlaşıyoruz. Yaşanan savaş, Suriye'nin içinde bulunduğu tablo, göçmenlerin mağdur durumu beni hem bir insan olarak hem de bir gazeteci olarak üzdüğünden, ele aldığım haber ve yorumlarda gerek Suriye gerek ise de Türkiye vatandaşlarının göncencini arttıracak, moral verecek ve her iki tarafı da yüceltecek yorum ve cümlelere özen gösteriyor bu konuda titiz davranıyorum."

Eko-gündem gazetesinden S, yereldeki gazetecilerin 'Suriyelilerin haberini yapayım', ya da 'bunların iyi örnekleri de var' veya 'bunu da kamuoyuyla paylaşayım' kaygısı duymadığı görüşünde olduğunu ifade ediyor. Arapça bilmediğini ve Suriye'den gelenlerle ilgili haber yazımında sorun yaşadıklarını anlatan görüşmeci S, şu değerlendirmede bulunuyor:

"Sorun yaşıyoruz, çünkü çok rahat ulaşamıyoruz. Çok rahat konuşamıyoruz. Bir tercüman olduğu zaman ancak iletişimi sağlıklı bir şekilde kurabiliyoruz. Onun dışında herhangi bir sorun yaşamadım. Bu biraz gazetenin yönetim ve karar mekanizmasından kaynaklanıyor. Kişi, gazete yönetiminin olaylara ve haberlere bakış açısı, insanın bakış açısıyla örtüşüyor bir yerde. Bundan dolayı ben çok sorun yaşamadım. Mültecilerle ilgili haber kaynaklarımız sivil toplum örgütlerinin çalışmaları, kurumların açıklaması, yüz yüze yapılan görüşmeler. Ancak yüz yüze görüşmede bazı sıkıntılar oluyor. Örneğin bir işletmeciye konuşuyor ama konuşanlar genellikle erkekler. Bayanlar çok konuşmuyor. Hatta bir sorun için evlerine gittiğimde de erkekler konuşuyor, kadınlar biraz daha çekimser ve geri planda kalıyor. Erkekler konuşuyor ama yüz yüze yapılan haberlerde onlar da çok rahat konuşmuyor"

Yerel medya kuruluşlarında kullanılan dil ve söylemde çok aşırı ayrıştırmanın olmadığını ama bunu yaygın medyada zaman zaman görebildiğini ifade eden görüşmeci S, şunları söylüyor:

"İskenderun veya Hatay özeline baktığımız zaman, toplumsal bir olay, travma gibi bir olay yaşandıysa o zaman dil ve söylemde farklılık olabiliyor, yapabiliyorlar. İşte 'Suriyeliler sokak kavgası çıkardı, Suriyeliler birilerine tacizde bulundu' gibi olabiliyor. Ama bu toplumsal olaylarla sınırlı."

Kırıkhan Olay gazetesinden A, Arapça bilmediği için göçmenlerle yaptığı yüz yüze görüşmelerde Türkmen olan Suriyelileri ya da Arapça bilenlerin tercümanlığı üzerinden yaptıklarını anlatıyor. Suriyeli göçmenlerle ilgili haber kaynakları arasında ağırlıklı olarak kurumlardan gelen açıklama ve görseller bulunduğunu, göçmen haberlerini yaparken, toplumsal tepkileri azaltma yönünde hassasiyet içerisinde olduklarını ifade eden görüşmeci A, "Haber yaparken, çoğu zaman vicdanı rahatsızlığımız öne çıkıyor" açıklamasını yapıyor. Suriye'de herhangi bir tanıdığının bulunmadığını anlatan A, şunları söylüyor:

"Suriyeli göçmenlere yönelik haberlerde kullanılan söylemler çoğu zaman toplumda yer bulsa da bazı zamanlar tepkilere neden olmaktadır. Toplumun bir bölümü Suriyeli göçmenleri; mazlum olarak nitelendirirken, bazıları vatanını, yaşam alanlarını bırakıp kaçan korkaklar olarak tanımlamaktadır."

Nüfusun dörtte birini oluşturan Suriyeli göçmenler, genel olarak yerel medyada görünür halde bulunmazken, sığınmacılara ilişkin haberlerin kaynağını resmi kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve siyasetçiler oluşturmayı sürdürmektedir.

Suriyeli göçmen haberlerini genelde kurumlardan alınan bilgilere dayalı yaptıklarını anlatan İskenderun gazetesinden K'nin değerlendirmesi de şöyle:

"Tabi bunun dışında kendilerinden gelen birçok şey; sıkıntı başvuruları var, ama tabi ki bunları teyit ettirmeden çoğu zaman kullanamıyoruz. Ya da böyle bir sıkıntının olduğunu, olabileceğini dillendirerek, bu sıkıntı olmadan giderilmesi babında kurumlara uyarı niteliğinde haberler yapıyoruz."

Suriye'den gelenler konusunun çok ilginç olduğunu, sınırda ve sınır ötesinde haber takibi yaptığını, uzun bir süre insanlarla görüştüğünü anlatan Hatay Güney Rüzgar'ı dergisinden N de değerlendirmesinde şu görüşünü aktarıyor:

"Haber kaynakları ilk günlerde belirgindi, odak noktası belliydi. İlk günlerde haber kaynağı, Suriyelilerin kendileriydi. Haber kaynakları kendileri olduğu için, kendilerinin üzerinde birilerinin gücünü hissederek konuşuyorlardı. Bu da Türkiye'de bulunmalarından kaynaklı bir şeydi. Niye? Çünkü, 'Özgür Suriye Ordusu'na yapılan lojistik destek bu kadar belirgin değildi. Devleti yönetenler bunu açıklamıyordu, ama onlar biliyordu. Onlar bildiği için zaman zaman savaş, geri döndüklerini söyleyebiliyorlardı. Adam Türkiye'de ikamet ediyor ama çok açık bir dille bunu söyleyebiliyordu. Bunu gizleyebilirlerdi. Ama zaman içerisinde sığınmacılar bundan yavaş yavaş geri adım atmaya başladı, çok şeyi anlatmamaya başladı. Lojistik desteğin dışında silah desteği alacaklarsa bile bunu gizli gizli yapmaya başladılar. Biz bu haberleri yaparken gerçekten de tabi ki sıkıntılar yaşadık. Niye sıkıntılar yaşadık? Sıkıntılar yaşarken bazı haberleri yazıp yazmamakta kişi tereddüt etmedi, ama belki de medya kuruluşunun yönetimi bunları kullanmadı. Yaygın medya kuruluşuna günlük olayları yazdık ama aylık dergide bunu her gün yazma şansı olmuyor. Mümkün mertebe bunu öyküleştirebilir yazabiliyorsunuz. Türkiye-Suriye arasındaki Asi Nehri üzerinde sallarla yapılan kaçakçılığı; insan, mazot, tarihi eser, kaçakçılığın hangi serilerini düşünebilirseniz, aklınıza hangisi gelirse, hepsi yapıldı. Bu olayları öyküleştirdik, öyküden sonra 100'e yakın salın imha edildiği açıklandı. O güne kadar bu salları ne oluyordu? Kimse görmüyor muydu? Hala bugün Suriye devleti kurulduğu günden itibaren, Türkiye-Suriye sınırını koruyan devlet, Türkiye'dir. Ama o günlerde sorun yaşanmazken, bugünlerde bir sorun var sınırda. Ve beton duvarlarla sınırı ördük ama halen biz kaçakçılığı ve sızıntıyı sıfır noktasına getirmiş durumda değiliz. Halen insan kaçakçılığı devam ediyor, göçmenlerin yakalandığına dair valiliğin arada bir açıklamalarını duyabiliyoruz."

Sığınmacılara ilişkin haber yazımında sorun yaşadıklarını anlatan görüşmeci N, düşüncelerini açıklamaya şu şekilde devam ediyor:

"Sorun yaşıyoruz. Mesela yazdığımız, bir sığınmacının Türk vatandaşlığına alınma haberinde, dönemin Hatay Valisiyle sorun yaşadık. Haber çok netti, araştırılmış ve

yazılmıştı. Biz, yabancı uyruklu birisinin Türk vatandaşlığına alınma yollarını yazmıştık. Ama orada bir yanlış var, yanlış şu; O kişinin mesken diye gösterdiği adresi, hiçbir zaman mesken olmamış. Gösterdiği adres yıllardır işyeri. Biz bunu yazdık. Sonuçta yanlış beyanın cezası vardır. Yaparsa cezasını, bedelini öder. Kişi vatandaş değil ama vatandaşlık başvurusu yaparken, beyanı yanlış. Dönemin valisi, o günlerde belki de devlet adamlığına yakışmayacak, hükümete yakınlığını ortaya koyacak bir şey söyledi. Ne dedi? Dedi ki, 'bunun avukatı bu adresi yazmış'. Şimdi kim, kimin avukatı bilemiyorum ama yaptığımız haber yanlış değildi. Hem devletimizi hem de işimizi seviyoruz. Haberde 'neden böyle bir iş yapılıyor, niye böyle bir statü uygulanıyor, niye bir özellik tanınıyor?' diye haber yapmıştık. Bu sadece bir örnek. Mültecilerle ilgili ekmek, mazot kaçakçılığıyla yapılan haberler yöneticileri rahatsız ediyordu."

Göçmenlerle ilgili kurumların fazla açık olmadığını anlatan görüşmeci N, değerlendirmesinde şunlara yer veriyor:

"Zaten giderek hükümete bağlı bakanlıklar, sınır kapıları ve diğer kurumlar da iki ajansı uygun görerek topluma haber iletiyor. Valilikler bile bir yere giderken TRT ve AA'yı uygun gördü. Yereldeki gazetecileri bilgilendirmede bulunmadı ya da olay yerine götürmedi. Yerelde bazı haberleri görebiliyorsunuz ama yereldekiler bu konuda TRT ve Anadolu Ajansı'nın haberlerini kullanıyor. Son günlerde sadece bize verilen haberlerle biz kamuoyunu aydınlatabiliyoruz."

Özyurt gazetesinden M, Suriye'yi konu alan haberlerde devlet yetkililerinin gönderdiği bülten ve açıklamaların dışına çıkmadıklarını belirtiyor. Arapça bilmediğini, çalıştığı medya kuruluşunun Suriyelilerle birebir, yüz yüze haberi çok az yaptığını anlatan görüşmeci M, şu değerlendirmede bulunuyor:

"Suriyeli göçmen haberlerin kaynağını genelde devlet kurumları, ajanslar, sivil toplum örgütlerinden gelen açıklama ve bilgiler. Suriyelilerle yüz yüze yaptığımız haber sayısı çok azdır. Daha çok devlet kurumlarından ve sivil toplum örgütlerinden iletilen haberleri alıyor ve yayınlıyoruz. Ben göçmenlerle yüz yüze bir kez haber yaptım. O haberi de ilk geldiklerinde, kampı kuruluşunda yaygın bir medya kuruluşunda çalışırken yaptım, haberi yerelde de kullandık. Onun dışında yüz yüze haber yapmadım. Çalıştığım medya kuruluşundaki arkadaşlar da yüz yüze haber yapmadı."

Göçmenlerle ilgili haber dilinin değiştiğini anlatan görüşmeci M'nin değerlendirmesi şöyle:

"Devlet kurumlarından gelen hiçbir açıklama ve bültenlerde eleştiri yok, öven ya da yeren ifadeler yok. Sadece yapılan çalışmalar var. Sivil toplum örgütlerinden gelen açıklamalar da var. Asayiş, istismar, şiddet olaylarında bunlar yaşanıyor. Gazeteler de bunları kullanıyor. Haber dili bunların aktarılmasıdır. Gazetelerin aşağıladığı ya da övdüğü yok. Haberi verenler de belirli bir kaynağa dayanarak vermiştir."

Mega radyodan Z ise günlük yaşamın içinde yer alan göçmenlerle ilgili haber ve programlar yaptıklarını belirtiyor. Z, Suriyeli göçmen haber ve programların kaynağının, genellikle günlük yaşamın içinde hemen her yerde; mahalle, sokak, köy, işyerleri, yolculuk, sahil, plaja, piknik vs. karşılaştıkları Suriyeliler olduğunu, farklı kesimlerle temas halinde olduklarını ifade ediyor. Görüşmeci Z, "Sosyal yaşamın her yerindedir. Gözlemlerimiz ve ilişkilerimiz haberlere kaynak oluyor. Hükümetin yanlış politikalarını da arkasına alan birçok Suriyeli burada misafir gibi davranmıyor, burada rahat ve pervasız" değerlendirmesinde bulunuyor. Suriyeli göçmenlere ilişkin haberlerde kullanılan dil ve söylemin, önceleri genellikle övgü ve sahiplenme diliyle yapıldığını belirten Z, değerlendirmesini şu sözlerle sürdürüyor:

"Fakat son zamanlarda gelişen bireysel ve toplumsal davranışlardaki aşırı rahatlık, şımarıklık, suç işleme oranındaki artışla yavaş yavaş değişti. Sanki savaştan kaçmış değil de tatil ve keyif yapmaya gelmiş izlenimi bırakan ve nüfus olarak hızla çoğalan göçmenlerle ilgili dil ve söylem doğal olarak o ölçüde sertleşmeye başladı."

Bazı medya çalışanları, Suriyeli göçmen haberlerini yapmama veya yapamama gerekçesinde iletişim dilini gösterirken, Türkçe konuşan veya bu dili öğrenen sığınmacılarla görüşme yapılmamayı sürdürmesinin arkasında zamansızlık, kadro eksikliği, tarafların konuşma isteğinin olmaması sıralanıyor.

Suriyeli göçmenlerle ilgili haberler yaptıklarını anlatan İskenderun gazetesinden K ise şunları belirtiyor:

"Suriyeliler, bölgeyi etkileyen bir haber kaynağı yaratıyor. Biz de bu haberlere sıkça ve genişçe yer vermeye çalışıyoruz. Sadece onların yaşadıkları sıkıntılarını değil, onların gelişleriyle birlikte bölgedeki insanların sıkıntılarını da ele alıyoruz. Yaşanan etnik çatışma mı, köken çatışması mı diyelim, tam anlamıyla onu şimdi söyleyemeyeceğim ama entegre olma diyelim, daha kolay anlaşılabilir. Entegre olma yönündeki yaşanan sıkıntılar, şehre uyumları ya da burada yaşadıkları sıkıntılar büyük önem arz ediyor. Sadece Türkiye'nin gündeminde olan değil, Avrupa'nın gündeminde de olan bir konu olduğu için elbette ki biz de gazetemizde sıkça yer veriyoruz."

Haberlerde, söylemde genellikle gelen bilgiyi olduğu gibi aktarmaya çalıştıklarını, ama tepkiler oluştuğu zaman onları da dile getirdiklerini belirten görüşmeci K, aktarımında şunlara yer veriyor:

"Çünkü bu sefer bölge insanı bize biraz tepki gösteriyor ve 'böyle bir sıkıntı var, niye bunları dile getirmiyorsunuz?' diyor. Tabii bunlar, onların dilinde hakaret bari olsa bile, biz bunu basın olarak olduğu gibi yansıtamıyoruz. Daha yumuşatılmış bir tarzda, yine gerekli kurumlara ulaşabilmesi adına haberleştirip, yazdığım şeyler var."

Görüşmeci K ile aynı medya organında çalışan F ise Suriyeli göçmenlerle yüz yüze çok sayıda haber yapmadığını, sadece bir-iki hasta çocuğun haberini yaptığını belirtiyor. Kaleme aldığı birkaç yüz yüze haberler dışındaki haberlerde, kaynağın açıklamalar olduğunu belirten görüşmeci. F, "Suriyeli göçmen haberlerini resmi ağzılardan çıkan bilgilerle yapıyoruz. Dolayısıyla göçmen haberlerinde çok fazla sorun yaşamadım, yaşamadık" değerlendirmesini yapıyor. Asi Haber gazetesinden V, Suriyeli göçmen haberlerinde kaynağının daha çok sahadaki gözlemleri ve vatandaşın şikayetinin oluşturduğunu anlatıyor. V, şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Sahaya gidiyorum ve birebir iletişime geçiyor, ondan sonra haberi gerçekleştirmeye çalışıyorum. Ancak onlar bizden rahatsızlar. Yüz yüze çok haber yaptım. Ama bize bilgi vermeye de çok açık değiller. Nedenini bilmiyorum. Gazeteci olduğumuzu duydukları zaman uzaklaşıyorlar, konuşmuyorlar, konuşmak istemiyorlar. O zaman bu tip haberlerde, bazen gazeteci kimliğimi sakladığım oluyor."

Suriyelilerle ilgili haberlerin yazımında, özellikle şiddetle alakalı konularda emniyeti aradığında genellikle bilgi alamadığını, bilginin verilmediğini belirten görüşmeci V, değerlendirmesini şöyle sürdürüyor:

"En büyük sıkıntı bu. Sürekli bir koruma halindeymiş gibi. Halbuki aynı olayı bir Türk vatandaşı yapsa, bize çok rahat bilgi verebiliyorlar. Birkaç kere bunu yaşadım. Bilgi vermiyorlar. Türk halkı lanse edilmesinden yana, ama koruyan bir kesim var, Suriyelileri. Çok rahat bilgi alamıyoruz. Bu gizlilik kurumların tamamını kapsıyor. Kurumlar tarafından sürekli üstü kapanan bir olay bu. Üstü kapandıkça, ben bu yaraların da büyüyeceğini düşünüyorum."

Ekonomik Rapor dergisinden O ise Suriyeli göçmenlerle yüz yüze hiç haber yapmadıklarını, ancak onlarla ilgili konferans, panel gibi etkinliklerde haber olarak değerlendirdiklerini söylüyor. O, Suriyeli göçmen haberleri yazımında yaşanan kurumsal ve bireysel sorunun olmadığını da kaydediyor. Kırıkhan gazetesinden Y de Suriye'den gelenlere yardım amacıyla kurulan bir derneğin üyesi olmasının da etkisiyle göçmenlerle yüz yüze görüşme yaptığını, bunları haber ve makaleye dönüştürdüğünü belirtiyor. Yazılarla ilgili kurumsal ya da bireysel bir sıkıntı yaşanmadığını ifade eden Y, değerlendirmesinde, "Haber kaynağımız ağırlıklı olarak mülteciler, aldığımız bilgi ya da onlara yardım eden sivil toplum kuruluşları çalışanları, kamu kurumlarının açıklamaları" ifadesine yer verdi ve "Haber yazdığımızda kurumlardan gayri resmi olarak 'bu konuyu yazmasaydınız iyi olurdu' diye ikazlarda bulunulduğu da oldu" görüşünü kaydetti. İsmi açıklamak istemeyen görüşmeci H, görev yaptığı medya kuruluşunun Suriyeli göçmenlerle ilgili yüz yüze haber yapmadığını, kendisinin de haber takibi için sınıra hiç gitmediğini belirtiyor. Görüşmeci H, Suriye'den gelenlere

ilişkin haber kaynağı konusunda, "Göçmen haberlerinin kaynağı valilik, kurumlar, siyasilerin açıklamaları, sınırdaki kaçak girişlere ilişkin resmiyete dayalı bilgilerle yapıyoruz" diyor ve "Bizim haberlerde kullandığımız dil ve söylem, tarafsız. Gelen açıklama neyse o. Suriyeli göçmenlerle ilgili haber yazımında sorun yaşamadık. Ben rastlamadım" ifadesini belirtiyor. H, göçmen haberlerine ilişkin, "Halkı galeyana getirmemek için haberlerde otokontrol var. Ön planda tutmama, gaza getirmeme vs. gibi şeylerden kaçınıyoruz" değerlendirmesini yapıyor. Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden B, Suriye'de yaşananları 'iç karışıklık' olarak niteliyor ve olayların ilk sürecinde il yetkililerinde Suriyelilerle ilgili olumsuz algılara karşı 'susarak destekleme, koruma' anlayışı olduğunu anlatıyor. Görüşmeci B, değerlendirmesini şöyle sürdürüyor:

"Haberlere, uyarılara kayıtsızlık var idi. Bu durum daha sonra değişti ve daha objektif bakış açıları oluştu. Suç işleyen bir Suriyeli, Türk gibi yakalanıp yasal işlemlerle adliyeye sevk edilir bir durum oldu. İlk yıllarda toplumdaki algı 'Suriyeli suç işleyenlere polis müsamahalı' şeklinde idi. Daha sonra Suriyelilere de Türk adaleti uygulanır oldu. Nitekim sıklıkla bugün bunu yaşamaktayız. Yani adalet Suriyeliler için de uygulanır oldu. Baktığımızda polis ile jandarma tarafından yakalanan, sorguya alınan şüphelilerin önemli bölümü Suriyeli. Benim değerlendirmeme göre Suriyelilerde suç işleme oranı da Türklere göre yüksek. Benim gördüğüm, yaşadığım Suriyelilerin özellikle uyuşturucu, kaçakçılık, asayiş olaylarında suç işleme oranı Türklere göre çok daha yüksek. Aldığımız bilgilere göre de ilde cezaevlerinde çok sayıda tutuklu, mâhkum Suriyeli bulunuyor."

Sadece yazılı basın olarak 98 medya kuruluşunun bulunduğu ve en çok Suriyeli göçmeni barındıran Hatay'da yerel gazeteciler, sınırlarında 2011'den beri süren savaşı ve yansıması olan göçmenlerle haberci olarak yeterince ilgilenmediği görülmektedir. Göçmenlerle ilgili düzenli haber kaynağı bulunmayan yerel medya, genel olarak kurum ve kuruluşların duyurmak istediği açıklamalara, toplumun bilmesi istenilen etkinliklere aracılık etmektedir. Gazetecilerin, göçmen haberlerinde çeşitlilik içeren bilgiyi topluma sunamaması, halkın eksik bilgiyle değerlendirme yapmasına, toplumun belli bilgilerle şekillenerek dönüştürülmesine, yöre halkının var olan inancının güçlenmesine katkı sunmaktadır. Göçmenler üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının, özellikle sınır illerinde belirlediği yayın organlarında bir eleman desteğine katkı sunması, medyanın farklı kesimlerden sürdürülebilir haber kaynağı oluşmasına, toplumun bu bilgilerle de beslenmesini getirmektedir. Hatay'da medya organlarının var olan çalışma anlayışını sürdürmesi, halkın yaklaşımının büyüterek güçlenmesine, bu da toplumsal sorunlara yol açabilmektedir.

4.7. Akrabalık Bağı ve Etnik Yapının Habere Yansıması

Yakınlık ya da uzaklık insan ilişkileri ve iletişimini etkilemektedir. Yakınlık sadece akrabalık, hısımlık değil, bireyin karşısındaki kişi veya gruba yakın olduğunu hissetmesi şeklinde olabilmektedir. Gazetecilik mesleğinde de bu ilişki ve iletişim boyutunun yayımlara yansıdığı düşünülmektedir.

Asi haber gazetesinden V, Suriye'den gelenlerin haberini yaparken kişisel duyularının öne çıktığını, Suriye'de akrabası olan Türkler ailelerin ve gazetecilerin de genel olarak taraf olduğu düşüncesini taşıdığını belirtiyor. Suriye'de akrabası veya tanıdık bağının olmadığını anlatan V, bu konudaki düşüncesini şöyle aktarıyor:

"Suriye'de akrabam yok. Akrabam olmuş olsa da bu beni etkilemez. Tam tersine saygı duymamı gerektirir. Ama mutlaka ilişkilerin etkisi oluyordur. Çünkü Suriye'de akrabası olan Türk aileleri taraftır. Biraz daha farklı bakarlar olaya. Akrabaları olduğu için diğer Türkler gibi bakmadıkları için bana göre negatif, ama onlara göre pozitif bir ayrımcılığı vardır. Mutlaka daha korumacı, daha savunmacıdır. Mesela benim çok milliyetçili gibi davrandığım zamanlar, onlar mutlaka çok geniş bakmak durumundalar. Farklılık ya da benzerlikler bence habere yansıyor. Genel olarak bir dışlanma hitabı kullanıyorlar. İdeolojik ve etnik yapı farklılıklarını hissettiriyorlar. Haberlere bu yansıyor. Hatta bunu çok da net gösterenler var. Dil ve söylem de haberlere yansıyor. Nefret söylemi kaleme yansiyabiliyor. Özellikle Antakya basınında ben bunu çok net görüyorum. Çok sivri, ötekileştiren, nefret söylemi olan çok haber gördüm. Ama tam tersi olanlar da var."

Altınözü Haber gazetesinden L, Hatay'a gelen Suriyeli göçmenlerle gazetecilerin aynı ya da farklı etnik yapısı, siyasal-ideolojik farklılığı veya benzerliğinin zaman zaman habere yansıdığı kanısında olduğunu ifade ediyor. Suriye'de akrabası, arkadaşı ve tanıdığının olmadığını anlatarak, "Bu yüzden göçmen haberleri yaparken etkilenmiyorum" değerlendirmesini yapan görüşmeci L, "Suriyeli göçmen haberleri yazımında herhangi bir kurumsal ya da bireysel sorun yaşamıyoruz, etkilenmiyoruz" ifadesini belirtiyor ve "Biz sadece toplum barışını öne alarak, Suriyeliler hakkında yapacağımız haberlerde hassas davranıyoruz. Bunun dışında herhangi bir şey yaşamıyoruz, desem yeridir" sözleriyle düşüncesini aktarıyor. L, değerlendirmesini şöyle sürdürüyor:

"Hepsinde değil ama bazı medya ve çalışanlarında bu oldu. 2011 yılında Suriyeliler Türkiye'ye gelmeye başladığında dünyadan ve Türkiye'den yaygın basın temsilcileri Hatay'a akın ettiler. Hatta buna 'basın turizmi' diyenler bile oldu. Her görüşten insan olduğu için o görüşler ne yazık ki haberlere yansıdı. Bazı basın mensupları yaşanan dramı görmeyerek, muhalifleri eleştirdiğini, bazılarında tam tersine hareket ettiklerine şahit oldum. Objektif davranan, öyle haber yapanlar da vardı, ancak bunlar bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar az sayıda kişi. Günümüzde bile Suriyeliler üzerinden

halkımız ötekileştirilmeye, kamplaştırılmaya çalışılıyor. Yapılan çoğu haberlerde bu açık ve net görünüyor. Artık sokakta balon patlasa Suriyelilerden bilecek hale geldik."

İsmi açıklamak istemeyen görüşmeci C de, "Hatay'a gelen Suriyeli göçmenlerle gazetecilerin akrabalık bağı, farklı veya aynı etnik yapısı ya da siyasal-ideolojik aynılık, benzerlik ya da farklılığının habere yansımaları oluyor mu?" sorusuna, "Tarafsızlık mümkün mü?" ifadesiyle yanıt veriyor. Suriye'nin Hatay'a bir saat kadar süren mesafede olduğunu anımsatan ve komşu ülkede akrabalarının bulunduğunu belirten C, şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Akrabalarımız öldürülüyor diye, bu duygu yoğunluğu içinde değil, haksızlık yapıldığına inananın da etkisi oluyor. Yani sadece akrabalık bağı değil, gazetecinin inancı, haklılık-haksızlığa bakışı da gazetecilerin haberleri etkiliyor. Savaş niye yaşandı? Yaşanan olaylara hak verecek kadar bir türde problem yoktu, esasında. Asıl hedef, Körfez ülkelerindeki doğalgazın Suriye üzerinden Avrupa'ya gönderilecek olmasıdır. Avrupa Birliği (AB) üzerinde, demokrasinin kılıcı gibi bir gaz musluğu var. Suriye Cumhurbaşkanı Esat, gazın Suriye üzerinden Avrupa'ya gönderilmesini reddetti; Irak ve İran doğalgazının Akdeniz'e indirilmesi anlaşmasını yapınca, aslında o zaman işler koptu."

Suriye'de akrabası veya tanıdığı bulunmadığını anlatan SES Gazetesinden X, bunun habere etkisinin olmadığını, ancak etnik yapı veya siyasi düşüncede benzerlik veya farklılığın haberi etkilediği kanısında olduğunu ifade ediyor. X, bu konudaki düşüncelerini şöyle aktarıyor:

"İdeoloji ve etnik yapının etkisi tabii ki oluyor. İktidar yanlısı bir gazeteyle, Suriyeli sığınmacıların ne kadar iyi insanlar olduğunu ne kadar mağdur olduklarını anlatan haberlere yer veriyor. Muhalefet ise Suriyeli sığınmacıların ülkeye ne kadar zarar verdiğini anlatan haberlere ve daha çok suç işlemiş, hatta adli vakaya dönüşmüş Suriyeli sığınmacı haberleri yapıyor. Her iki tarafta, kurumların, sivil toplum örgütlerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik Türkiye'ye uyum ya da burada yaşadığı eğitim sağlık gibi sorunları ele alan çalıştay ve konferanslara ya da projelere sayfalarına yer vermiyor."

Suriye'de akrabası ve tanıdığı olmadığını ve savaştan önce haber ve turistik gezi amacıyla Suriye'ye gittiği anlatan Özyurt gazetesinde M, etnik yapıdaki farklılık ya da benzerliklerin haberlere çok fazla yansımadağını düşündüğünü belirtiyor. M, değerlendirmesini şu şekilde aktarıyor:

"Akrabam, tanıdığım olsaydı bu durum haberlerimi olumlu veya olumsuz anlamda etkilemezdi, ama maalesef olanları da var. Biz tanıklık ediyoruz. Biz buna da karşıyız. Haberi yazarken birisinin etkisinde kalmamak lazım. Doğru neyse, onu bildiğiniz şekilde yazmanız gerekiyor, ama baktığımızda görüyoruz ki ya aşağılıyor ya övüyorlar. Yani bir türlü bu dengeyi sağlayamıyorlar. Haber neyse onun yazılması lazım. Bizde etkisi olmuyor ama başkalarında oluyor. Gazetemizin de bir çizgisi var. Yani çok aşırı devlet aleyhine olan şeylere de çok girmiyoruz. Nedir bu? Suriye de bunun içindedir. Yani Suriye'yi çok karalayan, çok öven şeyleri de yazmıyoruz. Devletin göndermiş olduğu

bülten ve açıklamaların dışına çıkmıyoruz, Suriye haberlerinde. Suriyelilerle ilgili haber yazımında bireysel ya da kurum olarak sıkıntı yaşamıyoruz. Sadece geçtiğimiz günlerde geri dönüşlerle ilgili bir haber yazdığımızda, valilik rakamların doğru olmadığını belirtti ve açıklama gönderdi, onu kullandık."

Hatay yerel medyasında Suriyelilerin görünür olup olmamasını etkileyen gerekçeler arasında ideolojik benzerlik veya ayrılık ile akrabalık bağının olmasının etkili olduğu gözlemleniyor.

Hatay Güney Rüzgar'ı dergisinden N ise Suriye'de akrabalık ilişkilerinin haberleri etkilediğini, haberi etkileyen ve şekillendirenler arasında gazetecilerin siyasi görüşü, gelenlere bakışı, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının konferans, sempozyum gibi çalışmalarla gazetecilere ayar verme anlayışı ve öğütlemeye bulunmasının etkisinin bulunduğunu da belirtiyor. Suriye'de akraba ve tanıdığına olduğunu, bu ilişkilerin haberleri etkilediğini düşündüğünü anlatan görüşmeci N, şu değerlendirmede bulunuyor:

"Suriye'de akrabalarımın oluşu, benim daha objektif haber yapmamı sağladı. Neden? Çünkü, bir yerden tek taraflı haber aldığınız zaman, sadece resmi ideolojinin düşüncesiyle haber yapıyorsunuz. Oysa, orada akrabalarımın oluşu, en azından orada çöpler toplanıyor mu, çalışanların maaşları veriliyor mu, okullar açık mı, eğitim devam ediyor mu gibi konuları da ele alıp, düşünebiliyor, değerlendiriyorsunuz. İnanç, ideolojik açıdan farklılık ya da benzerlikler haberleri ister istemez etkiliyor. Olaylara geniş bir pencereden bakan, dağın öteki tarafını gören bir zihniyetle, yakın bir akrabasıymış gibi düşünen biri arasında elbette fark vardır. Biri dünya kardeşliğini savunur, birisi ise daha kısır düşünür. Daha kısır düşünen kişi, ister istemez dağın öteki tarafını göremez. Yazdığı haber kişinin düşüncesini de ortaya koyar. Suriye'den gelenler daha çok Arap ve Sünniler. Gelenler arasında alevi ve Hristiyanlar çok az. Gelen zenginlerin birçoğu İstanbul ya da Avrupa'ya gitti. Ama parasız ve varoşlarda yaşayan, çoğunluğu Sünni olanlar ise Hatay ve diğer kentlerde kaldı. Gazetecilerin siyasi görüşü, gelenlere bakışının haberleri etkiliyor, şekillendiriyor. Sadece o değil, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının gazetecilere yönelik konferans, sempozyum gibi çalışmalarla gazetecilere bir ayar verme, öğütlemeye bulunması da etkiliyor."

Suriye'de akrabasının olduğunu ama temaslarının bulunmadığını ifade eden Körfez Gazetesinden T, hısımlık veya ideolojik benzerlik veya farklılıkların habere yansıdığı görüşünde olduğunu düşünenler arasında. "Farklılık ya da aynılıklar haberlere yansıyor. Suriye'de akrabası olanların bazıları yönetimi destekliyor, muhalefet edenler de onları destekliyor" değerlendirmesini yapan T, düşüncelerini şu şekilde ifade ediyor:

"Türkiye, Suriyelilerle ilgili hamlelerinde hep stratejik hatalar yaptı. Biz bunların iyisini kaçırdık; bilim adamı, üretime ciddi katkı sağlayacak, yetişmiş, yetenekli insanları Avrupa, Amerika'ya gitti. İkinci derece adamlar kaldı. Bunlarla ilgili yapacak bir şey yok.

Vatandaşlık verilenlerin dışında gerilerinin artık gitmesini düşünüyorum. Ne olursa olsun, Suriye'ye dönsünler. Türkiye kendi insanına bakamazken, bunlara bakma gibi bir lüksü olmamalı, gönderilmeli. Savaşın nedeni biz değiliz, sonucunu da biz çekmeyelim. Gitsinler memleketlerine. Eğer Esat'ı beğenmiyorlarsa, muhalefet etsinler, savaşsınlar, ölsünler. Yani ne kadar bakılabilir burada? Sekiz yıldır buradalar. Ne kadar sürecek bu? Niye çekiyoruz biz? Bence bunların derhal toplanıp, ülkelerine gönderilmesi lazım."

Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden B ise Suriye'de birinci veya ikinci derece akraba, tanıdık ve arkadaşının bulunmadığını, olsa da bu durumun veya inanç ve ideolojik düşüncelerde benzerlik veya farklılık olmasının haberlerini etkilemeyeceğini belirtiyor. Hatay'a gelen Suriyeli göçmenlerle gazetecilerin akrabalık ilişkisi, farklı veya aynı etnik yapısı ya da siyasi ideolojik benzerlik veya farklılığının haberlere yansıyor, yansımadağına cevap vermenin zor olduğunu ifade eden görüşmeci B, "Ama bence olsa da ekilemez. Habercilikte duygusallık olmaz. Bir gerçek dünyanın her yerinde aynıdır. Akrabalık, arkadaşlığı öne çıkartıp duygusallıkla haber yazmanın mesleğimizde yeri yok" değerlendirmesini yapıyor. Görüşmeci B ile aynı gazetede görev yapan D ise Suriye'de akrabalarının bulunduğunu ve hısımlık ile ideolojinin haberi etkilememesi gerektiğini ifade ediyor. D, değerlendirmesini şu şekilde yapıyor:

"Özellikle Suriye ile ilişkilerin normal olduğu; karşılıklı olarak vizelerin kaldırıldığı dönemde hem valilik aracılığı ile resmi hem de bireysel olarak haberci ve turistik olarak bu ülkeye gitmiş, gezmiş görmüş bir gazeteci olarak Suriye'yi, Suriye halkını ve bu bölgede yaşanan kültür geleneğini seviyor ve bir zenginlik olarak görüyorum. Yaşanan savaş, Suriye'nin içinde bulunduğu tablo, göçmenlerin mağdur duruşu beni hem bir insan hem de bir gazeteci olarak üzdüğümünden, ele aldığım haber ve yorumlarda gerek Suriye, gerek de Türkiye vatandaşlarının göncencini arttıracak, moral verecek ve her iki tarafı da yüceltecek yorum ve cümlelere özen gösteriyor bu konuda titiz davranıyorum."

Hatay Radyo FM'den E, Suriye'de tanıdığı olduğunu ve bunun haber yazımında taraflılığa etkisinin olmadığını belirterek, şu değerlendirmede bulunuyor:

"Bu tanışıklık haber yazımında etkili olmuyor. Objektif oluyoruz. Suriye'yi tanımayan, içeriği bilmeyen insanların, Suriye içinden yaptığı haberleri gördüğümde, okduğumda bu haberlerin sırttığını görüyorum, ben de sırtıyorum ama biz haber yaptığımızda Suriye'yi bildiğimiz, onları tanıdığımız için bu haberler sırtmıyor. Biz, gerçek kaynağından, gerçek haberleri yaptığımızı inanıyoruz. Suriyeliler genelde kapanık aileler ve çok medyayla görüşmek istemiyorlar ama bize güvendikleri için biz onlarla ilgili habere ulaşmada sorun yaşamıyoruz."

Suriye'de akrabasının olmadığını ama çok arkadaşı ve tanıdığı olduğunu anlatan, Suriye'den gelen göçmenlere iki açıdan bakıldığını belirten görüşmeci E, şu sözlerle değerlendirmesini yapıyor:

"İki açıdan; insani ve siyasi olarak bakıyoruz. İnsani boyutlarda elimizden gelen her türlü desteği veriyoruz ama siyasi baktığımızda filler tepişiyor, çimler eziliyor. Bu insanlar, birilerinin egemenlikleri için ya da kendi güçlerini yansıtmak için tepindikleri yerde ezilen insanlar."

Hatay'da yaşayanlar ile Suriye'den gelenlerin etnik, inanç ve ideolojik yapılarının çeşitlilik barındırdığını anımsatan görüşmeci E, değerlendirmesine şöyle devam ediyor:

"Etnik, siyasi, ideolojide farklılık, aynılık ya da benzerlik, Suriyeli göçmenlerin haberlere yansımada çok etkili oluyor. Mesela bir alevi kardeşim, haber yaptığı zaman onu düşman olarak görülebiliyor. Bir Sünni kardeşim, AKP'liyse farklı gözle, CHP'liyse farklı gözle görüyor, İYİ partiliyse farklı, MHP'liyse farklı gözle bakıyor. Bu otomatikman böyle oluyor. Herkes kendi penceresinden haberine öyle bakıyor, Suriyelisine de öyle bakıyor. Suriyeli göçmenlerle ilgili medyanın yaptığı haberde kullanılan dil de baktığı pencereye göre değişiyor. Mezhepsel bir farklılık varsa yeriyor, mezhepsel bir farklılık yoksa objektif oluyor ya da siyaseten bakıyor. Bu insanın şahsı, vicdanıyla alakalı bir şey. Çok toptancı şeyle konuşamayız yani."

Hatay'a komşu ülke Suriye'de akraba ve tanıdıklarının olduğunu anlatan Denge internet sitesinden G, değerlendirmesinde şunları belirtiyor:

"Akrabalık ya da belli konularda farklılık veya benzerliklerin haberlere yansımada etkisi bende olmuyor ama başka gazetecilerde oluyor. Ben onlara daha çok savaş mağduru gözüyle bakıyorum, akrabalık gözüyle değil. Çünkü, savaş mağduru. Vatanını, yurdunu, evini terk etmek zorunda kalmış insanlar gözüyle bakıyorum. Akrabalık, farklılıklar ya da benzerlikler birçok gazetecinin haberlerinde etkili oluyor, ama benim yaklaşımım farklı. Benimle aynı mezhep ya da ideolojide olanların da böyle yaklaştıklarını görmedim. Ancak tam tersi, Suriyeli sığınmacılara düşman gözüyle bakan da çok. Ama ben böyle bakmıyorum. Ben kucaklanması, yaşamlarının kolaylaştırılması gerektiğine inanıyorum. Diğerleri önyargıyla yaklaşıyorlar. Bu nedenle akrabalık bağları, ideolojik düşünce haberleri etkiliyor. Hatay'da 450 bine yakın Suriyeli sığınmacı var. Bunların yüzde 20'si sadece çadır-kamplarda yaşıyor, yüzde 80'i de dışarıda, evlerde kalıyor ve bunlar daha çok Sünni mahallelerde yaşıyor. Alevi bölgelerinde barınmıyorlar, nedense. Çünkü olumlu bir gözle bakılmıyorlar bunlara. Bu ideolojik, daha çok mezhepsel farklılıktan kaynaklanıyor. 'Bunların eşleri çocukları geliyor ama kocaları, erkekler orada Suriye'de rejime karşı savaşıyorlar' diye inananlar çok. Onun için bunlara olumlu gözle bakılmıyor. Medya çalışanlarının çoğunluğu da böyle bakıyor."

Suriye'de kuzeni ve tanıdıklarının olduğunu belirten İskenderun gazetesinden F de düşüncelerini şu şekilde aktarıyor:

"Akrabalık bağının olması, Suriyeli göçmenlerin haberlerini yapmamda etkisi olmuyor. Bende olmadı. Olumlu ya da olumsuz hiçbir etkisi olmadı. Farklı ya da benzer etnik yapının olmasının da göçmenlerin haberini yaparken etkisi olmuyor. Ben sanmıyorum."

Ben, görev aldığım yayın kuruluşunda veya Hatay medyasında etkisinin olduğunu sanmıyorum. Herkes için düşünersek, medya çalışanı gazeteci, kişinin haberini yaparken onun ne olduğunu düşünmüyordur, bu nedenle de etkisi olmuyordur, diye düşünüyorum. Benim bakış açım göre olmadı, olmuyor gibi görüyorum. O yüzden herkes öyle düşünüyormuş gibi görüyorum."

Suriye'de akrabalarının bulunduğunu, onlarla görüşmelerinde ülkeyi terk edenlerin vatanlarına ihanet içinde olduklarını belirttiğini ifade eden Mega radyodan Z, değerlendirmesinde şunları belirtiyor:

"Emperyalist güçlerin terör yaratarak kardeşi kardeşe kırdırıldığını, aslında Suriye'de her kesimden insanların bugüne kadar kardeşçe yaşadığını, etnik köken ve mezhep ayrımının olmadığını ve ülkede rejimi ayakta tutan ve destekleyenlerin ülkenin bölünmesini istemeyen her kesimden insanlar olduğunu söylüyorlar. Bu söylemlere rağmen buradan baktığımızda hükümetimizin bakış ve tavıyla çelişmemek adına yazı ve söylemlerimizin etki altında olmadığını söyleyemiyoruz."

Suriye'de yaşayan veya savaş nedeniyle Hatay veya Türkiye'ye göç edenlerle akrabalık bağı bulunan yerel medya çalışanları, bunlarla yaptıkları görüşmelerin de etkisiyle, savaşın gizli tarafı olabilmekte ve tanıdıkları, hısımlarının anlattıklarını zaman zaman ifadelerine yansıtabilmektedir.

Hatay'a gelen Suriyeli göçmenlerle gazetecilerin farklı ya da aynı etnik yapısı, siyasal-ideolojik farklılığı veya benzerliğinin haberlere yansıdığını belirten görüşmeci Z, "Habere yansıyanların genellikle hükümet politikasının etkisinde geliştiğini gözlemliyorum. O çizginin dışına pek çıkılabildiğini sanmıyorum" sözleriyle düşüncesini aktarıyor. Suriye'de birinci dereceden akrabası olmadığını, ama aile büyüklerimizden yana akrabaları olduğunu ve onlarla görüşmeyi sürdürdüklerini ifade eden İskenderun gazetesinden K, akrabalık ilişkisinin haberleri etkilediği kanısında olduğunu söylüyor. Görüşmeci K, değerlendirmesine şöyle devam ediyor:

"Akrabalık ilişkilerinin olması, Suriye'den gelenlerin habere yansımada etkisi kesinlikle oluyor. Bu habere kesinlikle yansıyor, tabi ki. Çoğu insan geçmişini, akrabalarını, tanıdıklarını görüyor. Onların ne durumda olduklarının merakı içindeler. O merak, kesinlikle haberlere yansıyor. İster istemez, orada ne olmuş, durum nedir ne kadar sürecek ne olacak? Bu insanlar geldi, tekrar evlerine gidebilecekler mi? Bunlar kesinlikle insanlarda merak konusu ve bu merak konusu da haberlere de yansıyor. Kişisel fikrim, Suriye'de akrabamızın olması, belki onlara daha toleranslı olmamıza neden oluyor. Öyle söyleyebilirim. Daha farklı bir konumda olsaydık, Suriyeli mültecilere bu kadar toleranslı olmayabilirdik. Gazeteciler açısından bakıldığında, farklılıklar ya da benzerlikler da haberleri kesinlikle etkiliyor, şekillendiriyor. Nedeni, merak belki de. İnsan, kendi kökeninden olan insanların ne durumda yaşadığını daha çok merak ediyor. Suriye'nin

genelini düşünse de tabi ki etnik olarak ve ideolojik olarak muhakkak ki etkiliyor. Bir Hristiyan, oradaki Hristiyan cemaatinin ne durumda olduğunu, ya da buradaki aleviler oradaki Alevilerin ne durumda olduğunu muhakkak ki düşünüyor. Kötü anlamda söylemiyorum. Tabi ki insan olarak hepimiz orada insanların neler yaşadığını merak ediyoruz. Allah kimseyi bu şekilde sınamasın. Yani durumlar kötü. Kesinlikle merak uyandırıyor ve bu durum haberlere olumlu veya olumsuz şekilde yansıyor."

Suriye'de akraba ve tanıdık bağı veya arkadaşının olmadığını anlatan ve gazetecinin hısımlık ilişkisinin haberleri etkilememesi gerektiğine inandığını belirten Eko-gündem gazetesinden S de şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Benim akrabam yok ama olsaydı bu durum haberlerimi etkilemezdi. Çünkü benim kendi duyarlılığım, insanlara bakış açım, insanların hepsini insan olarak görmemden kaynaklı nedenle, yine aynı duyarlılıkla haber yapardım. Ama kaç kişi benim gibi objektif bakarak değerlendirir, o da şüpheli. Farklılık veya benzerliklerin haberlere yansıdığı oluyor. Yansıyanlar, haberde kullanılan dil; 'Suriyeliler şudur, böyle yaparlar' ya da onları toplum gözünde daha sorunlu, toplumun düzenini bozan bir anlayışa veya yaşam tarzına sahip kişiler olarak değerlendiriyor. Bu şekilde zaman zaman haberlere yansıyan olaylar oluyor. Ben mezhep farklılığından dolayı görüştüğüm kişiye önyargıyla bakmıyorum. Ama başkalarında olabiliyor, oluyor. Gazeteciler, camiadaki arkadaşlarımız çok da aman aman 'Suriyelilerin haberini yapayım' 'bunların iyi örnekleri de' var, bunu da kamuoyuyla paylaşayım' kaygısı duymuyorlar, aslında."

Suriye'de akraba veya tanıdığı ile arkadaşının olmadığını anlatan Ekonomik Rapor dergisinden O ise Hatay'a gelen Suriyeli göçmenlerle gazetecilerin aynı ya da farklı etnik yapısı, siyasal, ideolojik benzerlikleri, aynılıkları ya da farklılıklarının haberlere yansıtmadıklarını belirtiyor. Kırıkhan gazetesinden Y de mezhepsel aynılık veya farklılığın gazetecinin haberini şekillendirdiğini, gücü elinde bulunduranların da özgür basın istemediğini düşündüğünü ifade ediyor. Suriye'de tanıdığı olduğunu ancak akrabasının bulunmadığını ve olsaydı bile bunun yazılarını etkilemeyeceğini anlatan Y, farklılık, aynılık veya benzerliklerin habere yansımada etkisi olduğu kanısında. Y, düşüncesini şu sözlerle aktarıyor:

"Haber yapan muhabirin cinsiyeti de etkili oluyor. Haber yapan gazeteci kadınsa, Suriyeli kadınları suçlayıcı, 'Türk erkeklerini başkan çıkartıyor' türünden haberler yapılıyor. Haber erkek yapıyorsa bu sefer biraz daha farklı bakıyor. Mezhepsel olarak da alevi kökenli bir gazeteci, gelenlerin çoğu Sünni olduğu için, Suriyelilerin gelişine pek hoş bakmaz, haberi bu şekil yapar, suçlayıcı olarak gösterir. Bakış farklı. Göçmen haberlerinde kullanılan dil de ülke genelinde oluşan iki tür medyaya göre değişiyor. Birisi överken, diğeri yeriyor. Suriye'den gelenler ne aşağılanacak kadar kötü insanlar ne de göklere çıkartılacak kadar iyi insanlar. Ortadoğu coğrafyasında yaşayan insanlar neyse o. Cahiller ama çocuklarını okutuyorlar, girişimciler."

Suriye'de akrabasının olmadığını, kişilerin farklı etnik yapı veya inanç ya da düşünceye sahip olmasının yerel habercilikte pek etkisinin olmadığını düşündüğünü ifade eden Kırıkhan Olay gazetesinden A ise, Suriye'de bir akrabalık bağı olanların onları korumaya çalıştığını ve o yönde haber yaptıklarını belirtiyor. A, değerlendirmesine şöyle devam ediyor:

"Hatay'a dışarıdan gelen gazetecilerin, çalıştıkları kurumun düşünceleri doğrultusunda yaptıkları haber tabi ki ön plana çıkmaktadır. Bu da gerçek haberciliği ve gazeteciliği halkın gözünde düşürmekte, gazetelere inancı bitirmektedir. Suriyelilerin haberlerini yaparken, toplumsal tepkileri azaltma yönünde hassasiyet içerisinde bulunuyoruz. Suriyelilere yönelik haberlerde kullanılan söylemler çoğu zaman toplumda yer bulsa da bazı zamanlar tepkilere neden olmaktadır. Toplumun bir bölümü Suriyeli göçmenleri gariban, mazlum olarak nitelendirirken, bazıları vatanını, yaşam alanlarını bırakıp kaçan korkaklar olarak nitelendirmektedir. Bu bakış gazeteciler için de geçerlidir."

Suriye'de akrabası ve tanıdığının bulunduğunu ifade eden ismini açıklamak istemeyen H de şu değerlendirmede bulunuyor:

"Akrabalık bağı haberlerin yazımına etkisi olmuyor. Akrabam olmasaydı da aynı dili kullanacaktık. O nedenle bir etkisi olmuyor. Bu bağın, ön yargı ya da destek amaçlı etkisi olmuyor. Ancak ideolojide farklılık ya da benzerliklerin haberlere yansımada etkisi olduğu düşüncesindeyim. Büyük tabloyu görüp görmemek haber dili, şekli, sunumunu değiştiriyor. Etnik yapı anlamında da aynı renkte olmak veya olmamak, aynı pencereden bakmayı ya da bakmamayı gerektirebiliyor. Büyük resmi görmek de haber dilini etkiliyor. Burada önemli olan şey, büyük resmin görülüp, görülmemesi."

Suriye'de akraba ve tanıdıklarını olduğunu anlatan Hatay Mahalli Haber internet gazetesinden W ise, "Suriye'de akrabalarım ve tanıdıklarım var. Onlar Suriye'den çıkmadı ve orda kaldılar. Bu durum haber yazımını etkilemiyor" sözleriyle düşüncelerini açıklıyor. W, Hatay'a gelen Suriyeli göçmenlerle gazetecilerin farklı etki yapısı ya da siyasal-ideolojik farklılığı, benzerliği ya da aynılığının habere yansımaları olup olmadığı konusunda ise, "Oluyor genelde yönetimin açıklamaları haber yapılıyor sorgulama yapılmıyor" değerlendirmesinde bulunuyor

Birçok müzik aletinin bulunduğu, zaman zaman sesiyle süslendiği orkestralar, amaç birliğinde aynı notayı seslendirdiklerinde ortaya çok sesli müzik çıkmaktadır. Her bir aletin farklı notayı seslendirdiği orkestralar ise müzikten uzaklaşıp, bir anlamda gürültüyü oluşturabilir. Çok renkli medya da orkestralarla benzerlik taşımaktadır. Medyanın farklı fikirleri, çok kültürlülüğü paylaşması, topluma ulaştırılmasına aracılık etmesi gerekmektedir. Kamusal hizmet amacıyla halkı bilgilendirmeye yönelik yapılan yayıncılık, demokrasiyi güçlendirirken, halkı

da bilgilendirerek, toplumsal sorunların azalmasına katkı sunmaktadır. Ancak, her rengin, farklı düşüncenin kendi amacına hizmet ettiği yaklaşımda, demokrasiye zarar verilip, halkın bilgisiz kalmasına veya doğruları geç öğrenmesine yol açabilir. Medyanın kuruluş amacı olan kamu hizmeti yaklaşımı bu anlamda önemlidir. Genelde Türkiye ve Anadolu medyası, özelde ise Hatay medyasının bu yaklaşımı taşıması yöresel ve bölgesel demokrasinin gelişmesine katkı sunabilmesi için önemlidir. Bir orkestranın çıkardığı ahengi yakalarken, çok sesli korunun oluşturduğu zenginliğinin yaklaşımını taşıması gereken yerel medyanın, bölgenin dünü olduğu kadar bugününü etkileyen, geleceğini etkileme olasılığının yüksek olduğu bir konuda sessizliğini sürdürmesi ya da taraflı yaklaşması, olası diğer sosyal, siyasal ve ekonomik konularda yaklaşımda inandırıcılığın zayıflamasına yol açma ihtimalini getirebilecektir. Farklı etnik yapı, inanç ve düşünceleri paylaşan; aynı çeşitlilikte yayın organları ve çalışanları bulunan Hatay medyasının, kültürel farklılığı, bir orkestra anlayışıyla seslendiremediği yönünde olduğunu gösteriyor. Yaşananların duyurulması, gerçeğin topluma ulaştırılmasında farklılıklar bakış açısında ayrılığı getirmektedir.

4.8. Ekonomin Durumun Medya Kuruluşlarına Yansımaları

Anadolu medyasının ekonomik sıkıntı içinde olması, Hatay'da yerel yapan medyayı da etkilemek ve hatta şekillendirmektedir.

İsmini açıklamak istemeyen görüşmeci C, medya kuruluşunun ekonomik durumunun haberleri tamamen etkilediğini, kendilerinin de belediyelere her ay "tanıtım bedeli" olarak, belediyelere göre farklı rakamlarda fatura kestiklerini, bunun karşılığında onların yaptığı çalışmayı haberleştirirken, vatandaşlar veya kuruluşların eleştirilerini kısıtlayıp, haberleştirmediklerini belirtiyor. C, bu yaklaşımın medya kuruluşlarına göre birçok yer için geçerli olduğunu, buradaki farkın, medya kuruluşu ve fatura kestiği kurum veya kişi olduğunu anlatıyor. Ekonomik koşulların gazeteyi etkilediğini belirten, özellikle son yıllarda dövizde yaşanan yükselişin medya kuruluşlarına olumsuz yansıdığını ifade eden Özyurt gazetesinde M, düşüncelerini şöyle paylaşıyor:

"Gelir az, gider çok. Tamam belki biz medya kuruluşu olarak bunu çok yaşamıyoruz, çünkü patronun farklı işlerden elde ettiği kazançla medyaya desteği var. Ama yaşayan arkadaşları çok iyi biliyorum. Resmi ilanların internette yayımlanmaya başlamasıyla resmi ilan gelirlerinde de çok büyük düşüşler oldu. Zaten yerel gazetelerin en büyük gelir

kaynağı resmi ilanlar. Bunda da kısıtlamaya gittiğiniz zaman gazeteleri yaşatmak çok zordur. Yani, mümkün değildir."

Çalıştığı medya kuruluşunun finans kaynağının, resmi ilan, abone ve reklam olduğunu anlatan Körfez Gazetesinden T, medya kuruluşunun ekonomik durumunun haberi etkilediği kanısında olduğunu belirtmektedir. T, düşüncelerini şöyle açıklıyor:

"Haber yazımında ekonomik nedenler haberi etkiliyor. Ekonomik sıkıntıda motivasyon bozuluyor. Her geçen gün maliyetlerin arttığı, özellikle ithal girdilerin yükseldiği bir ortamda, ciddi bir ekonomik kriz içinde konsantrasyonumuz bozuluyor, etkileniyoruz tabi. Motivasyonumuz olmadığı için kalekimizi elimize almak istemediğimiz zamanlar da oluyor. Çok ciddi bir baskı altında oluyoruz. Yarını, geleceği düşünmekten bugüne konsantrasyon olamıyoruz."

Basın İlan Kurumu tarafından yerel gazetelere verilen resmi ilanın çalıştığı medya kuruluşunun neredeyse tek finans kaynağını oluşturduğunu aktaran Altınözü Haber gazetesinden L, bunun dışında çok az abone geliri ve hiç yok denecek kadar da reklam geliri bulunduğunu belirtiyor. Medya kuruluşlarının ekonomik koşullarının haberi şekillendirmede etkisinin olduğu düşüncesini taşıdığını belirten L, bunun eski yıllara nazaran günümüzde daha açık-seçik bir şekilde yapıldığını belirtmektedir. Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden D ise medya kuruluşunun ekonomik kaynağını abone, reklam portföyü, resmi ilan, matbaacılık ve gazete sahibine ait bir lokantadan gelen kira geliri olarak ifade ediyor. Medya kuruluşlarının ekonomik şartlarının daha iyi olmasının, her koşulda daha kaliteli, nitelikli haber ve yorumları getirebileceğini belirten D, düşüncesini, "Gazete çalışanları ağırlıklı olarak asgari ücretle çalışmakta; yayın kuruluşunun sunduğu imkanlardan yararlanmaktadır. Ekonomik ya da geçim derdi olmayan gazetecilerin daha cesur, nitelikli haberler yazacağı kanaatindeyim" sözleriyle paylaşmaktadır. D ile aynı medya kuruluşunda görev yapan B de kadrosunda yer aldığı gazetenin finans kaynağını abone, özel ve resmi reklam gelirleri olarak anlatıyor. B, ekonomik gerekçelerin haberi şekillendirmede etkili olduğu değerlendirmesinde bulunuyor. Görev yaptığı yayın kuruluşunun finans kaynağının cüzi miktarda reklam ücretleri ile patronların ekonomik imkanları olarak açıklayan Hatay Radyo FM'den E ise değerlendirmesinde, "Türkiye'de bir halkın medyası var bir de havuz medyası. Eskiden bunun adı kartel medyasıydı, hükümet kartel medyasını yıktı ve yerine kendisi geçti" görüşünü kaydetti. E, "İktidar Televizyonlarının yüzde 90'ını eline geçirdi. Finans kaynağımız cüzi miktardaki reklam ve patronun imkanları. Medya kuruluşunun kaynakları bunlar" cümlelerine yer vermektedir. Medya kuruluşlarının ekonomik yapısının, ekonomik koşullarının Türkiye'nin her kentinde haberleri etkilediği düşüncesinde olduğunu

belirten E, "Sadece Hatay'da değil, Türkiye'nin her tarafında ekonomik durum medyayı etkiliyor. Medyacı olup da hükümetin yanında olanların dışında birinin ekmek yeme şansı var mı? Karın tokluğuna çalışıyorlar" açıklamasında bulunmaktadır. Antakya'da yazılı basınla başlayan, daha sonra yazılı baskıyı bırakıp, internet yayınına başlayan Denge internet sitesinden G ise, iki yıldır yazılı basını durdurup, sadece internet üzerinden yayın yapmalarının nedeni ekonomik koşullar olarak gösteriyor. Medya kuruluşunun ekonomik kaynağının reklam ve internet aboneliği geliri olduğunu ve medya kuruluşlarının yayın yaparken ekonomik nedenlerden etkilendiğini, ekonomik gerekçelerin haberleri şekillendirdiğini düşündüğünü ifade eden G'nin değerlendirmesi şu şekilde:

"Ekonomik gerekçeler medya kuruluşlarını ister istemez etkiliyor. Bu durum ticari bakışı ön plana getiriyor. Nasıl oluyor? Yayın kuruluşuna destek veren siyasi partinin haberleri biraz daha ön plana çıkıyor. Sivil toplum örgütleri abone ve reklam desteği yaptığı için onların haberleri de öne çıkar."

G, 31 Mart seçimleri sonrası yayın yaptıkları internet sitesinin borcu nedeniyle yayınının durduğunu ve gazeteciliğe sosyal medya araçlarından Facebook üzerinden devam ettiklerini anlatmaktadır. Eko-gündem gazetesinden S, görev yaptığı gazetenin finans kaynağını reklam ve abonelerin oluşturduğunu, ekonomik gerekçelerle son bir buçuk yıldır yazılı basından çok internet haberciliğine yoğunlaştıklarını anlatmaktadır. Ekonomik gerekçelerin medyanın haberlerini şekillenmesinde etkili olduğu düşüncesini taşıdığını anlatan S, düşüncelerini şu şekilde paylaşıyor:

"Aslında, insanların, kişinin kendi bakış açısı şekillendiriyor. Yani, ekonomik sıkıntı yaşayan bir kişi, haberleri yaparken bir kaygıyla hareket etmez. Ama genel anlamda baktığımız zaman, gazetecilik yapmıyor, gazetecilik yapmıyorsa, soru sormuyor, sorgulamıyorsa, bu bir piar çalışması, bir halkla ilişkiler çalışması, buna dönüşüyor. Ekonomik nedenler haberi şekillendiriyor. Neden? Çünkü, firma haberlerini, iş dünyasından insanların haberlerini yapıyorlar. 'Para alan hizmet eder' gibi bir anlayış hakim. Bu sadece gazetecilik için değil, başka alanlarda, başka sektörlerde de geçerli. Çünkü, bir yerde hayatınızı idame ettirebilmek için para kazanmak zorundasınız. Ama bu parayı dürüst ve ahlaklı bir yöntemle kazanmak durumunda, insan. Ama bazen onun dışına da çıkabiliyor. Bu birçok sektörde bu şekilde."

Gazetecilik ve meslek ilkelerinden uzaklaşan medya, ekonomik ilişki sarmalına kapılarak, yeni şekil alabilmektedir. Bu yaklaşımı kullananların ekonomik açıdan gelir sahibi olması, mesleğin yozlaşması kadar olumsuz örnek alınıp sayısal

açından çoğalmayı getirebildiği; halkın değil, bazı kişilerin habercisi olunmasına yol açtığı ve saygınlığı azalttığı değerlendiriliyor.

Çalıştığı medya kuruluşunun finans kaynağının abone ve reklamlar olduğunu anlatan Hatay Güney Rüzgar'ı dergisinden N, yerel yayıncılığı Donkişot olmaya benzetip, direndiği için mesleğini sürdürdüğünü belirtiyor. Mega radyodan görüşmeci Z de çalıştığı medya kuruluşunun finans kaynağının reklam ve program sponsorluğu ve aboneliği, sürekli sponsorluk gibi gelirlerden oluştuğunu belirtmektedir. SES Gazetesinden X ise çalıştığı medya kuruluşunun finans kaynağının reklam, abone, resmi ilan olduğunu anlatıyor. X, medya kuruluşlarının ekonomik koşullarının haberi etkilediğini ve şekillenmede etkisi konusunda, "Medya sahibi iş adamıysa, çok suya sabuna dokunmadan hareket ediyor. Kendi siyasal, sosyal ve ekonomik çıkarlarını koruma amaçlı kullanıyor" diye konuşuyor ve "Diğer kuruluşlar da ekonomik koşulları daha iyi olsun diye suya sabuna bulaşmıyor. Yani her iki tarafta da aynı yerde duruyoruz" değerlendirmesinde bulunuyor. Ekonomik gerekçelerin medya kuruluşlarının haberlerini şekillendirip, etkilediğine inandığını düşündüğünü aktaran İskenderun gazetesinden K'nin düşüncesi ise şu şekilde:

"Muhakkak ki etkiliyor. Belki bazıları bu sıkıntıyı çok büyük yaşamıyordu, ama başka birisi, başka bir yerde yaşayabilir. Çünkü ekonomik sıkıntı çekildiği zaman, eleman sıkıntısı da çekiliyor. Eleman fazla olursa haber yelpazesi de genişleyebilir. Eleman azlığından dolayı, haber yelpazesi ya da habere ulaşma biraz düşük olabilir. Ekonomik gerekçeler haberleri etkilidir."

K, görev yaptığı medya kuruluşunun finans kaynağının resmi ilan, abone ve özel reklamlar olduğunu anlatmaktadır. Aynı yayın organında görev yapan F de gazetenin gelirlerinin resmi ilan, reklam ve aboneler olduğunu belirtmektedir. Görev yaptığı medya kuruluşunun finans kaynağının reklam ve abonelik gelirleri olduğunu anlatan Hatay Mahalli Haber internet gazetesinden W, medya kuruluşlarının ekonomik koşullarının haberi şekillendirmede etkisinin olduğu görüşünü belirtirken, Asi Haber gazetesinden V, medya kuruluşunun finans kaynağının abone ve reklam olduğunu, ekonomik sıkıntılar nedeniyle son dönemde internet haberciliğine ağırlık vermek zorunda kalanlar arasında bulunduğunu anlatmaktadır. "Medya kuruluşlarının ekonomik yapıları ne yazık ki haberi etkiliyor, şekillendiriyor" değerlendirmesinde bulunan görüşmeci V. açıklamasını şöyle sürdürmektedir:

"İki-üç yıl önce sorulsa 'asla olmuyor' derdim. Bu işe, mesleğe çok idealist olarak mesleğe başladım. Çünkü ben yazmaya aşığım. Mesleğin kutsal olduğunu düşünüyordum. Özellikle köşe yazıları yazarken, oranın hiçbir fiyatının olabileceğini asla aklıma

getirmedim. Ancak son üç yıldır ülkemde yaşanan sıkıntılar ne yazık ki bana da yansıdı. Sadece ayakta kalmak adına, sadece bir gün düzeleceğini umut ederek... Evet haberi objektif yapabildiğime inanmıyorum, yansıyor. Ne yazık ki yansıyor."

Ekonomik Rapor derginden O da medya kuruluşunun finans kaynağının abonelik ve reklamlar olduğunu ifade etmektedir. Medya kuruluşlarının ekonomik koşullarının haberi şekillendirmede etkisinin olduğu düşüncesini taşıyan O, şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Tabi ki. Özellikle ekonomik krizin yaşandığı süreçlerde insanlar olumsuz haberler yapmaya çekiniyor. Reklam ve abonelik kayıplarına tahammülleri yok. Ayakta durmakta güçlük yaşanırken mevcudu korumaya çalışan gazeteciler, finans kaynaklarına yönelik daha dikkatli oluyorlar. Ekonomide yaşanan krizler dördüncü kuvvet olarak bilinen basını yok etme noktasına getirmiştir. Habercilik yapılamazken, ayakta kalabilmek adına verilen mücadelede yetersiz kalınıyor. Ayrıca Suriyeli göçmenlerinde bir an önce ülkelerine dönmelerinin il ekonomisi açısından önemli olacağı düşüncesi içerisindeyim."

Hatay'da olduğu gibi Anadolu'daki birçok yayın organı, özellikle düzensiz yayın hayatında bulunanların gazeteciliği ekonomik amaçlı kullanma arayışı ve çabasında bulunması, düzenli çıkan gazeteleri etkilediği için bunun halkın birçok konuda bilgi alamamasını getirebilmektedir.

İskenderun gazetesinden F, "Ekonomik gerekçelerin medyanın haberlerini şekillendirmesi, etkilememesi gerekir diye, düşünüyorum. Benim yapacağım haber neyse odur. Kazancım o haberin şeklini değiştirmez" söyleminde bulunmaktadır. Görev yaptığı medya kuruluşlarının finans kaynağının abone, reklam ve matbaacılık olduğunu ifade eden Kırıkhan gazetesinden Y de yerel medyanın ekonomik koşullarının haber ve makaleleri etkilediğini düşünen gazeteciler arasında yer aldığını belirtmektedir. Görüşmeci Y, düşüncelerini şu şekilde paylaşıyor:

"Hatay'da yayın yapan hemen hemen tüm gazeteleri biliyorum, neredeyse hepsi sıkıntılı. İki istisnai gazete var. 'Bağımsız bir gazete elimde olsun' diyen çok zengin medya patronlarının bile handikabı var. Onlar fazla suya sabuna dokunmadan yayın yapmak istiyor. Sebep şu; Gazeteci, gazetecilikten para kazanma dönemini kapattı. Artık günümüzde akıllı telefonlar çıktıktan sonra muhabir sıkıntısı da kalmadı. Belediyeler, kuruluşların basın bürosu var ve onlar haber servis ediyor. O kadar çok haber geliyor ki, gazeteciler artık haber yazma gereği bile duymuyor. Gelen haber dijital ortamda geliyor, kopyalıyor, yapıştırılıyor, fotoğraf yerleştiriliyor, gazeteyi hazırlıyor. Haberi yeniden yazayım, yeniden yorumlayayım, şekillendireyim diye bir düşünce, kaygı dahi kalmadı. Gazetecilik aslında öyle değil. Gazetecilik bir emek ve bilgi ister, deneyim ister. Basın İlan Kurumu'ndan ilan alan gazetelerin belirli sayıda eleman çalıştırması gerekirken o da uygulanmıyor, kağıt üzerinde kalıyor. Manşete konulan haberlere bakıyorum, iki fotoğrafla süslediği, benim gözümde haber değeri olmayan, sıradan bir vukuat. Ama

manşette ve iki fotoğrafla süsleniyor. Başka bir gazeteye bakıyorum o da kendi partisinin, kendisinin desteklediği belediye başkanının haberini birinci sayfaya koyuyor. İzlediğim şu, eğer gazete, hükümete yakın bir gazeteyse mutlaka kendisine yakın bir belediyenin haberleri birinci sayfa ve manşetten veriliyor. Belediye başkanı çok başarısız olsa bile övücü haberler yapılmaya devam ediyor. Çünkü, belediyelerden destek alıyor ve o gücü kaybetmek istemiyorlar. Ekonomik gerekçelerle bunu yapıyorlar. Gücü elinde bulunduranlar, özgür basın da istemiyor. Gazetelerin de geliri maalesef yok. Tirajları çok düşük. Kimse abone olmak istemiyor. İnternette okuyorlar. Amerika'da, Avrupa'da yerel bir gazetenin tirajı 250 bin. Ama Türkiye'ye geldiğimizde durum farklı. Esnaf artık para verip gazete almak istemiyor. Okuyanlarımız dahi gazete okumaz oldular. Gazete okunmayınca, ilan almayınca kalitesi, tirajı düşüyor. Bunun da etkisi var."

Kırıkhan Olay gazetesinde A, gazetenin finans kaynağı olarak abone, özel reklamlar, resmi ilan ve yan işleri olan matbaacılığı göstermektedir. Ekonomik yapıların yerel gazeteciliği etkilediği düşüncesini taşıyan görüşmeci A, "Ekonomik gerekçelerin ön plana çıkmadığı hiçbir meslek kalmamış gibi. Gazetecilikte ne yazık ki ekonomiye yenik düşmüş, gazetecilik kriterlerini unutturmıştır. Bugün yapılan haberlerin büyük bir bölümünün ekonomik gelişim düşünülerek oluşturulduğunu açıkça görmekteyiz. Bugün toplum kendisiyle veya ilgilendiği, tuttuğu parti ya da takım olsun, haberini istediği gibi olumlu yönde okuyorsa gazeteci iyi gazeteci olarak nitelendiriyor, aksi durumda ise kötü gazeteci oluyorsunuz" ifadesiyle düşüncesini açıklıyor. İsmi ve çalıştığı medya kuruluşunun adını açıklamak istemeyen H, medya kuruluşunun finans kaynağının reklamlar ve yapılan anlaşmalarla belediyelerden gelen gelir olduğunu söylemektedir. Medya kuruluşlarının ekonomik sıkıntılarının, yapılan haberleri etkilediğini, halkın belediye çalışmaları, yolların yapılmaması, su kesintileri gibi birçok konudan şikayetçi olduğunda bunun haberinin yapılmaması ya da eleştirinin hafifletilmesine yol açtığını anlatan görüşmeci gazeteci H, şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Yerelin problemi neyse vatandaşın da o şikâyet geliyor. Ama bu tür haberler yapılsa bile bir eleştiri olarak değil, bir talep olarak yapıyoruz. Ve şikayetleri biraz yumuşatıyoruz. Belediyelere 'tanıtım bedeli' diye aylık fatura kesiyoruz. Belediyelerden aylık gelir elde ettiğimiz için eleştiremiyoruz, bir talep olarak yansıtıyoruz. Bu durum da ekonomik ilişkiler haberleri şekillendiriyor."

Mega radyodan Z de medya kuruluşlarının ekonomik koşullarının haberi etkilediğini düşünenler arasında yer almaktadır. Z, düşüncelerini şu şekilde aktarıyor:

"Medya kuruluşlarının ekonomik bağımlılığının, beslendiği yöne hitap eden haberleri şekillendirdiğini ulusal medyada görüyoruz. Yerelde de kısmen böyle olduğunu düşünüyorum. Ama istisnalar içinde basın ahlak kuralları içinde dürüstlükten ödün vermeyen medya kuruluşlarımız da var ve onlar ayakta kalma mücadelesi vermeye, olması gerektiği gibi, çizgisini bozmadan yoluna devam ediyor."

Anadolu'da yerel medya organı sayısının çokluğu, haberciliğin güçlü olduğu varsayımını getirirken, görünen gerçeklik ise bunun tersini sergilemektedir. Sayısal çokluk, habercilik anlayışının daha güzel ve içerik zenginliğini, halkın hızlı ve doğru bir şekilde bilgilendirmesini değil, aksine mesleğin ekonomik nedenlerle yapıldığı kanısını güçlendirmektedir. Her görüşün, farklı ideolojilerin, iş dünyasının kendi medyasını oluşturduğu ya da önceden oluşan medya organlarının kuruluş amacı olan haberciliği yapmak yerine, bu kesimlerle iş birliği içerisinde davranması, sadece habercilik yapan gazetecileri de olumsuz etkilemektedir. Gazetecilik mesleğini kullananlar ekonomik faydalar elde ederken, habercilik kaygısı taşıyanlar ekonomik açıdan hızla erimeye devam etmektedir. Hatay özelinde ve Suriyeli göçmenler nezdinde yapılan bu inceleme, ekonomik güçlük yaşayan medya organlarının kısıntı ve zor imkanlarda gazetecilik kaygısını sürdürmeye devam ettirmeye çalışırken, ekonomik yönden güçlü olan yayın organlarının ise tam tersi hareket ettiği, toplumsal konular, geleceği etkileyebilecek olaylar, yöre nüfusunun yüzde 20'sini geçen oranda bir nüfusa sahip göçmenlerle ilgisinin olmadığı yönünde şekillendiğini göstermektedir. Ekonomisi güçlü yayın organlarının daha çok elemanla, daha zengin içerikli haberler hazırlaması, göçmen ve bundan kaynaklı sorunlara daha çok yer vermesi beklenirken, yereldeki medya organlarının ekonomik ilişkilerinin gazeteciliği ve haberciliği farklı noktalara taşımaya yol açtığı ifade edilmektedir. Medyanın gelişmesi, gelişmeyi sürdürebilmesinin ekonomiyile ilgisi bulunmaktadır. Ekonomi olmadan sürdürülmeye çalışılan yayıncılık, birçok konuda olduğu gibi yok olmayı getirecek, bunun da kaçınılmaz bir durum olarak karşımıza çıkacağını sergilemektedir.

4.9. Medya Çalışanlarının Suriyeli Göçmenleri Tanımlama Şekli

Hükümet, Suriye'den gelenleri önce "misafir" olarak tanımlarken, İltica ve Göç Yönetmeliği ile yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu düzenlemesi sonrası "geçici koruma altındaki kişiler" olarak tanımlamıştır. Yörede faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri ise göçmenleri "Suriyeli, mülteci, muhacir, sığınmacı ve göçmen" olarak adlandırmaktadır. Bölgede faaliyet gösteren medya organları ve çalışanlarının tanımlamasında da farklılık göstermekte, Hatay'daki yerel medyada çalışan 20 görüşmeci gazeteci, Suriye'den gelen göçmenleri farklı tanımlamaktadır. Bu farklı tanımlama hem yayın organlarında hem de kendi kişisel düşünceleriyle kendisini göstermektedir.

"Terminoloji doğru kullanılıyor mu?" diye soran Körfez gazetesinden T, terminoloji karmaşası bulunan Suriyeli göçmenlerle ilgili neredeyse hiç haber yapmadıklarını, onları yok saydıklarını belirtiyor. T, şu değerlendirmede bulunuyor:

"Terminolojiyi doğru kurmak lazım. Suriye'den gelenlerin Türkiye'de, hukukta, bunların ne olduğu karmaşa. Zaman zaman seminere gidiyoruz, 'mülteci, göçmen' diyemiyorlar, 'Suriyeli misafir' diyorlar, 'geçici mülteci, geçici misafir' deniliyor. Ne oldukları belli değil. Bir kere sorun orada başlıyor. Bırakın gazetecinin haber yapmasındaki tanımlama sorunu, haberde nasıl tanımladığını, terminoloji sorunu var. Bunlar nedir? Hukuken tam karşılıkları nedir? Devlet de bilmiyor, kimse de bilmiyor. Göç İdaresinin düzenlediği toplantıda bile bu tartışıldı, sonuçta kimse isimlendiremiyor. Bir kere sorun orada. Nasıl isimlendireceğiz, o belli değil. Misafir diyelim. Misafirse kaç günlük misafir? Niye misafir ediyoruz? Niçin buradalar? Kamuoyunda bu tartışılmalar var ama ben genel olarak, çok fahiş bir şey olmadığı zaman, olumlu olumsuz bunlarla ilgili haber yapmıyorum. Niye, terminolojiden. Kim bunlar? Niçin yapayım? Niye yapayım? Kimi yapayım? Vatandaş mıdır, değil midir, belli değil. Misafir midir, değil midir belli değil. Suç işlemiş, kimliği yok, bir aidiyeti yok ne yapacaksın? Deyim yerindeyse yok sayıyorum bunları. Tecavüz gibi şeyler yaşandı, iddialar vardı, bunları bile haber yapmadım. Ama nasıl haberler yapıyorum? Şöyle yapıyorum; işte özellikle kamplardan falan, yaşantılarıyla ilgili, insanız tabi. Sonuçta dram yaşanıyor. Yani terminolojiyi nasıl koyarsanız koyun, haberlerini yapsanız da yapmasanız da hakikaten yaşamları dram dolu. Açlıkları, sefaleti, dilenmeleri, fuhuş yaptığı iddiaları, çöplerden çöp ayıklamaları, bunlar dram tabi. Bunlar zaman zaman böyle insani hikayeler yapıyoruz. İşte sağlık sorunu olanları, yaşam güçlüğü çekenleri de zaman zaman haber yapıyoruz."

Çoğu zaman savaşın gizli taraftarlığına dönüşen yerel medya çalışanları, mesleği üzerinden kendi ifadesi olarak topluma yansıtamadığı düşüncesini, toplantılarda soru olarak yöneltmekte, sohbetlerde ise açıkça ifade edebilmektedir.

Suriye'den gelenleri "Suriye hainleri, Suriye'nin hainleri" olarak gördüğünü belirten T, "Daha da açarsak, Suriye üzerinde oynanan emperyalist, kirli oyunların maşaları olarak değerlendiriyorum. Çok da antipatik bakıyorum onlara" sözleriyle düşüncelerini aktarıyor. Hatay Mahalli Haber internet gazetesinden W de, "Suriyeli göçmenleri tanımlayan bir statü olarak görüyorum" sözleriyle düşüncesini açıklıyor. Suriyelilerle ilgili hiç haber yapmadığını ve onlarla ilgili belirli bir tanımda kullanmadığını anlatan Ekonomik Rapor dergisinden O, düşüncelerini şöyle açıklıyor:

"Birebir izlediğimiz ya da görüşme sonucu yazdığımız Suriyelilere ilişkin haberimiz yok. Ancak, kurumlar, meslek örgütleri ya da sivil toplum kuruluşlarında bir etkinlik veya değerlendirme geldiğinde, onların tanımladığı şekilde biz de haberlerde yer veriyor, haberde o şekilde tanımlanmış oluyoruz. Yapılan bir etkinlikte kullanılan tanım neyse, haberde o ifadeye yer veriyoruz. Genel olarak medya açısından bakıldığında,

haberde kullanılan dil ve söylemde, övgüler de var ötekileştirme de korku da. Çünkü yıllardır ortaya çıkan olumsuz tablo nedeniyle insanlar kızgınlıklar yaşamaya başladı. Özellikle il ve bölgemizdeki işsizliğin temelinde Suriyeli göçmenler olduğu belirtiliyor. Bazen yaşanan asayiş olayları da halkın korkusunu ve kızgınlığını arttırıyor."

Medya kuruluşundaki haberlerde Suriyeli göçmenleri 'geçici koruma altındaki insanlar' olarak tanımladıklarını ifade eden Hatay Radyo FM'den E, değerlendirmesinde şunları belirtiyor:

"Devlet, 'geçici koruma altında' olarak tanımıyor. Bir kesim muhacir, bir kesim savaştan kaçmış vatan haini olarak görüyor. Biz kategorize etmiyoruz. Devletimiz ne diyor bunlara? Geçici koruma altındakiler, muhacir (göçmen) diyor, biz de haberlerde öyle diyoruz. İnsani yönlerde muhacir olarak görüyoruz."

Suriyeli göçmeni haberde önceleri 'mülteci' daha sonra 'sığınmacı' olarak tanımladıklarını şimdilerde ise 'Suriyeli', daha çok da 'misafir' kavramını kullandıklarını anlatan Antakya Toplumcu Halk gazetesinden B, değerlendirmesinde şunlara yer veriyor:

"Süreç sıkıntılı. Bu sıkıntı hem Suriyeliler hem bizim için geçerli. Bizim açımızdan baktığınızda ilimize ya da ülkemize göç etmek zorunda kalan insanların yaşam şekli, yaşadıklarını, karşılaştıkları sıkıntıları, insanlıkla bağdaşmayan durumlarını gördüğünüzde acıma hissi yaşıyorsunuz. Onların da sizin gibi bir insan oldukları, aynı koşullarda düzgün refah huzur güvenlik içinde yaşamaları gerektiğini düşünüyorsunuz ki, haklarıdır. Pratik yaşamda ise bu zor oluyor. İstesiniz de bazı şeyleri yapamıyorsunuz. Ya da istediğiniz gibi olmuyor. Suriyeli göçmenlerin ilk ayları ve yıllarında sıkıntı daha büyük idi. Ciddi güvenlik sorunu yaşadık. Kendi memleketimizde caddemizde, mahallemizde sokağa çıkamaz olduk. Güvenlik sorunu yaşadık bu aylarca sürdü. Sokaklar, parklar, alanlar, çarşı sanki Halep kentini andırıyordu. Her yerde Suriyeli ve kılık kıyafetleri de bizden farklı. Değişik hisler garip şeyler yaşıyorsunuz. Tabi ki bu süreçte toplumsal olaylara neden olabilecek tahrikler provokasyonlar da olmadı değil. Soğukkanlılık, sağduyu üstesinden geldi. Kimi zaman Suriyelilerin kavga olaylarına karıştıkları, kendi aralarında sopalı bıçaklı kavga ettikleri; hırsızlık olaylarına karıştıkları dillendirilmeye başlandı. Bizlere bu yönde şikayetler sıklıkla geldi. Biz de uygun ortamlarda adrese teslim olarak bu sıkıntının yaşandığını ilgililere, yetkili birimlere aktardık. Gazetecilik görevimizde ise mümkün olduğunca toplumda Suriyeli düşmanlığı yaratacak haber ve yorumlardan kaçınmağa özen gösterdik. Zira böyle bir algının çok tehlikeli olacağını farkındaydık. Toplumun birçok katmanında 'Şu Suriyeliler. Bu Suriyeliler...' ile başlayan, bitmeyen sıkıntı ve şikayetler karşısında yüksek sesli reflekslerin hızını etkisiz dindirecek söylemlerle, güvenliğe olumsuz yansıtacak olası gelişmelerin yaşanmaması için elimizden geleni yaptık. Suriye'deki karışıklığın ilk günlerinde bir Suriyeli gencin bana söylediği 'Biz bugün buradayız yarın Harbiye'yi, Samandağ'ı, İskenderun'u, Hatay'ı, Adana'yı, Mersin'i alacağız. Buralar bizim olacak'

sözlerini hiç unutamam. Bu sözleri, deyim yerindeyse, beni hem korkuttu hem de düşündürdü. Kendini işgal kuvveti gibi gören bir cahilane anlayış. Bu sözleri söyleyen 20-21 yaşlarında, muhtemelen köy ya da çevre mahalle ortamında yaşayan eğitimsiz bir genç idi. Cehaletine bağladım, ancak zoruma gitmedi değil. Suriyeli misafirlerimizin çalışma-işgücü ortamında verdikleri emeğin karşılığını alamadıklarını da görmekteyim, bu beni çok üzüyor. Ancak diğer yandan bu Suriyeli emekçi kardeşlerimizin, Türk kardeşlerimizin çalışacağı işi 'ucuz işgücü' avantajı ile kapmış olmaları gerçeği de bir başka yönüyle üzücü. Burada dengeyi sağlamak zorundasınız ki bu da çok zor. Her ikisi de işsiz, ikisi de evine, eşine çocuğuna aş götürmek istiyor. Yanınızdakini tercih etmeniz, karşınızdakinin trajik yaşamı sizi kahrediyor. Yabancıyı tercih etmeniz, komşunuz işsiz kalıyor. Her ikisi de sıkıntılı bir durum. Ancak, ilerleyen süreçte işgücüne ihtiyacı olanların 'kalite nitelikli eleman' bazında bu sorunu kendilerinin çözdüklerini ve Türk işçileri çalıştırmayı yeğlediklerini gördüm. Bunun iki nedeni vardı; Türk işçiler daha nitelikli iş yapıyor, daha da güven veriyorlar. Suriyeli işçilerle ilgili 'yalan söyleme, hırsızlık, kavgacı' şeklindeki olumsuz söylemler, değerlendirmeler bizleri daha dikkatli olmağa sevk etti. Geldiğimiz noktada, vatandaşlar, ucuz olması itibarıyla Suriyeli işyerinden alışveriş etme tercihini geride bırakmış durumda. Hemen herkes Türk işyerinden alışveriş ediyor, Türk işçilerle çalışıyor, Türk işçi hizmetini tercih ediyor."

Göçmelere ilişkin haberlerde kullanılan dil ve söylemde öven veya ötekileştiren anlayışı taşımadıklarını belirten görüşmecilerden B de şu ifadelerle düşüncesini belirtiyor:

"Genelde insana her konumu ve özelliği ile cinsiyeti, dünya görüşü, rengi, dini, dili ile eşit bakan bir anlayışa sahip olduğum için sıkıntı yok. Ama ifade ettiğim gibi, kılık kıyafeti, ülkemize farklı amaçla geldiği sizde kanaat uyandıran kişilere karşı eşit davrandığımı söyleyemem. Onun dışında kim olursa olsun, kadın-erkek, çocuk-yaşlı hiçbir özelliğine bakmadan eşit davranırım, yardım ederim, destek olurum. Suriyeli misafirlerle ilgili davranışlarımızda, yaptığımız haberlerde, ilişkilerimizde, yaşantımızda empati yapmak en doğrusu. 'Ben onun yerinde olsam, acaba?' sorusu insanlara daha az hata yaptırabiliyor. Çalışan, emek veren bir Suriyeli işçi ile ilgili uğradığı haksızlık ya da iş kazası ile ilgili bir haberde daha duygusal olunabiliyor. Sonuçta insan olarak acıyorsunuz. Keşke olmasa, yaralanmasa ya da ölmese, diyorsunuz. Bu sizi duygusalığa itebiliyor."

Aynı gazetede çalışan D ise Suriye'den gelen göçmenler için 'Suriyeli', 'misafir' tanımını kullandıklarını anlatıyor. D, şunları belirtiyor:

"Ülkemizde ve ilimizde yaşamakta olan Suriyeli göçmenleri, uluslararası büyük oyun ve planların emperyalist güçler tarafından sahneye konan ve insanlık tarihi açısından yüz kızartıcı bir savaşın mağduru olarak görmekteyim. Ülkemizin dış siyasetine yön veren kararlar ışığında, insanlık sorunu ve evrensel insanlık ayıbı olarak vücut bulması gereken göçmen sorunu, kronik olarak sadece ülkemiz ve bölgemizi alakadar eden lokal bir sorunu haline gelmiş bulunmaktadır. Başta misafir olarak tanımlanan bu mağdurlar,

zaman içinde kendi gettolarını oluşturmuş, kendi yaşam alanlarını belirlemiş, kendi bildiği kültürel ve sosyal gelenek içinde, ülke içinde ülkecik yaratmış olup; başta yaşanan ağır koşullar, günümüzde Suriyeliler için yeni bir yaşam alternatifi haline gelmiştir."

Yerel medyada çalışanların bir bölümü göçmenlerle ilgili yaptığı tanım ile savaş ve yansıması hakkında yaklaşımını ifade edebilmektedir.

Suriye'den gelenleri haberlerinde 'sığınmacı' olarak tanımladıklarını ifade eden Denge internet sitesinden G, "Çünkü, Birleşmiş Milletlerin bunlarla ilgili uluslararası hukuk statüsüne dair bir kararı yok. Bir tek Avrupa Birliğinin fonlarından bunlara yardım geldiğini biliyoruz" diye konuşuyor ve "Bu yardımları da devlet birimleri dağıtıyor. Ne kadarına yetişiyor ne kadarına yetişmiyor bilmiyorum" değerlendirmesini yapıyor. Suriyeli göçmenleri, "savaştan kaçmış zavallı insanlar olarak" değerlendirdiğini anlatan ve göçmenler için haberlerde "Suriyeli sığınmacı" ifadesini kullandıklarını belirten G, şunları belirtiyor:

"Suriye'den gelenler özellikle Antakya'da Sünnilerin yaşadığı kesimde barınabiliyorlar. Alev yerleşim bölgelerinde barınma şansları olmuyor ve çok zor durumda yaşıyorlar. Sekiz-on kişinin, bir evde kaldığını biliyorum. Zaman zaman onlara yatak-battaniye gibi yardım çalışmalarına katkı sunuyor, ben de o tür çalışma yapıyorum. Her toplumda olduğu gibi Antakya'da da ufak tefek şeyler yaşandı, ama ciddi bir toplumsal mesele yaşanmadı, görülmedi. Arapça bildiğim için Suriye'den gelenlerle ilgili yüz yüze yaptığım haberlerde dil sorunu yaşamıyorum. Suriyelilerle ilgili haber yaparken hiçbir sorun yaşamadım. Suriyelilerin haberi yapılırken, haberin kaynağı kendileri oluyor. Direk kendileriyle görüşüyorum. Yaptığımız haberler genellikle yaşama ve barınma sorunları, iş bulma, yiyecek sıkıntıları. Çünkü bunlar çok büyük sorunlar. Biz de daha çok bu haberleri yapıyoruz. Hatay'da yapılan bu haberlerden dolayı bizimle bağlantıya giren ve bunlara yardımcı olan çok sayıda insan var. Haberler onlara yardımcı güçlendiriyor. Bu da toplumsal yaşam açısından olumlu bir gelişme."

Suriye'den gelenlere en uygun sıfatın 'sığınmacı' olduğunu düşündüğünü, kendisinin de haberlerde bu ifadeyi kullandığını anlatan Hatay Güney Rüzgar'ı dergisinden N ise göçmenlerin tamamını aynı kefeye koymanın, aynı şekilde değerlendirmenin yanlış olacağını, kadın ve çocukların savaş mağduru olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtiyor. N, şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Gelenler nasıl tanımlanırsa tanımlansın, adları ne olursa olsun, bu insanların büyük bir bölümü genç nüfus ve geçici koruma altında. Bu insanların Suriye'ye nasıl faydaları yoksa, Türkiye'ye de faydaları olacağı kanaatini taşıyorum. Çünkü, 24 saat içerisinde bir milyon nüfus eklendi. Bu çok önemli mi, elbette önemli. Çünkü, Suriye'nin belirli bir nüfusu var. Evet, oradan savaş yüzünden göç eden büyük bir sayı var ama bir şeyi de unutmayalım. Halen Suriye Devleti ve hükümeti var ve bu devletin içerisinde yaşayan Suriye halkı var. Bu halk, bütün olumsuzluklara, savaş sıkıntısına rağmen orada hayatını devam ettirebiliyorsa, buradaki mültecilerin sorgulanması gerektiğine inanıyorum. Hele

hele son günlerde vatandaşlığa alınmaları, seçme seçilme hakkına sahip olmaları, sanki geçmişte verilen sözlerin bir göstergesi olarak karşımıza çıkıyor. Çünkü, sadece bugünü düşünmeyeceğiz, geçmişte bu insanlar bir söz almamış olsalardı, bu kadar rahat hareket edemezlerdi. Hatay'da 500 binin üzerinde kayıtlı Suriyeli var. Bunların yaklaşık 13 bin kişisi en son yapılan seçimde seçme seçilme hakkına sahip oldu. Yarın, bunlar burada mı kalacak, diye artık düşünemeyiz, çünkü zaten vatandaş. Vatandaşlık hakkını elde ettiği için burada kalacaktır. Biz, bir-iki çocuğumuzu okutup, topluma sağlıklı, yararlı bir birey olmasına çalışırken, bu insanların hiçbir güvencesi yok ve daha yeni vatandaşlık hakkını elde ettiler. Sığınmacıyken her yıl bir çocuk sahibi olmalarının hiçbir önü alınmadı. Şimdi kimin mağdur olduğu gerçekten çok tartışılır. Biz mi mağduruz, onlar mı mağdur? Bu çocuklar yarın, maddi durumları iyi olmadığı için nasıl kullanılacak? Onu çok merak ediyorum. Acaba ülkenin yaraları yeniden depreşecek, yeniden bu yaralar açılacak mı, onu düşünmek zorundayız. Bu bir yama gibi duruyor. Bize uymuyor. Yaşantıları bize uymuyor. Aynı kültürden beslenmedik, aynı eğitim almadık, bu nedenle sıkıntı yaratabilir. Uyumda rahatsızlıklar olur. Bunu diğer ülkelerde de görmek, yaşamak mümkün. Niye? Orada da uyumsuzluk var. Uygun için eğitim şart."

İsminin açıklanmasını istemeyen görüşmeci C de göçmenleri haberlerde 'Suriyeliler, göçmenler ya da mülteciler' diye tanımladıklarını belirtiyor. Suriye'den gelenleri ikiye ayırdığını anlatan C, "Can havliyle gelenler, iki ateş arasında kalan ve haklı gerekçelerle gelenler de var ama yabancı ülkelerin örgütleyerek getirdiği insanlar da. Yaşanan savaş haksızlıktır ve ben savaşımları, piyonlar olarak görüyorum. Artık onlara böyle bakıyorum" değerlendirmesinde bulunuyor. Suriye'den gelenlerin ne olduğuna karar verilmesi gerektiğini anlatan ve çalıştığı medyanın haberlerde 'Suriyeli' diye kullandıklarını, ancak AB heyetleri geldiği zaman onların tanımladığı 'mülteci' kelimesine de yer verdiklerini anlatan Özyurt gazetesinden M ise şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Bunlar göçmen mi, sığınmacı mı? Ya da başka bir şey mi? Göçmen dediğimiz zaman kalıcı olur. Ama devlet büyüklerimiz bunlar için göçmen demiyor, 'sığınmacı' diyor ya da daha çok 'misafir', 'geçici koruma altında' da diyor. Ama şu anda gördüğümüz kadar bunlar artık göçmen sınıfına girdi. Çünkü baya bir yerleşme oldu. Özellikle Hatay çevresinde ve diğer sınır illerinde. Şu an hepsi ev satın aldı, işyeri açtı. Yani belli bir konuma, belli bir sahibe geldiler. Şu an bunlar göçmen konumundalar. Ama Suriyeli göçmenlerin, diğer göçmenlerden bir farkı var. Geçtiğimiz yıllarda Afganistan'dan gelen, Irak'tan gelen göçmenleri de gördük. Onlar bu kadar yaygın olmamıştı. Fakat Suriyeliler çok daha fazla yaygın oldu ve baya içimize yerleşti. Şu an kayıtlı olarak Hatay'da 500 binin üzerinde göçmenin var olduğu söyleniyor. Yani bunun çok rahatsız edici boyutları da iyi tarafları da var. Mağdurla, şeyi (diğerlerini) seçemedik. Bütün sıkıntı burada. Biz onları haberlerde, asayiş olaylarını yazarken Suriyeli diyoruz. Bir suç işleyici unsur olduğu zaman Suriyeli diye hitap ediyor, yazıyoruz ama devlet kurumlarından gelen açıklamada, geçici koruma altında, sığınmacı diyoruz. Mülteci kelimesini çok az

kullanıyoruz. Mülteci kelimesini Avrupa'dan gelen heyetlerde kullanıyoruz, çünkü onların kullandığı ifadeyi aktarıyoruz. Biz, Suriyeli diye kullanıyoruz, ama karşı tarafın da tanımladığı gibi ifade de kullanıyoruz."

Haberlerde Suriyeli göçmenleri 'Suriyeli sığınmacı' olarak adlandırdıklarını belirten İskenderun gazetesinden K de görüşlerini şu sözlerle açıklıyor:

"Tabi bunlar zamanla mülteci konumuna geldiler. Hatta Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olanlar da var. Ama biz haberlerde genellikle 'Suriyeli sığınmacılar', diye, geçiyoruz ve 'mültecileri' de kullanıyoruz, işin açıkçası. Sığınmacı ve mülteciyi gazetede daha çok kullanıyoruz. Suriyelilerin haberlerini yaparken, resmi kurum merkezli bir haberse bir sıkıntı yaşamıyoruz. Zaten kullandıklarımız resmi dille yayınlanmış bir açıklama ya da haberdur. Onun dışında sıkıntı yaşamamak için, bilmediğimiz, kaynağı belli olmayan haberleri kullanmamaya dikkat ediyoruz. İddialardan çok, makamı, sıfatı olanların açıklamaları, onların ağızdan çıkan haberler kullanılıyor."

Komşu ülkeden gelen göçmenlere ilişkin farklı tanımlarda bulunan ve bunları medya organları aracılığıyla yörede yaşayanlara duyuran Hatay'daki basın-yayın çalışanları, bölgeyi yakından etkileyen konuda farklı yaklaşımda bulunduğunu da ifade etmektedir.

Suriye'den gelenlerin, savaşın alevlendiği ilk zamanlarda mecburiyetten geldiklerine inandığını düşündüğünü belirten K, göçmenlere ilişkin değerlendirmesini şöyle sürdürüyor:

"Ama biraz sonrası, ileriki dönemlerde, işlerin biraz durulmasıyla halen gelmeleri bize biraz şey geliyor, ters geliyor. Ya da halen geliyorlar demesek bile, gelenlerin tekrar dönme niyeti olmaması; dönenler de var tabi ki, ama dönmeyenlerin dönmeye pek sıcak bakmamaları, açıkçası burada, bölgede yarattığı sıkıntıyı biz de yaşıyoruz, bölge insanı olarak yaşıyorum. Bu cevabı gazeteci olarak veremeyeceğim, ama bölge insanı olarak, 'tamam durum kötüyken geldiniz, şimdi durum iyiyken neden gitmiyorsunuz, gidemiyorsunuz?' böyle bir ikilem içinde yaşıyoruz."

Altınözü Haber gazetesinden L de, "Suriyeli göçmenleri haberde nasıl tanımlıyorsunuz?" sorusuna 'Suriyeli' yanıtı veriyor. Görüşmeci L, göçmenlere ilişkin olarak da şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Suriyeliler kimilerine göre vatanını bırakıp kaçan birer vatan haini, kimilerine göre yardıma muhtaç insanlar. Sonuçta bu insanlar savaştan kaçıp ülkemize sığınmışlar. Yani isteyerek değil, zoraki bir göçe zorlanmışlar. Kimin zorladığı da çok önemli değil. Kim zorlamışsa zorlamış, onlar da kalkıp her şeylerini geride bırakıp, ülkemize sığınmışlar. Kimi yardıma muhtaç, kimileri de para içerisinde yüzüyor. Bu yüzden Suriyelileri tanımlamak çok zor, ancak şu kadarını söyleyeyim; acıyanlarda haklı, nefret edenlerde."

Haberlerinde Suriye'den gelenleri 'mülteci' olarak tanımladığını belirten Eko-gündem gazetesinden S de, "Onlar kendi istekleriyle Türkiye'ye gelmedi ve göç etmediler, göç

ettirildiler” değerlendirmesini yaparak, “Çünkü hiç kimse, doğduğu, yaşadığı yerde mutluydu, sağlığı, yaşamı güvence altındaysa göç etmez. Niye göç etsin? Onlar zorla göçe sürüklendi, diye düşünüyor” ifadesiyle görüşünü aktardı. Suriye'den gelenleri haberinde 'göçmenler' diye adlandırdığını anlatan Kırıkhan Olay gazetesinden A ise sınır ötesinden haberlerini yaparken, toplumsal tepkileri azaltma yönünde hassasiyet içerisinde bulduklarını belirtiyor. Türkiye'ye ve Hatay'a gelen Suriyeli göçmenleri, dış mihrakların ülkelerini karıştırmaları sonucu yaşam alanlarından, ülkelerinden uzaklaşmış gariban insanlar olarak gördüğünü ve göçmen haberini yaparken, çoğu zaman vicdanı rahatsızlığın öne çıktığı ifade eden görüşmeci A, "Kötü yaşam şartlarını farklı bir duruma dönüştüren menfaat çeteleri grubu olarak niteliyorum” dedi ve “Geldikleri süreden bu yana uyum sağlamayarak, her türlü kurnazlıkları, yasa dışı işleri öğrenerek ve yaşam şekline dönüştürdüklerini görüyoruz” değerlendirmesinde bulunuyor. Suriyeli göçmenlere çoğu zaman gereğinden fazla kaynak aktarıldığını düşündüğünü belirten görüşmeci A, düşüncelerini şöyle paylaşıyor:

"Şu anda çalışmayan hiçbir Suriyeli bulunmazken, yapılan maddi ve manevi yardımlar, Türk insanından daha fazla değerini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle rahat bir yaşam sergiliyor olmalarının en büyük göstergesinin, çocuk sahibi olmaları olarak görüyoruz."

Göçmenleri haberde ‘Suriyeli sığınmacı’ diye tanımladıklarını belirten İskenderun gazetesinden F de, "Ben ve çalıştığım kuruluş, Suriye'den gelenleri haberlerde 'sığınmacı' olarak tanımlıyoruz. Çünkü öyle geldiler. Şu andaki konumları belki biraz değişti ama ben halen Suriyeli sığınmacı olarak niteliyorum" ifadesini belirtiyor. Göçmenlerin durumuna insan olarak üzüldüğünü anlatan F, değerlendirmesini şu ifadelerle sürdürüyor:

"İskenderunlu bir insan olarak ilk başta tabii ki çok üzüldük ve çok daha iyimser yaklaşıyorduk ama oturduğum mahallede birkaç sorun yaşandıktan sonra iyimserliğim biraz daha geriye düştü gibi. Artık çok da iyimser bakamıyorum. Çünkü bizim yaşam hakkımızı biraz kısıtlar duruma geldiler. Geldiklerinden birkaç yıl sonra bazı zor olaylar yaşandı, ancak son bir yıldır onlar da biraz alıştı gibi. Son bir yılda biraz daha kurallara uyuyorlar gibi. Onlar da kendilerince haklılar. Belki yaşamlarını bir şekilde idame ettirecekler, ama biz bazı şeylerde, onlara tanınan haklarda biraz daha geriye düştük gibi."

Büyük güçlerin çatıştığı Suriye olaylarına birçok nedenle hiç dokunmak istemeyen Hatay yerel medyasının bazı organları ve çalışanlarının da arasında bulunduğu kesim, göçmen haberlerinde daha çok resmi olan açıklamaları topluma yansıtmayı tercih etmektedir.

Asi haber gazetesinde V ise Suriye'den gelenleri haberlerinde önceleri ‘Suriyeli sığınmacı’ olarak adlandırdığını daha sonra ‘Suriyeli’ olarak nitelediğini ve bunu sürdürdüğünü anlatıyor. Suriyelilerin ilk geldiğinde, savaştan kaçtıklarını,

insanların ölmemesi gerektiğini, özellikle çocuk ve kadınların savaştan kaçması gerektiğini düşündüğünü anlatan V, düşüncelerini şu şekilde aktarıyor:

"Ben de olsam kaçırdım, diye düşünüyorum. Nerede olursa olsun, herkesin yaşama hakkı var. Aslına bakarsanız gelişlerini çok doğal karşıladım. Hatta hepimizin evimize üç-beş Suriyeli alıp, birlikte yaşamamız gerektiğini bile düşünmüştüm, o yıllarda. Ancak sonraki yerleşme süreçleri ve bölgemizde yaptıkları -bana göre- ciddi hasarlardan dolayı şu anda varlıklarından çok rahatsızım. Mesela, misafir gibi davranmadılar, oldukça rahat davrandılar. Sanki kendi memleketindeymiş gibi olmaları, benim askerimin orada savaşırken, onların burada sahilde geziyor olmaları, rahat bir hayat yaşıyor olmaları, hükümetimin onlara sunduğu imkanları, kendi işsiz insanları bulamamasından dolayı, oldukça rahatsızlıklar duydum. Ama bunun ötesinde başka bir şey var; benim iki konuda çok ciddi tereddütlerim var. Birincisi, eğitim statüleri, sosyal statüleri bizden çok farklı olduğu için ciddi kavram karmaşası yaşadığımızı düşünüyorum. Çarşıda, pazarda, sokakta ve her yerde. Onların bizden rahatsız olduğunu düşünüyorum, ama biz de onlardan ciddi bir rahatsızlık duyduğumuzu fark ettim. Yani, belki bunu dile getirmiyoruz, ama davranışsal olarak beden dilimiz bunu gösteriyor. En azından ben bunu gösteriyorum galiba, istemeyerek. Bir de eğitim faktöründe. Sürekli üreten bir toplum olmaları beni çok rahatsız ediyor. Kendi çocuklarımızla aynı okulda olmalarının getirdiği, eğitim, kültür, sosyal farklılıklar beni çok rahatsız ediyor. Bir de yaşamlarındaki karmaşa. Suriyeli erkeklerin Türk kadınlara bakış açıları beni çok rahatsız ediyor. İnanılmaz rahatsız ediyor. Bir de belki mesleğimden dolayı, çok fazla 'Suriyeli taciz etti, Suriyeli tecavüz etti, Suriyeli soydu, Suriyeli şuna saldırdı' gibi haberlerde ister istemez kişisel duygularım ön plana çıkıyor. Son iki yıldır bunların arttığını düşünüyorum. Ondan önce bu kadar değildi, ama son iki yıldır, özellikle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğunu düşünen Suriyelilerin, bu konuda bizim üzerimize çıkan davranışsal bozuklukları olduğunu, hatta, oturduğum apartmanda merdivenden çıkarken dahi bakışlarıyla taciz edildiğimi düşünüyorum. Ve onun tamamen bir eğitim farklılığı olduğunu, geldikleri yaşamla alakalı olduğunu düşünüyorum. Ve o farkın birlikte yaşayarak geçmeyeceğini düşünüyorum. Tam tersine, o uçurum farkının artacağını, sorunların da artacağını düşünüyorum. Yani bir 10 yıl sonra çok daha ciddi sorunlarla karşı karşıya kalacağımızı düşünüyorum."

Suriyeli göçmenleri haberlerinde 'Suriyeliler, göçmenler ve mülteciler' diye tanımladığını anlatan ismini ve çalıştığı kuruluşu açıklamak istemeyen H, haber yazımında bu nedenle sorun yaşadıklarını belirtiyor. H, şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Suriyelilerin birçoğu niye burada olduklarını bilmeden burada. Büyük resmi göremedikleri, ellerinden gelen bir şey olmadığı için buradalar. Zaten büyük resmin farkına varabilen, o tabloyu okuyabilenler buraya gelmiyor, başka bir şekilde mücadele veriyorlar. Bana göre bu, burada yaşayan Suriyelilerin tablosu."

SES Gazetesinden X ise Suriyeli göçmenleri haberlerde 'Suriyeli sığınmacı' veya 'sığınmacı' olarak tanımladıklarını belirtiyor. Mega radyodan Z, radyoda

haberlerin süreklilik taşımayıp, zaman zaman yer aldığını, ağırlıklı olarak program yaptıklarını, gelenleri haber ve programlarda 'Suriyeli göçmenler' olarak tanımladıklarını anlatıyor. Z, düşüncelerini şu sözlerle aktarıyor:

"Büyük bir kısmı, ülkelerindeki karışıklık ve savaştan dolayı, mal ve canlarına yönelik tehlikelerden kaçıp zorunlu olarak ülkeye sığınan kişiler. Birçoğu bu durumu fırsat bilip, zaten ülkelerine bir hayrı olmayan, vatanına ihanet ederek kaçan, geçmişi karanlık, buldukları yere de uyum sağlamak yerine kontrolsüz çoğalarak bencil ve keyfi davranışlarıyla toplumumuzda gelecek için endişe yaratan, gizli emelleri olan, rahat insanlar olarak görüyorum."

Yazılarında Suriye'den gelenleri 'mülteci' ve 'sığınmacı' olarak tanımladığını ifade eden Kırıkhan gazetesinden Y, Suriye'den gelenlere yardımda bulunan, aracılık eden bir derneğin üyesi olarak, çalışmalar kapsamında savaş süreci ve öncesinde Suriye'ye gittiğini belirtiyor. Suriye'den ilk gelenleri rejim altında ezilen, sahipsiz, zavallı, özgürlüğe kaçış olarak gördüklerini belirten Y, düşüncesini şu şekilde aktarıyor:

"Ancak daha sonra anladık ki hiç de öyle değil. Yerlerinden yurtlarından edildiler. Çok büyük bir komplo. Bu coğrafyayı, Suriye'yi değiştirmek isteyen egemen güçler, o ülkenin en dar gelir skalasında olan, geçim sıkıntısı yaşayan vatandaşları ve küçük çiftçilerin tamamını başka ülkelere kaçıp, gitmeleri için sıkıştırdıklarına inanıyorum. Ve onları yardım etmek zorunda olduğumuz grup, olarak değerlendiriyorum."

Kişinin inandığı, bir konuda bildiği şey, aynı zamanda yaşamında uyguladığı, uygulamaya çalıştığıdır. Bireyin yaşamında uyguladığı bir şey, düşüncesinin değişmesi, yeni şekil almasıyla mümkün olabilmektedir. Kişinin aklında olan şey, uygulama alanı bulabildiğinde, yaşama dönüştürdüğü bir eylemdir. Bu çalışma kapsamında incelemeye çalışılan Hatay'daki medya çalışanlarının Suriyeli göçmenleri tanımlama şeklinin görüşmecilerle sınırlı olan yansıması, gazetecilerin kendi tanımladığı şekliyle göçmen tipini veya adlandırmasını haber, makale ve programlarla uygulamaya çalışmasını yapmasıdır. Gazetecilik yapanların, Suriyeli göçmenlere yönelik oluşturduğu algı ve inandığı yaklaşım yayın organları üzerinden topluma yansıtılarak, toplumun o şekilde tanımlanmasına yol açmaktadır.

4.10. Gazetecilere Göre Toplumun Suriyeli Göçmenlere Bakışı

Görüşme yapılan Hatay'daki yerel medya çalışanları, kayıt altına ve nüfusun en az yüzde 20'sini oluşturan Suriyeli göçmenlere, yörede yaşayan toplum ile kurum ve kuruluşların yaklaşımında farklılık bulunuyor.

Toplumsal açıdan kişi ve kurumların Suriyeli göçmenlere yaklaşımının, ilk süreçlerde biraz müsamahalı ve korumacı anlayış tutumunun hâkim olduğunu, hizmetlerde Türklere göre daha öncelikli konumları bulunduğunu anlatan Antakya Toplumcu Halk Gazetesinden B ise şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Sağlıkta Suriyelilere öncelik gibi bir uygulama gördük. Muayene sırasında ödenti yapmamaları, ilaç alırken ilaç farkı ve muayene katılım ücreti ödememeleri, doğrusunu söylemek gerekirse Türk vatandaşlarda sıkıntı oluşturdu. 'Biz katılım payı öderken onlar neden ödemiyor?' şeklindeki soru, insanların kafasında aylarca, yıllarca cevap bulamadı."

Aynı yayın organında görev yapan görüşmeci D de, Hatay halkının günlük yaşamda karşılaştığı Suriyeli göçmenlere önyargılı bir şekilde, güvensiz bir tutum ortaya koyduğunu, bu alanda ciddi bir güven problemi gözlemlediğini belirtiyor. D, değerlendirmesini şöyle sürdürüyor:

"Yaşanan birçok problemde Suriyeli bir kişi ya da grup varsa 'otomatik bir önyargıyla', yaşanan sorunlarda sorumlu hep Suriyeliler olarak görülüyor. İstanbul seçimlerinde yaşanan ülke içi siyasi krizi bile konuya malzeme yapıp 'Suriyeliler olmasa böyle olmazdı', 'Biz işsiz kaldık, Suriyeliler çalışıyor', 'devlet bizi beslemiyor, Suriyelileri besliyor' şeklinde görüş ve değerlendirmelere çok rastlıyorum. Hatay ve halkı Suriyeli göçmenler olsa da olmasa da yani biz bizyken de etnik köken farklılıklarına dair son derece hassas olup, bu konuda halk, yöneticiler, seçilmişler ve medya da yüksek bir sorumluluk anlayışı hakimdi. Etnik farklılıklar her zaman ve herkes için korunması gereken kültürel bir zenginlik olarak görülmekte; mezhep ve etnik köken farklılıklarına ilişkin haber ve yorumlarda kucaklayıcı bir tavır ortaya konmaktadır. Suriyeli göçmen haberlerinde haber dilim, 5N 1K'ya sınımsız bağlı; yanlış anlaşılmalara ihtimal verecek kelimelerden titizlikle arınmış, bir özen içinde gerçekleşmektedir. Suriye özelinde yaşanan savaşın ve kaos ortamının son bulmasını; insanlık adına işlenen suçların bitmesini, bölgede normalleşmenin olmasını; ülkemize gelen göçmen ya da 'misafirlerimizin' planlı koordineli ve sistemli bir şekilde güven içinde ülkelerine dönmelerini diliyorum."

Hatay'daki toplumun, Suriye'den gelenlere ilişkin "devlet besliyor, büyütüyor, her türlü ihtiyacını karşılıyor" diye düşündüğünü belirten Körfez Gazetesinden T'nin değerlendirmesi ise şu şekilde:

"Net bu yani. Hatta kendi vatandaşlarımızdan daha iyi baktığı da söylenebilir. Onun dışındaki insani amaçlı, özellikle iktidara yakın, sivil toplum örgütlerinin, hatta kamu kuruluşu niteliğindeki, bunlarla ilgili kendilerince çok olumlu işler yaptıklarını biliyorum. İktidar partisinin yandaşlarının, yakınlarının ona sempati ile bakan kişilerin, onlara bağlı kuruluşlarının çok iyi baktıklarını gözlemliyorum. Ama onun dışında, sokaktaki sade insanların, ilk zamanlar belki insanı duygularla, bir acıma hissi içinde baktıklarını ama zaman içinde giderek nüfuslarının artması, hatta devletin bunlara dahi iyi

baktığının anlaşılmasından sonra, onlarda da artık o eski acıma duygularının yerine yavaş yavaş 'ya bunlarda fazla oldu, gitsinler artık' demeye başladıklarını da görüyorum."

Yöre toplumu Suriye'den gelenleri "şeytan görmüş" gibi değerlendirdiğini, öyle baktığını ve "bir an önce gitsinler" isteminde bulunduğu kanısını taşıdığını ifade eden Hatay Radyo FM'den E de düşüncelerini şöyle aktarıyor:

"Tabi bizim bakış açımız farklı. Suriye'den gelenler arasında Alevi, Sünni, Hristiyan, Yezidi, ateist, inanan ve inanmayan; Türk, Arap, Kürt var. Eskiden teröre, PKK'ya, *DAİŞ'e*, *İŞİD'a*, Ahrar'a bulaşmış ama şimdi onlardan kaçmış insanlar da var. Bu tür binlerce insan var. Bana göre; bu insanlara empati yapmamız lazım. Onlar da diğer insanlar gibi saçlarını tarıyor, makyajını yapıyor, kendilerine bakıyor. Sonuçta bunlar da insan. Ama son sekiz yıldır baktığımda, hiçbir düğün düğünde bir Suriyeliyi halay çekerken göremedim, göremezsiniz. Çünkü hiçbir Türk hiçbir Suriyeliyi düğününe davet etmez. Hiçbir Türk, bir Suriyelinin cenazesine gidip de başsağlığı dilemez. Bir Suriyeli de onun (Türk'ün) cenazesine gidip başsağlığı dilemez, çünkü korkar. Bir Türk içip birilerine saldırır, bağırıp çağırır, çok çok polis gelir onu alıp içeri atar ama bunu bir Suriyeli yapsa, bütün memleket onu linç eder ve televizyonlara konu olur. Yani böyle insani değil. Siyasi olarak bakmamak lazım. Ben siyasi olarak bakmıyorum, insan olarak bakıyorum. Ben hükümeti eleştiren bir insanım, ama siyasi olarak bakmıyorum olaya, insani olarak bakıyorum. Bir toplumu düşünün, dileyim ki, 10 yıldır Almanya'dasınız ama bir Alman seni düğününe çağırıyor, bir Almanla arkadaş olamıyorsun, bir Almanla tavla atamıyor, futbol oynayamıyor, halay çekemiyorsun. Nasıl olurdu? Bir Suriyeli bir Türk kızını sevsin bakalım; linç ederler. Bir Türkün, bir Suriyeliyi aldığı (evlendiğini) gördünüz mü? Genç bir Türk kızının, Suriyeliyi aldığı (evlendiğini) gördünüz mü? Göremezsiniz ama yaşlı erkeklerimiz ikinci, üçüncü eş olarak Suriyelileri alıyolar."

Denge internet sitesinden G ise Suriyeli göçmenlere yöre toplumunun, bölgedeki kurumların, kişilerin bakışının farklılık taşıdığını anlatıyor. G, düşüncelerini şu sözlerle açıklıyor:

"Siyasi parti, sivil toplum örgütlerinin yöneticilerinin kimileri yan gözle ya da olumsuz bakıyor, kimisi de olumlu gözle bakıyor. Hepsini aynı kefeye koymak mümkün değil. Bunda etkili olan mezheptir. Başka nedeni yok. Şunu söyleyebilirim. Suriye yönetimini destekleyenler, Esat yanlısı olanlar, aleviler, sığınmacılara olumlu gözle bakmıyor. Nedeni bu. Alevi kesimi genellikle, gelen Suriyeli göçmenlere olumlu gözle bakmıyor. Ama şöyle bir tespitim de var; İş dünyasında bu durum farklı. İşyerlerinde Suriyeli çalıştıranlar mezhebe bakmıyor. Alevi iş adamı da Suriyeli çalıştırıyor, Sünni iş adamı da. Bunun tek nedeni onlara ödenen ücretin azlığıdır. Oradan faydalanıyolar. Sigorta yapmıyorlar. Herkes faydalıyor, herkes çalıştırıyor. Bazı iş adamları ucuz iş gücünden dolayı bunu kullanıyor. Sığınmacılara biraz daha insani boyutta yaklaşılmasını, yaşam koşullarının biraz daha düzeltilmesini istiyorum. Ama bunu kim yapacak, nasıl yapacak, onu da bilmiyorum."

Yerel gazeteciler, toplumun Suriyeli göçmenlere yönelik tanımlamasını yansıtırken, bunun bir anlamda kişinin kendi görüşüyle çakıştığı görülüyor. Toplumdaki tanımlama çeşitliği, medya çalışanlarındaki çeşitlilik ile benzerlik taşıyor. Bu da toplumun medyadan ya da medyanın toplumdan etkilendiği ifade etmektedir.

SES Gazetesinden X, toplumun Suriyeli göçmenlere bakış açısının farklılık taşıdığını, ancak gelenlerin çoğuna dilenci veya potansiyel suçlu gözüyle bakıldığını belirtiyor. Özyurt gazetesinde M, Suriye'den gelenlere kurum ve toplumun yaklaşımının kişilere göre değişiklik olduğunu anlatıyor. Suriye ile Hatay kültürünün yakın olduğunu belirterek, "Hemen hemen aynı. Bunda bir değişiklik yok" düşüncesini taşıyan M'nin değerlendirmesi ise şu şekilde:

"İlk geldikleri zaman herkes bunun bu kadar uzun süreceğini tahmin etmediği için tepkiler bugünkü gibi değildi. O zaman daha ılımlıydı ama şu an tepkiler giderek artıyor. Her yaşanan olayda öncelikle 'Bu Suriyeli miydi, muhakkak Suriyelidir, bunu yapmıştır' diye bir kanı oluştu. Bunun nedeni, onların kalış süresinin uzaması. Süre uzadıkça Suriyelilere tepkiler daha da artıyor. Çünkü, halk arasında çok fazla yaygınlaştılar. Sağlıkta, eğitimde, istihdamda öncelik onlara veriliyor. Bu da bizim buradaki işsizlerin, ihtiyaç sahibi insanların daha doğrusu vatandaşlarımızın çok hoşuna gitmedi. Önceliğin bizde olması gerektiğini belirtiyorlar. Misafirleri yine ağırlayalım, ama öncelikle kendi vatandaşımızı dışlamayalım, demeye başladılar."

Mega radyodan Z ise toplumsal yapının, kişi ve kurumların Suriyeli göçmenlere yaklaşımının son derece olumlu ve misafirperver duyguyla olduğunu ifade ediyor. Z, kurumsal anlamda her olanağın fazlasıyla sunulduğunu gördüklerini ifade ederek, "Ama bu fazla rahat ve kontrolsüz yaklaşımın, ileride toplumsal ve demografik anlamda bize dönüşünün çok da olumlu yansımayaacağından yana endişelerimiz var" sözleriyle düşüncelerini paylaşıyor. Kırıkhan Olay gazetesinden A ise Suriye'den gelenlere toplumu oluşturan tüm kesimlerin aynı şekilde bakmadığı görüşünü belirtiyor. İskenderun gazetesinden K, şu değerlendirmede bulunuyor:

"Toplumdaki kişi veya kurum çalışanları Suriye'den gelenlere yaklaşımı, çoğunlukla toleranslı. Toleranslı davranıyoruz, kesinlikle bu var. Farklı bir yerden gelmiş olsalar bu kadar çok toleranslı davranamayabilirdik. Değişik değişik olaylar yaşandı, onları da bir şekilde insanlar sineye çekebildi."

Hatay Mahalli Haber internet gazetesinden W. yörede, Hükümet politikaları nedeniyle kurumlar Suriyeli göçmenlere sıcak yaklaştığını ancak vatandaşın tedirgin olduğunu belirtiyor. W, kendisinin bu konudaki düşüncelerini de "Suriyelilerin, statüsü olmayan bir sistemle Türkiye'ye alınmış olmasını yanlış bir politika olarak görüyorum" diyor ve

bunu "Bu politika Türkiye'ye ve ilimize maddi, manen ve yaşam statüsü konusunda büyük zarar vermiştir" cümleleriyle açıklıyor. Savaşın ilk günlerinde Hatay'da toplumun yaklaşımının onları mağdur olarak gördüğünü, hükümetin çok fazla iyi bakmasının da bunda etkisinin olduğu kanısı taşıdığını ifade eden Hatay Güney Rüzgar'ı dergisinden N'nin değerlendirmesi ise şöyle:

"Vatandaş bu nedenle daha çok sahiplenmişti, ama gün geçtikçe onların yaşam tarzlarına, onların anlayışına tepki oluyor. Bayramlarda üç aylığına Suriye'ye gidiyorlar. Madem orada bir savaş var, savaş olan bir yere siz nasıl gidirsiniz? Savaş olan bir yerde nasıl kalabiliyorlar? Yöneticilerin bunu düşünmesi lazım. Bunları hiç görmezden gelen bir zihniyet var. Oysa vatandaş bunları görmeye başladı. Niye görmeye başladı? Çünkü, onların bizim kültürle ilgili olmadığını, çok farklı bir kültürle beslendiğini gördüler."

Günümüzde yöresel, bölgesel veya küresel çapta birçok sorunlar bulunmaktadır. İnsanlığın bugününü ve geleceğini şekillendiren, bir anlamda ortak hale getiren bu sorunların çözümleri de aynı ölçekte olmalıdır. Yöresel ya da bölgesel çalışmalarla sorunun giderilmesi, küresel sorunların çözümüne katkı sunulmasında örnek oluşturabilir.

Suriye'den gelenlerle ilgili toplumdan bazı şikayetler duyduklarını ifade eden İskenderun gazetesinden F, düşüncelerini şu şekilde aktarıyor:

"Bazı Suriyeliler gerçekten çok kötü yaşıyor. Belki orada öyle alışmışlardır. Birkaç olay denk gelince, toplum hepsini öyle algılayıp, öyle tepki verebiliyor. Geçenlerde bir Suriyeli, resmi bir kuruma gitmiş ve kurumda görevli birkaç memurun 'hepiniz böylesiniz' gibi ters cevabıyla karşılaşmış. Bazı kurumlarda çalışanlar çok ters davranabiliyor, bazıları daha kucak açabiliyor. Sığınmacı olarak geldiler, kucak açtık ama çok uzun bir süre oldu. Halen burada olmaları ve artık çok fazla hayatın içine katılıp, bize itici adım atmaları insanlarda tepki yarattı, diye düşünüyorum. Hem onların hayatı hem bizim hayatımız için bence herkesin ülkesine dönmesi, herkes için daha hayırlı olacak diye düşünüyorum ve bunu bekliyorum. Yani Suriyelilerin ülkelerindeki tüm sorunlar bitince ülkelerine dönmeleri hem onlar hem de bizim için daha hayırlı olur. Bu yönde bir beklenti taşıyorum. Dileğim savaş bitsin ve hiçbir yerde olmasın. İnsan, kendi toprağında yaşamak istiyordur. Suriyeliler de burada yaşamaktan çok mutlu değildir, herhalde."

Altınözü Haber gazetesinden L de Suriyeli göçmenlere toplumdaki kişi ve kuruluşların yaklaşımını son derece düzgün olduğu kanısında. Görüşmeci L, düşüncelerini şu sözlerle paylaşıyor:

"Bence gayet düzgün. Bugün Hatay'da yaşayan Suriyeliler her türlü kamu hizmetinden yararlanıyor. Kurumsal ve kişilerin yaklaşımları oldukça düzgün herhangi bir sorun

yaşandığını şu ana kadar görmedim, duymadım. Sadece aşırı dinci kesimin daha çok buraya yerleşmiş olması, bu biraz insanları tedirgin etti. Suriye'de de Hristiyan, Sünni, Alevi, Ermeni var. Aynı şekilde Hatay'da da var. Ama Suriye'den bize onların öyle hepsi gelmedi. Sadece belli bir kesim geldi. Suriye rejimine karşı olanların geldiği bir topluluk var. Yani bütün kültür, topluluk buraya gelmedi, sadece bir kesim geldi. Yani bunların IŞİD'le bağlantısı, kafa-kol kesmeleri, burada bazı rahatsızlıklar uyandırdı. Tüm vatandaşlarda uyandırdı. Artık, devlet büyüklerinden şunu bekliyorum; Suriye konusuna bir nokta koymaları gerekiyor. Gerçekten bunların daha uzun süre kalmalarını gerektiren unsurlar var mı ya da kalacaklar mı? Çünkü bunlar her seçim döneminde, hayatta karşımıza gelecek. Sayı olarak da giderek artıyorlar. Bu kadar göçmen barındıran başka bir ülke yok. Bunu Türkiye nüfusu kaldırmaz. Endişem yakın gelecekte bir sosyal patlamanın olacak olmasından. Burada doğan bebekler, yarın büyüdükleri zaman bir uyum sorunu, bir kültür sorunu yaşayacaklar. Böyle bir tehlike bekliyor, Türkiye'yi. Buna kesin bir çözüm koymaları lazım. Çözüm; yavaş yavaş artık Suriye'de savaş bitiyor. Savaş biten bölgelere bunlar yerleştirilmeli. Bir an önce bunları buradan göndermek zorundalar yani."

Hatay toplumunun göçmenleri tanımlama ve yaklaşım şeklinde yerel yönetimler ile genel iktidarın yaklaşımı da etkili olabilmektedir. Toplumda oluşan bu şekillenmede, özellikle kamu kurumlarında yapılan işlemlerin etkisinin olduğu ve toplumu da şekillendirdiği düşünülüyor.

Eko-gündem gazetesinden S'ye göre, yörede toplum ve kurumların, Suriyeli göçmenlere yaklaşımını şöyle:

"Genel anlamda önyargıyla bakan insan çok. 'Bunlar niye geldi? Geldilerse geri gitsinler ya da bunları buraya getiren sorumluluğunu alsın, karnını doyursun, bunlara iş versin' gibi önyargılar toplumda var. Ama bunun dışında olumlu ve pozitif bakış açısına sahip insanlar da var. Topluma baktığınızda bu bir şekilde dengeleniyor, aslında. Çünkü, 'Neden Suriyeliler buraya geldi' sorgulamasını yapan kişi de öyle bir düşünceye sahip ama onları dışlamıyor, diye düşünüyorum."

Asi Haber gazetesinden V, toplumun kişisel ve kurumsal olarak Suriyelilerin ilk geldiklerinde hoşgörülle yaklaştığını, ev sahipliği yaptığı, sonraki süreçte bunun değiştiği düşüncesini taşıyanlardan. Görüşmeci V, şunları belirtiyor:

"O zaman hepimizin tek düşüncesi vardı. Savaş bittiğinde geri dönecekleri düşünülürdü. İlk bir-iki sene Hatay muhteşem bir ev sahipliği yaptı, ancak ondan sonra, şu an benim taşıdığım duyguların tamamını Hatay'da yaşayan birçok kişinin taşıdığına eminim. Şu anda hepimiz rahatsızız. İşçi çalıştıran işverenler bile rahatsız, davranışlarından rahatsızlar. Çünkü onlar çok rahatladılar artık. O kadar rahatladılar ki, artık eski saygıyı duymuyorlar, Türk halkına. Yani 'bize bakacaksınız, mecbursunuz' gibi farklı bir izlenim var. Özellikle maaş alırken inanılmaz bir rahatlama var. Şu an Hatay halkının yüzde 80'i Suriyelilerin varlığından rahatsız ve en ufak bir kıvılcımda, birçok insanın patlayacağına

inaniyorum. Biz kaynaşmadık aslında. Sadece hepimiz tetikte bekliyoruz, bir gün gidecekler umudunu taşıyoruz. Ama gitmezlerse de bu toplumun hiçbir zaman Suriyelilere çok iyi bakacağını düşünmüyorum. Çok iyi ilişkiler içerisinde olacağımızı da düşünmüyorum. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilen Suriyeliler dahil, kanunen bunların vatandaşlığı kalkar mı bilmiyorum ama Suriyelilerin hepsinin bir gün buradan gittiklerinde, Türkiye ekonomisinin biraz daha düzeleceğini, kendi işsizime sahip çıkabileceğim, biraz daha bize ait bir hayatı hayal ediyorum ve bunun olabileceğini düşünüyorum. Ütopik bir hayal belki ama Türkiye'de çok fazla Suriyeli var ve bunun bizim ekonomimizi çok etkilediğini düşünüyorum. Eğer bir gün giderlerse, benim işsiz sayım azalacak, benim ve komşumun refah düzeyi yükselecektir. Suriyelerin gitmesi, sanki ülkeye Türkiye'ye huzur getirecek gibi geliyor, bana."

Ekonomik Rapor dergisinden O ise Suriyeli göçmenlere toplumsal ve kurumsal yaklaşımına ilişkin değerlendirmesini, "Çok olumsuz. Özellikle Hatay'da vatandaşlar ciddi olumsuzluklar yaşadıkları için göçmenlerin kendi ülkelerine dönmeleri isteniyor. Ayrıca ne olursa olsun kültürel farklılıklar olduğu da ortaya çıktı" cümleleriyle yapıyor. İlk süreçte yardım elinin uzatılması gereken insanlar olarak bakıldığını anlatan O, düşüncelerini açıklamayı şu şekilde sürdürüyor:

"Ancak kendi ülkelerini savunmaları gerektiği düşüncesi ağırlık kazanmaya başladı. Türkiye'de rahat yaşam ortamlarını oluşturmaları ve yaşanan işsizliğin önemli etkenleri olarak görülmesi bakış açısını değiştirdi. Artık bir an önce kendi ülkelerine dönmeleri gereken insanlar olarak değerlendiriliyor."

Hatay'ın Suriye sınırındaki Kırıkhan ilçesindeki Kırıkhan gazetesinden Y, Suriye'den gelenlerin birbirlerinden alışveriş yapmayı öğrendiğini belirtiyor. Görüşmecisi Y, Suriyelilere yönelik toplumun yaklaşımını şöyle değerlendiriyor:

"İlk gelişlerinde, Türkiye'nin, devletin bence herhangi bir planı yoktu. Plan olmayınca da ciddi bir anlamda karmaşa yaşandı. Kimse dokunmadı, karışmadı, istedikleri gibi yaşadılar, istediği yere gittiler ve orada yaşadılar, yaşamlarını sürdürüyorlar. Girişimci ruhları var. Gittikleri yerde çalışmak niyetindedirler. İnşaatta çalışan Fransızca öğretmeni, bulaşık yıkayan bir doktor biliyorum. Bu neden kaynaklanıyor? Çünkü, çalışmak zorunda. Suriyelinin en büyük zevki de nargile içmek, sabaha kadar türkü söylemek, ağlamak ama sabah namazıyla birlikte uyuyup, öğleye kadar uyuduktan sonra kalkıp gezmeye gidiyor. Yaşam tarzlarımız, kültürlerimiz de farklı. Yıllarca eğitim sistemleri de Türk eğitim müfredatına uygun verilmedi, ülkemize uygun eğitim müfredatının uygulanmasına yeni yeni başlandı. Suriyeli mültecilere olumlu bakan da var, olumsuz bakan da. Farklı bakış açıları var. Bir de alışkanlıklar var. Toplumda, Kırıkhan'da yaşayan farklı bakar, Reyhanlı'da yaşayan daha bir farklı bakıyor. Ama bu durum Suriyeliler için de geçerli. Mülteci psikolojisinin de etkisi oluyordur. BM'den gönderilen Kızılay kart aracılığıyla kişi başına 100 lira para veriliyor. Ama bizim vatandaşımız 'biz paraya muhtacız, bizim paramız onlara niye veriliyor' diyor. Suriyeli genç kızların, Türk

erkeklerine gayri resmi olarak ikinci, üçüncü eş yaklaşımında Türk ve Suriyeli araçlar da oluyor. Bunlar yanlış, gelecekte sıkıntı yaşayacağız, bu konuda. Kendi içinde evliliklerinde de hızlı çoğalıyorlar. Onlar için çocuk doğurmak sıradan bir şey ve bunun hiçbir sakıncalı tarafı yok."

İsmi açıklamak istemeyen medya çalışanı H ise Hatay'da bulunan toplumun Suriyelilerden şikayetçi olduğu kanısını taşıdığını anlatıyor. H, değerlendirmesinde şunlara yer veriyor:

"Hataylılara problem nedir, diye sorarsanız, Suriyeliler ve onların getirdiği sosyoekonomik problemler diyeceklerdir. Toplum ve kuruluşların, bireylerin göçmenlere yaklaşımı olumsuz. Gelen telefonlardan, şikayetlerden bunu biliyoruz. Gönderilmelerini istiyorlar. Onların oluşturduğu sosyoekonomik sıkıntılarını dile getiriyorlar, problemler oluşturduklarını vs. şeyler söylüyorlar. Ama bu durum haberleri etkilemiyor."

Yerel medya çalışanları, Hatay'da yaşayan farklı etnik ve siyasal görüşlere sahip yöre toplumunun, Suriyeli göçmenlere ilişkin farklı düşünceye sahip olduğunu belirtiyor. Ancak, görüşmeciler medya çalışanlarının ağır bastığı nokta, toplumun geniş kesiminin, ilk geldikleri 2011 ile sekiz yıllık süreçte yani 2019'da görüşlerinin değiştiğini ifade etmesidir. Toplumsal bakış açısının, süreçle yaklaşımını değiştirmesinin birçok nedeni bulunduğu görülüyor. Suriye'den Mardin'e aynı kültürel ve etnik yapıdan kente göç edenlere ilişkin yaklaşımda tepki ve değişiklik olmadığını bilmesi, Hatay'da bunun farklı olması, toplumunun kültürel farklılığı ve çeşitliliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Gazetecilerin göçmenlerle ilgili düşüncelerinin, toplumun düşünceleriyle paralellik taşıdığı görülmektedir. Ya gazeteciler toplum gibi düşünüyor ya da medya organlarının etkisiyle şekillenen toplumun düşünceleri gazetecilerin düşüncesiyle benzerlik taşıyor. Bunun bir karşılıklı etki mi yoksa yerel veya yaygın medya ile siyasilerin kullandığı dilin etkisinin mi olduğu, daha geniş bir çalışmayla ortaya çıkabilecektir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yaşananları ve yaşanma ihtimali olanları topluma yansıtabilmesi gereken gazetecinin, göçmenlere dair haber ve araştırmalarında bireysel ve kurumsal çabanın yanı sıra bilgi ve belgeleri elde edebilmesi, bunlara ulaşabilmesi için ilgili ve yetkili kişi ve kurumlar kadar, Suriyeli göçmenler ile o alanda çalışmada bulunan sivil toplum kuruluşları, meslek örgütlerinin haberciliği desteklemesi gerekmektedir.

Toplum adına denetim gücünü kullandığı kabul edilen ve bu nedenle Türkiye'nin de arasında bulunduğu birçok ülkede kamu yararına meslek olarak adlandırılan medya; yasama, yürütme ve yargının ardından dördüncü güç olarak kabul edilmektedir. Kamu yararı özelliği ve dördüncü güç olarak kabul gören medyanın, Suriyeli göçmenler konusunda kamu adına hareket etme yaklaşımında bulunması zorunluluktur. Ancak, zaman zaman kişilikleri, değerleri, bilgileri, mesleklerinde yaptığı çalışmalar ya da başarılarıyla değil yaptıkları iş veya buldukları konuyla öne çıkmaya, toplumsal statü kazanmaya çalışan medya çalışanları da bulunmaktadır. Medya organlarıyla bu statüyü elde etmeye çalışan bazı gazeteciler, kazanım gördükleri bu statülerini sosyal ranta dönüştürme gayretinde bulunmayı hedefleyebilmektedir. Göçmenlere yaklaşımın da bu rant amacına hizmet etmeye başladığı düşünülmektedir. Daha çok bilgi birikimi olmayan ve usulsüz iş yapanların kullanmaya çalıştığı sosyal rant yöntemi, sonraki süreçte ekonomi ile siyasal ranta dönüşebilme gayreti taşıyabilmekte; Anadolu'da yapılan gazetecilikte bunun çok sayıda örnekleri bulunmaktadır. Birçok kesimle iletişim aracı olan gazetecilik mesleğinin yerelde kamu hizmeti olarak görülmemesinin nedeni de bu olabilmektedir. Gazetecilik mesleği üzerinden elde edilen toplumsal statü ve sosyal rantın daha sonra ekonomik ve politik alanda kullanımı birçok ülke ile Anadolu'da kendini yer bulabilmiştir. Bu yaklaşım, Anadolu'da olduğu gibi Hatay'daki gazetecilik örneklerine bakıldığında da görülebilmekte, birçok seçimde milletvekilliği, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği ve muhtarlık seçimlerinde aday adayı veya aday olmalarının sebepleri arasında bulunmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de ilk geldiği yer olan Hatay'da yaşayanların, sınır komşusu Suriye'nin Halep, İdlib, Lazkiye, Şam ve bölgedeki diğer kentler

arasında coğrafi ve tarihsel benzerliğin yanı sıra kültürel yakınlık, kan bağı veya sıhri akrabalık ilişkisi de bulunmaktadır. Çok sayıda medya kuruluşunun bulunduğu Hatay'da, son sekiz yıldır yörede, ülkede ve coğrafyada etkili olan, günümüzde de etkisi ve önemini sürdürmeye devam eden Suriye olayları ile Arap Baharına yaklaşım, gazeteciliğe bakış ve uygulamasında farklılık taşımaktadır.

Yerel medyada Suriyeli göçmenlere yönelik haber üretim pratiğini anlamak: Hatay örneği adlı çalışmayla, yerelde yayın yapan medya organları çalışanlarıyla yapılan görüşmeler ve medya üretimlerinin analizi ile Suriye'den gelen ve Hatay'da yaşam süren göçmenlerin yerel medyaya yansıyor yansımadağı, yansiyorsa nasıl yansıdağı konusu incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın görüşmecileri, imtiyaz sahibi, genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü, haber müdürü, editör, muhabir ve yazarlar arasından belirlenmiştir. Görüşmecilerin cinsiyet dağılımını, 4 kadın, 16 erkek medya çalışanı oluşturmaktadır. Kadın medya çalışanının sayısı, yörede yayın yapan medya kuruluşlarında görev yapan cinsiyetlerin temsiline göre orantılı şekilde verilmesi hedeflenmiştir. Yaşları 27 ile 69 arasında değışen görüşmeci medya çalışanlarının eğitim düzeyleri farklılık taşımaktadır. Buna göre, 1 görüşmecinin eğitimi lise terk düzeyde bulunurken, 9 görüşmeci lise mezunu, 1 görüşmeci üniversite terk ve 9 görüşmeci üniversite mezunudur. Görüşmeciler 5 yıl ile 41 yıl arasında değışen süreçte Hatay'da gazetecilik yapmaktadır. Çalışmaya katılan 1 görüşmeci dışındakiler, Suriye'de yaşanan savaştan önce medya organlarında çalışmaya başlamış, savaş sürecinde işini sürdürmüş ve günümüzde de çalışmaya devam etmektedir. Görüşmeci medya çalışanlarının göçten önce medyada çalışıyor olup, çalışmanın yapıldığı süreçte de mesleğini sürdürmesinin, değışken sayısını azaltabileceğı düşünölmektedir.

Bu çalışmaya katılan 20 medya çalışanının 5'i Arapça konuşurken, 1'i iletişim kuracak kadar Arapça konuşabildiğini, 2 medya çalışanı ise az bildiğini, 12'si hiç bilmediğini ifade etmektedir. Görüşmecilerin 11'i Suriye'de akrabası olduğunu, 3'ü akrabasının bulunmayıp tanıdığının olduğunu, 6'sı ise tanıdık veya akrabasının bulunmadığını belirtmektedir. Hatay mediasında görev yapan görüşmecilerin 13'ü akrabalık, tanıdık, inanç, ideolojik açıdan yakınlık, aynılık, benzerlik ya da farklılığın haberleri etkilediğı görüşünü ifade ederken, 3'ü bu durumun etkilemediğini, 3'ü etkilememesi gerektiğini ancak etkilediğini, 1'i de akrabalığın etkilemediğini ancak etnik ve ideolojik yakınlığın etkilediğı görüşünde olduğunu ifade etmektedir.

Görüşülen 20 medya çalışanından 2'si Hatay'a gelen Suriyeli göçmenleri "Suriyeli", 1'i "misafir", 4'ü "sığınmacı", 1'i "geçici koruma altında" ve "muhacir (göçmen)", 1'i "mülteci", 1'i "göçmen", 1'i "Suriyeli" ve misafir", 1'i "Suriyeli", "göçmen" ve "mülteci", 1'i "Suriyeli" ve "sığınmacı", 1'i "Suriyeli" ve "sığınmacı", 1'i "Suriyeli göçmen", 1'şi "mülteci" ve "sığınmacı", 1'i "Suriyeli", "göçmen" ve mülteci", 1'i "geçici koruma altında", "sığınmacı" ve mülteci", 1'i de göçmenleri yok saldığı için genel bir tanım kullanmadığını, 1'i de Suriye'den gelenlerle ilgili haberlerden yaptıklarını ve açıklamadaki şekliyle tanımladığını ifade etmektedir.

Göçmenlere ilişkin bölgede çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarının yaptığı çalışmalar hakkında düzenli bilgi vermemesi, medya kuruluşlarını kendilerine yakın ya da uzak olarak nitelemesi, yerelden çok Ankara'da bulunan Hükümet yetkilileri nezdinde görünür olmak için yaygın ve uluslararası medya organlarını tercih etmesinin de Hatay'da yaşayanların gelişmeleri yerelden öğrenememesinde etkisi bulunuyor. Yerel halk, yaşadığı kentte veya yörede yaşanan olayları yerel medya organlarından değil, daha çok yaygın ve uluslararası medya üzerinden veya kamuoyunda konuşulardan öğrenmektedir. Bu yansımanın nedenleri arasında Suriyeli göçmenlerin çoğunun savaşın bir tarafı olup, o yöndeki inancını sürdürmesi, aile bireyleri veya yakınlarının savaşan gruplar arasında yer alması veya akrabalarını savaşta kaybetmesi, Türkçe konuşmaması veya dili yetersiz düzeyde bilmesi, kendileriyle görüşmek isteyen gazetecileri çalıştığı yayın kuruluşlarına göre sınıflama da bulunmaktadır.

Hükümetin, önceleri "misafir" diye tanımladığı, sonraki süreçte "geçici koruma altındakiler" diye adlandırdığı Suriye'den göç edenlere yönelik Hatay medyasının yaklaşımının oldukça sınırlı ve mesafeli durumda olduğu görülmektedir. Suriyeli göçmenler, kavga, tecavüz ve tecavüz iddiası gibi asayiş olayları ile dilencilik, fuhuş gibi konular kadar, işyeri açmaları ve on zamanlarda bunların belediyeler tarafından kapatılması, doğum oranları, vatandaşlık hakkı elde etmeleri, sağlıkta öncelik gördüğü yaklaşımı, eğitimleri gibi konularda yerel medyaya yansımaktadır. Yansımaların çoğunluğu, sorunların çözümüne yönelik değil, göçmenlere yapılan öncelik veya tanınan haklara ilişkin eleştiri konularını oluşturmaktadır. Ancak son iki yılda, göçmenlerin isimlerinin Hatay yerel medyasına yansımada, verdikleri kayıp ilanları da bulunmaktadır. Hatay Valiliğinden Suriyeli göçmenlere verilen Geçici Koruma Kimlik Belgesi kaybedilmesi üzerine verdikleri ilanlarla göçmenler yerel medyada yer bulmaya, göçmenler bu ilanlarla yerel medyaya yansıma gerekçesi

oluşturmaya başlamıştır. Hatay'da yerel medya, çoğunlukla araştırma ve sorgulamadan uzak, kendilerine sunulan kadarını bilmekte ya da sunulanı kamuoyunu duyurmak üzere haberleştirmekte ve kendilerine sunulanlarla yetindiği görülmektedir. Bu durum, Hatay'da yerel medya organlarından gazete, dergi, televizyon ve radyo yayıncılığında, genel olarak resmiyetin, yönetici ve elit kesimin ötesine geçilememiş olduğunu ifade etmektedir. Görüşmeciler ve bazı medya organlarıyla sınırlı olan yayın incelemesi, Hatay medyasının genel kesimini temsil ettiği düşünülmekte, ancak istisnayı oluşturan yayıncılık yapan yerel medyanın varlığı da bulunmaktadır.

Yerel merkezli internet yayınları da genel olarak aynı biçimde şekillenmiş durumda ve diğer yayın organlarına benzer çizgide yayın yapmaktadır. Yazılı, sesli ve görüntülü medya kuruluşlarını etkileyen ekonomik gerekçelere bakıldığında, maliyeti daha düşük olması nedeniyle ekonomik gerekçelerden daha az etkilemesi ve daha özgür yayıncılığa sahip olması beklenen internet yayıncılığının da kamuya seslenen yayıncılığı benimsememiş olduğunu, diğer medya organlarının habercilik anlayışını uygulamaya geçirdiğini göstermektedir.

Hayatlarına yön veren kararlara müdahil olamayan Suriyeli göçmenlerin, aldıkları kararla savaş ortamındaki yaşamlarını geride bırakıp, Türkiye, Hatay'a geldiğini söylemek mümkündür. Yöresel medya, Suriyeli göçmenlerin haberlerini genel olarak göçmenler olmadan yapmakta veya göçmenleri görmezden gelmekte, bu yolla bir anlamda okurları, dinleyenleri ve izleyicilerinin; halkın haber almasını engellediği de söylenebilmektedir. Göçmenlere uygulandığı düşüncesine yol açabilen haber ambargosu, halkın bilgilenmesini de kapsamakta; sorunların aktarılması yoluyla çözüme ve demokrasiye katkı sunamama ihtimalini getirmektedir.

Bu çalışmada ortaya çıkan sonuç, akrabalık ve inanç bağının haberlere yansıdığı gözlemlendiği, ideolojideki benzerlik veya farklılığın haberi etkilediği ve şekillendirdiği, dilin, ortak kullanılan dil olup olmamasının iletişimi, iletişimin de sorunların aktarılıp aktarılamamasını etkilediği yönündeki yaklaşımdır. Çıkan sonuçlar arasında, hükümetin göçmenleri tanımlaması ve uluslararası hukuk yerine farklı yaklaşımların, yerel medya ve çalışanlarının tanımlaması ve yaklaşımını etkilemesi de bulunmaktadır. Ortaya çıkan bulgularda, hükümet veya yöredeki otoritelerin, toplumun ve basının desteği olmadan, göç eden bireylerin bulunduğu toplumla kaynaşması ya da bütünleşmesinin kısa süre içinde mümkün olamayacağı kanısındır.

KAYNAKLAR

a) Kitap;

- Adıgüzel, Y. (2016). Göç Sosyolojisi. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Akpınar, A., Yaylacı, F.G., Gedik, H.B., Öner, G.I., Uncu, B.A., Mazlum, S.C.,
Açma, B. ve Yaylacı, A.F. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler, Anadolu
Üniversitesi Yayını No: 2345, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1342,
Birhan kartal ve Belkıs Kümbetoğlu (Ed.). Eskişehir.
- Aktürk, Ş. (2013). Uluslararası İlişkilerde Araştırma Yöntemleri. Anadolu
Üniversitesi Yayını No: 2998, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1951, Ali
Çarkoğlu (Ed.) 2. Baskı, Eskişehir.
- Alankuş, S. (2003). Habercinin el kitabı. IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Alankuş, S. (2007). İnsan hakları haberciliği. IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Antakya Belediyesi Kültür Yayınları. (2012). Antakya'nın tarihi değişimi. Antakya
Belediyesi, Antakya.
- Aziz, A. (2014). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri. Nobel
Yayıncılık, Ankara.
- Altan, M. (2013). Uluslararası Ekonomi Politik. Anadolu Üniversitesi Yayını No:
2941, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1897, Murat Çetin (Ed.) Eskişehir.
- Birdal, A. ve Günay, Y. (2012). "Arap Baharı" aldatmacası, Yazılama yayınevi,
İstanbul.
- Bodur, A. (2014) Arada kalanlar, Öteki Adam Yayınları, İstanbul.
- Bora, T. (2018). Taşraya bakmak. 8. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul Bostancı, M.
(2017). Suriyeli sığınmacı sorunu. Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2012). İnsan ve davranışı. Remzi Kitapevi, 23. Basım, İstanbul.
- Choueri, Y.M. (2011). Ortadoğu tarihi, İnkılap Yayınları, İstanbul
- Çelikel, A. ve Gelgel, G. (2018). Yabancılar Hukuku. Beta Yayınları, İstanbul.
- Çelikkol, A.O. (2015). İçimizdeki komşu Suriye. BİLGESAM Yayınları,
- Çetinkaya, Y.D. (2014). Ortadoğu: Direniş, Devrim, Emperyalizm. İletişim
Yayınları, İstanbul

- Çoban, S. (2013). Hegomonya aracı ve ideolojik aygıt olarak medya. Parşömen Yayıncılık, İstanbul
- Çubukçu, M. (2006). Ortadoğu'nun Yeniden İşgali. Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Çubukçu, M. (2014). Ortadoğu: Direniş, Devrim, Emperyalizm. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Dağtaş, E. (2014). Kamusal Alan ve Medya. Ütopya Yayınları, Ankara
- Demiray, K. (1988). Büyük Türkçe Sözlük. İnkılap Yayınları, İstanbul
- Demirkent, N. (2000). Yerel basın üzerine konuşmalar 1997-2000. Erdini Yayınevi, İstanbul.
- Doğruel, F. (2005). 'İnsanietleri benzer...' Hatay'da çok etnikli ortak yaşam kültürü. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Duran, Y. (2010). İskenderun sancağında Fransız mandası. Alter Yayıncılık, Ankara.
- Dursun, D., Arı, A., Pirinççi, F., Ataman, M., İnat, K. ve Çaşın, M.H. (2013). Orta Doğuda Siyaset. Anadolu Üniversitesi Yayını no: 3035, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1985, Davut Dursun ve Tayyar Arı (Ed.), Ankara.
- Duman, L. (2016). Vatanın son parçası; Hatay'daki uluslaştırma politikaları. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Düzgit, S. A. (2013). Uluslararası İlişkilerde Araştırma Yöntemleri. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2998, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1951, Ali Çarkoğlu (Ed.) 2. Baskı, Eskişehir.
- Edwards, B.M. (2011). Siyaset ve din. İnkılap Yayınları, Ankara
- Erdoğan, M.M. ve Kaya, A. (2015). Türkiye'nin göç tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul.
- Genç, Ç., Özgün, Y., Saran, M., Özgür, Ö., Paftalı, E., Orhon, N. ve Altunay, A. (2013) Küreselleşme ve Kültürlerarası İletişim. Nezir Orhon ve Ayhan Yılmaz (Ed.), Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3025, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1077, Eskişehir.
- Gümrükçü, H. (2003). Küreselleşme ve Türkiye. Avrupa-Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- İnceoğlu, Y.İ. (2017). Medya, nefret, ötekileştirme. Köprü Kitap, İstanbul.
- İskit, K. (2013). Diplomasi Tarihi; Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2677, Açık Öğretim Fakültesi Yayını: No: 1643, Eskişehir.
- İnceoğlu, Y. ve Çoban, S. (2016). Haber okumaları. İletişim Yayınları, İstanbul.

- İskenderun 39. Mekanize Piyade Tugayı Tarih Araştırma Grubu. (2010). Hatay'ın kurtuluş mücadelesinde Türk ordusu. Cem Ofset, İstanbul.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). Yeni insan ve insanlar. Evrim Yayınları, İstanbul.
- Kalaycıoğlu, E. (2013). Uluslararası İlişkilerde Araştırma Yöntemleri. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2998, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1951, Ali Çarkoğlu (Ed.) 2. Baskı, Eskişehir.
- Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler, Elma Teknik Basım Matbaacılık, Ankara.
- Kaplan, F.N. (2017). Göç, kimlik, çok kültürlülük. Der Yayınları, İstanbul.
- Kara, M.A. (2017). Göç yazıları, kuramdan alana Türkiye'de göç, Kırmızı Çatı, Ankara.
- Karagöz, E. (2010). Sosyal bilimlerde kuram oluşum süreci ve iletişim. Derin Yayınları, İstanbul.
- Karataş, A. ve Yusuf K. (2016). Bitmeyen Savaş Paylaşılmayan Ortadoğu-Sykes-Picot'un 100. Yılı, Evrensel Yayınları, İstanbul
- Kartarı, A. (2016). Kültür, farklılık ve iletişim. 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kaya, C. (2017). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon. On İki Levha Yayınları, İstanbul.
- Keleş, R. (1993). Kentleşme politikası. 2. Basım, İmge Kitapevi, Ankara.
- Kellner, D. (2013). Medya gösterisi. Açılım Kitap, İstanbul.
- Kongar, E. (1985) Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Kongar, E. (1992). 21. Yüzyılda Dünya, Türkiye ve Kamuyu. Simavi Yayınları, İstanbul.
- Kulak, Ö. (2017). Theodor Adorno: Kültür endüstrisinin kısılcısında kültür. İthaki Yayınları, İstanbul.
- Luizard, P.J. (2015). İŞİD Tuzağı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- McQuail, D. (1983). Kitle iletişiminde temel yaklaşımlar; Kitle iletişim araçlarının etkileri. Savaş Yayınları, Ankara.
- Mıstıkoğlu, Y. (2019). Otobüsteki yabancı; Trenli gelinler. Ceres Yayınları, İstanbul.
- Mollaer, F. (2018). Yerlilerin retoriği. Phoenix Yayınevi, Ankara
- Mursalıoğlu, M. (2009). 10 Ay, 16 Gün, 8 Saat Hatay Devlet. İSSİAD Kültür Yayınları 3, Color Ofset, İskenderun.
- Mutluer, M. (2003). Uluslararası göçler ve Türkiye. Çantay Kitapevi, İstanbul.

- Netchitaolova, E. (2017). Yeni medya kuramları. Filiz Aydoğan (ed.) Der Yayınları, İstanbul.
- Ödemiş, Ö. (2015). AKP'nin Suriye yenilgisi ve Esad, Tekin Yayınları, İstanbul.
- Öner, S. (1972). Nüfus bilim Sözlüğü. Hacettepe Üniversitesi Yayınları D-17, Ankara.
- Öner, S.G.H. ve Öner, N.A.Ş. (2018). 4. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özen, Ç., Keskin, F., Erhan, Ç., Tellal, E., Erdem, G., Embel, E., Karluk, R., Tonus, Ö., Aktoprak, E., Kaygusuz, Ö., Çatalbaş, N. ve Denk, E. (2013). Uluslararası Örgütler. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2920, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1877, Çınar Özen ve Özgür Tonus (Ed.) Eskişehir.
- Özkalp, E. (2005). Sosyolojiye Giriş. Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa.
- Paksoy, H.M., Yildirimci, E., Sarıçoban, K. ve Özkan, Ö. (2016). Ortadoğu'daki çatışmalar bağlamında göç sorunu. Efil Yayınları, Ankara.
- Prashad, V. (2012). Arap Baharı, Libya Kışı. Yordam Kitap Yayıncılık, İstanbul.
- Sancar, S. (2014). İdeolojinin Serüveni. 3. baskı, İmge Kitapevi, Ankara.
- Sencer, M. ve Sencer, Y. (1978). Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 172, Ankara.
- Sarıçoban, K. vd. (2016). Ortadoğu ülkelerinin sosyo-ekonomik göstergeleri ve göç sorunu. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara.
- Sezgin, D. (1999). Fırtınada dökülen Yapraklar Mülteciler. İtalik Yayınları, Ankara.
- Şimşek, E. (2005). Türkiye'nin Ortadoğu politikası. Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- Şimşek, G.E., Tütüncü, A.N., Uzun, E. ve Akün, V.N. (2013). Uluslararası Hukuk II. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2917, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1874, Ayşe Nur Tütüncü ve Elif Uzun (Ed.), Ankara.
- Taşkın, Y. (2017). AKP Devri, Türkiye Siyaseti, İslamcılık, Arap Baharı, Birikim Yayıncılık, İstanbul.
- Taştekin, F. (2016). Alaca Karanlıkta Ortadoğu, Suriye: yıkıl git, diren kal. 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2006). İletişim Araştırma ve Kuramları. Beta Yayınları, İstanbul.
- Tokgöz, O. (2008). Temel gazetecilik. İmge Kitabevi, Ankara.

- Turhanoglu, F. A., Karkiner, N., Çetin, O.B., Yeşildal. H., Güneş, F. ve Suğur N. (2011). Toplumsal Değişim Kuramları. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2133, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1161, Hatice Yeşildal (Ed.). Eskişehir.
- Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Anı yayıncılık, Ankara.
- Yalçın, M.G. (2017). Göç Psikolojisi. Pharmakon Yayınları, Ankara.
- Yaylagül, L. (2010). Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar. Dipnot Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- Yılmaz, H. ve Kaşıkçı, N. (2002). Mora'dan Viyana'ya Osmanlı'nın Avrupası, Türk Metal Sendikası Yayınları, Ankara.
- Yiğit, H. (2015). AKP'nin Suriye savaşı, Tekin Yayınları, İstanbul.
- Yiğit, H. (2014). Libya'da kanlı bahar. Tekin Yayınevi, İstanbul.

b) Kitapta bölüm;

- Ahmet İçduygu. (2015). Türkiye'ye yönelen düzensiz göç dalgaları içinde 'transit göç', Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul.
- Ahmet Bahaaddin Şaban. (2016). Sykes-Picot üzerinden bir asır: Yeni haritalar, yeni dengeler. Karataş, A. ve Karataş, Y. (Ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul, s. 255-256.
- Anja WeiB. (2011). Hukuki dışlanma deneyimi yüksek vasıflı göçmenler ve yabancılar hukuku. Türkis Noyan (Çev.) Kitap yayınevi, İstanbul.
- Aydın Çubukçu. (2016). Emperyalist savaş hattı: Ortadoğu'dan Afrika'ya. Karataş, A. ve Karataş, Y. (Ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul.
- Ayhan Kaya. (2015). Türkiye'de Çerkesler. Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul.
- Aylin Akpınar vd. (2014). Yeni Toplumsal hareketler, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2345, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1342, Eskişehir.
- Barbara Pusch vd. (2011). Yabancı ülkelerde edinilmiş bilgi ve becerilerin Türkiye işgücü piyasasında değerlendirilmesi. Türkis Noyan (Çev.) Kitap yayınevi, İstanbul.
- Barış Avşar. (2016). Ortadoğu'da din ve otorite ilişkisi, Karataş, A. ve Karataş, Y. (Ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul.
- Belma Akçura. (2016). Dipten gelen dalga: Medyanın 'öteki' mağdurları; Haber okumaları. İletişim Yayınları, İstanbul.

- Beverly Milton-Edwards. (2011) Siyaset ve din, Fethi Aytuna (Çev.). İnkılap yayınları, İstanbul.
- Demir Çalışkan. (2016). Sykes-Picot'ın 100. yıldönümünde bölge yeniden şekillenirken Mısır, Karataş, A. ve Karataş, Y. (ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul.
- Charles Tripp. (2013). Direniş siyaseti ve Arap isyanları, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. M. İkbal Saylık ve Timur Demirtaş (Çev.), İyidüşün Yayınları, İstanbul.
- Elçin Macar. (2015). Yunanistan'dan Anadolu'ya göç: Nüfus mübadelesi. Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.)1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul.
- Elif Uzun (2013). Uluslararası Hukuk II; Uluslararası Mülteci Hukuku. Anadolu Üniversitesi Yayını no: 2917, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1874, Ankara.
- Enis Nakkaş. (2016). Sykes-Picot'un etkilerine yönelik farklı değerlendirmeler, Karataş, A. ve Karataş, Y. (ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul.
- Fawaz A. Gerges. (2013). Bir kırılma, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. M. İkbal Saylık ve Timur Demirtaş (Çev.), İyidüşün Yayınları, İstanbul.
- Fuat Güllüoınar. (2013) İnsan ve Toplum, Göç Olgusu ve Uluslararası Göç kuramları, Nadir Suğur (Ed.) Anadolu Üniverisetsi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Funda Keskin. (2013). Uluslararası Örgütler; Birleşmiş Milletler, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2920, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1877, Çınar Özen ve Özgür Tonus (Ed.) Eskişehir.
- Gülgün Erdoğan Tosun ve diğeri. (2007). İnsan hakları haberciliği. Sevda Alankuş (derleyen). IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Gülnur Şimşek. (2016). Suriyeli mültecilerin Kahramanmaraş'ta işyeri açma eğilimleri ve Kahramanmaraş ekonomisine etkileri. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara.
- Halil Nalçaoğlu ve diğeri. (2003). Habercinin el kitabı. Sevda Alankuş (derleyen). IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Hülya Derya. (2016). 1950 yılından günümüze kadar Almanya'nın göç tarihi ve entegrasyon sorunu. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu,

- Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara.
- H. Hüseyin Paksoy, Hüseyin Koçarslan ve Erhan Kılınç. (2016). İç savaştan kaçarak gelen Suriyeli öğrencilerin üniversite eğitimlerinde karşılaştıkları iletişim sorunları. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara.
- Kemal Karpat. (2015). Türkiye'nin göç tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler. Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul.
- Kemal Kirişçi ve Sema Karaca. (2015). Hoşgörü ve çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye yönelen kitlesel mülteci akınları, Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul.
- Kemal İnat. (2013). Orta Doğu'da siyaset; Türkiye'nin Orta Doğu politikaları, Anadolu Üniversitesi Yayını no: 3035, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1985, Davut Dursun ve Tayyar Arı (Ed.), Ankara.
- Lisa Anderson. (2013). Otoritede miraslar ve rejim değişikliği, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. M. İkbâl Saylık ve Timur Demirtaş (Çev.), İyidüşün Yayınları, İstanbul.
- James L. Gelvin. (2014). Arap isyanlarını anlamak Ortadoğu: direniş, devrim, emperyalizm. Çetinkaya, Y.D. (Ed.) İletişim yayınları, İstanbul.
- Jürgen Habermas. (2015). Kamusal Alan. Hil Yayınları, Meral Özbek (Ed.), İstanbul
- Mehmet Duruel ve Mehmet Kara. (2016). Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal politika önlemleri. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara.
- M. Gökhan Özdemir ve Yunus Kutval. (2016). Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin sosya-ekonomik yapısı üzerindeki etkileri. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara.
- N. Aslı Şirin Öner. (2018). Göç çalışmalarında temel kavramlar; Küreselleşme çağında göç. S. Gülfer İhlamur Öner ve N. Aslı Şirin Öner (derleyen). 4. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Naim A. Güleriyüz. (2015). Geçmişten günümüze Anadolu'ya Yahudi göçü. Erdoğan. M.M. ve Kaya, A. (Ed.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul.

- Nermin Abadan Unat. (2015). Türkiye'nin son elli yıllık emek göçü: Yorum, eleştiri, öngörü, Erdoğan M.M ve Kaya A. (Ed.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Nıki Von Hausen. (2011). Ülke dışında öğrenim görmüş yüksek vasıflı göçmenlerin Alman işgücü piyasasında vasıflarının altında bir işe girmeleri durumunda statü geçişlerinin seyri. Türki Noyan (Çev.) Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Philippe Droz-Vincent. (2013) Arap dünyasındaki ayaklanmalar ve geçiş döneminin ortasında ordu, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. M. İkbal Saylık ve Timur Demirtaş (Çev.), İyidüşün Yayınları, İstanbul.
- Richard Sennett. (2016). Kamusal Alanın Çöküşü, Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz (çev.) Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Roger Owen. (2013). Diktatörlerin devrim yoluyla düşürülmesinden yeni bir anayasal düzen kurma mücadelesine, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. M. İkbal Saylık ve Timur Demirtaş (Çev.), İyidüşün Yayınları, İstanbul.
- Sadık El-Azm. (2013). Arap milliyetçiliği, İslamcılık ve Arap isyanları, Yeni Ortadoğu Arap Dünyasında Protesto ve Devrim. M. İkbal Saylık ve Timur Demirtaş (Çev.), İyidüşün Yayınları, İstanbul.
- Savaş Çağlayan. (2013). Kent Sosyolojisi, Göç Kavramı ve Kuramları. Fatime Güneş (Ed.). Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Suna Gülfer İhlamur Öner vd. (2014). Yeni Toplumsal hareketler, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2345, Açıköğretim Fakültesi Yayını no: 1342, Eskişehir.
- Sümeyye Yıldız ve Yasemin Çakırer Özservet. (2016). Türkiye göç politikalarının entegrasyon ve yerel yönetimler açısından incelenmesi. Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Paksoy, M.H., Yildirimci E., Sarıçoban K. ve Özkan Ö. (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara.
- Ş. Hülya İlgen. (2000). Kentsel risk; Kentsel Yerleşmeler ve Doğal Afetler. Mimarlar Odası UIA II. Bölge Çalışma Programı. Emine. M. Komut (derleyen). Armoni matbaası, Ankara.
- Yasemin Özgün (2013). Küreselleşme ve kültürlerarası İletişim, Kültürel çeşitlilik ve çok kültürlü toplum, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3025, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1977, Nezih Orhon ve Ayhan Yılmaz (Ed.). Eskişehir.

Yusuf Akdağ. (2016). Yüz yıllık sancı: "Paylaşılamayan" Ortadoğu. Karataş, A. ve Karataş, Y. (ed.). Evrensel Yayınları, İstanbul.

Youssef M. Choueiri. (2011). Ortadğu Tarihi. Fethi Aytuna (Çev.).İnkılap yayınları, İstanbul.

Yvonne Henkelmann. (2011). Çok dillilik yararlıdır! Almanya'da ve Kanada'da akademik vasıflı göçmenlerin resmen kabul edilmiş olan birkaç dili konuşabilmesi. Türkis Noyan (Çev.) Kitap Yayınevi, İstanbul.

c) Dergide, bültende makale;

Adım, Üniversiteli Bilim, Felsefe Sanat Dergisi. (1999). İstanbul Üniversitesi ÖKM Yayınları, İstanbul.

BM Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Türkiye Bülteni, 2017 Yaz, sayı 8

Gökçe Bayındır Goularas ve Ulaş Sunata. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/446712>

Pınar Yıldız ve Ceren Erol, Kadın Çalışmaları Derneği, Medyada Mülteci Kadınlar: Yerel medya çalışanları için hak odaklı habercilik rehberi: Etik ve politik olarak sorumlu habercilik. Şen matbaa, Ankara.

Mesut Yücebaş. (2015). Yeni taşranın yeni suskunları: Suriyeliler. Birikim Dergisi, İstanbul.

Mimarlar Odası. (2000). 75 yılda Türkiye'de planlama/kentleşme-koruma politikaları ve mimarlık panel/forum. Kardelen Ofset, Ankara.

Sabri Çakır. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2011, sayı 24, s. 129,142

Savaş Çağlayan. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. Muğla Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 17, s. 82

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği. (2017), Haber analizleri ile Medya ve mülteciler, Ankara.

d) Çeviri;

Adam Baczko, Gilles Dorransoro, Arthur Quesnay. (2018). Suriye, Bir İç Savaşın Anatomisi. Ayşe Meral (Çev.), İletişim Yayınları, İstanbul.

Ard-Michael Nohl, Karin Schittenhelm, Oliver Schmidtre ve Anja Weib. (2011). Göç ve Kültürel Sermaye. Türkis Noyan (Çev.) Kitap Yayınevi, İstanbul.

- Baudrillard, J. (2017). Tüketim toplumu. Nilgün Tatal ve Ferda Keskin (çev.)10. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baugman, Z. (2018). Parçalanmış hayat. İsmail Türkmen (çev.). 3. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baugman, Z. (2019). Akışkan modernite. Sinan Okan Çavuş (çev.). 4. Basım, Can Yayınları, İstanbul.
- Berger, J. (2017). Görme biçimleri. Yurdanur Salman (Çev.) 24. Basım, Metis Yayınları, İstanbul.
- Gerges, F.A. (2014). Yeni Ortadoğu, Arap dünyasında Protesto ve Devrim, M. İkbâl Saylık ve Timur Demirtaş (Çev.). İyidüşün Yayınları, İstanbul.
- Habermas, J. (2016). İdeoloji olarak teknik ve bilim. Mustafa Tüzel (çev.) 9. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Habermas, J. (2017). Kamusal alanın yapısal dönüşümü. Tanıl Bora ve Mithat Sancar (çev.). 14. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Harrent, A. (2003). IV. Yüzyılda Asur/Süryanilerin kurduğu Antakya Akademisi. Vedii İlmen (çev.). Yaba Yayınları, İstanbul.
- Kaya, A. (2016). İslam, göç ve entegrasyon güvenikleştirme zağı. Nur Yasemin Ural (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Keane, J. (2015). Medya ve Demokrasi. Haluk Şahin (Çev.), 5. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Laughey, D. (2010). Medya Çalışmaları teoriler ve yaklaşımlar. Ali Toprak (Çev.). Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Maigret, E. (2019). Medya ve iletişim sosyolojisi. Halime Yücel (Çev.) İletişim Yayınları, İstanbul.
- Marx, K. (1993). Ekonomi Politigin Eleştirisine katkı. Sevim Belli (Çev.). Sol Yayınları, Ankara.
- Schlapp, H. (2002). Gazeteciliğe giriş. Işık Aygün (çeviren). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları 15, İstanbul.
- Sennett, R. (2016). Kamusal Alanın Çöküşü, Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz (çev.) Ayrıntı Yayınları, 5. Basım, İstanbul.
- Sennett, R. (2016). Kamusal insanın çöküşü. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz (çev.), 5. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sennett, R. (2017). Yeni kapitalizm kültürü. Aylin Onocak (çev.). 4. basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Sennett, R. (2017). Karakter aşınması. Barış yıldırım (çev.). 12. Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Theodar W. Adorno (2000). Mimima Marolia. Çev. Orhan Koçak ve Ahmet Doğukan. Ayrıntı Yayınları. İstanbul.
- Ong, W.J. (2014). Sözlü ve yazılı kültür; sözün teknolojileşmesi. Sema Postacıoğlu Banon (çev.) 5. basım, Metis Yayınları, İstanbul.
- Wolf Schneider, W. ve Raue, P.J. (2000). Gazetecinin el kitabı. Işık Aygün (çeviren). Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara.
- Youssef M. Choueiri. (2011). Ortadoğu Tarihi. Fethi Aytuna (Çev.). İnkılap yayınları, İstanbul.

e) Gazeteler;

- T.C. Resmi Gazete, 5 Eylül 1961, sayı 10898.
- Agos gazetesi, İstanbul, 30 Ocak 2014. <http://www.agos.com.tr/tr/yazi/6407/1964-tehciri-istanbul-rumlarinin-sonu-oldu>
- Amerikanın sesi.com: https://www.amerikaninsesi.com/a/siginmacilarin-donusunde-gonulluluk-ve-guvenlik-gibi-sartlar-olmal/5120100.html?fbclid=IwAR2djOHX_BhpLWYFp8nvX7DF5BW1JpG9sU1d9fVaLTkTkhc9VEkKs6aZDH8
- Antakya Toplumcu Halk gazetesi, Antakya, 2 Mayıs 2011.
- BBC Türkçe: https://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2009/08/090812_afghanistan_timelime
- Bianet (Bağımsız İletişim Ağı): <https://m.bianet.org/bianet/toplum/185321-medyada-suriyeli-multeciler-nasil-yer-aliyor> <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/489-ermeni-tehciri>
- Birgün gazetesi: <https://www.birgun.net/haber/bu-topraklarin-gordugu-en-buyuk-utanc-gunlerinden-biri-6-7-eylul-olaylari-127221>
- Birgün gazetesi, İstanbul, 06 Eylül 2019
https://www.birgun.net/haber/esenyurt-ta-90-suriyeli-duzenlenen-torenl-ulkelerine-gonderildi-278037?fbclid=IwAR19B7NI-MQRBCFh4uqZyA6-UTlzHhOVQsBxPwbhIWwFwGiDC6tU_MVHkdI
- Cumhuriyet gazetesi, İstanbul, 14 Mart 2019; 13 Nisan 2019; 20 Haziran 2019; 26 Temmuz 2019; 30 Temmuz 2019; 03 Ağustos 2019; 18 Ağustos 2019; 06 Eylül 2016; 7 Kasım 2019; 8 Kasım 2019; 15 Kasım 2019.

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/1508188/Suriyeliler_gonderilemez.html
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/1343353/Turkiye_nin_Suriye_politikasindaki_zikzaklar_AKP_li_vekilin_raporuna_yansidi.html.

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/595903/6-7_Eylul..._Gitmeyecegiz_dediler_zorla_gonderildiler.html

Deutsche Welle Türkçe: https://amp.dw.com/tr/almanya-artan-göçe-karşı-türkiye-ile-iş-birliği-arayışında/a-50403791?_twitter_impression=true&fbclid=IwAR2EJA9by8n7cHJNDwk1y10iwLxf1rqn45Y7X3wUzA1mSG4_dspphd9prml.

Hatay gazetesi, Antakya, 06 Nisan 2011.

Milli Gazete: <https://www.milligazete.com.tr/haber/1782197/soyly-acikladi-kritik-ilde-kac-suriyeli-oy-kullanacak>

Milliyet Gazetesi: <http://www.milliyet.com.tr/11-eylul-saldirisi-nedir--11-eylul-saldirisini-kim-yapti--molatik-9280/16> <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/-afganistan-iskali-olucul-hatanin-38-yil-donumu/1016149>

Radikal gazetesi, İstanbul, 06 Haziran 2015

<http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/6-7-eylul-1955-yagmasi-ve-1964-surgunleri-1428641/>

Sabah gazetesi, İstanbul, 06 Eylül 2019

<https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/6-7-eylul-olaylarindan-neler-yasandi/A>

SES Gazetesi, İskenderun, 06 Nisan 2011; 26 Şubat 2014; 16 Ağustos 2018.

T24: <https://t24.com.tr/haber/afgan-turklerinin-turkiyeye-gocu-ankara-aa>, 162444
<https://t24.com.tr/haber/afgan-turklerinin-turkiyeye-gocu-ankara-aa>, 162444.

Yeni Akit Gazetesi: <https://www.yeniakit.com.tr/haber/sovyetlerin-afganistan-iskali-36-yil-once-bugun-baslamisti-115850.html>

Yeniçağ gazetesi: <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/suriyelilere-uc-garanti-verildi-52772yy.htm>

g) Sempozyum/kurutay bildiri kitapları;

Bayraktar, K. (1997). Gazeteci nedir, ne değildir; Yerel basında gazetecinin tanımı, işlevi, çalışma koşulları ve sorunları. Erdini Yayınevi, İstanbul.

Demirkent, N. (1997). Yerel gazeteciliğin özellikleri ve önemi; Yerel basında gazetecinin tanımı, işlevi, çalışma koşulları ve sorunları. Erdini Yayınevi, İstanbul.

Gaziantep Üniversitesi. (2018). Gaziantep'teki Suriyeliler. Mehmet Nuri Gültekin, İbrahim Giritlioğlu, Yücel Karadaş, Muhsin Soyudoğan, Şenay Leyla Kuzu, Sinan Tankut Gülhan, Mustafa Doğanoglu, Ayşen Utanır, Çağrı Aslan ve Nur İncetahtacı. Gaziantep Üniversitesi Yayınları, Gaziantep.

Kilis 7 Aralık Üniversitesi. (2016). Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu. H. Mustafa Paksoy, Elif Yıldırımci, Kazım Sarıço.an ve Özcan Özkan (Ed.). Efil Yayınevi, Ankara.

h) Elektronik kaynak;

Arkeofili: https://arkeofili.com/iklim-insan-gocunun-sebepleri-arasinda-bulunuyor/?utm_campaign=Bundle&utm_medium=referral&utm_source=Bundle

Birlikte Yaşamak İstiyoruz İnisyatifi:

<https://www.facebook.com/birlikteyasamakistiyoruz/photos/a.105224244157793/147041923309358/?type=3&theater&ifg=1>

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Uluslararası Koruma Rehberi:

<https://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa63964>

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı:

<http://basinkartlari.iletisim.gov.tr/bk/pages/Basvuru/IIIBasinKartiSahipleri.aspx>

Göç Terimleri Sözlüğü:

http://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.

Hatay Büyükşehir Belediyesi: <http://www.hatay.bel.tr/hatay/hatayin-tarihi/>

Hatay Valiliği: <http://www.hatay.gov.tr/ezan-can-hazzan>

<http://www.hatay.gov.tr/basin-aciklamasi-10072019>

<http://www.hatay.gov.tr/tarih>

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu:

<https://twitter.com/suleymansoylu/status/1085895758375661571?s=08>

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği:

<http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/yurt-ici-raporlar/3/mazlumder-kamp-disinda-yasayan-suriyeli-kadin/1151>

<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54510>

Liberal Perkspektif:

https://www.ozgurlukarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_c2IGWsK

Mustafa Erdoğan, Suriyeliler barometresi:

<https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/suriyeliler-barometresi-yc3b6netici-c3b6zeti.pdf>

Özgürlük Araştırmaları Derneği:

https://www.ozgurlukarastirmalari.com/pdf/rapor/OAD_c2IGWsK.pdf dosyası.

Türk Dil Kurumu (TDK): <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/54510>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c6b8beace9cb3.97654130

<http://sozluk.gov.tr>

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c91fc6049bb93.20605671

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c8731c664b047.08582151

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi:

<https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>

Uluslararası Göç Hukuku Göç terimleri Sözlüğü:

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf

Uluslararası Göç Örgütü: <https://turkey.iom.int/tr/iom-turkiye-hakkinda>

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü: <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/24-nisan-1915-ermeni-sorunu-tehcir-ve-gercekler>.

ÖZGEÇMİŞ

Akın Bodur, 1967 yılında İskenderun'da dünyaya geldi. Eğitiminin bir bölümünü İskenderun'da diğer bölümünü ise KKTC'nin Gazimağusa kenti ve Gaziantep'te aldı. Doğu Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünden mezun oldu. 2017 yılında Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde İletişim ve Toplumsal Dönüşüm Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. Bazı yayın organlarının İskenderun ve Hatay muhabiri ve temsilcisi olarak çalıştı. Çalışmalarıyla gazetecilikle ilgili bazı basın kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin ödülleri kazandı.

VITAE

Akın Bodur was born in İskenderun in 1967. He studied in Iskenderun as well as in the city of Famagusta, Cyprus and in Gaziantep. He graduated from Eastern Mediterranean University, Faculty of Communication, with a degree of Journalism. In 2017, he started his masters in Communication and Social Transformation in Gaziantep University in Institute of Social Sciences. He worked as a reporter and representative for some of the media organs in İskenderun and Hatay. With his work, he won awards from some of the media institutions and non-governmental organizations related to journalism.